

A TESTVÉRI
NÉPEK
ÉS
HADSEREGEK
FEGYVER-
BARÁTSÁGA

ZRÍNYI

66333

66333

771714

— 40 — Ft

ISBN 963 325 036 1

Varsói Szerződés & B I

327.5(100—11)

355(100—11)

3. r. sz. Könyvkártya
Könyvtárellátó — Rákóczi Ny.
MSZ 3396—54

**A TESTVÉRI NÉPEK
ÉS HADSEREGEK
FEGYVERBARÁTSÁGA**

A TESTVÉRI NÉPEK ÉS HADSEREGEK FEGYVERBARÁTSÁGA

A mű

I. I. JAKUBOVSKIJ

marsall

irányításával készült

SELEJT

**ZRÍNYI KATONAI KIADÓ
BUDAPEST, 1977**

A mű eredeti címe:

БОЕВОЕ СОДРУЖЕСТВО БРАТСКИХ НАРОДОВ И АРМИЙ

Под общей редакцией Маршала Советского Союза
И. И. ЯКУБОВСКОГО

Ордена Трудового Красного Знамени
ВОЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО МИНИСТЕРСТВА ОБОРОНЫ СССР
МОСКВА 1975

*A művet a Varsói Szerződés tagállamai Egyesített Fegyveres Erői
Törzsének és a Szovjetunió honvédelmi minisztériuma hadtörténeti in-
tézetének szerzői munkaközössége állította össze:*

Sz. M. Styemenko hadseregtábornok a munkaközösség vezetője, K. K. Pasuk altábornagy és P. M. Gyerevjanko ezredes vezetőhelyettesek. Tagjai: F. Sz. Martinyuk vezérőrnagy, M. G. Tyitov vezérőrnagy, A. V. Antoszjak ezredes, G. A. Arzumanov ezredes, M. V. Vetrov ezredes, V. G. Gavrilov ezredes, A. A. Migolatyev ezredes, I. Sz. Maszlennyikov első osztályú kapitány, V. I. Fomin ezredes, I. I. Sinkarev ezredes, Sz. P. Cirfa ezredes, B. M. Jablovkov ezredes, P. A. Kocsegura alezredes, I. I. Orlik

*A szerzői kollektíva köszönetet mond a Varsói Szerződés tagországai
honvédelmi minisztériumainak e könyv összeállításában nyújtott segit-
ségért.*

Fordította: Dr. Auer Kálmán

Az eredetivel egybevetette:

Dr. Kocsis Bernát ezredes, a hadtudományok kandidátusa

„Az imperialista hatalmak roppant frontjával állva szemben, mi, akik az imperializmus ellen harcolunk, olyan szövetséget alkotunk, amely szoros katonai tömörülést követel, és minden olyan kísérletet, amely e szoros tömörítés megbontására irányul, teljesen megengedhetetlen jelenségnek tekintünk, úgy fogunk fel, mint a nemzetközi imperializmus elleni harc érdekeinek elárulását.”

V. I. LENIN

A szocialista világrendszer országainak népei a kommunista és munkáspártok vezetésével biztos léptekkel haladnak az emberiség fényes jövője — a kommunizmus — felé. Önfeláldozó munkájukkal állandóan gyarapítják országaik nemzeti vagyonát, újabb sikereket érnek el a gazdaság, a tudomány és a kultúra területén, a dolgozók életszínvonalának emelésében.

Ennek a történelmi folyamatnak élvonalában halad a lenini kommunista párt vezette szovjet nép. A Szovjetunió kimagasló eredményei az egész világot bámulatba ejtik. A szovjet nép, miután a történelemben először felépítette a fejlett szocialista társadalmat, magabiztosan valósítja meg a kommunizmus széles kibontakozó építését.

Sikeresen oldjuk meg a gazdasági fejlődés problémáit. Méretetlenül megnöttek a termelés méretei országunkban, javult a technika minősége. A munkásozrtály, a kolhozparasztság és az értelmiség egyre közelebb kerül egymáshoz. Leküzdjük a szellemi és a fizikai munka, a város és a falu közti különbségeket. Napról napra erősödik a Szovjetunió népeinek megbont-hatatlan egysége, a szocialista nemzetek testvéri szövetsége. A szovjet emberek kiapadhatatlan alkotó energiájukkal, munkájukkal és tehetségükkel a Szovjetunió társadalmi-gazdasági fejlesztésének grandiózus programját valósítják meg.

Hatékonyan fejlődik a szocialista világrendszer, a világforradalmi folyamat fő ereje. Erősödik és virágzik a szocialista közösség, amely ma minden tekintetben dinamikusan fejlődő gazdasági-társadalmi rendszer, fejlett iparral és mezőgazdasággal,

roppant tudományos és műszaki potenciállal. A szocialista országok közti politikai és gazdasági együttműködés új szakaszába érkezett, ami elősegíti a további közeledést és különböző fejlettségi színvonaluk gyorsabb kiegyenlítődését.

A szocialista közösség országainak fő összetartó ereje kommunista és munkáspártjaiknak a marxizmus—leninizmus közös elvein, a proletár internacionalizmus eszméjén alapuló egysége.

A testvéri népek békés munkájának biztos támasza a Varsói Szerződés, amely döntő tényező a szocialista vívmányok megvédéséért az európai béke és biztonság megszilárdításáért vívott harcban. A szerződésben résztvevő államok — a Bolgár Népköztársaság, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság, a Magyar Népköztársaság, a Német Demokratikus Köztársaság, a Lengyel Népköztársaság, a Román Szocialista Köztársaság, a Szovjetunió — közötti egység megbonthatatlan.

A Varsói Szerződés több mint húsz év óta létezik. Ezek alatt az évek alatt igen sokat tettünk erősítéséért. Kibővült és megerősödött a sokoldalú együttműködés a résztvevő államok között. A szövetséges testvéri országok népei között megszilárdult az egység, az összefogás és a barátság. Minőségileg új jeleket öltött a hadseregek közti együttműködés, amely testvéri harci közösséggé fejlődött. Jelentősen megerősödött a Varsói Szerződés katonai szervezete. Ma a testvéri hadseregek harci szövetsége a harcászultság magas fokán áll, és megbízhatóan garantálja a szocialista országok népeinek békés munkáját.

Az európai szocialista országok katonapolitikai szövetségének megalakítása válasz volt az imperialista hatalmak fokozódó agresszív tevékenységére, miután azok ráléptek a szocialista világrendszer elleni háború közvetlen előkészítésének útjára.

Elérkezett 1955 — a második világháború befejezése utáni tizedik év. A hidegháború dermedtő légkörében a korábban hitlerista előzőnléstől sújtott európai országok népei a kontinens békéjének a megszilárdításáról álmodoztak. Nagy érdeklődéssel várták, milyen eredménnyel végződik a szocialista országok 1955. május 11-én Varsóban megnyílt tanácskozása, amelyet az európai béke és biztonság erősítése céljából hívtak össze. Európa békeszerető emberei bíztak benne: a varsói tanácskozás megfelelő intézkedéseket tesz majd annak érdeké-

ben, hogy ne ismétlődjenek meg a második világháború borzalmai, amelynek több mint 50 millió ember esett áldozatul.

E hit mögött a béke sorsáért való aggodás állt, hiszen ekkor napról napra éleződött a háborús veszély. Az imperialista hatalmak, elsősorban az Amerikai Egyesült Államok és Anglia, megsértve az ENSZ alapokmányát és megszegve a Hitler-ellenes koalícióban vállalt kötelezettségeiket a világ különböző részein agresszív katonapolitikai tömböket hoztak létre, amelyek a Szovjetunió és a szocialista fejlődés útjára lépett országok ellen irányultak. Nyugat-Németországban elkezdődött a militarizmus újjászületése. Az európai kontinens felett egyre sűrűsödtek egy új háború vészjósló felhői.

E bonyolult nemzetközi helyzetben a Szovjetunió és Európa más szocialista országai kénytelenek voltak sürgős lépéseket tenni biztonságuk kollektív védelme érdekében. És 1955. május 14-én Varsóban, a Lengyel Népköztársaság fővárosában az európai szocialista országok barátsági, együttműködési és kölcsönös segítség-nyújtási szerződést írtak alá, amely Varsói Szerződés néven vonult be a történelembe.

Azóta több mint húsz év telt el, vagyis lejárt az idő, amelyre a Varsói Szerződést eredetileg kötötték. Ezek alatt az évek alatt a szocialista országok népei és az egész haladó emberiség több ízben is meggyőződött róla, mennyire helyes és szükséges volt ennek a védelmi szervezetnek a létrehozása, amely ma is óriási szerepet játszik a béke megőrzésében. Ha ma Európa népei tartós békében élnek, és Európa lépésről lépésre halad előre az összes európai államok közti együttműködés erősítésének és fejlesztésének, az európai kollektív biztonsági rendszer megteremtésének útján, ez elsősorban a Varsói Szerződés államainak — ezen államok aktív és egybehangolt külpolitikai tevékenységének — érdeme. Ezt nemcsak a szocialista országok, hanem az egész nemzetközi kommunista és munkásmozgalom is elismerte. A kommunista és munkáspártok az 1969-es moszkvai tanácskozáson egyöntetűen megállapították: a Varsói Szerződés Szervezete fontos szerepet játszik a szocialista országok biztonságának garantálásában, az imperialista hatalmak részéről fenyegető katonai támadás elhárításában, az egész világ békéjének biztosításában.

A Varsói Szerződésben tovább fejlődtek a győztes proletariátus országainak nemzetközi összefogására és együttműködésére irányuló erőfeszítések, az imperialista agresszió visszaverésének, a szocialista rendszer kollektív védelmének lenini eszméi.

A Varsói Szerződés Szervezetének húszéves tevékenysége ragyogó példa a szövetséges országok népeinek önzetlen kölcsönös testvéri összefogására, életük és tevékenységük minden területén. Ennek a védelmi szövetségnek létrehozása és folyamatos erősödése megbízhatóan garantálta a szocializmus vívmányait, jelentősen kiterjesztette a szocialista országok lehetőségeit mind a nemzeti, mind a nemzetközi feladatok megoldásában.

A mai helyzet új távlatokat nyit az antiimperialista harc előtt. A szocialista államok növekvő erejükkel a világ egész fejlődésére nagy hatást gyakorolnak. Ilyen körülmények között új lehetőségek nyílnak a szocialista közösség védelmi kérdéseinek a megoldására is. A testvéri szocialista országok kommunista és munkáspártjai korunk viszonyaira alkalmazva alkotóan továbbfejlesztették Lenin nagy eszméit. Abból indulnak ki, hogy amíg fennáll az imperialista agresszió veszélye, amíg agresszív katonai tömbök tevékenykednek és nincs kollektív biztonsági rendszer, addig a Varsói Szerződés Szervezetére nemcsak, hogy szükség van, hanem ezt a szervezetet minden módon erősíteni kell mint a népek békéjének és biztonságának hathatós tényezőjét. Ezt 1974 áprilisában a Politikai Tanácskozó Testület értekezletén valamennyi küldöttség vezetője ismételten hangsúlyozta.

Az imperializmus ideológusai — akik a Varsói Szerződésben agresszív céljaik megvalósításának fő akadályát látják — nem kevés erőfeszítést tettek és tesznek ma is annak érdekében, hogy rágalmaikkal lejárássák e szövetséget és eltorzítsák a jelenlegi nemzetközi életben játszott szerepét. Egyidejűleg minden eszközzel indokolni próbálják az Észak-Atlanti Szövetség Szervezetének (North Atlantic Treaty Organization — NATO) és egyéb imperialista katonai tömbök létezésének fontosságát.

A történelemből sok katonapolitikai szövetséget ismerünk. Ezek sorsa különböző volt. Történelmi szerepük megítélésében mindig az volt a fő kérdés, hogy milyen cél érdekében hozták

létre, és a szövetség kinek az érdekeit szolgálta. Ismerünk imperialista koalíciókat, amelyeket agresszió, a világ felosztása céljából hoztak létre, és olyan szövetségeket, amelyeket a népek szabadságáért és függetlenségéért vívott harc megvívására alakítottak, s amelyek az élenjáró, haladó társadalmi osztályok érdekeit védelmezték. A társadalmi haladás szolgálata mind ez idáig a legragyogóbban az európai szocialista országok népeinek testvéri harci szövetségében nyilvánult meg.

A Varsói Szerződés Szervezete, igazi védelmi szövetség, amelyet azért hoztak létre, hogy megfékezze az imperialista agresszorokat, védelmezze a résztvevő országok népeinek szocialista vívmányait és a világ békéjét. A szövetség tagállamai senkit sem fenyegetnek, nem tartanak igényt idegen területre, nem avatkoznak be más államok belügyeibe. A Varsói Szerződés Szervezete nemcsak a szocialista közösségünk testvéri népeinek érdekei felett őrködik, hanem egyúttal az egyetemes béke ügyét is jól szolgálja.

A Varsói Szerződés megkötésével a szocialista országok államközi viszonyaiban új, minőségi szempontból magasabb szakasz kezdődött, amely elősegítette külpolitikai erőfeszítéseik szoros egybehangolását. Az elmúlt két évtized azt mutatja, hogy a Varsói Szerződés Szervezete a testvérpártok és államok külpolitikai tevékenységének koordinációs központja lett. Így értékelte ezt a szervezetet az SZKP XXIV. kongresszusa is. A Varsói Szerződés résztvevőinek szoros együttműködése hathatós eszköznek bizonyult a legfontosabb nemzetközi események kedvező befolyásolására.

A kommunista és munkáspártok, valamint a szövetséges országok kormányai a nemzetközi küzdőtéren közös frontba tömörülnek, szilárd álláspontot foglalnak el a béke megőrzéséért vívott harcban, s ezzel döntően elősegítik ezt a harcot és a nemzetközi feszültség enyhülését. Mindez bénítólag hat az imperialisták tevékenységére, arra kényszeríti őket, hogy számoljanak a Varsói Szerződés országainak erejével és hatalmával. Ebből a szempontból különleges helyet foglal el a Politikai Tanácskozó Testületnek — a Varsói Szerződés Szervezete legfelsőbb szervének — gyümölcsöző tevékenysége. A Politikai Tanácskozó Testület értekezletein rendszeresen megvizsgálják a legfonto-

sabb világpolitikai problémákat, a védelmi képesség erősítésének és a szövetséges szocialista országok közös védelmével kapcsolatos köteleességek teljesítésének fő kérdéseit, és felelősségteljes döntéseket hoznak.

A Varsói Szerződés fontos részét alkotják a résztvevőknek a közös védelemben vállalt kötelezettségei. A Varsói Szerződés Szervezetének sokéves tevékenysége a szövetséges országok e téren tett aktív erőfeszítéseiről tanúskodik.

A szövetséges hadseregek harci barátsága a Nagy Októberi Szocialista Forradalom történelmi napjaiban és a polgárháború hősei éveiben gyökerezik. A nemzetközi testvériség és összefogás Oroszországban magasba emelkedő zászlaja az internacionalista harcosokat mindenütt hőstettekre lelkesítette a munkások és a parasztok győzelme érdekében. Így volt ez Szovjet-Oroszországban a polgárháború frontjain; a magyarországi proletárdiktatúra védelmében; a mongol nép szabadságának kivívásában; a fasiszmus és az imperialista agresszió elleni közös harcokban. Az imperializmus agresszív erői által kirobbantott második világháború tüzeiben létrejött és kikovácsolódott a testvéri népek és hadseregek harci barátsága mint az erős és alattomos ellenség felett aratott győzelem egyik fontos feltétele.

A Varsói Szerződés Szervezetének eddigi fennállása alatt a szövetséges országok katonai együttműködése a fejlődés hosszú útját járta meg. Így például a kommunista és munkáspártok, valamint a kormányok kollektív erőfeszítéseinek eredményeképpen katonai téren kialakult a kapcsolatok és a sokoldalú együttműködés összefüggő rendszere. A Varsói Szerződés országai az együttműködésnek sok irányát jelölték és próbálták ki a gyakorlatban. Ide tartozott a fegyveres erők fejlesztése és harckészültségi terveinek egybehangolása; a legújabb harci technikával való felszerelése és annak elsajátításában nyújtott kölcsönös segítség; a katonai elmélet fejlesztésére irányuló erőfeszítések összefogása; a csapatkiképzés, a személyi állomány oktatásának és nevelésének fejlesztése; az oktatás és nevelés általános elveinek és módszereinek kidolgozása és a gyakorlatban való meghonosítása és sok más egyéb.

A testvéri hadseregek harci barátsága közös gyakorlatokon, közös hadműveleti és hadászati összevonásokon, értekezleteken

és konferenciákon, a kölcsönös látogatások, baráti találkozások és sok más egyéb alkalomkor erősödik. Az együttműködés minden iránya egy célt szolgál, azt, hogy egyesítse a szövetséges országok erőfeszítéseit a kollektív biztonságért, a testvéri hadseregek fejlesztéséért.

L. I. Brezsnyev elvtárs, az SZKP Központi Bizottságának főtitkára 1968-ban a katonai akadémiák végzős hallgatóinak adott fogadáson mondott beszédében megállapította: „A Varsói Szerződés országai a katonai együttműködés terén már nagy és sokoldalú tapasztalatokat szereztek. E tapasztalatokra támaszkodva a jövőben is állandóan erősíteni fogjuk kollektív védelmünket, tökéletesíteni fogjuk a testvéri hadseregek együttműködésének mechanizmusát. Ezt akarják pártjaink, ezt akarják népeink!”¹

A szövetséges államok katonai együttműködésének fejlődésében minőségileg új szakasz volt a Varsói Szerződés katonai szerveinek továbbfejlesztése, a Honvédelmi Miniszterek Bizottságának, a Katonai Tanácsnak, az Egyesített Fegyveres Erők Törzsének, valamint más szervezeteknek megalakítása. Ezen szervezetek sokoldalú eredményes tevékenysége révén a szövetséges hadseregek szárazföldi csapatainak és flottájának népes vezető gárdája kapcsolódott be a közös munkába és a szoros együttműködésbe.

A szövetséges országok kommunista és munkáspártjai különleges figyelmet fordítanak hadseregeik fejlesztésére. A Varsói Szerződés fennállásának éveitől ezek a közös erőfeszítések minőségi változást eredményeztek a Varsói Szerződés hadseregeinek fejlődésében. Valamennyi haderő- és fegyvernem harci lehetőségei jelentősen megnövekedtek, fokozódott tűz- és csapásmérő erejük. A Varsói Szerződés országainak hadseregei mint reguláris, jól szervezett állandó hadseregek, rendelkeznek mindazon korszerű harceszközzel, amelyek a legbonyolultabb feladatok végrehajtását is lehetővé teszik.

A marxizmus—leninizmus tanításán alapuló általános hadseregszervezési elvek mellett a szövetséges hadseregek megőrzik nemzeti hagyományaikat és sajátosságait.

¹ Брежнев Л. И.: Ленинским курсом. М. 2. М., Политиздат, 1970, стр. 257.

A Varsói Szerződés harci erejének alapját a szovjet fegyveres erők képezik, amelyek a legújabb fegyverekkel, a legmodernebb haditechnikával, a legtöbb tapasztalattal rendelkeznek és élenjáró katonai elmélettel vannak felvértezve. Állományukban vannak azok a hadászati nukleáris erők, amelyek a szocialista világszisztem biztos őrzői.

Az elmúlt években a Varsói Szerződés államainak nemcsak katonai, hanem gazdasági és tudományos-műszaki együttműködése is jelentősen kibővült. A KGST keretében történő kollektív együttműködés lehetővé teszi, hogy a szocialista országok a legésszerűbben használják ki lehetőségeiket, biztosítsák a népgazdaság sikeres fejlődését, állandóan emeljék a nép életszínvonalát és az erősebb gazdasági bázison növeljék a szocialista közösség védelmi erejét.

A világ fejlődésének jelenlegi történelmi szakaszát az jellemzi, hogy a testvéri szövetséges országok kommunista és munkáspártjai kíméletlen harcot folytatnak a burzsoá ideológia minden formája ellen. Napjainkra az ideológiai harc előtérbe került. Mint ismeretes, a burzsoázia széleskörűen felhasználja a tudományos és műszaki haladást, a mai információ lehetőségeit, a turizmust és egyéb csatornákat a közvélemény ideológiai, politikai megdolgozására. A burzsoá propagandához szorosan kapcsolódik a maoisták szakadár tevékenysége, akik saját sovinszta céljaik érdekében tagadják a szocialista államok katonai erőfeszítéseinek szükségességét, sőt az imperialista NATO tömb fenntartása és erősítése mellett ágálnak.

A testvéri kommunista és munkáspártok aktív és céltudatos tevékenységet folytatnak annak érdekében, hogy a szocialista országokat harcra tömörítsék az imperializmus ideológiai diverziója és az agresszív katonai tömbök részéről fenyegető katonai veszély ellen. Az összefogás eszmei alapja a marxizmus—leninizmus tanítása, amelyet az SZKP és a testvérpártok a mai körülmények között továbbfejlesztnek.

A szövetséges hadseregek az ideológiai munkában, a személyi állomány internacionalista nevelésében már gazdag tapasztalatokat szereztek. A marxizmus—leninizmus elméletének elsajátítását szorosan egybefűzik az oktatás és a nevelés feladataival. A harcosoknak a szocialista hazafiság és az internaciona-

lizmus szellemében való nevelése elősegíti a testvéri szocialista hadseregek egységének és összeforrottságának további erősödését, fokozza az Egyesített Fegyveres Erők harci erejét.

Az elmúlt években annak a következetes harcnak az eredményeképpen, amelyet a Szovjetunió Kommunista Pártja folytat a XXIV. kongresszus békeprogramjának megvalósításáért, továbbá a szocialista közösség testvéri országai, a kommunista és munkáspártok, valamint a világ haladó erői akcióegységének köszönhetően fontos változások mentek végbe a nemzetközi kapcsolatok fejlődésében; sikerült fordulatot elérni a „hideg háborútól” a feszültség enyhülése és a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élésének irányába.

Ámde az imperializmus agresszív természete nem változott. Legharciasabb körei, a reakciós erők, mindenütt, ahol ez sikerül nekik, igyekeznek fékezni az enyhülést, nehezíteni a döntésre érett problémák megoldását. A NATO-országok uralkodó körei továbbra is folytatják a háborús előkészületeket és növelik e katonai tömb erejét. Ilyen körülmények között a Varsói Szerződés Szervezetét is tovább kell tökéletesíteni és erősíteni, mint a béke és a szocializmus védelmének biztos zálogát.

A Varsói Szerződésről az elmúlt húsz év alatt sok érdekes anyag jelent meg. Ezek elsősorban a szocialista országok honvédelmi minisztereinek — Andrej A. Grecsko marsallnak, Dobri Dzsurov hadseregtábornoknak, Martin Dzúr hadseregtábornoknak, Wojciech Jaruzelski hadseregtábornoknak, Czinege Lajos vezérezredesnek, Heinz Hoffmann hadseregtábornoknak, Ion Ionita hadseregtábornoknak — írásai, művei, továbbá I. I. Jakubovszkij marsall, P. I. Batov hadseregtábornok, A. G. Szermerdzsijev vezérezredes, H. Kessler vezérezredes és más szerzők könyvei és cikkei, amelyeknek nagy jelentőségük van a Varsói Szerződés szerepének, jellegének és tartalmának megértése szempontjából. Sok könyvet, monográfiát és cikket jelentettek meg a szocialista történészek, tudósok is. Műveik részletesen megvilágítják a Varsói Szerződés Szervezetének politikai, katonai, jogi és egyéb oldalait.

A burzsoá szerzők e kérdésről szóló írásai, tanulmányai rendszerint tendenciózusak. Többségük a történelmi valósággal szemben elferdíti a Varsói Szerződés Szervezete létrehozásának

okait, annak céljait és jellegét, megpróbálja ráhárítani a felelősséget a világhelyzet feszültségéért, azokért a roppant katonai kiadásokért, amelyek a tőkés országok dolgozóinak vállára nehezednek.

Könyvünkben sokoldalúan elemezzük a Varsói Szerződés Szervezetének megalakításával és sokéves tevékenységével kapcsolatos kérdéseket, bemutatjuk, hogy a Varsói Szerződéshez tartozó országok kommunista és munkáspártjai miként gondoskodnak a testvéri országok egységének és sokoldalú együttműködésének erősítéséről, kibővítéséről és elmélyítéséről; megvizsgáljuk a szocialista országok politikai együttműködésének formáit és módszereit, valamint azt, hogy milyen szerepe van a Varsói Szerződés Szervezetének a szocializmus, a béke és a népek biztonsága védelmezésében, feltárjuk a szocialista országok katonai együttműködésének és harci egységének elvi alapjait.

Könyvünk kifejti a szocializmus védelmezésére vonatkozó lenini tételeket, szemügyre veszi e védelem különböző útjait és formáit, a szocialista országok védelemre való gazdasági, erkölcsi-politikai és tudományos-műszaki felkészülésének jellegét és tartalmát, katonapolitikai egységük társadalmi alapjait és elveit.

Könyvünkben elemezzük a Varsói Szerződés céljait és jellegét, bemutatjuk tartalmát és azokat az általános elveket, amelyekben a Varsói Szerződés Szervezete alapul, bizonyítjuk, hogy ezek az elvek teljes összhangban vannak a nemzetközi jog normáival és az ENSZ alapokmányával, továbbá kimutatjuk a Varsói Szerződés gyökeres különbözőségét az imperialisták szövetségeitől, agresszív katonai tömbjeitől.

Az olvasót tájékoztatjuk arról is, hogy a fasiszta agresszorok elleni harc éveiben milyen volt a harci együttműködés a Szovjetunió, Lengyelország, Csehszlovákia és Jugoszlávia népei között; hogyan alakultak meg a Szovjetunió területén azok a katonai egységek, amelyek a szocialista országok jövőbeni néphadseregeinek magvát alkották; hogyan vettek részt ezek a csapatok, továbbá a lengyel, csehszlovák, bolgár, román és magyar hazafiak a hitlerista megszállók elleni harcban. Könyvünk információt nyújt a testvéri országok kommunista és munkáspártjainak a háború utáni katonapolitikájáról és a szo-

cialista típusú hadseregek felállításával kapcsolatos szoros együttműködésükről is.

A szerzők szükségesnek tartották, hogy tájékoztassák az olvasót az Egyesített Fegyveres Erőkről, azok állapotáról, szervezeti felépítésükről és technikai felszerelésükről, megvilágítsák az egyesített vezető szervek tevékenységét és bemutassák az egyes szövetséges hadseregek sajátosságait.

A könyv elemzi a Varsói Szerződés országainak gazdasági potenciálját, a gazdasági és tudományos-műszaki együttműködés alapvető irányait és formáit. Bemutatja, milyen befolyással vannak a tudomány és a technika legújabb vívmányai arra, hogy a szövetséges szocialista országok fegyveres erőiket nagy hatékonyságú, korszerű fegyverekkel és harceszközökkel szerelhessék fel.

A könyv befejező részében ismertetjük a kommunista és munkáspártok arra irányuló erőfeszítéseit, hogy a jelenlegi szakaszban tovább szilárdítsák és fejlesszék a szocialista államok együttműködését. Jelentős figyelmet szentelünk a szocialista országok egysége és összeforrottsága erősítésének a társadalmi élet különböző szféráiban, bemutatjuk, hogyan fejlődik a szövetséges államok együttműködése ideológiai téren, tárgyaljuk az imperializmus ideológiai diverziója elleni harc feladatait, és végül, mit kell tennünk annak érdekében, hogy a Varsói Szerződés országai hadseregeinek harcosait a proletár internacionalizmus és a népek barátsága szellemében neveljük.

A Varsói Szerződés Szervezete fennállásának huszadik évfordulója a világ összes szabadságszerető népei történetének egy nevezetes dátumával, a szovjet népnek a Nagy Honvédő Háborúban aratott győzelme harmincadik évfordulójával esik egybe. Van valami mélységesen jelképes e két történelmi esemény közelségében és kapcsolatában.

Három évtizeddel ezelőtt a szovjet nép és dicső fegyveres erői a kommunista párt vezetésével megsemmisítő vereséget mért a hitleri Németországra és csatlósaira, megvédte a szocialista haza szabadságát és függetlenségét, nagy felszabadító missziója során, becsülettel teljesítette internacionalista kötelességét. A német fasizmus és a japán militarizmus szétzúzása e reakciós rendszerek bukását eredményezte. Számos euró-

pai és ázsiai országban kedvező körülmények alakultak ki ahhoz, hogy a dolgozó tömegek sikerrel harcolhassanak a szocializmusért. Számos európai és ázsiai országban forradalmi fordulat történt, és a népi demokratikus forradalmak eredményeként a szocializmus kilépett egy ország kereteiből, s létrejött a szocialista világrendszer.

A Varsói Szerződés Szervezete mint a szocialista országok testvéri szövetsége húsz éve örökdik ezek felett a történelmi vívmányok felett. A szövetség döntő szerepet játszott a szocialista vívmányok védelmében, az európai béke és biztonság megszilárdításában, és ma is hathatósan szolgálja e nemes célokat.

L. I. Brezsnyev, a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának főtitkára a szovjet népnek a Nagy Honvédő Háborúban aratott győzelme harmincadik évfordulóján Moszkvában tartott ünnepi gyűlésen mondott beszédében kijelentette: „Azok emléke, akik a béke ügyének védelmezése közben a múlt nagy háborúban elestek, a néppel szembeni felelősség és kötelesség arra ösztönöz bennünket, hogy megkettőzött energiával érvényesítsük pártunk politikáját, harcoljunk a föld tartós békéjéért. A Szovjetunió és a többi szocialista állam ennek a legnemesebb és legszükségesebb harcnak mindig első soraiban lesz.”²

*

E könyv Leninnek azokkal a szavaival kezdődik, amelyek 1920. február 2-án hangzottak el az Összoroszági Központi Végrehajtó Bizottság ülésén a szocializmus erőinek szoros katonai összefogásáról, az imperializmus elleni harcban. Azóta több mint egy fél évszázad telt el. A világ a felismerhetetlenségig megváltozott. Ma a nemzetközi imperializmussal szemben áll a hatalmas szocialista világrendszer, amely egyre nagyobb befolyást gyakorol a nemzetközi események fejlődésére. Ezek a lenini szavak azonban ma sem vesztek erejükből és időszűrőségükből. L. I. Brezsnyev elvtárs Vlagyimir Iljics Lenin születésének századik évfordulója alkalmával tartott ünnepi gyű-

lésen ezt mondta: „Mi ezeket a szavakat ma is szent intelemnek tekintjük a szocialista arcvonalt valamennyi osztaga számára, amelyek lenini módon harcolnak az imperializmus ellen. E szavakra emlékezve mindent elkövetünk annak érdekében, hogy még erősebb legyen a szocialista országok harci szövetsége — a Varsói Szerződés Szervezete —, hogy erősödjék a szocialista államok közös védelme.”³

A szocialista országok népei méltóképpen ünnepelték a Varsói Szerződés Szervezete fennállásának 20. évfordulóját. A szövetséges hadseregeknél, az Egyesített Fegyveres Erőknél sok rendezvényt tartottak a nevezetes évforduló alkalmából. Ezek újból és különös erővel demonstrálták a világnak azt, hogy a Varsói Szerződés Szervezete a kommunizmus építésének közös célja által vezérelt államok tartós, hatalmas szövetsége.

Most a szervezet tevékenységének új szakasza kezdődött, ahogy azt maga a szerződés is előírta. Az élet megmutatta, hogy a Varsói Szerződés Szervezete a szocialista integráció egyik formája lett, amely kifejezi a testvéri országok népeinek azt az akaratát, hogy egységesen lépjenek fel a békéért és a szocializmusért vívott harcban.

A MARXIZMUS—LENINIZMUS A SZOCIALISTA ORSZÁGOK KATONAPOLITIKAI EGYSÉGÉRŐL

1. Lenin tanítása a szocializmus védelméről és a jelenkor

A Varsói Szerződés Szervezete több mint húsz éve áll fenn. Ezeket az éveket a szervezet aktív tevékenysége és egyre növekvő jelentősége, az imperializmus agresszív szándékainak a megghiúsítása, a szocialista világrendszer és a béke védelme, a proletár internacionalizmus erősödése jellemezte. A Varsói Szerződés a maga élő valóságában a szocialista országok katonapolitikai egységére vonatkozó marxista—leninista eszmének, a szocialista haza védelméről szóló lenini tanításoknak eleven megtestesülése.

A forradalmi elméletben és a forradalmi mozgalom gyakorlatában a szocializmus védelmezésének — a védelem objektív szükségességének — gondolatát elsőnek Marx és Engels, a tudományos kommunizmus megalapítói vetették fel. Marx és Engels, amikor a kapitalizmus első fejlődési szakaszára vonatkozóan kidolgozták a proletárforradalom elméletét, arra a megállapításra jutottak ugyan, hogy a forradalom nem győzhet egy országban, hanem ez a folyamat egyidejűleg megy végbe valamennyi országban vagy legalábbis a civilizált országok többségében.⁴ De ugyanakkor azt is hangsúlyozták, hogy a szocialista forradalom nem egy aktusból álló folyamat, hanem egy történelmi korszak, viszonylag hosszú periódus. A munkásokat arra figyelmeztették, hogy: „... 15, 20, 50 évi polgárháborúkat

⁴ *Marx—Engels Művei*. 4. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1959. 359. old.

és népek csatáit kell végigharcolnotok.”⁵ Ez a dolgozók harca lesz, „... az ilyen társadalom tagja háború esetén” ... „valódi hazáját, valódi tűzhelyét védené”.⁶ Engels egyik levelében egyenesen rámutatott a már győztes szocializmus védelmi háborúinak lehetőségére.⁷ Lenin erre a dokumentumra hivatkozva megállapította, hogy Engels a győztes proletariátusnak más országok burzsoáziájával szembeni védelmére gondolt.⁸ Marx és Engels fontos elméleti következtetéseket vont le arra vonatkozóan is, hogy a munkásosztálynak fel kell fegyvereznie önmagát, vagyis létre kell hoznia saját katonai szervezetét abból a célból, hogy a szocialista vívmányokat minden belső és külső ellenségtől megvédelmezze.

A tudományos kommunizmus megalapítói előtt természetesen nem állt és nem is állhatott az a feladat, hogy sokoldalú tanítást dolgozzanak ki a szocializmus védelmezéséről, hiszen életük során nem volt olyan ország, ahol a munkásosztály győztes szocialista forradalmat hajtott volna végre. A szocialista forradalom győzelméhez és így a szocialista államok védelme gyakorlati feladatainak megoldásához szükséges objektív feltételek és szubjektív tényezők a kapitalizmus imperializmus előtti szakaszában nem voltak meg.

Az új történelmi feltételek között a kapitalizmus imperialista fejlődésének mélyreható tanulmányozása alapján Lenin sokoldalúan gazdagította és alkotóan továbbfejlesztette a szocialista forradalomra vonatkozó marxista tanításokat. Lenin hatalmas érdeme, hogy levonta azt a zseniális következtetést, miszerint a szocialista forradalom győzelme egyetlen, egymagában álló országban is lehetséges.

Az imperializmus feltételei között, mondta Lenin, különös erővel érvényesül a tőkésországok egyenlőtlen gazdasági és po-

5 Marx—Engels Művei. 8. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1962. 396. old.

6 Marx—Engels Művei. 2. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1958. 510. old.

7 Marx—Engels Művei. 35. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1976. 336. old.

8 Lenin Összes Művei. 30. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1971. 130. old.

litikai fejlődésének törvénye, és ezért a különböző országoknak a kapitalizmusból a szocializmusba való forradalmi átmenete egy egész történelmi korszak eredménye.

A szocializmus győzelmének egy országban, írta Lenin 1916-ban „A proletárforradalom katonai programja” című cikkében „...súrlódásokhoz, sőt más országok burzsoáziájának ahhoz a közvetlen törekvéséhez kell vezetnie, hogy szétzúzza a szocialista állam győztes proletariátusát”.⁹

A világtörténelem egész ezutáni alakulása teljes mértékben igazolta Lenin megállapításainak igazságát. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmével a szocializmus védelmezése közvetlen gyakorlati feladattá vált, fontos része lett annak a harcnak, amelyet a dolgozók az új társadalmi rend megteremtéséért folytatnak. „Minden forradalom csak akkor ér valamit, ha meg tudja védeni magát...”,¹⁰ írja Lenin.

A szocializmus védelme rendkívül bonyolult, sokrétű feladat. A szocialista honvédelem épp ezért azt követeli, hogy okvetlenül figyelembe vegyük mindazon tényezőket, amelyek gazdasági, eszmei-politikai, diplomáciai, katonai, valamint erkölcsi és pszichológiai szempontból döntően befolyásolják e feladatnak megvalósítását. A leninizmus azt tanítja, hogy egy szocialista ország biztonsága az állam szilárdságától, bel- és külpolitikájától, az ország védelmének anyagi-műszaki bázisától, a fegyveres erők állapotától, a dolgozóknak a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus szellemében való nevelésétől és végül a nép erkölcsi-politikai egységétől és összeforrottságától függ.

Lenin „történelmi érdeme az, hogy megalapozta a proletárforradalom katonai programját, a szocialista haza védelméről szóló tanítást”.¹¹ Ez a tanítás magában foglalja a szocializmus védelme szükségszerűségének tételét, a védelem megszervezésének módját, a szocialista országok védelemre való gazdasági, erkölcsi-politikai és tudományos-műszaki felkészülésének jelle-

⁹ Lenin Összes Művei. 30. köt. 130. old.

¹⁰ Lenin Összes Művei. 37. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973. 115. old.

¹¹ О подготовке к 100-летию со дня рождения В. И. Ленина. Постановление ЦК КПСС. М., Политиздат, 1968, стр. 14—15.

gét és tartalmát, megmutatja a szocialista állam katonai szervezete létrehozásának formáit és útjait, a szocialista országok katonapolitikai egységének alapját és elveit. Végezetül azt a tényt is, hogy a szocializmus védelmével összefüggő valamennyi feladat megoldásában a vezető és irányító szerep a kommunista és munkáspártoké. A forradalom védelméről, a szocializmus védelmezéséről szóló tanítás a szocialista forradalom lenini elméletének, az egész marxista—leninista tudománynak szerves, elválaszthatatlan része.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 1917-ben aratott győzelme új típusú viszonyt teremtett a nemzetek és az államok között. A szovjetország külpolitikájának nyíltan deklarált fő célja volt mindig, hogy kedvező nemzetközi feltételeket teremtsen a szocializmus sikeres építéséhez és a világ forradalmi folyamatának fejlődéséhez. A szovjetállam külpolitikai elvei között mindig ott volt a forradalmi munkásmozgalomnak, a gyarmati és függő országok nemzeti felszabadító harcának támogatása, a népek közti béke megőrzésére és megszilárdítására irányuló azon törekvés, hogy az emberiség egyszer s mindenkorra megszabadulhasson az imperialista háborúk borzalmaitól.

A kommunista párt és a szovjetállam külpolitikai tevékenysége a forradalom győzelmét követő első napoktól kezdve két alapelvre épült. Ezek: proletár internacionalista összefogás a világ dolgozóival; békés egymás mellett élés a különböző társadalmi rendszerű országokkal. Mindkét elv kifejezetten proletár osztályjellegű és dialektikus egységben van egymással. Ebben az egységben az internacionalizmus elve játssza a vezető szerepet.

Amikor Lenin a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet korszakának proletár internacionalista eszméit és elveit kifejtette, különös figyelmet fordított arra, hogy a világ első szocialista államának — a szovjetek országának — védelmezése az egész nemzetközi munkásosztály közös ügye. Lenin abból indult ki, hogy az oroszországi szocialista forradalommal egy világforradalom kezdődött el, és amennyiben a világ dolgozói nemzetközi erőfeszítéseikkel Október vívmányait védelmezik, ezzel a világforradalom bázisának és támaszának fennmaradá-

sát és megszilárdulását biztosítják, ez viszont megkönnyíti a proletárforradalom végrehajtását más országokban is.

Ugyanakkor a szovjet állam fenntartása és megszilárdítása, a szocializmus és a kommunizmus építésének sikeres megvalósítása a Szovjetunióban, világtörténelmi fontosságú feladat, amelynek végrehajtásával a szovjet nép internacionalista kötelességét teljesíti az egész világ munkásosztályával és dolgozóival szemben. Az orosz proletariátus internacionalista kötelessége — tanította Lenin — abban áll, hogy megőrizze és megszilárdítsa az egy országban győztes forradalom vívmányait. Ez a világ forradalmi mozgalmának legjobb támogatása, mert „... a nemzetközi forradalom érdekei azt követelik, hogy a szovjethatalom, amely megdöntötte az országban a burzsoáziát, segítse ezt a forradalmat, de a segítség formáját saját erejéhez mérten válassza meg”.¹²

Lenin, a nagy patrióta és internacionalista, amikor feltárta, hogy melyek a munkásosztály nemzeti és internacionalista feladatai a szocializmus védelmezésében, állandóan hangoztatta: amikor a szocialista hazát védelmezzük, nem a nagyhatalmiságot, hanem a világszocializmus érdekeit védelmezzük. „Mi azt állítjuk, hogy a szocializmus érdekei, a világszocializmus érdekei felette állnak a nemzeti érdekeknek, felette állnak az állam érdekeinek.”¹³ A nemzetközi szocializmus védelmében „kötelesség megvédeni a szocialista hazát ...”.¹⁴

A világ munkásai és parasztjai a szovjet államban már a kezdet kezdetén az új társadalom mintaképét látták, és minden módon teljes erejükből támogatták. Az első szocialista ország védelmezésében megmutatkozó proletár szolidaritás fontos szerepet játszott abban, hogy a szovjet nép győzelmet aratott az 1918—1920. évi polgárháború és külföldi katonai intervenció időszakában.

A mi népünk viszont a maga részéről roppant segítséget nyújtott és nyújt ma is más országok népeinek abban a harcban,

12 *Lenin Összes Művei*. 35. köt. 405. old.

13 *Lenin Összes Művei*. 36. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1972. 321. old.

14 *Lenin Összes Művei*. 36. köt. 274. old.

amelyet nemzeti és társadalmi felszabadulásukért, szocialista vívmányaik megőrzéséért és erősítéséért folytatnak. Ebben Lenin útmutatását tartjuk szem előtt, aki azt hagyta örökül a szovjet népnek, hogy teljes erejéből és minden rendelkezésre álló eszközzel támogassa valamennyi ország proletariátusának testvéri forradalmi mozgalmát. Lenin mint a dolgozó milliók vezére a proletár internacionalizmus lényegét a világ munkásainak egy testvéri szövetségben való egyesülésében látta, függetlenül attól, hogy milyen néphez és nemzethez tartoznak, természetesen abból a célból, hogy összefogva még eredményesebben harcoljanak mindenféle elnyomás, mindenféle erőszak, mindenféle kizsákmányolás ellen, a szocialista társadalmi rendszer győzelméért.

A szovjet nép, a kommunista párt vezetésével hazafias és internacionalista kötelessége teljesítésének mindig kimagasló példáit adta. A szocialista szovjetállam több mint fél évszázados fennállása, a szocializmus és a kommunizmus eszményeiért, az imperializmus ellen vívott megalkuvás nélküli harc ragyogó példája. Ennek a harcnak jelentőségében és dicsőségében soha el nem halványuló időszaka volt a Szovjetunió 1941—1945. évi Nagy Honvédő Háborúja. Ebben a szovjet nép olyan nemzetközi hőstettet vitt véghez, amelyhez foghatót nem ismer a történelem. A háborúban aratott győzelem, mondta L. I. Breznyev „kiindulópontja lett egy újabb hatalmas forradalmi fel lendülésnek, amely a kapitalizmus bukására vezetett a Nyugat és a Kelet sok országában. Ezzel a győzelemmel mélyreható változások kezdődtek el a világpolitikában, a gazdaságban, az ideológiában és emberek millióinak tudatában”.¹⁵

A Nagy Honvédő Háború példátlan erővel igazolta a szocialista haza védelméről szóló lenini tanítás hatékonyságát, ama háborúk lenini jellemzésének helyességét, amelyeket a dolgozók a szocializmus megmentéséért, a forradalmi vívmányok megvédéséért vívnak. Prófétainak bizonyultak Leninnek azok a szavai, hogy: „Sohasem fogják legyőzni azt a népet, amelynek munkásai és parasztjai nagy többségükben felismerték,

¹⁵ Брежнев Л. И.: Великая победа советского народа. М., Политиздат, 1965, стр. 34—35.

megértették és látták, hogy saját hatalmukat, a szovjethatalmat — a dolgozók hatalmát — védelmezik, hogy azt az ügyet védelmezik, amelynek győzelme nekik és gyermekeiknek biztosítja azt a lehetőséget, hogy élvezzék minden áldását a kultúrának, mindannak, amit az emberi munka létrehozott.”¹⁶

A Szovjetuniónak a Nagy Honvédő Háborúban aratott győzelme széles távlatokat nyitott a népek fejlődése előtt. „A háború megnyerése azonban még nem jelenti a tartós béke és a szilárd biztonság teljes garanciáit a jövőben” mondta az SZKP Központi Bizottságának és a Legfelsőbb Tanácsnak a háború utáni első választásokkal kapcsolatos 1946 februári felhívása. „Ahhoz, hogy a szovjet nép és az összes békeszerető népek élvezni tudják a béke és a biztonság áldásait, meg kell szilárdítani az általunk kivívott győzelmet. Nem szabad elfelejteni azt, hogy a világon vannak még reakciós erők, amelyek viszályt és ellenségeskedést próbálnak elhinteni a népek között.”¹⁷

Ilyen körülmények között pártunk és a népi demokratikus országok testvérpártjai fontos feladatuknak tartották országaik sokoldalú együttműködésének megszervezését.

A szocialista közösség kialakulásának szakaszában a szocialista országok közti erőfeszítések egyesítésének egyik fő formája a katonapolitikai együttműködés volt, azzal a céllal, hogy a fiatal szocialista országokat tömörítse és megóvja őket az imperialista agressziótól. A fejlődés során a Szovjetunió és a népi demokratikus országok közti új típusú kapcsolatok kezdtek mindjobban kialakulni. A proletárdiktatúra internacionalista jellegéből a szocialista állam elvileg új, korábban nem létező funkciója fejlődött ki: más országok segítése a szocializmus építésében és vívmányaik védelmében, a szocialista tartalmú kapcsolatok kialakítása.

E funkciónak megfelelően a szovjet külpolitika arra irányult, hogy megvédje a népi demokratikus államokat az amerikai és angol imperialisták beavatkozásától, akik a szocialista országokban többször megpróbálták visszaállítani a burzsoázia ha-

16 *Lenin Összes Művei*. 38. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973. 306. old.

17. КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК. Т. 6. М., Политиздат, 1971, стр. 147.

talmát. A szovjet fegyveres erők jelenléte több népi demokratikus országban hozzájárult ahhoz, hogy az imperialistáknak és a belső ellenforradalmároknak ne sikerüljön polgárháborút ki-robbantani, illetve intervenciót szervezni. Az európai békés rendezés kérdéseinek megoldásánál a Szovjetunió következetesen harcolt az igazságos és demokratikus békéért, és erélyesen megghiúsította az imperialistáknak azokat a próbálkozásait, hogy a Bulgáriával, Magyarországgal és Romániával kötött békeszerződést ezeknek az országoknak a belügyeibe való beavatkozásra használják fel.

A Szovjetunió Kommunista Pártja és a népi demokratikus államok marxista—leninista testvérpártjai közös erőfeszítéseikkel létrehozták és megerősítették a szocialista közösséget. A Szovjetunió és a népi demokratikus országok kétoldalú barátságai és kölcsönös segítségnyújtási szerződések kötöttek, ami erősítette ezen államok nemzeti függetlenségét. A szocialista országok együttműködtek a békeharcban. A Szovjetunió segített a testvéri országoknak az új államgépezet kiépítésében, és kormányaik kérésére tanácsadókat is küldött, akik különböző téren, így a hadseregszervezésben is közreműködtek. A népi demokratikus országokban szocialista típusú hadseregeket szerveztek.

A népi demokratikus országok létezésének első éveitől kezdve fejlődött a gazdasági együttműködés a Szovjetunióval: kölcsönös termelési és műszaki segítségnyújtás jött létre közöttük. A Szovjetunió és az európai népi demokratikus országok 1949 elején megalakították a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsát (KGST).

A Szovjetunió önzetlen segítsége jelentősen meggyorsította a háború következményeinek felszámolását, a népi demokratikus államok gazdaságának helyreállítását, ami természetesen megszilárdította védelmük anyagi alapjait. A Szovjetunió sokat segített a fiatal szocialista országoknak az új hadseregek tisztikádereinek képzésében, e hadseregek felfegyverzésében és felszerelésében.

A marxista—leninista testvérpártok mindig kitartóan fejlesztették és erősítették a szocialista országok népeinek és hadseregeinek harci együttműködését, mert ebben látták erejük és

legyőzhetetlenségük legfőbb forrását. A szovjet hadsereg fennállásának 30. évfordulója alkalmából írt cikkében (1948 február) Georgi Dimitrov, a bolgár nép nagy fia, a nemzetközi kommunista mozgalom kimagasló személyisége ezt írta: „Népünk tudja azt, hogy ma, amikor forr a harc a nemzeti függetlenségért és a szabadságért, a világuralom új igénylői ellen, szabad és független népként csak akkor létezhet, ha bátran védekezik, s ugyanakkor szilárdan támaszkodik a világ demokratikus, imperialistaellenes erőire, élükön a Szovjetunióval és dicső hadseregével.”¹⁸ G. Dimitrov e cikkében felszólította a bolgár néphadsereg harcosait, hogy kitartóan tanuljanak a szovjet hadseregtől hazafiságot, harci tapasztalatokat, bátorságot és hadművészetet.

A második világháború utáni években a világ térképe lényegesen megváltozott. A szocialista forradalom számos európai és ázsiai országban, valamint Kubában aratott győzelme, a szocialista országok marxista—leninista pártjainak aktív tevékenysége következtében kialakult a szocialista országok világméretű közössége. A nemzeti felszabadító forradalmak csapásai alatt összeomlott az imperializmus régóta létező gyarmati rendszere. A munkásosztály nemzetközi forradalmi mozgalma újabb magasságokra emelkedett. Egész történetének legnagyobb sikereit érte el a kommunista világmozgalom, amely a jelenkor legbefolyásosabb politikai erejévé vált. A világ gazdasági, politikai és katonai erőviszonyai megváltoztak a szocializmus és a demokrácia előnyére és az imperializmus hátrányára, amelynek többé nincs már ereje ahhoz, hogy megakadályozza az események ilyen fejlődésmenetét.

Az új helyzet az egész antiimperialista harc előtt újabb lehetőségeket és távlatokat nyitott. Elérkezett az idő, amikor a szocialista államok nemzetközi erővé váltak, és döntő hatást gyakorolnak a világ fejlődésére. Reális lehetőség nyílt arra, hogy a jelen legfontosabb problémáit új módon, a béke, a demokrácia és a szocializmus érdekében oldjuk meg.

Ma a szocializmus védelmezésének kérdései is új módon ol-

¹⁸ Димитров Г.: Избранные статьи и речи. М., Политиздат, 1972, стр. 289.

dódnak meg. A kommunista és munkáspártok e területen is továbbfejlesztve a lenini eszméket, sokoldalúan figyelembe veszik a jelenkor tartalmát, sajátosságait és azokból az objektív feltételekből indulnak ki, amelyek a szocialista országokban, valamint a nemzetközi küzdőtéren kialakultak. A mai társadalom egész fejlődésmenete az imperializmus fokozódó agresszivitásáról tanúskodik. Az imperializmus politikai uralmi szférája a háború utáni időszakban jelentősen összeszűkült annak következtében, hogy több közép- és délkelet-európai, valamint ázsiai országban győzött a szocialista forradalom és összeomlott a gyarmati rendszer. Magukban a tőkésországokban is erősen kiéleződtek az osztályellentétek.

A tőkés rendszer általános válsága tovább mélyül. A burzsoázia a gazdasági és politikai megrázkódtatásokból úgy keresi a kivezető utat, hogy fokozza a dolgozók kizsákmányolását, elnyomja demokratikus szabadságjogaikat, militarizálja az állam életét és fokozza a fegyverkezési hajszát. A legnagyobb tőkésországok katonai költségvetése óriási méreteket öltött, az imperialisták tovább fejlesztik agresszív katonai tömbjeiket. Az Amerikai Egyesült Államoknak és az Észak-atlanti Szövetségnek az egész földkerekségen szétszórta támaszpontjai veszélyeztetik a békét. Veszélyes méreteket öltött a vezető imperialista országokban kialakult hadiipari rendszer.

A háború utáni tapasztalatok azt mutatják, hogy a tőkésállamok egyenlőtlen gazdasági és politikai fejlődése alapján továbbra is mély és éles ellentétek és konfliktusok keletkeznek. Ma különösen kiéleződtek az ellentétek az imperialista tábor három fő központja, az Amerikai Egyesült Államok, Nyugat-Európa és Japán között. De figyelembe kell vennünk azt is, hogy az imperialisták közti jelenlegi ellentétekre és megoldásuk módjaira, egyre növekvő befolyással van a jelenkor alapvető ellentéte, vagyis a két világrendszer, a szocializmus és a kapitalizmus közötti ellentét.

A szocialista világrendszer kialakulása, gyors fejlődése és megszilárdulása azt eredményezte, hogy a tőkésországok uralkodó körei maguk is aggódni kezdtek egymás közti ellentéteik kiéleződése miatt. Az imperialisták a haladás erőivel vívott harcban gyakran félreteszik ellentéteiket és arra törekcszenek, hogy

egyesítsék erőforrásaikat az összes forradalmi és demokratikus erők ellen. A kapitalizmus általános válsága közepette erősödik az imperialista politika kommunistaellenes irányzata. „Eltolódik az imperialista stratégia súlypontja a nemzetközi küzdőtéren. Az imperializmus politikáját mindinkább meghatározzák a világszocializmus, a nemzeti felszabadító forradalmak és a munkásmozgalom elleni közös harc osztálycéljai.”¹⁹ Teljes mértékben igazolódik Lenin előrelátása: minél erősebben fejlődik a forradalom, annál erősebben tömörül a burzsoázia.

A legagresszívabb, kardcsörtető imperialista körök mindenféleképpen akadályozzák a nemzetközi feszültség enyhülését, dühödt ellenségei a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élésének. Bár az agresszió és a militarizmus erői szorult helyzetben vannak, még nem tették őket ártalmatlanná. 1945 után több mint 30 különböző háborút és fegyveres konfliktust robbantottak ki. Egy új világháború veszélyéről sem mondhatjuk el azt, hogy teljesen kiküszöböltük. Az imperializmus agresszív külpolitikája folytán olyan széles körű programot kell kidolgozni és elfogadni a szocializmus védelme érdekében, ami megfelel a kialakult helyzetnek. Nem feledhetjük: továbbra is időszerű Leninnek az a figyelmeztetése, hogy „... az egész világ állig fel van fegyverezve és lesi a kedvező pillanatot, várja a legjobb hadászati feltételeket, kutatja a támadás módjait”.²⁰ A világ változik, az imperializmus agresszív természete azonban változatlan marad, és ez továbbra is roppant veszélyt rejt magában a szocializmus világa, az egész emberiség számára.

A szocializmus védelme a mai feltételek között, a múlttól eltérően a szocialista államok közösségének keretei között valósul meg. A kommunista és munkáspártok számára ez a sarkalatos tény fontos kiindulópont ahhoz, hogy a jövőben alkotóan továbbfejlesszék, új tételekkel és új következtetésekkel gazdagítsák a szocialista forradalomról és vívmányainak erősítéséről szóló marxista—leninista tanításokat. Ennek a feladatnak igen nagy nemzetközi jelentősége van. A szocializmus és a kommu-

19 A kommunista és munkáspártok nemzetközi tanácskozása. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1969. 118. old.

20 Lenin Összes Művei. 40. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1974. 269. old.

nizmus vívmányainak kollektív védelme a szocialista világrendszer objektív fejlődési törvényszerűsége. A szocialista országok kommunista és munkáspártjai e törvényszerűség követelményeit szem előtt tartva oldják meg a kollektív védelemnek, a politikai, gazdasági és a tulajdonképpeni katonai erőfeszítések koordinálásának legfontosabb feladatait. Ezek célja a testvéri népek békés, alkotó munkájának biztosítása, forradalmi vívmányaik megbízható védelme.

Lenin „A proletárforradalom és a renegát Kautsky” című művében ezt írta: „A kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet egész történeti korszak. Amíg ez a korszak be nem fejeződött, a kizsákmányolók okvetlenül megőrzik reményüket a restaurációra, és ebből a reményből restaurációs kísérletek lesznek. A megdöntött kizsákmányolók ... az első komoly vereség után megtízszerezett energiával, dühödt szenvedéllyel, százszorosra felfokozott gyűlölettel vetik magukat harcba ...”²¹ Ezt igazolja az imperializmus reakciós erőinek tevékenysége.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után a belső reakció és a tőkésállamok egyesült erői több százezer katonát vetettek be Oroszországban a munkás-paraszt hatalom megfojtására. Ez csak kezdete volt az ellenforradalom exportja imperialista politikájának, amely aztán a két háború közti időszakban és a második világháború éveiben is folytatódott. A háború utáni években ezt az esztelen politikát újult erővel kezdték folytatni a Szovjetunió körül tömörülő fiatal népi demokratikus államok ellen is. Ebben a helyzetben objektíve szükség volt arra, hogy a testvérpártok közös akcióprogramot dolgozzanak ki, amelynek fő tartalma az összes létező erőknek és eszközöknek, anyagi, emberi, pénzügyi és egyéb erőforrásoknak felkutatása a szocialista világrendszer védelme érdekében.

A kommunista és munkáspártoknak ez a politikája megfelelt és megfelel a szocialista közösséghez tartozó valamennyi ország alapvető létérdekeinek és egyúttal az egész szocialista rendszer érdekeinek. Ebben megtestesül a szocialista internacionalizmus, a testvéri országok és népek közös gondoskodása a szocializmus és a kommunizmus jelenéről és jövőjéről.

21 Lenin Összes Művei. 37. köt. 249—250. old.

A testvérpártok és államok egész tevékenységében gyakorlatilag jut kifejezésre a szocializmus vívmányai kollektív védelmezésének lenini eszméje. Ez fontos biztosíték arra, hogy minden szocialista állam és az egész szocialista közösség sikeresen haladhasson előre az új társadalom építésének útján. A szocializmus közös védelme feltételezi a következetes és elszánt harcot a nacionalizmus ideológiája és politikája ellen, bármilyen formában jelentkeznek is az.

A szocialista országok védelmi képessége további erősítésének elméleti és gyakorlati kérdéseit kidolgozó marxista—leninista pártok abból indulnak ki, hogy a jelenlegi feltételek között lényegesen kibővült a szocializmus védelmére szolgáló eszközök és módszerek arzenálja. A történelmi gyakorlat azt mutatja, hogy az imperialistáknak a szocialista államok elleni harca sem merül ki pusztán katonai akciókban, hanem más — gazdasági, politikai és ideológiai — eszközök felhasználásával is folyik. Osztályellenségeink nem mondtak le a szocialista rendszer „fellazításának” politikájáról, a rendszer belülről történő aláásásáról.

Ilyen körülmények között fokozott jelentősége van azoknak az intézkedéseknek, amelyeket a szocialista országok kommunista és munkáspártjai országaik társadalompolitikai egyöntetűségének és a szocialista közösséghez tartozó államok testvéri egységének további erősítése érdekében tesznek. Nemegyszer bebizonyosodott, hogy ez az egység áthághatatlan akadályt jelent az imperialisták minden próbálkozása, a szocializmus alapjainak aláásására irányuló imperialista kísérletek minden formája ellen.

A leninizmus azt követeli a kommunistáktól, hogy sajátítsák el a harc minden formáját, tanulják meg az egyik formát időben kiegészíteni a másikkal, mindig reálisan politizáljanak a kialakult helyzetben.

A Szovjetunió Kommunista Pártja és a többi testvérpárt az imperialistaellenes harc stratégiájának és taktikájának kimunkálásában változatlanul a lenini útmutatásokból indul ki. A kommunisták osztályellenségeikkel olyan stratégiát szegeznek szembe, „amely az ország belső erőviszonyainak és a nemzetközi küzdőtér erőviszonyainak tudományos elemzésén alapszik.

Olyan taktikát, olyan harci formákat és módszereket állítanak vele szembe, amelyek a lehető legteljesebben számolnak a konkrét feltételekkel".²²

Ma megnőtt a szocialista országok közös, szorosan összehangolt és összeegyeztetett külpolitikájának és diplomáciai tevékenységének szerepe és jelentősége, amelynek az a célja, hogy kedvező nemzetközi feltételeket biztosítson a szocializmus és a kommunizmus építéséhez. Az élet megkövetelte, hogy tudományos igénygel dolgozzuk ki a szocializmus védelmének módszereit mind az imperializmus közvetlen, nyílt agressziójával, mind pedig azokkal a rejtett, álcázott törekvéseivel szemben, amelyekkel a megváltozott nemzetközi helyzetben is korábbi céljait akarja elérni. A szocialista országok ezt az objektív szükségszerűséget úgy érvényesítik, hogy együttesen minden szükséges elhatározást meghoznak és minden szükséges intézkedést megtesznek a szocializmus védelme, nemzetközi pozícióinak erősítése érdekében.

Ma a szocializmus védelmének lenini eszméi a tudományos és technikai forradalom feltételei között fejlődnek tovább és valósulnak meg a gyakorlatban. E forradalom egyaránt kiterjed a termelésre és a társadalmi élet más szféráira, így természetesen a hadügyre is.

Az Egyesült Államok és más imperialista államok a legnagyobb tudományos és technikai vívmányaikat a militarizmus, az agresszió és a háború szolgálatába állították. Az imperialista hadseregeket korszerű fegyver-rendszerekkel szerelik fel, amelyeket állandóan megújítanak és tökéletesítenek. Az utóbbi években a haditechnika különösen gyorsan fejlődött. A korábbi évek helyi háborúit, különösen az Egyesült Államok vietnami agresszióját és Izrael közel-keleti agresszióját az imperialisták nemcsak arra használták fel, hogy a gyakorlatban ellenőrizték a csapatok felhasználásának szervezési, harcászati és hadműveleti elveit, hanem arra is, hogy kipróbálják a legújabb harceszközöket, köztük azokat is, amelyeket a békés lakosság ellen alkalmaznak. A szocialista országok kommunista és munkáspártjai,

²² Брежнев, Л. Н.: Пятьдесят лет великих побед социализма. М., Политиздат, 1967, стр. 46.

mivel felelősek népeik sorsáért, kénytelenek számolni az ilyen tényekkel.

A tények a szocialista országokat is ellenintézkedések megtételére kényszerítik. A párt XXIV. kongresszusán Koszigin elvtárs kijelentette, hogy országunkban „a tudomány és a technika legutóbbi eredményei alapján a korszerű fegyverek számos új típusát dolgozták ki és gyártják”.²³ A többi szocialista ország is nagy gondot fordít arra, hogy kellő színvonalon tartsa fegyveres erőit. A katonai erőt nem lehet szétzúzni mással, csak katonai erővel. Az agresszorral való szembeszállásnak a legújabb fegyver reális erejére kell támaszkodnia. Az, a Lenin által kitűzött feladat, hogy „... elsajátítani a hadviselés korszerű technikáját és korszerű módszerét”,²⁴ ma különösen időszerű.

A szocializmus védelme a jelen korszakban különösen szorosan összefonódik a világbéke sorsával, az egész emberi civilizáció fejlődési távlataival. Ez az összefüggés a múltban soha nem volt ilyen szoros, és nem volt ilyen mindenre kiterjedő hatása a világ egész társadalmi fejlődésére, mint napjainkban. Nem feledhetjük: a korszerű háború, amelyben nukleáris fegyvert alkalmaznak, az emberiség legalapvetőbb életfeltételeit veszélyeztetné, s együttjárna az anyagi termelés és a kultúra fontos körzeteinek pusztulásával. A szocializmus fogalma egyet jelent a békével. A szocializmus fejlődése, pozícióinak állandó erősödése viszont azt jelenti, hogy erősödik a béke ügye, kedvezőek az egész emberiség számára a társadalmi és gazdasági, a politikai és kulturális feladatok megoldásának feltételei.

A kommunista és munkáspártok 1969. évi nemzetközi konferenciájának záróokmánya hangsúlyozta, hogy a szocializmus már megmutatta az emberiségnek hogyan szabadulhat meg az imperializmustól, mint az agresszív háborúk forrásától és bűnösétől. Éppen ezért a szocialista közösség kommunista és munkáspártjainak békéért vívott harca — amelynek célja, hogy megvédje a dolgozók forradalmi vívmányait az imperializmus merényleteitől, hogy fenntartsa és megszilárdítsa a békét —

23 Az SZKP XXIV. kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1971. 142. old.

24 Lenin Összes Művei. 38. köt. 135. old.

valóban történelmi jelentőségű. A testvéri szocialista országok közös védelmi intézkedései a szocializmus megszilárdításának érdekeit szolgálják. Ugyanakkor mindez az egész emberiség előtt álló általános demokratikus feladatok megoldásának, a béke megőrzésének és erősítésének hathatós tényezője is. Ezek az intézkedések történelmi funkciót teljesítenek, védelmezik a nemzetközi munkásosztály forradalmi vívmányait és annak édes gyermekét, a szocialista világrendszert.

A szocializmus védelmezése a kommunisták internacionalista kötelessége. Amikor a kommunisták ezt, a nemzetközi munkásosztállyal, az összes haladó erőkkel szembeni kötelességüket teljesítik — mert drága számukra a béke, a demokrácia és a szocializmus ügye —, Lenin nagy intelmeit, bölcs útmutatásait követik, és ugyanakkor ezeket a tanításokat korunk új feltételeire, a világ fejlődésének jelenlegi körülményeire vonatkozóan alkotóan továbbfejlesztik.

2. A szocialista országok egységének és együttműködésének gazdasági, társadalmi, politikai és ideológiai alapjai

A szocialista közösség egységének mély gyökerei, objektív feltételei vannak. Az egység a testvéri országok gazdaságának, társadalmi életének, politikájának és ideológiájának a közösségére, a forradalmi elmélet gránit talapzatára épül. Már Engels megállapította, hogy a szocializmusba való átmenet politikája részleteiben különböző lehet, de ugyanakkor hangsúlyozta azt is, hogy „a proletár politika elvei és céljai azonosak lesznek”.²⁵ Lenin szintén azt tanította, hogy a munkásosztály gazdasági helyzete, osztályellensége nemzetközi, mivel a tőke nemzetközi erő, ahhoz, hogy legyőzzék, a munkások nemzetközi szövetségére, nemzetközi testvériségére van szükség.

Közösen építeni a szocializmust és a kommunizmust, közösen biztosítani az országok fegyveres védelmét az imperialista ag-

²⁵ *Marx—Engels Művei*. 17. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1968. 260. old.

resszorokkal szemben — a jelen korszakban a szocialista világrendszer fejlődése számára objektív szükségesség.

Lenin több ízben hangsúlyozta, hogy a szocialista fejlődés útjára lépő népeknek az összefogás szükségszerűség, mert nélkül „... a tőkések eltiporhatják és megfojthatják Szovjet-Ukrajnát és Szovjet-Oroszországot”.²⁶ Fellépett azok ellen, akik a polgárháború és a külföldi katonai intervenció éveiben megpróbálták megbontani a szovjet köztársaságok szövetségét.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom után a szovjet köztársaságoknak szükségszerűen a Szovjetunióban kellett egye sülniük, először azért, hogy helyt tudjanak állni az imperializmus katonai nyomásával szemben, meg tudják védelmezni a forradalom vívmányait; másodszor, hogy közös erővel eredményesebben tudják megoldani a szocializmus építésének békés alkotó feladatait; harmadszor, hogy közös erőfeszítéssel internacionalista segítséget tudjanak nyújtani mindenkinek, aki a társadalmi és a nemzeti felszabadulásért harcol.

Minden kommunista párt felelős tevékenységéért munkásosztálya és népe előtt és ugyanakkor a nemzetközi munkásosztály előtt is. A kommunista és munkáspártok nemzeti és nemzetközi felelőssége elválaszthatatlan egymástól. A marxisták—leninisták hazafiak és internacionalisták is egyidőben. Egyaránt elvetik a nemzeti szűklátókörűséget és a nemzeti érdekek tagadását, lebecsülését. Minden kommunista párt a munkásosztály és az összes dolgozók élcsapata. A kommunisták egyúttal az igazi nemzeti érdekek zászlóvivői is a reakciós osztályokkal ellentétben, amelyek elárulják ezeket az érdekeket.

A szocialista közösséghez tartozó országok egységének gazdasági alapja a szocialista termelési mód, a termelőeszközök társadalmi tulajdonának uralma, a termelési viszonyok szocialista jellege. A termelőeszközök magántulajdonának megszüntetése gyökeresen átalakítja az országon belüli társadalmi viszonyok egész rendszerét, megteremti az objektív feltételeket ahhoz, hogy új típusú kapcsolatok jöjjenek létre a népek között.

Lenin a magán- és a társadalmi tulajdon közti gyökeres kü-

²⁶ *Lenin Összes Művei*, 40. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1974. 43—44. old.

lönbséget fejtegetve hangsúlyozza, hogy az egyik elkülönít, a másik egyesít. „A magántulajdon — rablás, és az az állam, amely a magántulajdonon alapul, a zsákmány elosztásáért háborúskodó rablók állama. És ezek, bár még be sem fejezték ezt a háborút, máris marakodni kezdenek egymással.”²⁷ A szocializmus nagy előnye abban áll, hogy „... a proletariátus a társadalmi munkaszervezetnek magasabb típusát képviseli és valószínűsíti meg, mint a kapitalizmus. Ez a lényeg. Ez a kommunizmus elkerülhetetlen teljes győzelmének erőforrása, záloga”.²⁸

A testvéri népek és hadseregek szövetségének társadalompolitikai alapja a szocialista országok azonos típusú állami és társadalmi rendje, a társadalmi osztályszerkezet közössége, a dolgozók hatalma, élükön a munkásosztállyal. A szocialista társadalom valóban demokratikus társadalom, amelyben a néphatalom alapja a munkásosztály megbonthatatlan szövetsége a parasztsággal és a dolgozók egyéb rétegeivel. E szövetségben van mint Lenin megállapította, „a szovjethatalom legfőbb ereje és támasza, ez a szövetség a záloga annak, hogy a szocialista átalakulás ügyét, a tőke feletti győzelem ügyét, minden néven nevezendő kizsákmányolás kiküszöbölésének ügyét győzelemre fogjuk vinni”.²⁹

Azoknak a kizsákmányoló osztályoknak megszüntetése, amelyek a múltban nemzeti gyűlöletet és államközi konfliktusokat szítottak, elősegíti a népek közti korábbi bizalmatlanság feloldását, testvéri szövetségük megszilárdulását.

A szocialista országok társadalmi-politikai egységének alapvető feltétele az, hogy a társadalmi élet minden szféráját a kommunista és munkáspártok irányítják. A kommunista pártok vezető szerepének katonapolitikai téren különösen nagy jelentősége van, azért is, mert az egyes szocialista országok és az egész szocialista közösség védelmi képessége további erősítésének problémái rendkívül bonyolultak és fontosak.

27 *Lenin Összes Művei*. 41. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973 333. old.

28 *Lenin Összes Művei*. 39. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973. 14. old.

29 *Lenin Összes Művei*. 38. köt. 229. old.

A testvéri szocialista országok egységének ideológiai alapja a marxizmus—leninizmus, a proletár internacionalizmus, a meg-ingathatatlan hűség a munkásosztály és az összes dolgozók nemzetközi szolidaritásának nagy elveihez az imperializmus ellen, a szocializmus és a kommunizmus győzelméért vívott harcban. A szocialista országokat egy cél egyesíti, az új társadalom felépítése, a forradalmi vívmányok és a nemzeti függetlenség megvédésének közös érdeke, az agresszív erők mindenféle próbálkozásával szemben.

A proletár internacionalizmus ideológiája és politikája összeférhetetlen a nacionalizmus és az opportunizmus megnyilvánulásaival, azzal, hogy a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom bármelyik osztaga is kitérjen a közös kötelességek teljesítése elől. A marxizmus—leninizmus így veti fel a kérdést!

A szocialista országok kommunista és munkáspártjai képviselői 1957. évi tanácskozásának Nyilatkozata megállapítja, hogy „a szocialista országok kölcsönös viszonyukat a teljes egyenlőség, a területi sérthetetlenség, az állami függetlenség és szuverenitás tiszteletben tartásának és az egymás belügyeibe való be nem avatkozásnak elvére építik. Ezek fontos elvek, de nem merítik ki a szocialista országok közti kapcsolatok egész lényegét. A szocialista országok kölcsönös viszonyának elválaszthatatlan része a kölcsönös testvéri segítség. E kölcsönös segítségben tevőlegesen nyilvánulnak meg a szocialista internacionalizmus elvei”.³⁰ Ezt az elvet a testvérpártok következő nemzetközi értekezleteinek dokumentumai, az SZKP és más marxista—leninista pártok kongresszusának anyagai is leszögezték és alkotóan továbbfejlesztették.

Azoknak a gazdasági, társadalompolitikai és ideológiai alapoknak, amelyekből a szocialista közösség országainak szilárd egysége fakad, megvan a maguk fejlődési dialektikája. Ez a dialektika annak a harcnak a során keletkezett, amelyet a népek a szocialista forradalom győzelméért és a munkásosztály hatalmának megteremtéséért folytattak. A gazdasági, politikai és ideológiai alapok olyan mértékben fejlődnek és szilárdulnak,

30 Az emberiség békéjéért, jövőjéért. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1957. 6. old.

amilyen mértékben a szocialista rend erősödik ezekben az országokban, ahogyan fejlődik az együttműködés és egymás kölcsönös segítése az egész szocialista közösség keretein belül.

A fejlett szocializmus létrejötté a Szovjetunióban és a szovjetország áttérése a kommunista társadalom építésére, továbbá számos szocialista országban végbement mélyreható társadalmi és gazdasági változások mérhetetlenül megszilárdították a szocialista országok testvéri együttműködésének bázisát, szélesebbé és sokoldalúbbá tették ezt az együttműködést. Mindez törvényszerűen a szocialista országok védelmi erejének növekedéséhez vezet. A testvérpártok felhasználják a Szovjetunió Kommunista Pártjának és a szovjet államnak e téren szerzett gazdag tapasztalatait. Ezeknek a tapasztalatoknak nemzetközi jelentőségük van, és több általános érvényű vonás jellemzi őket, így pl.:

- az egész hadseregszervezést a marxista—leninista párt irányítja;

- a szocializmus védelmi feladatainak megoldásában a politikai és katonai vezetés egysége érvényesül;

- a szocialista szovjet köztársaságok között szoros katonai egység van a Nagy Októberi Szocialista Forradalom vívmányainak közös fegyveres védelmezésére minden külső és belső ellenséggel szemben;

- a Szovjetunió valamennyi nemzetét védelmező új típusú fegyveres erők létesítése. Ezek jellemző sajátosságai: szervezésük internacionalista elve; a szovjetország népei közti barátság; az egész világ dolgozóival való testvéri szolidaritás;

- más országok dolgozóitól kapott internacionalista segítség és támogatás felhasználása az ellenség elleni harcra;

- szoros katonai együttműködés azokkal az országokkal, amelyek a második világháború után léptek a szocializmus útjára, a szocializmus vívmányainak közös védelme minden testvéri országban, amikor külső és belső reakciós erők részéről veszély fenyegeti őket;

- azoknak a népeknek a segítése, amelyek a demokráciáért, a függetlenségükért és a szocializmusért harcolnak az imperialista agresszorok ellen.

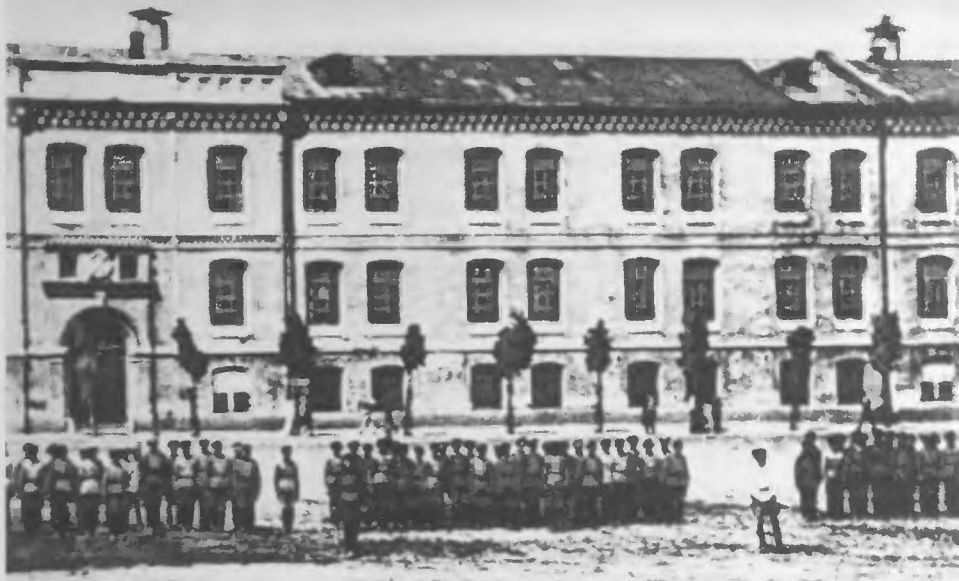
Természetesen, a marxista—leninista pártok alkotóan közelítik meg a szocialista forradalom és a szocialista építés általá-

„Az elvtársaknak az a nagy tisztesség jutott osztályrészül, hogy fegyverrel a kezükben védjék a szent eszméket és... a gyakorlatban valósítsák meg a népek nemzetközi testvériségét.”

**M. I. Kalinyin fogadja az internacionalista harcosok díszmenetét.
Gomel, 1919.**

Lenin beszédet mond a Varsói Vörös forradalmi ezred frontra induló személyi állománya előtt. 1919. augusztus

A Magyar Vörös Hadsereg 80. nemzetközi dandárjának orosz zászlóalja.
1919

A 3. internacionalista ezred harcosai. Az ezred zömét magyarok alkot-
ták. Középen a parancsnok — Gavró Lajos

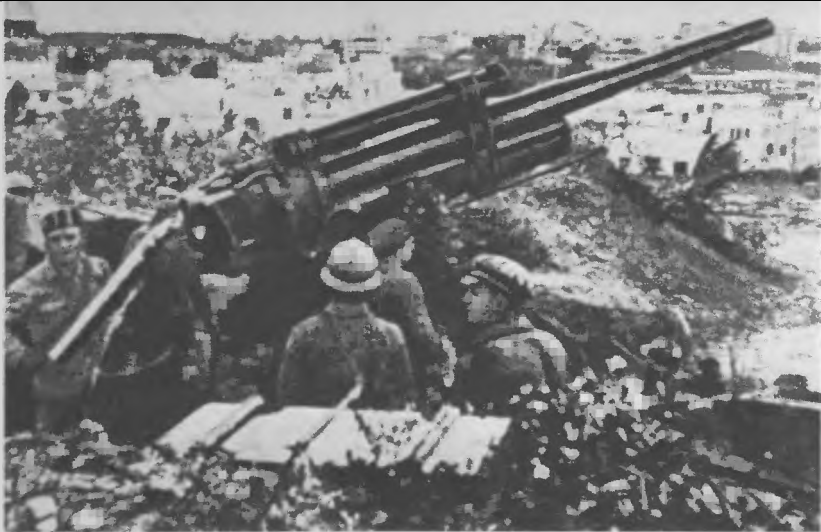

A Thälmann zászlóalj Spanyolországban. 1936

A lengyel Dąbrowski dandár Spanyolországban. 1937

A Klement Gottwald üteg internacionalista harcosai Madrid alatt

F. I. Tolbuhin, a Szovjetunió marsallja látogatóban V. Sztocsev altábornagynál, az 1. bolgár hadsereg parancsnokánál

A román Tudor Vladimirescu önkéntes hadosztály

A Kościuszko Tádé lengyel hadosztály eskütétele, 1943. július

Szovjet katonák a felszabadult Lublinban. 1944. augusztus

A felszabadító szovjet csapatok Bukarestben. 1944. augusztus

◀ **A szovjet hadsereg és az 1. csehszlovák hadseregközvetlen hadtest harcosai a Duklai-szorosnál**

„Isten hozott, orosz fiacskám!” Szófia, 1944. szeptember

A felszabadult Budapest utcáin. 1945. február

Prága lakossága üdvözli a felszabadító szovjet katonákat. 1945. május

Az apák 1944-ben...

...és a fiaik 1974-ben

nos törvényszerűségeinek követelményeit, figyelembe veszik a jelen korban kialakult konkrét feltételeket, országuk sajátosságait, gazdasági, társadalmi és kulturális fejlettségének színvonalát, a nemzeti hagyományokat, szokásokat stb. Ámde a marxisták—leninisták, a proletár internacionalizmus eszméihez híven abból indulnak ki, hogy az említett sajátosságoknak nem szabad kizárólagos jelentőséget tulajdonítani. A szocializmus építésének általános törvényszerűségeit az egyes országok nemzeti sajátosságaival dialektikus egységében kell felfogni, s látni kell, hogy a közös törvényszerűségek és nemzeti sajátosságok dialektikájában az általános törvényszerűségéké a vezető szerep.

A szocialista országok katonai együttműködése a testvéri országok népei nemzetközi szolidaritásának fontos része; ragyogó megnyilvánulása annak, hogy egységesen értelmezik nemzeti és internacionalista feladataikat. A szocialista országok erőfeszítéseinek egyesítése a védelem terén egységüket és együttműködésüket új magaslatra emeli.

Az SZKP Programja megállapítja, hogy „a Szovjetunió internacionalista kötelességének tekinti, hogy a többi szocialista országgal együtt szavatozza az egész szocialista tábor hathatós védelmét és biztonságát”.³¹ A szocialista országok katonai téren folytatott közös tevékenysége internacionalizmusuk sokoldalúan kipróbált formája az imperialistaellenes harcban. A szocialista internacionalizmus elvének megsértése, a katonai együttműködés szükségszerűségének semmibe vétele vagy teljes tagadása a legsúlyosabb következményeket rejtené magában a szocialista országok számára. Teljesen nyilvánvaló, hogy a szocialista országok katonai együttműködése nélkül, ha fegyveres agresszió érné őket, egyedül nem tudnának hatékonyan védekezni az agresszív tömbökbe tömörült imperialista hatalmak ellen.

A marxisták—leninisták határozottan elítélik és elutasítják a maoisták álláspontját, akik azt javasolják, hogy a szocialista haza fegyveres védelmét minden szocialista ország egyedül oldja meg és csakis a saját erejére támaszkodják. Ez az álláspont összeegyeztethetetlen azzal a lenini eszmével, hogy a szocializ-

31 Az SZKP XXII. kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1962. 806. old.

musért harcoló népeknek szoros gazdasági és katonai szövetségre van szükségük. A maoizmus álláspontja olyan körülmények között különösen veszélyes, amikor a hadügyben végbement tudományos-technikai forradalom roppant pusztító erejű fegyvert szült, az atomfegyvert. Az atomfegyver a fegyveres erőknek nemcsak mennyiségi, hanem minőségi fölényét eredményezi, és jelentősen növeli az atomfegyverrel rendelkező fegyveres erők befolyását a korszerű háború menetére és kimenetelére. Mao Ce-tung csoportjának álláspontja rendkívül veszélyes azokra a szocialista országokra nézve, amelyek területüket, lakosságuk számát gazdasági potenciáljukat nézve „kis országok”, és nem képesek saját erejükből minőségi fölényt biztosítani az imperalista agresszorokkal szemben.

A maoisták fenti álláspontjukkal gyakorlatilag ellenforradalmi irányvonalat követnek. Céljuk, hogy szakadást idézzenek elő a szocialista országok közösségében, aláássák katonai erejüket, az imperializmussal vívott párharcban gyengítsék a szocialista világrendszer állásait. A maoisták támogatják a világ összes szovjetellenes, szocialistaellenes, reakciós erőit, síkraszállnak a nemzetközi feszültség enyhülése ellen, az Egyesült Államok „katonai jelenléteért” a Csendes-óceánon és a Távol-Keleten, a NATO-nak és más agresszív katonai tömbnek erősítéséért a Szovjetunió, valamint a többi szocialista ország ellen irányuló támaszpontok fenntartásáért és minden eszközzel akadályozzák azt a harcot, amelyet a Szovjetunió folytat az európai kollektív biztonsági rendszer megteremtéséért.

A maoisták a hegemon terveik megvalósításához vezető úton a Szovjetuniót tekintik a legfőbb akadálnak. De jelenlegi külpolitikájuk nemcsak a Szovjetunió, hanem ténylegesen az egész szocialista közösség ellen irányul. L. I. Brezsnyev ezt az irányvonalat leleplezve a következőket mondta: „Lényegében, az egyetlen ismérv, amely ma a kínai vezetők bármely nagy nemzetközi problémához való hozzáállását meghatározza, az a törekvés, hogy lehetőleg minél nagyobb kárt okozzanak a Szovjetunióknak, károsítsák a szocialista közösség érdekeit.”³² „Az ilyen

32 Брежнев, Л. И.: О внешней политике КПСС и Советского государства. Речи и статьи. М., Политиздат, 1973, стр. 465.

politika természetellenes a szocialista országok közti viszony szempontjából, nemcsak a szovjet, hanem a kínai nép érdekei, a világszocializmus érdekei, a felszabadító, imperialistaellenes harc érdekei, a népek békéjének és biztonságának érdekei ellen irányul. Érthető, hogy mi kategorikusan elutasítjuk az ilyen politikát.”³³

A történelmi tapasztalatok feltárták a szocialista államok közötti katonai együttműködés kialakulásának, megszilárdulásának, fejlődésének jellemző vonásait és sajátosságait. A szocializmus kollektív védelmének objektív törvényei a szocializmusnak és fegyveres erőinek természetéből, a népek harci közösségének azonos céljaiból és feladataiból, e katonai együttműködésnek a világ forradalmi folyamatában játszott haladó szerepéből következnek. Bennük világosan látni a szocialista katonai szövetség és a tőkésállamok katonai tömbjei és szövetségei közötti gyökeres, minőségi különbséget.

A Szovjetunió és a szocialista közösség többi országa kénytelen hatalmas fegyveres erőket tartani, erősíteni a katonai együttműködést, hogy megvédjék forradalmi vívmányaikat.

A szocialista országok közötti együttműködés közös törvényszerűségei történelmileg meghatározott formákban nyilvánulnak meg. Függnek a konkrét történelmi helyzettől, a nemzetközi kapcsolatok állapotától, a világ forradalmi folyamatának fejlődési szakaszától és más tényezőktől.

Az SZKP és a testvérpártok a katonai együttműködés szervezésében különböző feltételek között szereztek gazdag tapasztalatokat. Tapasztalatokat szereztek békében, háborúban, a sajátos belső és nemzetközi osztályerőviszonyok között, a legkülönbözőbb hadászati világhelyzetben, olyan körülmények között, amikor az egyes szocialista országok lakosságának lélekszáma, gazdasági és kulturális fejlődési színvonala, földrajzi helyzete jelentősen eltér egymástól stb. A szocialista világ tehát gazdag tapasztalatokkal rendelkezik a katonapolitikai együttműködés terén, amely szüntelenül tökéletesedik és mélyül.

A szocialista országok együttműködésének minden tapasza-

33 Брежнев, Л. И.: О внешней политике КПСС и Советского государства. Речи и статьи. стр. 465.

lata az SZKP és a szocialista közösség testvérpártjai kollektív erőfeszítéseinek eredménye. Ezeknek a tapasztalatoknak óriási, valóban történelmi jelentőségük van mind a szocialista országok, mind pedig azon népek számára, amelyek még a szocializmusért vívandó döntő harc előtt állnak. A szocialista világközösség és elsősorban a Szovjetunió egyre növekvő ereje a béke megőrzésének és megszilárdításának alapvető tényezője. A tapasztalatok kölcsönös tanulmányozása mindig a kommunista és munkáspártok legértékesebb hagyományai közé tartozott. Erre Lenin több ízben is felhívta a figyelmet, hangsúlyozva, hogy „... a »teljes szocializmus« az egész világ proletárjainak forradalmi együttműködéséből jön létre”.³⁴ A kollektív tapasztalatban benne foglaltatik minden értékes és jelentős, ami közös érdeklődésre tarthat számot, ami más országok és népek számára tanulságos. Ez a szocialista közösséghez tartozó országok katonai együttműködésének tapasztalataira is teljes mértékben érvényes.

A HARC KÖZÖSSÉG MEGSZÜLETÉSE ÉS FEJLŐDÉSE

1. A forradalmárok harci internacionáléja

A történelemből sok olyan példát ismerünk, amikor más országok legjobb fiai siettek egy olyan nép segítségére, amely fellázadt a kizsákmányolók és a külföldi hódítók elnyomása ellen. A garibaldisták között pl. nemcsak olaszok, hanem franciák, angolok és oroszok is voltak. A párizsi kommünárdok soraiban oroszok, lengyelek, magyarok, németek és spanyolok is harcoltak. A dolgozók igazi nemzetközi szolidaritása különösen Oroszországban a Nagy Októberi Szocialista Forradalom védelmének éveiben nyilvánult meg legragyogóbban. „Ez a forradalmárok harci internacionáléja volt”³⁵ — mondta Brezsnyev elvtárs a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulóján mondott beszédében.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom és a polgárháború napjaiban Oroszország munkásosztálya a világkapitalizmus elleni harc zászlaját magasba emelve mindenkit maga köré tömörített, aki nem volt hajlandó megbékélni az embert mérhetetlenül kizsákmányoló és elnyomó tőkésrendszerrel. A Nagy Október eszméi a dolgozók milliós tömegeinél találtak támogatásra. Ámde a kizsákmányoló osztályok sem akartak belenyugodni hatalmuk, kiváltságaik elvesztésébe. A nemzetközi imperializmus és a belső ellenforradalom összefogott, hogy mindenáron megsemmisítse az oroszországi szovjethatalmat, elfojtsa a szocialista forradalmat, s visszaállítsa a tőke uralmát. Ilyen körülmények között az orosz proletariátus kénytelen volt megteremteni saját

35 Брежнев, Л. И.: Пятьдесят лет великих побед социализма. стр. 10.

katonai szervezetét, egy olyan hadsereget, amely képes volt megvédeni a szocializmus vívmányait Szovjet-Oroszországban mind az ország dolgozói, mind a proletár világforradalom fejlődése érdekében. A proletár haza védelme így vált szerves részévé annak a harcnak, amelyet a szovjet állam dolgozói a szocializmusért folytattak.

A Vörös Gárda, a felfegyverzett munkások, a forradalmi katonák és tengerészek első osztagai már az októberi felkelés utáni első napokban részt vettek ellenforradalmi lázadások leverésében, a junkerek lefegyverzésében és a megdöntött burzsoáziának a szovjethatalom megsemmisítésére tett kísérletei megghiúsításában. A forradalom utáni első hónapokban a Vörös Gárda sikeresen töltötte be a proletárdiktatúra fegyveres támaszának a szerepét.

Már a kezdet kezdetén fennállt a szovjetország elleni intervenció veszélye a császári Németország, az antant és a velük egyesült ellenforradalmár alakulatok részéről. A Vörös Gárda nem tudott megbirkózni az imperialista hatalmak reguláris csapataival, a régi hadsereg pedig felbomlóban volt. Ilyen körülmények között szét kellett zúzni a régi hadigépezetet, amely képtelen volt az új társadalom céljainak szolgálatára és újat kellett helyette teremteni, meg kellett szervezni a Munkás—Paraszt Vörös Hadsereget. A bolsevikok Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártja a marxizmus—leninizmusnak a szocialista haza védelmére vonatkozó elméleti tételeiből és az új típusú hadsereg építésének lenini elveiből kiindulva kezdte meg a köztársaság reguláris fegyveres erőinek szervezését. A szovjet köztársaság új fegyveres erőinek történelmi rendeltetését Lenin abban a beszédében tárta fel, amelyet a frontra induló első önkéntesek búcsúztatásakor mondott. „Ennek a hadseregnek az a rendeltetése, hogy oltalmazza a forradalom vívmányait, népi hatalmunkat, a Katona-, Munkás- és Parasztküldöttek Szovjetjeit, az egész új, igazán demokratikus rendet a nép valamennyi ellenségével szemben, akik most minden eszközt igénybe vesznek, hogy megássák a forradalom sírját.”³⁶

„A dolgozó és kizsákmányolt nép jogainak deklarációja”, ame-

lyet Lenin írt alá és az Összoroszági Központi Végrehajtó Bizottság fogadott el január 3-án, kimondta a dolgozók felfegyverzését és a Munkás—Paraszt Vörös Hadsereg megalakítását: „annak érdekében tette ezt, hogy a hatalom teljességét biztosítsa a dolgozó tömegeknek és kiküszöbölje a kizsákmányolók uralma visszaállításának minden lehetőségét...” A Népbiztosok Tanácsa 1918. január 15-én hagyta jóvá a Munkás—Paraszt Vörös Hadsereg megalakítására vonatkozó rendeletet, amelyet a Szovjetek III. Összoroszági Kongresszusának katonai szekciója készített elő és Lenin személyesen szerkesztett. Nem sokkal ezután a Munkás—Paraszt Vörös Flotta felállításáról szóló rendelet is megjelent.

Ezeknek az okmányoknak az elfogadásával lezárult az új hadsereg felállításának előkészítő szakasza. Szovjet-Oroszország a rendeletben kifejtett elvek alapján haladéktalanul megkezdte a katonai alakulatok felállítását, felszerelését és kiképzését. A szovjet kormány a hadsereg és a flotta közvetlen vezetésével a hadügyi és a tengerészeti népbiztosságot bízta meg. A Népbiztosok Tanácsa a Vörös Hadsereg szervezésének irányítására a hadügyi népbiztosság mellett megalakította az ún. Összoroszági Kollégiumot, amelynek elnökévé N. I. Podvojszkijt, a kommunista párt kiváló katonai vezető személyiségét nevezte ki. A Kollégiumnak az volt a feladata, hogy irányítsa és összehangolja a helyi szervezetek erőfeszítéseit az új hadsereg megalakítására, kiképzésére és felfegyverzésére, továbbá pénzeszközöket utaljon ki központi parancsnokságok szervezésére, az új hadsereg katonái és családtagjai ellátásához. Az Összoroszági Kollégium dolgozta ki a Vörös Hadsereg megalakítására vonatkozó rendelkezést és azokat az utasításokat, amelyek irányadók voltak a szovjetek, a katonai bizottságok és az agitátorok számára.

A párt, a hadsereg megteremtése során sok nehézségbe ütközött. Így pl. mind a központban, mind vidéken hiányzott a katonai apparátus, nem volt elég élelmiszer, nem volt elég fegyver és egyenruha, ami azonban a legfőbb probléma volt: a nép belefáradt a háborúba. A tömegek, köztük különösen a parasztek nem érezték mily égetően szükséges az új hadsereg létrehozása. Az első időkben a Munkás—Paraszt Vörös Hadsereg soraiba

főként a főkések és a földbirtokosok elleni harcban megedzett, legöntudatosabb munkások, szegényparasztok, a forradalom ügyéhez hű katonák és tengerészek léptek be. A Vörös Hadsereg első önkénteseinek zömét a proletár központok, Moszkva, Petrográd, Ivanovo-Voznyeszenszk, az Urál, továbbá az Északi és a Nyugati Front adta. Ámde az önként jelentkezők száma korántsem volt elegendő egy erős és legyőzhetetlen Vörös Hadsereg megteremtéséhez. Ebben a helyzetben a háborúból való kilépés és a béke, vagy legalábbis egy ideiglenes lélegzetvételi szünet, legfőbb feltétele volt az ország gazdasági, politikai és katonai helyzete megszilárdításának.

Trockij árulása, aki Bresztben ideiglenesen megíúsította a békeszerződés aláírását a németekkel, nagy veszélybe sodorta a szovjet köztársaságot. A német csapatok 1918. február 18-án a Rigai-öböltől a Duna torkolatáig az egész arcvonalon támadásba mentek át. A főcsapás Szovjet-Oroszország fővárosa, Petrográd ellen irányult. N. V. Krilenko, a legfelsőbb főparancsnok Lenin utasítására parancsot adott a csapatoknak, hogy szálljanak szembe az ellenséggel. Amint Lenin azt előre látta, a régi hadsereg nem volt képes sem ellenállásra, sem szervezett visszavonulásra.

A párt ekkor sürgős intézkedéseket tett az ország védelmének megszervezésére. A Népbiztosok Tanácsa február 20-án kiáltványt intézett Oroszország dolgozóihoz, hogy lépjenek be a Vörös Hadsereg soraiba, másnap pedig közzétették a „Veszélyben a szocialista haza!” című lenini dekrétumot. „Veszélyben a szocialista haza! A német militarizmus a világ tőkéseinek megbízását teljesítve meg akarja fojtani az orosz és ukrán munkásokat és parasztokat, vissza akarja adni a földet a földesuraknak, a gyárakat a bankároknak, a hatalmat a monarchiának.”³⁷

A felhívás az oroszországi munkások és parasztok szent kötelességének nyilvánította a szovjet köztársaság védelmét a burzsoá-földesúri Németország hadaival szemben. Az ország összes erőit és eszközeit a forradalom védelmének szolgálatába állították. Minden szovjetnek és forradalmi szervezetnek kötelességévé tették, hogy a forradalmat az utolsó csepp vérig védelmezzék.

³⁷ Lenin Összes Művei. 35. köt. 361. old.

Február 21-én Petrográdban J. M. Szverdlovval az élén megalakult a Forradalmi Védelmi Bizottság. Lenin azt követelte a bolsevikok városától — ahol egyébként ostromállapotot hirdettek ki —, hogy minden munkást mozgósítson a védelemre, a burzsoáziát pedig mind egy szálig rendelje ki árokásásra, és szervezze meg a fegyvergyártást. Régi katonai szakembereket, élükön M. D. Boncs-Brujevics-csal azzal bízták meg, hogy irányítsák a védelmi intézkedéseket és dolgozzanak ki hadműveleti terveket az ellenség támadásának visszaverésére.

A párt és a szovjet kormány felhívására a dolgozók tömegesen léptek be a Munkás—Paraszt Vörös Hadsereg soraiba. Február 22-én és 23-án Petrográdban, Moszkvában és más városokban népes tömeggyűléseket tartottak, amelyek nagy szerepet játszottak a dolgozóknak a szovjethatalom fegyveres védelmére való mozgósításában. Munkások, volt katonák és tengerészek ezrei jelentkeztek a Vörös Hadseregbe és léptek be azokba az újonnan felállított csapatokba, amelyek az arcvonalra indultak. Az arcvonal több szakaszán a Vörös Gárda, a Vörös Hadsereg osztagai és a régi hadsereg forradalmi csapatai hősiek ellenállást tanúsítottak. A pszkovi és a narvai irányban a szovjet osztagoknak sikerült megállítaniuk az ellenség támadását. Ezeknek a történelmi napoknak emlékére — amikor Szovjet-Oroszország dolgozó népe eredményesen szállt szembe a külföldi hódítókkal és az első győzelmeket aratta felettük — a szovjet kormány február 23-át a Vörös Hadsereg és a Hadiflotta napjává nyilvánította.

Az új típusú hadsereg létrehozásán fáradozó párt, a népek egyenjogúságának és barátságának elvét tartotta szem előtt. A szovjet fegyveres erőknél, amelyek gyökeresen különböznek a burzsoá hadseregektől, a forradalmi ideológia hordozóivá kellett válniuk. A Vörös Hadsereg jellegét a szovjet társadalmi és állami rend természete szabta meg, azok a történelmi feladatok, amelyek a szocialista állam hadserege előtt álltak. A polgárháború éveiben a Vörös Hadsereg magját elsősorban orosz munkások és parasztok alkották. Amint a harc kibontakozott a fehérgárdisták és az intervenciók ellen, sorait a különböző nemzetiségekhez tartozó harcosok gyarapították. Ez azért volt lehet-

séges, mivel a korábban elnyomott népek a Vörös Hadseregben felszabadítójukat, hű védelmezőjüket látták.

Ebből a szempontból nagy szerepe volt annak, hogy a párt a Vörös Hadsereg megszületésének első napjaitól kezdve a hadsereg személyi állományát a népek közötti barátság és a proletár internacionalizmus szellemében nevelte. M. I. Kalinyin, az Összoroszági Központi Végrehajtó Bizottság elnöke a front-ra induló vöröskatonákat búcsúztatva azt a tanácsot adta, „hogy legyenek nagyon figyelmesek a különböző nemzetiségű dolgozókkal szemben, tiszteljék hitüket és szokásaikat, mutassák meg irántuk való szeretetüket és szolidaritásukat”.³⁸

A polgárháború tüzeiben a Vörös Hadsereg soknemzetiségű csapatai mellett mindenütt alakítottak nemzetiségi alakulatokat is. Ezeknek elsősorban az volt a feladatuk, hogy saját területükön mint a hatalom igazi letéteményesei harcoljanak a szovjethatalom megteremtéséért. Később ezek a csapatok beolvadtak a Vörös Hadseregbe, az orosz munkásokkal és parasztokkal vállvetve harcoltak a fehérgárdisták és az intervenciósök ellen. A forradalom igen megbízható védelmezői voltak például a lett lövészek, akik már 1917 májusában átálltak a bolsevikok oldalára. Az Októberi Forradalom után nem sokkal nemzeti alakulatokat állítottak fel Ukrajna dolgozói is. 1918—1919-ben a muzulmán dolgozók, tatár, baskir, kirgiz, kazah és egyéb nemzeti csapatok és magasabbegységek is alakultak. Ezek a nemzeti csapatok példás hősiességgel harcoltak a szovjethatalomért, Kolcsak és Gyenyikin hordái ellen, a baszmacsok és egyéb ellenforradalmi erők ellen.

De nemcsak a soknemzetiségű Oroszország népei keltek az első munkás-paraszt haza védelmére. A Nagy Október eszméi és a forradalom vívmányai drágák voltak a külföldi dolgozók milliói számára is, akik Szovjet-Oroszországban látták támaszukat a tőke és a nemzetiségi elnyomás elleni harcukban. „A mi forradalmunk egyetemes forradalomként jelentkezett, és feladatainkat valamennyi ország munkásainak és parasztjainak a segítségével fogjuk megoldani”,³⁹ — írta Lenin.

38 Калинин, М. И.: О коммунистическом воспитании и воинском долге. М., Воениздат. 1967, стр. 47.

39 Lenin Összes Művei. 37. köt. 69. old.

Amikor a külföldi intervenciók támogatni kezdték az ellenforradalmat, sok országban „El a kezekkel Szovjet-Oroszországtól!” elnevezésű bizottságok alakultak. Anglia, Németország, Franciaország, az Egyesült Államok és más országok népei követelték, hogy kormányuk szüntesse meg az intervenció és a fehérgárdista csapatok támogatását, a hadianyag-szállításokat. A nemzetközi proletariátus számos országban akadályozta a hadianyagok továbbítását. „Egy katonát, egy töltenyt sem Szovjet-Oroszország ellen!”, „A Nagy Leninért!”, „Békét Oroszországgal!” jelszavakkal tüntettek az intervenció ellen.

A Nagy Október eseményeinek hatására 1918 januárjában kitört a forradalom Finnországban, ugyanezen év szeptemberében fegyveres felkelés robbant ki a bolgár hadseregben, október—novemberben kitört a polgári demokratikus forradalom az Osztrák—Magyar Monarchiában, november 3-án pedig Németországban. 1919 márciusában megalakult a Magyar Tanácsköztársaság, áprilisban a Bajor Tanácsköztársaság.

Ezek a forradalmak megkönnyítették Oroszország munkásainak és parasztjainak harcát a fehérgárdistákkal és az intervenciókkal szemben a szovjethatalomért.

Ebből a harcból a Vörös Hadsereg oldalán derekasan kivették részüket azok a külföldi internacionalisták, akik az első világháború éveiben kerültek Oroszországba. Ezek elsősorban az osztrák—magyar, a német, a török és a bolgár hadsereg hadifogoly katonái és tisztjei, a szerb, román és a francia hadsereg alakulatai voltak. Oroszországban sok koreai, iráni és kínai állampolgár is volt. Belgiumból és más olyan európai államokból, amelyek nem viseltek háborút Oroszország ellen, szakmunkások dolgoztak az országban s ezek kommunista és munkáspártjaik felhívására, osztály-szolidaritástól vezérelve az orosz proletariátus szocialista vívmányainak védelmére keltek.

Az Oroszországban tartózkodó külföldi állampolgárok 1918 elején Moszkvában, Lenin személyes támogatásával alakították meg szervezetüket. A külföldi kommunisták még az év májusában az OK(b)P (Oroszország Kommunista [bolsevik] Pártja) KB-a mellett létrehozták az ún. Külföldi Csoportok Szövetségét, és aktívan hozzáálltak, hogy a Munkás—Paraszt Vörös Hadseregben internacionalista csapatokat szervezzenek. Ezeknek a

csoportoknak az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság mellett működő különbizottság tervet és utasításokat dolgozott ki az internacionalista harcosok toborzására. Ez a különbizottság a hadifoglyok és a külföldi munkások elhelyezési központjaiban politikai osztályokat alakított, amelyek a hadifoglyok és a külföldi munkások között agitációt folytattak, felszólítva őket arra, hogy lépjenek be a Munkás—Paraszt Vörös Hadseregbe. Ebben nagy segítséget nyújtottak a magyar, német, cseh és más nyelveken megjelenő újságok, amelyeknek példányszáma 1918 tavaszán már elérte a 100 000-et.

Lenin sokszor találkozott a Külföldi Csoportok Szövetségének munkatársaival, hosszan elbeszélgetett velük és feladatokat adott számukra. Lenin hangsúlyozva a hadifoglyok körében végzett tömegagitáció fontosságát, megtanította őket arra, hogyan kell azt folytatniok és egyúttal hogyan kell kiaknázni a forradalom érdekében a küszöbönálló hazaszállítást, amely szerinte már egymagában is erősíti a munkás, katona és paraszt tömegek forradalmasodási folyamatát minden országban, ahová a volt hadifoglyok hazatérnek.

Annak a nagy munkának eredményeképpen, amelyet az OK(b)P és a Külföldi Csoportok Szövetsége végzett, a Munkás—Paraszt Vörös Hadseregbe tízezer számra léptek be magyarok, lengyelek, szerbek és horvátok, csehek és szlovákok, bolgárok és osztrákok, németek, finnek, románok, mongolok, koreaiak, kínaiak és más nemzetek fiai. A polgárháború éveiben a Vörös Hadseregben összesen mintegy 250 000 internacionalista harcolt. A fegyverrel és harci tapasztalatokkal rendelkező külföldi internacionalista harcosok nagy segítséget nyújtottak a földesurak és a tőkések ellen fegyveres harcra kelt népnek. Sokukból kiképzők lettek, akik a vöröskatonákat fegyverforgatásra és a harceszközök kezelésére oktatták.

1917 decemberében Kalegyin tábornok lázadásának leverése idején a vörösgárdisták soraiba több száz volt hadifogoly lépett be, főleg osztrák és magyar nemzetiségű önkéntesek. I. P. Zvjagin, a Vörös Gárda volt harcosa ezekre az eseményekre emlékezve azt írja, hogy az internacionalista harcosok nem ismerték a félelmet és jól értettek a géppuska kezeléséhez. Az egyik

ilyen géppuska kezelőszemélyzete a kalegyinisták háta mögött az utolsó töltényig harcolt és hősi halált halt.⁴⁰

1918 tavaszán, amikor a nemzetközi imperializmus fegyverrel próbálta megsemmisíteni a fiatal szovjetköztársaságot, a párt és a szovjet kormány felhívására ezrével jelentkeztek a külföldi állampolgárok a hadseregbe. Ebben az időben alakult meg az 1. Moszkvai Nemzetközi Zászlóalj és több internacionalista osztag Szamarában, Szaratovban, Permben, Vlagyikavkazban, Orjolban, Asztrahanyban, Tulában és Irkutszkban. Ugyanennek az évnek őszére a szovjetköztársaság nyolcvanöt helységében alakultak internacionalista csapatok és alegységek. Lenin hangsúlyozva az internacionalista harcosok előtt álló célok és feladatok nemességét, a Varsói Vörös Forradalmi Ezred lengyel önkénteseinek búcsúztatásán 1918. augusztus 2-án ezt mondta: „Az elvtársaknak az a nagy tisztesség jutott osztályrészül, hogy fegyverrel a kezükben védjék a szent eszméket, és hogy együtt harcolva azokkal, akik tegnap a fronton ellenfeleik voltak — a németekkel, az osztrákokkal, a magyarokkal —, a gyakorlatban valósítsák meg a népek nemzetközi testvériségét.”⁴¹

A polgárháború éveiben internacionalista csapatok és alegységek majdnem minden fronton harcoltak — Ukrajnában, a Donyec-medencében, az Uralban, Turkesztánban, a Távol-Keleten, a Krímben —, és mindenütt bizonyosságot tettek vitézségükről és bátorságukról. Az intervenciósok elleni harcban a forradalom hű harcosainak bizonyult a lengyel W. Matuszewski, P. Borewicz, B. Korfeld, K. Swerczewski, a magyar Zalka Máté, Varga Gyula, Gavró Lajos, a szerb Danilo Serdic, Oleko Dundic, a cseh Slavov Jar Castek, a román Ion Dicescu, a német Franz Mondre, a bolgár Kojcso Kaszabov és még sokan mások. Bátran harcolt az

40. См. И. П. Звягин От царского солдата до солдата революции. Рассказы о военных днях. Воспоминания старых большевиков Донбасса. Сталино, 1957, стр. 151. Az osztrák—magyar hírszerzés korántsem teljes adatai szerint ebben az időszakban Ukrajnában és a Don mellett a vörös gárdistákhoz az osztrák—magyar hadseregnek mintegy 22 000 volt katonája csatlakozott, mint hadifogoly. „A jekatyerinoszlavi kormányzáság szénbányáiban dolgozó hadifoglyok — állapította meg az egyik jelentés — majdnem mindnyájan osztagokat alakítottak és csatlakoztak a Vörös Gárdához.”

41. *Lenin Összes Művei*. 37. köt. 23. old.

Urálban az 1. nemzetközi osztág, amelynek Wienermann Lajos, magyar kommunista volt a parancsnoka. Szamaráért vívott harcokban kitűnt az a nemzetközi ezred, amelynek megalakításából aktívan kivette részét Jaroslav Hašek.

„Az internacionalisták bátran és szívósan verekedtek, mert tudták azt, hogy miért harcolnak. Mindnyájan a dolgozók boldog életéről álmodoztunk, mindnyájan örökre meg akartunk szabadulni a kapitalizmus lövészárkaitól, amely a háború örvényébe taszított bennünket, és hittük, tudtuk, hogy az Októberi Szocialista Forradalom népeink sorsát is eldönti...”⁴² — írta sok évvel később az odesszai nemzetközi Vörös Gárda cseh osztágának volt parancsnoka, A. Sipek, az internacionalista harcosok hősiességének és bátorságának forrásait elemezve. A Nagy Október vívmányainak védelmében szerzett harci érdemeiért 200 internacionalista harcost tüntettek ki, abban az időben legnagyobb katonai kitüntetéssel, a Harci Vörös Zászló Renddel.

Az oroszországi szocialista forradalom világszerte erőteljes visszhangra talált. A fiatal Vörös Hadseregnek az intervenció-sok és az ellenforradalmi csapatok felett aratott győzelmei azzal a reménnyel biztattak, hogy a forradalom egyre messzebb és messzebb terjed. Az intervenció-soknak azon kísérletei, hogy csapataikat a szovjet köztársaság ellen vessék be, egyre jobban beleütközött a katonatömeg ellenállásába, akik rokonszenveztek az orosz néppel, a bolsevik párttal és vezérével, Leninnel.

A bolsevikoknak az intervenció-s csapatok között végzett politikai propagandája azzal az eredménnyel járt, amint azt D. Anselmann tábornok, a szövetséges csapatok parancsnoka is kénytelen volt elismerni, hogy Oroszország déli részén e csapatok fele felbomlott. Odesszában partra szállt francia alegységek megtagadták a harcot, nem voltak hajlandók lőni a vöröskatonákra, sőt barátkoztak velük. 1919. április 20-án a kikötőben horgonyzó francia hajóraj hajóira felkúsztak a vörös zászlók, utána pedig a francia tengerészek az orosz és az ukrán munkásokkal együtt vonultak ki tüntetni „Éljen a szovjethatalom!” jelszó alatt. Hasonló volt a helyzet a polgárháború más frontjain is, ahol in-

42 Дело трудящихся всего мира. М., Госполитиздат, 1957, стр. 17.

tervenciók tevékenykedtek. Ez volt az egyik fő oka annak, hogy az antant vezetői nemcsak, hogy kénytelenek voltak visszavonni csapataikat Szovjet-Oroszország területéről, hanem ezeket egy ideig más országokban sem vethették be a forradalmi mozgalom leverésére. „Agitációval és propagandával elhódítottuk az antanttól tulajdon csapatait”⁴³ — mondta Lenin.

A fiatal Vörös Hadseregnek a polgárháború frontjain aratott győzelmei rémületbe ejtették a burzsoáziát. Az orosz proletariátus példájára sok ország munkásai keltek fel a kapitalisták hatalma ellen, és időnként nagy sikereket értek el. A munkásmozgalomba forradalmi szellemet vittek a Szovjet-Oroszországból hazatért volt hadifoglyok, akik saját szemükkel látták azt, hogy mi a szovjethatalom és hogyan kell azt kivívni. Számos európai ország dolgozói mozdultak meg annak reményében, hogy nem-sokára sikerül közös frontot létesíteniük a Vörös Hadsereggel, amely minden tőle telhetőt megtett azért, hogy segítse osztálytestvéreit, és erősítse a forradalmi szellemet.

A különböző országok proletariátusának fegyveres erői közti harci közösség megszületésének ragyogó példája az a támogatás, amelyet Szovjet-Oroszország nyújtott Magyarországi forradalmi népének 1919-ben.

Amint Moszkvában tudomást szereztek arról, hogy Magyarországon szocialista forradalmat hajtottak végre, I. I. Vacetisz főparancsnok március 23-án Lenin utasítására tervet dolgozott ki arra vonatkozóan, hogy Magyarország és az OSZFSZK között Bukovinán keresztül közös frontot kell létesíteni, továbbá közös hadműveleteket kell végrehajtani Petljura ellen. E terv végrehajtása érdekében március 26-án külön direktívát adtak ki az Ukrán Front csapatainak. Az arcvonal nehéz helyzete megakadályozta ennek a direktívának a végrehajtását, de a szovjet kormány továbbra sem vette le a napirendről a Magyar Tanácsköztársaság közvetlen megsegítésének kérdését.

Miután a bojár Románia és a burzsoá Csehszlovákia megtámadta a Magyar Tanácsköztársaságot, Lenin ismét feladatként tűzte a főparancsnokság elé, hogy „minél gyorsabban és szilárdabban” vegye fel a kapcsolatot a magyar Vörös Hadsereg csapataival. Vacetisz főparancsnok e terv végrehajtása végett uta-

43 *Lenin Összes Művei*. 40. köt. 118. old.

sította az Ukrán Front parancsnokát, hogy szervezze meg az előrenyomulást Galícia, Bukovina és Magyarország területén keresztül Kolomea, Máramarossziget és Budapest általános irányban.

Az OSZFSZK és az Ukrán SZSZK kormánya 1919. május 1-én felszólította a bojár Romániát, hagyjon fel a magyarországi tanács hatalom megdöntésére irányuló kísérletekkel és vonja ki csapatait Besszarábiából is. Szovjet-Oroszország és Ukrajna kormányának erélyes figyelmeztetése, továbbá a szovjet csapatoknak a Dnyeszteren túlra indított május 11—13-i támadása arra kényszerítette a román tábornokokat, hogy több hadosztályt sürgősen átdobjanak Magyarországról Besszarábiába. Az így elért lélegzetvételi szünet lehetővé tette a magyar kommunistáknak, hogy államunk tapasztalataira támaszkodva megerősítsék fegyveres erőiket és május második felében határozott támadást indítsanak az intervenciók ellen.

Csak a polgárháború frontjain 1919 nyarán uralkodó rendkívül súlyos helyzet kényszerítette a Vörös Hadsereg főparancsnokságát arra, hogy ideiglenesen elhalassza a katonai erőfeszítések egyesítését a közös ellenség elleni harcban. De még ilyen körülmények között is folyt az internacionalista csapatok szervezése a Tanácsköztársaság katonai megsegítése végett. Az internacionalista alakulatok szervezése területünkön csak 1921 tavaszán szűnt meg, amikor Európában hanyatlani kezdett a forradalmi mozgalom. És jöllehet a nemzetközi imperializmus megakadályozta a két testvérország katonai erőfeszítéseinek egyesítését, a katonapolitikai kapcsolat létesítésének tapasztalatai mindmáig nagy érdeklődésre tarthatnak számot azoknál a népeknel, amelyek a szocialista fejlődés útjára léptek.

A szovjetország részéről megnyilvánuló internacionalista segítség és támogatás a polgárháború éveiben a testvéri mongol nép sorsa szempontjából döntő jelentőségű volt. Mongóliában 1921. március 21-én alakult meg a Mongol Népi Forradalmi Párt és élére állt annak a harcnak, amelyet a dolgozók folytattak az idegen hódítók ellen. A leendő mongol hadsereg első négy ezrede a párt egyik alapítójának, D. Szuhe Batornak vezetésével szerveződött. Ezek a forradalmi ezredek 1921. március 18-án szétzúzták a kínai militaristák egyik nagy helyőrségét, s a

győzelem, amely a népi forradalom előhírnöke volt, a mongol néphadsereg születésnapja lett.

1921 júniusában Mongólia Ideiglenes Kormánya azzal a kérrrel fordult Szovjet-Oroszországhoz, hogy nyújtson neki segítséget Ungern báró bandái és a belső ellenforradalom ellen. Országunk egy 10 000 fős expedíciós hadtestet küldött Mongóliába. A mongol néphadsereg ennek a hadtestnek magasabbegységeivel és csapataival szorosan együttműködve törte meg az ellenség ellenállását, és foglalta el július elején Urgu városát, a mai Ulánbátort. 1921. július 11-én a Mongol Népi Forradalmi Párt vezetősége a városban tömeggyűlést rendezett, majd utána díszszemlére vonultak fel a néphadsereg csapatai. Ennek a népi győzelemnek a dátuma a Mongol Népi Forradalom napja lett. A mongol népi kormány kérésére a szovjet csapatok 1924-ig maradtak Mongólia területén, amíg véglegesen meg nem semmisítették a szétszórt fehérgárdista bandákat. Ebben a harcban P. J. Scsetyinkin osztaga és K. K. Rokosszovszkij ezrede nagy harci dicsőségre tett szert. 1924 decemberében Sz. Makszarzsav, a Mongol Népköztársaság honvédelmi minisztere M. V. Frunzénak átnyújtotta a Mongol Népi Forradalmi Párt III. kongresszusa emlékHzászlaját, amelyen ez a felirat állt: „Az 1923. évi harcokban szerzett hősi érdemek jeléül dicsőség a Vörös Zászló Renddel kitüntetett hadseregnek, amely segített kivívni a szabadságot és a jogokat a távoli mongol puszták elnyomott aratjainak.” Sok szovjet katona kapott mongol rendjeleket. Viszonyásul a szovjet kormány a közös ellenség ellen Mongólia területén vívott harcokban tanúsított vitézségért és bátorságért 1922-ben D. Szuhe Batort, H. Csojbalszant és Sz. Makszarzsavot Vörös Zászló Renddel tüntette ki.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmes kivívása, a polgárháború és a külföldi katonai intervenció elleni harc évei, a nemzetközi proletár szolidaritás, a különböző népek harcosai közti igaz barátság első nagy fejlődési szakasza volt. A különböző népek forradalmárait közös cél egyesítette: a tőkések és a földesurak hatalmának megdöntése. A forradalom életre-halálra szóló harcba hívta Oroszország munkásait és parasztjait a kizsákmányolók ellen, és ugyanakkor az egész világ dolgozóit is arra buzdította, hogy keljenek a szovjethatalom védelmére. Kö-

zös tetteikben a proletár internacionalizmusnak és a dolgozók nemzetközi szolidaritásának nemes eszményei öltöttek testet. A testvérnépek harci közössége, amely azokban az években született, a szocializmus erősítésének és fejlődésének máig hathatós tényezője az imperializmus és a reakció erői elleni harcban.

2. Közös harcok a fasizmus és az imperialista agresszió ellen

A polgárháború befejezése után ismét igazolódtak Leninnek azok a szavai, hogy „ha megőrizzük a szovjethatalmat, a legjobb, legerősebb támogatást nyújtjuk minden ország proletariátusának a saját burzsoáziája ellen folytatott hihetetlenül súlyos, nehéz harcban”.⁴⁴ A dolgozók nemzetközi szolidaritása akkor jutott ismét nagy erővel kifejezésre, amikor több tőkésországban a fasizmus került hatalomra és növekedett a második világháború veszélye. A Szovjetunió dolgozói mindent elkövettek annak érdekében, hogy méltóan teljesítsék nemzetközi kötelességüket. Segítettek a fasiszta rendszertől szenvedő haladó erőknek Olaszországban, Magyarországon, Németországban, Spanyolországban, Lengyelországban és más európai országokban, és a kínai népnek is segítséget nyújtottak, amikor a japán agresszorok Kínát megtámadták. A proletár internacionalizmus arra kötelezte a szovjet népet, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalmat, a nemzeti felszabadító mozgalmat, hogy minden erejüket a fasizmus, az imperialista burzsoázia legreakciósabb ereje elleni harcra összpontosítsák.

Ilyen irányban folytatott aktív tevékenységet a Kommunista Internacionálé, amelynek Végrehajtó Bizottsága Moszkvában volt. A Komintern 1935 nyarán tartott VII. kongresszusa az antifasiszta népfront létrehozására szólította fel a nemzetközi munkásosztályt. A dolgozók és az összes országok kommunista pártjai elé feladatul állította, hogy indítsanak harcot a fasizmus, mint a fináncióke legreakciósabb, legsovinisztább, legimperialistább elemeinek nyílt terrorista diktatúrája ellen.⁴⁵

44 *Lenin* Összes Művei. 35. kót. 395. old.

45 *Dimitrov, G.: Válogatott cikkek és beszédek.* Szikra, Budapest, 1962. 725. old.

Spanyolországban a fasizmus ellen folytatott hősi harc éveiben (1936—1939) 54 országból 35 000 internacionalista harcos sietett a nép segítségére. A „szabadság önkéntesei” között a legkülönbözőbb nemzetiségű, pártállású, foglalkozású, származású, politikai meggyőződésű emberek voltak, de mindannyian égtek a vágytól, hogy harcoljanak a fasizmus ellen, megmutassák, hogy a világon vannak olyan erők, amelyek képesek útját állni az agressziónak.

Spanyolországban hat nemzetközi dandár alakult. Sok internacionalista zászlóalj egy-egy ország fiaiból állt és egy nemzeti hős nevét viselte. Gyakran viszont egy zászlóaljban több nemzet fiait találjuk.

A nemzetközi dandárok harcosainak és parancsnokainak többségét kommunisták vagy velük rokonszenvezők alkották. Rend szerint a csapatok és az alegységek parancsnokait is közülük nevezték ki. Az internacionalista harcosok között ott voltak az oroszországi polgárháború hősei, olyanok, mint Zalka Máté a magyar kommunista író, Karol Swerczewski lengyel kommunista, Luigi Longo, az Olasz Kommunista Párt egyik vezetője, Hermann Hans Bäumlér, a Németországi Kommunista Párt központi bizottságának tagja, Ralph Fox, angol kommunista író, Ferdinand Kazovszkij bolgár kommunista, és a nemzetközi munkásmozgalom számos más vezető személyisége.

A nemzetközi dandárok rövid idő alatt jól szervezett és fegyelmezett magasabbegységekké kovácsolódtak a harcban, s különösen fontos szerepet játszottak a háború első időszakában, amikor a köztársaságiak hadserege még megalakulóban volt. Példás volt az internacionalista dandárok részvétele Madrid védelmében. 1936. november 8-án, amikor teljes erővel dúlt a csata Spanyolország fővárosáért, amikor az ellenséges túlerő készen állt arra, hogy betörjön a városba, a város utcáin megjelent a 11. nemzetközi dandár Kleber tábornok, az ismert osztrák internacionalista parancsnoksága alatt. A dandár már az első harcérintkezéskor pánikszerű menekülésre kényszerítette a lázadókat.

Kilenc nap múlva az internacionalistáknak egy újabb magasabbegysége érkezett Madridba — a 12. nemzetközi dandár, amelynek Lukács Pál tábornok (Zalka Máté) volt a parancsnoka.

A dandár harcosai Madridba való bevonulásukkor megfogadták, úgy fogják védelmezni a várost, mintha szülővárosuk lenne. „A ti becsületetek — a mi becsületünk. A ti harcotok — a mi harcunk”⁴⁶ — mondta a lakossághoz intézett felhívás.

Spanyolországban szovjet internacionalisták is harcoltak. A Spanyolországba betörő német és olasz csapatok létszámához képest a nép segítségére siető szovjet önkéntesek száma nem volt nagy. Ámde kitűntek szervező, harci és erkölcsi tulajdonságaikkal. Dolores Ibarruri, a Spanyol Kommunista Párt elnöke nagyra értékelte a szovjet önkénteseket. Ezt írja róluk: „... A Szovjetunió hős önkénteseiből álló csapatot küldött nekünk, pilótákat, harckocsizókat, tüzéreket, katonai szakértőket. Ezek nap mint nap, óráról órára szembenéztek a halállal, a többszörös túlerőben levő ellenség elleni harcban acélkeménységükkel és rettenthetetlenségükkel tűntek ki, fiatal harcosaink előtt az önfeláldozás és az állhatatosság példaképei voltak.”⁴⁷

Sok olyan szovjet internacionalista harcos, aki Spanyolországban kitűnt a hősiességével, a Nagy Honvédő Háborúban a szovjet fegyveres erők híres parancsnoka és hadvezére, tábornoka és marsallja lett. Ilyenek R. J. Malinovszkij és K. A. Mereckov marsallok, N. N. Voronov és M. M. Nyegyelin, tüzérségi főmarsallok, F. A. Agalcov, repülő marsall. P. I. Batov, N. G. Kuznyecov, A. I. Rogyimcev, M. Sz. Sumilov tábornokok, tengernagyok és mások.

Az internacionalista harcosok politikai meggyőződése, a nemzetközi proletár szolidaritás eszméjéhez való hűségük volt az egyik fő forrása annak a bátorságnak és hősiességnek, amellyel Spanyolországban a fasizmus ellen harcoltak. A szabadság minden hetedik önkéntese életét áldozta a spanyol nép függetlenségéért, szabadságáért és boldogságáért, a haladás erőinek a fasizmus és a háború sötét erői feletti győzelméért.

A hőiesen harcoló Spanyolország megsegítésében fontos helyet foglalt el az anyagi, politikai és diplomáciai támogatás,

46 Под знаменем Испанской республики. 1936—1939. М., «Наука», 1965, стр. 51.

47 Под знаменем Испанской республики. 1936—1939. М., «Наука», 1965, стр. 7.

amelyet a szovjet állam a Spanyol Köztársaságnak nyújtott. A Szovjetunió dolgozói sok tízmillió rubelt gyűjtöttek a köztársasági Spanyolország segélyalapjára, s ezen a pénzen több ezer pud lisztet, gabonát, cukrot, zsiradékot és egyéb élelmiszert vásároltak és küldtek a spanyol népnek. A szovjet kormány a Népszövetségben erélyesen fellépett a fasiszta Németországnak és Olaszországnak a spanyol nép belügyeibe való durva beavatkozása ellen.

A Szovjetunió fegyverrel és harceszközökkel is segítette a spanyol népet. Szovjet harckocsik már 1936 októberében részt vettek Madrid védelmében, Spanyolország egén megjelentek a szovjet repülőgépek. A szovjet katonai szakértők megkezdték a köztársasági hadsereg katonáinak oktatását a Szovjetunióból érkezett fegyverek és harceszközök kezelésére és a harc helyes szervezésére. „A Szovjetunió testvéri segítsége és támogatása hőstettekre lelkesítette a spanyol szabadságharcosokat” — írta az akkori időben háláját kifejezve a Spanyolországi Kommunista Párt Központi Bizottsága, a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának küldött levelében.

1938-ban, amikor Csehszlovákiát a fasiszta betörés veszélye fenyegette, a Szovjetunió kész volt hatékony segítséget nyújtani Csehszlovákia népének is. A szovjet kormány még az imperialista hatalmak müncheni összeesküvése előtt — abban az időben, amikor Németország és Csehszlovákia között erősen kiéleződött a helyzet —, több intézkedést tett a kijevi és a belorusz katonai körzet megerősítése érdekében. Ezekben a körzetekben 1938 nyarán hat hadseregcsoporthoz alakult. Ezek állományában lövészhadosztályok, harckocsidandárok, tüzér és műszaki csapatok voltak. Szeptember első felében a határmenti körzeteket harckészültségbe helyezték, az idejüket leszolgált vöröskatonákat visszatartották. A szovjet parancsnokság 1938 őszén a kormány utasítására több mint 60 lövész- és 16 lovashadosztályt, 24 harckocsi- és 3 gépkocsizó lövészdandárt, valamint három harckocsihadtest-parancsnokságot helyezett készültségbe. A Szovjetunió nyugati határán mintegy 2500 különböző típusú harci repülőgépet vontak össze.

A csehszlovák hadseregben május 22-től június 10-ig szovjet katonai tanácsadók dolgoztak, akik segítettek a védelmi beren-

deezések építésében, a híradás szervezésében, az álcázásban, a fegyverek elhelyezésében az erődözetekben. Ezt követően csehszlovák katonai küldöttség utazott a Szovjetunióba és a segélynyújtásról tárgyalt arra az esetre, ha Csehszlovákiát támadás érné. A szovjet tárgyalófél Fajfr tábornokkal, a csehszlovák légierő parancsnokával pontosította a felek együttműködésének kérdéseit a hitleri agresszió esetére. Ebben az időben a Szovjetunióban tartózkodó csehszlovák katonai szakemberek kihelyezésen voltak az ország légvédelmi csapatainál, megtárgyalták az erődítésnek és a híradás szervezésének kérdéseit. Szovjet lőtereken kipróbálták az új csehszlovák lövegeket, harckocsi gyakorlótereken a harckocsikat. Mindez nemcsak arról tanúskodott, hogy a szovjet kormánynak szilárd eltökéltsége volt katonai segítséget nyújtani a csehszlovák népnek, hanem egyúttal azokról a konkrét lépésekről is, amelyet államunk és fegyveres erői tettek annak érdekében, hogy hatékony katonai együttműködést létesítsenek egy szövetséges ország népével.

Végül is Csehszlovákia burzsoá kormánya lényegében elutasította a szovjet nép segítségét, kitért a csehszlovák—szovjet katonai egyezmény aláírása elől, és a szovjet—csehszlovák szerződés feltételeinek teljesítését a francia kormány magatartásától tette függővé.⁴⁸ Csehszlovákia akkori vezetői megfosztották a népet attól a lehetőségtől, hogy harcoljon szabadságáért és függetlenségéért.

Csehszlovákia sorsában gyalázatos szerepet játszottak Anglia, Franciaország és az Amerikai Egyesült Államok vezető körei, amelyek semmit sem tettek az agresszióra készülő német fasizmus ellen, sőt örültek megerősödésének és azzal a gondolattal foglalkoztak, hogyan lehetne a Szovjetuniót a hitleri Németországgal háborúba keverni.

A nemzetközi imperializmus főkolomposainak müncheni meg egyezése, Csehszlovákia burzsoá kormányának a „kommunista

48 A szovjet—csehszlovák szerződés Csehszlovákia akkori kormányának kérésére kikötötte, hogy a szerződésben vállalt kötelezettségek csak abban az esetben lépnek érvénybe, ha Franciaország segítséget nyújt a támadás áldozatának. Csehszlovákia külpolitikája. (Внешняя политика Чехословакии. Сб. статей. М., 1959, стр. 368.).

veszélytől" való félelme nem tette lehetővé a békeszerető népeknek azt, hogy már akkor megbízható védőpajzsot állítsanak a hitleri Németország agresszív törekvéseinek útjába.

Burzsoá ideológusok időnként kétségbe vonják azt, hogy a Szovjetunió valóban segítséget kívánt nyújtani Csehszlovákiának. A szovjetellenes köröknek ezek a fogásai azonban rendre lelepleződtek. Az események ugyanis azt mutatták, hogy valahányszor egy olyan ország fordult segítségért a Szovjetunióhoz, amelyet imperialista agresszió fenyegetett, az illető ország mindig meg is kapta ezt a segítséget.

Példa erre Kína esete. Amikor Kínát 1937-ben megtámadták a japán hódítók, a kínai kormány támogatásért fordult a Szovjetunióhoz. A Szovjetunióból önkéntesek indultak a Kínai Köztársaságba — tanácsadók, repülőgép-vezetők, harckocsizók és egyéb katonai szakemberek. A szovjet harcosok segítettek a kínai hadsereg szervezésében és a japán agresszió visszaverésében. Népünk fiai a kínai hazafiakkal válllvetve, félelmet nem ismerve harcoltak a közös ellenség ellen. Ebben az időben több mint száz szovjet pilóta halt hősi halált, áldozta életét a kínai nép szabadságáért és függetlenségéért. A magasztos internacionalista kötelesség teljesítését minden szovjet harcos életbevágóan fontosnak tartotta. „Azokat a szenvedéseket, amelyeket most a kínai nép átél, saját hazám szenvedéseinek tekintem” — jelentette ki Grigorij Kulisenko, egy bombázó század parancsnoka, aki később elesett a kínai—japán arcvonalon.

A népek barátságának és a munkás-paraszt hadseregek harci közösségének meggyőző példája a Mongol Népköztársaság ellen indított 1939. évi japán agresszió visszaverése. A szovjetellenes terveket szövögető japán csapatok, amelyek egyúttal arra is törekedtek, hogy a Mongol Népköztársaság területén hídfőt létesítsenek, s hogy északkelet felől csapást mérjenek Kínára, 1939. május 11-én megsértették a Mongol Népköztársaság határát. A Szovjetunió az 1936. március 12-én aláírt szovjet—mongol kölcsönös segélynyújtási egyezmény értelmében segítséget nyújtott a testvéri mongol népnek. A Vörös Hadsereg magasabbegységei mongol területre léptek. A szovjet és mongol csapatok, sivatagban és olyan területeken tevékenykedve, ahol utak sem voltak, a japán imperialisták nagy erőit tel-

jesen bekerítették és nyolc nap alatt 1939 augusztusára teljesen szétzúzták őket.

A Halhin-Gol folyónál lejátszódó események megmutatták a proletár internacionalizmus elvére épülő szovjet—mongol harci közösség erejét és hatékonyságát. Ezek az események meggyőző módon igazolták Leninnek azt a véleményét, aminek 1920 novemberében a mongol küldöttséggel folytatott beszélgetés során adott hangot, hogy: Oroszország és Mongólia között szoros szövetségre van szükség.

A második világháború újabb szakasz volt a testvérnépek és hadseregek harci közösségének fejlődésében és erősödésében. A Szovjetunió a proletár internacionalizmus eszméihez híven mindig azok oldalán állt, akik harcoltak a fasiszta agresszorok ellen, a nemzeti függetlenségért és a társadalmi igazságosságért. Az antifasiszta harc különösen hatalmassá és hatékonyá vált a Nagy Honvédő Háború éveiben, amelyet a szovjet nép vívott a hitlerista területekről ellen. A szovjet fegyveres erőknek a hitlerista Wehrmacht felett aratott győzelmei erős ösztönzést adtak az ellenállási mozgalomnak, amely egész sor közép- és délkelet-európai országban antifasiszta fegyveres felkeléssé nőtte ki magát. Így pl. megingathatatlan győzni akarásról és a fasizmus iránti gyűlöletről tettek tanúbizonyságot a lengyel hazafiak. Köztudomású, hogy a második világháború 1939. szeptember 1-én a Lengyelország elleni orvttámadással kezdődött. A népi ellenállásra jellemző, hogy a fasiszták által megszállt lengyel területen már 1939 végén és 1940 elején illegális antifasiszta szervezetek és partizán osztagok alakultak. Ebben az időben a hódítók ellen a legaktívabb fegyveres küzdelmet Kielce környékén egy 200 főnyi partizán osztag vívta. Az osztag olyan, volt lengyel katonákból állt, akik nem adták meg magukat a német hadseregnek. Lengyel partizán osztagok tevékenykedtek Sziléziában, Varsó, Lublin környékén és bydgoszezi földön is. Az antifasiszta politikai és harci szervezetek erőiből 1941 júliusában megalakult a Felszabadító Harci Szövetség, amelynek élén kommunisták álltak.

A lengyel hazafiak antifasiszta harca akkor öltött igazi tömegjellegűt és vált szervezetté, amikor 1942 januárjában megalakult a Lengyel Munkáspárt és földalatti katonai szervezete, a Gwar-

dia Ludowa (Népi Gárda). A gárda első osztaga 1942 május elején kezdte meg harci feladatainak végrehajtását. Az osztag 14 emberből állt, akik között német fogságból megszökött három szovjet katona is volt.

A lengyel partizánok 1942—1943-ban kisiklattak több tucat vasúti szerelvényt, több mint kétszáz esetben ütköztek meg a német megszállókkal és lakájaikkal, megsemmisítettek és megsebesítettek több mint 2000 hitleristát, és 1450 foglyot szabadítottak ki táborokból, börtönökből.

A Krajowa Rada Narodowa (Országos Nemzeti Tanács) 1944 elején abból a célból, hogy minél többen vegyenek részt a lengyel földeknek a fasiszta megszállás alóli felszabadításában, rendeletet adott ki, amely Lengyelország területén elrendelte a Népi Hadsereg (Armia Ludowa) — az illegális népi és nemzeti fegyveres erő megalakítását. Ennek alapja a Gwardia Ludowa volt. Az év folyamán 16 dandár és 30 partizán osztag alakult, mintegy 65 000 főnyi létszámmal. Az Armia Ludowa harcosai sikeres tevékenységükkel mintegy 20 000 hitlerista katonát és tisztet semmisítettek meg.

A Népi Hadseregben nem volt olyan osztag, amelyben ne lettek volna szovjet emberek. A kielcei vajdaságban alakult öt partizán dandárban a harcosok 85 százalékát szovjet állampolgárok alkották. Sokan közülük lengyel partizánosztagok parancsnokai voltak, s a közös ellenség elleni harcban szereztek hírnevet maguknak bátorságukkal és hősiességükkel. 1944 április elején a Lengyel Munkáspárt vezetősége megszervezte a lengyelországi partizán mozgalom törzsét. Ez rövid idő leforgása alatt a szovjet kormánytól 5 repülőgépet, 1 nagy teljesítményű rádióállomást, különféle fegyvereket, felszerelést és élelmiszert kapott. A törzs májustól szeptemberig 12 partizán csoportot, összesen 296 embert dobott át az ellenség mögöttes területeire.

Ahogy a Vörös Hadsereg előrenyomult nyugat felé, úgy növekedett a partizánháború az ellenség mögöttes területein. 1943 végén — 1944 elején Lengyelország délkeleti területeire megérkezett az Sz. A. Kovpak nevét viselő 1. ukrán partizán hadosztály. A lengyel partizánok segítségére 7 szovjet partizán magassabbegységet és 26 osztagot dobtak át, összesen több mint 12 000 embert. A szovjet partizánok Lengyelország területén csupán

1944 májusától szeptemberig kisiklattak 138 vasúti szerelvényt, megsemmisítettek 17 ellenséges harckocsit és 120 gépkocsit, felrobbantottak 25 hidat. A szovjet és a lengyel partizánok közös harctevékenysége a második világháború éveiben a két testvér-nép harci barátságának egyik legnagyobb szerűbb bizonyítéka volt, amelynek hagyományait mind a népi Lengyelországban, mind a Szovjetunióban szentül őrzik és ápolják.

A szovjet népnek a fasizmus ellen vívott harca iránt nagyszerű harci szolidaritást tanúsítottak a jugoszláv hazafiak is a második világháború éveiben. Ez tükröződik a Jugoszláv Kommunista Párt Központi Bizottságának 1941. június 22-i felhívásában „A hős szovjet nép drága vérét nemcsak a szocializmus országának védelméért, hanem az egész dolgozó emberiség végleges társadalmi és nemzeti felszabadulásáért is ontja. Ezért ez a harc a mi harcunk is, s ezért teljes erőnkől, életünk feláldozása árán is támogatnunk kell.”⁴⁹ Amikor a német hadsereg Jugoszláviából 16 híflerista hadosztályt dobott át a keleti frontra, kedvező feltételek alakultak a megszállók elleni fegyveres küzdelem kibontakoztatásához, s valóban a fegyveres harc nemso-kára össznépi jelleget öltött. 1941 őszén Jugoszlávia területén már 64 partizánoszttag, 9 önálló zászlóalj, 12 önálló század és 3 partizáncsoport tevékenykedett, összesen mintegy 70 000 főnyi létszámmal.

1941 végén a JKP Központi Bizottságának Politikai Bizottsága határozatot hozott a reguláris katonai magasabbegységek megalakításáról, amelyek közül elsőnek az 1. Proletár Csapás-mérő Dandár alakult meg 1941. december 21-én a boszniai Rudo helységben. 1942 végén a Jugoszláv Népi Felszabadító Hadse-reg 36 partizán oszttagból, 38 gyalogosdandárból, 9 hadosztály-ból és 2 hadtestből állt, mintegy 150 000 főnyi létszámmal. Ju-goszlávia területén a háború alatt összesen 62 gyalogos és 2 re-pülő hadosztály, valamint 19 hadtest szerveződött. A Jugoszláv Népi Felszabadító Hadsereget a Legfelsőbb Parancsnokság tör-zse vezette J. Broz Tito marsallal, a JKP Központi Bizottságának főtitkárával az élén. Parancsára 1943 októberében megalakult a Népi Felszabadító Hadsereg flottatörzse. Ennek rendelték alá

49 История Югославии. Т. II. М., Изд-во АН СССР, 1963, стр. 193.

a két folyami hadiflottillát, amelyek az Adriai-tenger part menti sávját ellenőrizték a Soča és Bojana folyók között. 1942 végén már az ország területének egyötöde volt a jugoszláv hazafiak kezén.

A hitlerista megszállók a jugoszláv nép árulóinak közreműködésével több ízben is megpróbálták elfojtani a jugoszláviai népi felszabadító mozgalmat. A Jugoszláv Népi Felszabadító Hadsereg ellen több hadműveletet hajtottak végre; ezek közül a legnagyobb az 1943. januári hadművelet volt. Ebben a német és olasz fasiszta csapatoknak mintegy 80 000 katonája és tisztje vett részt, akikhez még Pavelič usztasa bandái és Mihajlovič csetnikei is csatlakoztak. A fasisztáknak sikerült ugyan ideiglenesen elfoglalni a legfontosabb adriai kikötőket, továbbá több fontos központot Szlovéniában, s ezenkívül súlyos veszteségeket okoztak az isztriai partizánoknak is, de a fő célt, a Jugoszláv Népi Felszabadító Hadsereg fő erőinek megsemmisítését nem sikerült elérniük. Ennek létszáma szeptember végére nemcsak, hogy nem csökkent, hanem jelentősen emelkedett, elérte a 300 000 főt. A háború végére a Jugoszláv Népi Felszabadító Hadsereg soraiban mintegy 800 000 katona és tiszt harcolt, ez a hadsereg volt a legnagyobb a testvér-hadseregek közül, amelyek a szovjet fegyveres erőkkal együtt harcoltak a fasiszmus ellen.

A második világháború éveiben a bolgár kommunisták is harci szolidaritást tanúsítottak a harcoló szovjet nép iránt. Kezdeményezésükre már 1941 júniusában megalakult az első partizán csoport. Még ez év őszén a bulgáriai partizánmozgalom jelentős méreteket öltött, nem kevés nyugtalanságot okozva a fasiszta titkosrendőrségnek. A kegyetlen terror ellenére a bolgár kommunistáknak 1943 tavaszára sikerült megkezdeni a Népi Felszabadító Felkelő Hadsereg, valamint a főparancsnokság és a vezérkar szervezését. Az ország területét 12 felkelő hadművelleti övezetre osztották fel. 1944-ben kezdtek megalakulni a partizán dandárok, majd utánuk a hadosztályok. 1944 szeptember elején a hadsereg egy hadosztályból, 9 dandárból, 43 osztagból és zászlóaljból állt.

A partizánok több mint 10 000 bolgár és német fasisztát semmisítettek meg. A bolgár cári hadsereg és rendőrség jelentős erőit kötötték le, és ezzel méltóan hozzájárultak az 1944. szeptember

tember 9-i forradalom győzelméhez, a testvérnépek és hadseregek harci közösségének ügyéhez.

A bolgár nép 1944. szeptember 9-i fegyveres felkelésének győzelme után a Hazafias Front új kormánya hadat üzent a fasiszta Németországnak és hadsereget küldött ellene. E hadsereg magvát a partizánmozgalom és a szeptemberi felkelés résztvevői alkották.

1944 októberében a bolgár hadsereg részt vett a belgrádi hadműveletben. E hadművelet a Szovjetunió, Jugoszlávia és Bulgária népei harci összefogásának egyik legdicsőbb eseménye volt. Az 1. bolgár hadsereg 1945 januártól májusig a 3. Ukrán Front parancsnokának hadműveleti alárendeltségében vett részt Magyarország és Kelet-Ausztria felszabadításában.

Az európai országok ellenállási mozgalmának fejlődésében fontos szerepet játszottak azok a szovjet emberek, akik a kezdeti sikertelenségek idején szóródtak széjjel, de mint a kommunista párt neveltjei, méltóképpen kivették részüket sok európai nép harcából. A fasiszta fogságból megszökött szovjet katonák és tisztek beléptek a partizán osztagokba, és tevékenyen részt vettek a fasiszmussal szembeni fegyveres ellenállásban.

1942 tavaszán Csehszlovákia területén megjelentek az első partizán csoportok a Beszkidekben, Osztrava környékén, Kelet-Szlovákiában és a Kis-Kárpátokban. A kommunista párt által alakított osztagokban sok szovjet ember harcolt, zömmel a Vörös Hadsereg katonái, akik az ellenség mögöttes területén tartózkodtak. Egyesek közülük a cseh és szlovák hazafiakkal együtt részt vettek a partizánmozgalom szervezésében Csehország, Morvaország és Szlovákia területén. Emellett a CSKP Külföldi Irodája vezetőségének kérésére 1944 nyarán a partizánmozgalom ukrán törzse vegyes szovjet—csehszlovák partizán csoportokat szervezett és dobott át Szlovákiába.

1944 nyarán Szlovákiában olyan helyzet alakult ki, amelyben a kommunista párt elhatározhatta a népfelkelés előkészítését. Tiso kormányát nyugtalanították a forradalmi mozgalom méretei, ezért a fegyveres népfelkelés leverésébe bevonta a német csapatokat. A hitlerista büntető alakulatok augusztus 29-én léptek Szlovákia területére, ahol a szlovák és a szovjet partizánok szembeszálltak velük. Ugyanezen a napon Szlovákiában fellán-

golt a népfelkelés. A hitlerista parancsnokságnak csak nagy erőfeszítések árán, kéthónapi harc után sikerült viasszaszorítani a felkelőket és elfoglalni központjukat. A szlovák, cseh és szovjet partizánok elvonultak a hegyekbe, és a Vörös Hadsereg megérkezéséig ott folytatták harcukat.

Romániában és Magyarországon a hitlerista megszállók elleni partizánharc akkor kezdett kibontakozni, amikor a szovjet csapatok bevonultak ezekre a területekre. Bár ez a harc nem ért el olyan méreteket, mint számos más országban, mégis pozitív szerepe volt, hiszen szervesen hozzátartozott ahhoz a harchoz, amelyet e két ország népe vívott a nemzeti és demokratikus újjászületésért. A Román Kommunista Párt által alakított hazafias harci osztagok aktívan részt vettek az 1944 augusztusi felkelésben. A magyar hazafiak partizánosztagai és illegális harci csoportjai segítették az országukat felszabadító szovjet csapatokat. Ezenkívül a román és a magyar hazafiak derekasan kivették részüket a partizánmozgalomból a Szovjetunió és más országok területén. A partizánok között német antifasiszták is voltak.

A második világháború alatt nagy jelentősége volt annak a segítségnek és támogatásnak, amelyet a Szovjetunió nyújtott más országok hazafias erőinek felszabadító hadseregeik megteremtéséhez és fejlesztéséhez. Ezek a hadseregek a szovjet fegyveres erőkkel együtt részt vettek a hitlerista hordák elleni végző ütközetekben. Egyes államok, így Lengyelország, Csehszlovákia és Románia hadseregei számára a Szovjetunió területe az első csapatok és magasabbegységek születési helye volt.

Így pl. a Lengyel Hazafiak Szövetsége 1943 májusában, a szovjet nép segítségére támaszkodva a Szovjetunióban kezdte meg az 1. lengyel gyalogoshadosztály szervezését. A hadosztály Kościuszko Tádénak, a lengyel szabadsághősnek nevét vette fel. A szovjet kormány minden költséget magára vállalt. A Kościuszko hadosztály felállítása nagy visszhangot keltett a Szovjetunió területén élő lengyel hazafiak körében. Ez lehetővé tette azt, hogy 1943 augusztusában megkezdjék az 1. lengyel hadtest felállítását, amely az 1. lengyel hadsereg alapjául szolgált. 1944 augusztusában Lengyelország felszabadított területén megalakul a 2. hadsereg. Mindkét hadsereg a lengyel néphadsereg álló-

mányába tartozott, amelynek létszáma a háború végén 440 000 katona és tiszt volt.

A népi Lengyelország hadserege minden fegyverét és felszerelését a Szovjetuniótól kapta. A lengyel kormány kérésére a lengyel csapatokhoz vezényelték a Vörös Hadsereg 19 679 tisztjét és tábornokát, akik válllvetve harcoltak lengyel fegyverbarátaikkal. Mindez lerakta a lengyel és a szovjet katonák harci közösségének szilárd alapját a fasizmus elleni harcban.

A szovjet és a lengyel csapatok harci együttműködésének kezdetét a második világháborúban a Lenino nevű belorusz falucska melletti harc jelentette. A 33. szovjet hadsereg állományában harcoló Kościuszko Tádé 1. lengyel hadosztály 1943. október 12-én itt esett át a tűzkeresztségen. A hadosztály katonái bátran és elszántan harcoltak. A leninói harcban tanúsított bátorságukért a szovjet kormány a lengyel hadosztály 239 katonáját és tisztjét tüntette ki rendjelekkel és érmekkel. A Lengyel Népköztársaságban a leninói csata emlékére alapították „A dicsőség mezején kitűntek” érmet. A lengyel harcosok számára oly nagy jelentőségű történelmi dátum — október 12. — a lengyel néphadsereg napja lett.

A második világháború éveiben a szovjet és a lengyel katonák harci közösségének fejlődésében és erősödésében fontos szakaszok voltak a szovjet és a lengyel föld felszabadítására irányuló közös harccselekmények, így pl. a belorussziai, a lwow-sandomierzi, odera-visztulai és a kelet-pomerániai támadó hadművelet. Lengyel katonák részt vettek a Vörös Hadsereg berlini és prágai támadó hadműveleteiben is.

A berlini ütközetben, például, a szovjet csapatok állományában két lengyel hadsereg, egy harcokcsi- és egy repülőhadtest, összesen 35 különféle magasabbegység, 14 önálló ezred, 20 önálló zászlóalj és több tucatnyi alegység harcolt. A második világháborúnak ebben a legnagyobb csatájában részt vevő lengyel csapatok összlétszáma mintegy 200 000 főt tett ki.

A szovjet kormány nagyra értékelte a lengyel katonák harci tudását és bátorságát. Sokat tüntettek ki közülük a Szovjetunió katonai rendjeleivel és érdemérmeivel. A lengyel néphadsereg 29 magasabbegységének és egységének harci zászlaját ékesíti a

Vörös Zászló-, a Kutuzov-, az Alekszandr Nyevszkij- és a Vörös Csillag Rend.

A csehszlovák néphadsereg is a Szovjetunió területén megalakult első alegységeire vezeti vissza „származását”. Történetileg ez annak idején úgy alakult, hogy a Szovjetunió kormánya és a Csehszlovák Köztársaság londoni emigráns kormánya 1941. július 18-án egyeményt kötött. A csehszlovák hazafiak a CsKP vezetésével ennek az egyezménynek alapján kezdték meg 1941 végén — 1942 elején Buzuluk városban az első gyalogoszázlólalj felállítását. Parancsnokává Ludvik Svoboda alezredest nevezték ki, aki részt vett a német fasiszta megszállók elleni harcban. A zászlóaljba elsőnek 93 bajtársa lépett be abból a csehszlovák egységből, amely annak idején a lengyel hazafiakkal együtt részt vett a hitleri Németország Lengyelország elleni támadásának visszaverésében. A szovjet kormány megengedte a Szovjetunió cseh és szlovák nemzetiségű polgárainak is, hogy belépjenek a Szovjetunió területén alakuló csehszlovák alakulatok kötelékébe. A zászlóalj személyi állományának politikai nevelésében nagy segítséget nyújtott a CsKP Külföldi Irodája Klement Gottwald elvtárssal az élén. Az Iroda több tucatnyi politikai emigránst küldött Buzulukba. 1943 elejére a zászlóaljat feltöltötték, felfegyverezték, és harcképességének ellenőrzése után az arcvonalra indították.

1943 tavaszán a szovjet kormány teljesítette a csehszlovák parancsnokságnak azt a kérését, hogy a Buzulukban tartózkodó tartalékezred és a Novohoperszkban tartózkodó zászlóalj alapján alakítsák meg az 1. csehszlovák dandárt. Augusztus végéig a dandárt feltöltötték, és szeptember 20-án megérkezett az arcvonalra, ahol az 1. Ukrán Front csapatainak állományába osztották be.

1943 végén megkezdődött egy harckocsizászlóalj, egy repülőszázad és egy ejtőernyős-deszant dandár szervezése. Ezek feltöltésére elküldték annak a szlovák hadosztálynak a katonáit és tisztjeit, amely Melitopol körzetében állt át a Vörös Hadsereg oldalára. Amikor a szovjet csapatok elérték a csehszlovák határt, a szovjet kormány a CsKP Külföldi Irodája és a csehszlovák parancsnokság kérésére elrendelte, hogy sürgősen alakítsák meg az 1. csehszlovák hadsereggközvetlen hadtestet. 1944 jú-

niusára a hadtest harcra kész volt és hadműveletileg az 1. Ukrán Front parancsnokának rendelték alá.

Az első csehszlovák csapatok és magasabbegységek szervezése a Szovjetunió területén nagyrészt annak az önzetlen segítségnek köszönhető sikerét, amelyet a szovjet nép nyújtott a csehszlovák hazafiaknak. A háború alatt a Szovjetunió csehszlovák fegyverbarátainak nagy mennyiségű harceszközt és fegyvert adott 210 millió rubel értékben. A szovjet katonai tanintézetekben 391 csehszlovák tisztet képeztek ki.

A csehszlovák harcosok a Szovjetunió területén szervezett külföldi csapatok közül elsőnek vettek részt közös harcokban a fasizmus ellen, és ezzel lerakták a szovjet—csehszlovák harci barátság alapját. 1943 elején az önálló csehszlovák zászlóalj megérkezett az arcvonalra és szívós harcokat vívott, a Harkov alatti Szokolovo falu körzetében és vissza is verte a túlerőben levő ellenség támadását. A hitleristák ellen hősiességen harcolt és elesett Otakar Jaros századparancsnok. Hősiességét a szovjet kormány magas kitüntetéssel ismerte el. Otakar Jaros az első ember volt a külföldi csapatok állományából, akit a szovjet kormány a Szovjetunió Hőse címmel tüntetett ki. L. Svoboda ezredes, a zászlóalj parancsnoka Lenin-rendet kapott.

M. I. Kalinyin, amikor a kitüntetést átnyújtotta azt mondta: nemcsak az a lényeg, hány csehszlovák katona vesz részt a harcokban, hanem az, hogy ezek a Szovjetunió számára legnehezebb időben a Vörös Hadsereg mellett maradtak, amikor mások már elveszettnek látták hazánk ügyét, hogy hittek a szovjet népben és hadseregében, hittek az ellenség feletti végső győzelemben.

A csehszlovák hazafiak a fasizmus legyőzésének hitével érték el 1944 őszén hazájuk határait. 1944. október 6-án az 1. csehszlovák hadseregközvetlen hadtest a szovjet csapatokkal együtt részt vett a Duklai-hágó elleni rohamban. Ez a nap lett a csehszlovák néphadsereg születésnapja. Duklánál született meg az a jelszó, hogy „Mindörökre a Szovjetunióval!” Ez a jelszó vezérlő csillaga lett minden csehnek és szlováknak, aki hazája szabadságáért és függetlenségéért harcolt.

Több mint két hónapig harcoltak a csehszlovák katonák az 1. Ukrán Front állományában hazájuk felszabadításáért. A hadtest

magasabbegységei és csapatai részt vettek sok város és falu felszabadításában, az 1. önálló harcoksidandárnak pedig az a szerepe jutott osztályrészéül, hogy május 10-én reggel a 3. hadsereg előrevetett osztagának állományában bevonulhatott Prágába.

1943 őszén a szovjet kormány hozzájárult ahhoz, hogy a román antifasiszták, a Szovjetunió területén önkéntes hadosztályt alakítsanak. 1944 tavaszára román kommunisták vezetésével és a szovjet állam támogatásával megalakult az 1. önkéntes gyalogoshadosztály, amely Tudor Vladimirescunak, a román népi felszabadító harc hősének nevét vette fel. A szovjet parancsnokság a Vörös Hadsereg 158 tisztjét vezényelte tanácsadóként a hadosztályhoz. A háború végéig a Szovjetunió területén még egy önkéntes gyalogoshadosztály alakult. A két magasabbegység a szovjet csapatok állományában volt, szovjet fegyverekkel és harceszközökkel harcolt, a csapatok ellátása mindenben a Vörös Hadsereg normái szerint történt.

A Tudor Vladimirescu hadosztály harci útja az Iasi-Kisinyev-i hadművelet befejező szakaszában kezdődött. A hadművelet egyik nevezetessége, hogy ez teremtette meg a feltételeket az 1944. augusztus 23-i romániai fegyveres antifasiszta felkelés győzelméhez. Az ország lakossága a kommunisták felhívására fegyveres harcra kelt a hitleristák ellen. A kommunistákat támogatta a hadsereg is. Az augusztus 23-án megalakult új kormány fegyverszünetet kért a Hitler-ellenes koalíció szövetséges hatalmaitól, augusztus 25-én pedig hadat üzent a hitleri Németországnak. Az 1944. szeptember 12-én Moszkvában aláírt fegyverszüneti egyezmény értelmében a román kormány arra kötelezte magát, hogy 12 gyalogoshadosztályt bocsát a szovjet csapatok rendelkezésére.

A szovjet és a román csapatok 1944 szeptemberében visszaverték a német—magyar fasiszta csapatok észak-erdélyi ellen-támadását. A debreceni hadművelet során október 25-ére Románia területe teljesen felszabadult. Ezt a dátumot ma a román nép az új fegyveres erők, a két testvéri nép közti harci barátság születésnapjaként ünnepli.

1945 február elején a szovjet csapatok oldalára átállt magyar katonákból megalakult a Budai Önkéntes Ezred. A főváros fel-

szabadulása után az ezredet Jászberénybe vezényelték, ahol megalakult az új magyar hadsereg 1. gyalogoshadosztálya.

Az 1945 januárjától májusig terjedő időszakban a Szovjetunió testvéri segítséget nyújtott az új magyar hadsereg két gyalogoshadosztályának és két vasúti dandárjának felállításához, továbbá a bolgár néphadsereg, az Albán Népi Felszabadító Hadsereg újrakezítéséhez is.

Az egész háború alatt a Szovjetunió 19 gyalogos, 5 tüzér és 5 repülő hadosztály, 6 gyalogos és légideszant, 8 harckocsi és gépkocsizólövész, 12 tüzér és aknavető, 5 műszaki és utász dandárt és még sok más külföldi csapatot és alegységet fegyverzett és készített fel a német fasizmus elleni harcra. Ezeknek az alakulatoknak az összlétszáma a háború végére elérte az 555 000 főt. A szovjet csapatok parancsnoksága felszerelésükre átadott 16 500 löveget, több mint 1100 harckocsit és önjáró löveget, több mint 2300 repülőgépet és még sok egyéb fegyvert és harceszközt.

A Szovjetunió által nyújtott segítség és támogatás lehetővé tette azt, hogy sok lengyel, csehszlovák, jugoszláv, román, bolgár, magyar és egyéb hazafi kapcsolódjék be a fasizmus elleni fegyveres küzdelembe, s ezzel a harci barátság szilárd alapját rakta le a testvéri népek és hadseregek között a második világháború éveiben. Az oroszországi polgárháború időszakától eltérően a Nagy Honvédő Háború alatt a Vörös Hadsereg oldalán az internacionalista harcosoknak már nem csapatai, hanem magasabbegységei és hadműveleti magasabbegységei harcoltak a közös ellenség ellen. A háború kohójában ötvöződött és erősödött harci közösségük, s ez a fejlődés a háború befejező szakaszában érte el a tetőpontját. A belgrádi hadműveletben, például szovjet, jugoszláv és bolgár csapatok vettek részt. Két román és egy bolgár hadsereg segített a 2. és 3. Ukrán Front csapatainak Magyarország felszabadításában. A szovjet csapatok bécsi támadó hadműveletében részt vettek a Jugoszláv Népi Felszabadító Hadsereg magasabbegységei és egységei, továbbá az 1. bolgár hadsereg. A prágai hadműveletben — három Ukrán Front, két román és egy lengyel hadsereg, a csehszlovák hadseregek közvetlen hadtest és egy magyar vasúti dandár harcosai. Mindnyájukat közös cél egyesítette, az, hogy végezzenek a fa-

sizmussal, segítsenek a népeknek megszabadulni a hitlerista megszállók igájából.

A közös ellenség elleni harcban tanúsított bátorságért, kitar-tásért és hősiességért a második világháború évei alatt a baráti hadseregek sok katonája, tisztje és tábornoka részesült a Szov-jetunió harci kitüntetéseiben. A szovjet nép, a kormány mindig elismeréssel adózott fegyverbarátainknak a fasiszmus elleni harc-ban elért sikereikért, ugyanakkor hangsúlyoznunk kell azt az általánosan elismert tényt, hogy a második világháború kime-netelében és az európai, valamint az ázsiai népeknek a meg-szállók alóli felszabadításában a szovjet nép és fegyveres erői játszották a döntő szerepet. A háború eredményeiben különösen világosan és nyomatékosan nyilvánult meg a szocializmus Szov-jetunióban aratott győzelmének, a hitlerista agresszió ellen, né-pe által vívott hősi harcának, az SZKP vezető és irányító tevé-kenységének jelentősége. A szovjet népnek és fegyveres erőinek állhatatossága és hősiessége szilárd alappá vált, amelyből kisar-jadt az egyenlőségre és egymás tiszteletbentartására épülő har-ci barátság az európai szocialista országok testvéri hadseregei között.

A szovjet fegyveres erők, amelyek a fasiszta hadigépezettel vívott történelmi párharc terhének zömét viselték, a Nagy Hon-védő Háború alatt megsemmisítettek és foglyul ejtettek 607 el-lenséges hadosztályt, s ezeknek körülbelül a felét az ország ha-tárain kívül. Becsülettel teljesítették felszabadító küldetésüket, kiűzték a hitleristákat Lengyelország, Románia, Bulgária, Cseh-szlovákia, Magyarország területéről, Ausztria keleti részéből, Észak-Norvégiából, segítséget nyújtottak Jugoszlávia népeinek a főváros, Belgrád felszabadításában.

A szovjet csapatok teljesen vagy részben felszabadítottak tíz európai országot, amelyeknek területe 1,5 millió négyzetkilomé-ter, lakossága 113 millió volt. Az idegen országok területén foly-tatott hadműveletekben 11 szovjet front, 2 légvédelmi front, 4 flotta, 50 összefegyvernemi, 6 harckocsi-, 13 légi hadsereg, 3 honi légvédelmi hadsereg és 3 flottilla — összesen 92 hadműveleti magasabbegység vett részt. Egyedül az európai országok felsza-badításáért mintegy 7 millió szovjet katona és tiszt harcolt, akik

közül több mint egymillió vesztette életét magasztos internacionalista kötelességének teljesítése közben.

A Nagy Honvédő Háború alatt a Szovjetunió rendjeivel és érmeivel a szovjet fegyveres erők több mint 7 millió katonáját, tengerészét, tiszthelyettesét, törzsőrmesterét, tisztjét, tábornokát és tengernagyát tüntették ki. Több mint 11 000-en kapták meg a Szovjetunió Hőse címet, közülük több mint százan kétszer, és G. K. Zsukov, I. N. Kozsedub és A. I. Pokriskin háromszor. A szovjet embereknek a fasiszmus elleni hősi és győzedelmes háborúja, annak felszabadító és igazságos jellege külföldön az azonosan gondolkodók millióit lelkesítette harcra a hitlerista megszállók ellen. Csupán Bulgáriában, Görögországban, Olaszországban, Lengyelországban, Franciaországban, Csehszlovákiában és Jugoszláviában több mint 2,2 millió hazafi vett részt az ellenállási mozgalomban a második világháború éveit alatt.

Mindez széles alapot teremtett ahhoz, hogy megszülessék és fejlődjenek a testvéri népek és hadseregek harci közössége, amelyben a magasztos célokból és a megoldandó közös feladatokból fakadó katonai egység legjobb vonásai nyilvánultak meg. A szovjet fegyveres erők a közös harcokban mindig hűséges harci barátoknak bizonyultak, akik a nehéz percekben mindig készek voltak segíteni fegyvertársaiknak. A második világháború éveit alatt született harci barátság hagyományai felvérteztek a Varsói Szerződés országainak hadseregeit, és a harcosok nevelésének egyik hatékony eszközéül szolgálnak. A testvéri népek és hadseregek második világháborús harci közösségének tapasztalatai megmutatták, milyen óriási jelentősége van a proletár internacionalizmus eszméinek, hogy ezek az eszmék milyen fontos szerepet játszanak a Nagy Október vívmányainak védelmében, a világforradalmi folyamat fejlődésében. A második világháborúban a szovjetország az összes antifasiszta erők élére állva győzelmet aratott a fasiszmus felett, az egész világnak megmutatta a szocialista rendszer legyőzhetetlenségét, tetteikkel bizonyította a proletár internacionalizmus eszméihez való hűségét.

3. Az európai szocialista országok harci közössége a háború utáni időszakban (1945—1955)

A Közép- és Délkelet-Európában végbement népi demokratikus forradalmak győzelmének eredményeképpen Albániában, Bulgáriában, Magyarországon, Romániában, Lengyelországban, Csehszlovákiában és Jugoszláviában népi demokratikus rendszer jött létre mint a társadalom politikai szervezetének egy új formája, mint a proletárdiktatúra egyik válfaja „... a népi demokrácia a proletárdiktatúra egyik formája... tükrözte a szocialista forradalom fejlődésének sajátosságait az imperializmus gyengülésének viszonyai között és az erőviszonyoknak a szocializmus javára történt megváltozását. Ebben a formában kifejeződtek az egyes országok történelmi és nemzeti sajátosságai is”.⁵⁰ Itt döntő jelentőségük volt azoknak a fontos társadalmi-gazdasági és politikai átalakulásoknak, amelyek az említett országokban már a háború befejezését követő első években történtek. Ezek közé tartozik a földreform, az ipar, a bankok és a közlekedés államosítása. Politikai szempontból rendkívül nagy jelentősége volt annak, hogy a munkásosztály és a dolgozó parasztság kivívta magának a parancsnoki posztokat a gazdaságban, az államgépezetben és a fegyveres erőknél is.

Ezek a népi demokratikus állam fennállása szempontjából létfontosságú intézkedések mindenekelőtt a kommunista és munkáspártok vezetése révén járhattak sikerrel. E pártok ereje és tekintélye a háború befejező szakaszában és utána mérhetetlenül megnőtt. A kommunista és munkáspártok tevékenységükben a dolgozók széles tömegeinek aktivitására, a Szovjetunió Kommunista Pártjának testvéri segítségére támaszkodtak. A népi demokratikus országok kommunista pártjai katonapolitikájuk középpontjába a hadsereg demokratizálását állították. Ennek érdekében a fegyveres erőket meg kellett tisztítani az ellenséges elemektől, létre kellett hozni a nép és a hadsereg teljes egységét. Az új hadsereg létrehozásában jelentős szerepe volt annak, hogy módosították a szabályzatok és szolgálati utasítá-

⁵⁰ Az SZKP XXI. kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1962. 725 old.

sok azon cikkelyeit, amelyek sértették a katonák jogait és méltóságát, s amelyek korábban elszigetelték őket a néptől, az ország politikai életétől.

Számolva azzal, hogy a hadsereg soraiban rendszerint a lakosság politikai szempontból legaktívabb része szolgál, a kommunista és munkáspártok azt a vonalat követték, hogy a hadsereget egységbe forrasszák a néppel. Arra törekedtek, hogy a katonák messzemenően részt vegyenek a háború utáni pusztulás felszámolásában, messzemenően részt vegyenek a háború után a pusztulás felszámolásában. A hadsereg megváltoztatja helyét a népi demokratikus kormány építő politikájában, hogy a fegyveres erők a dolgozó tömegek érdekeinek igazi védelmezőivé váljanak. A helyreállítási munkából különösen derekasan kivették részüket Lengyelország, Magyarország és Csehszlovákia katonái, ahol a háború következményei a legsúlyosabbak voltak. A háborús pusztítások felszámolásához jelentős segítséget nyújtottak a felszabadított országok területén tartózkodó szovjet magasabbegységek és egységek katonái. A lengyel, magyar, csehszlovák és román utászokkal közösen hatástalanították az aknákat, helyreállították a hidakat és az utakat, önfeláldozó munkával erősítették a háború napjaiban született fegyverbarátságot.

A testvéri országok kommunista és munkáspártjai a katonák széles tömegeire és a demokratikus érzelmű tisztekre támaszkodva a hadsereg parancsnoki állományát fokozatosan megtisztították az osztályidegen és ellenséges elemektől, s ily módon befejezték a fegyveres erők mélyreható demokratizálásának a háború éveiben elkezdődött folyamatát.

Az új élet építésének útjára lépett európai országok fegyveres erőinél a mélyreható demokratikus átalakulások lényege mindenekelőtt abban állt, hogy a hadsereg közelebb került a néphez, a katonatömegek és a demokratikus érzelmű tisztek a forradalom oldalára álltak, s végső soron létrejött az új, szocialista típusú hadsereg. A hadsereg demokratizálása, a régi katonai gépezet új, szocialista típusú hadsereggel való felcserélése objektíve azért vált szükségessé, mert a hadsereg összetétele nem volt homogén, a tisztikarban korábban a nem proletár elemek voltak túlsúlyban, akik között a népi rendszernek nem egy ellensége akadt. Amint a tények is bizonyítják, a tisztikar

karnak ez a része bármikor a reakció eszközévé válhatott. Így pl. 1945—1946-ban a magyar néphadseregnél leplezték le népellenes összeesküvéseket. Romániában Mihály király, Bulgáriában a burzsoá ellenzék próbálta meg a fegyveres erőket saját céljai érdekében felhasználni.

A kommunista és munkáspártok hadseregépítő tevékenységének korán napirendjére került a hadsereg új parancsnoki kádereinek képzése. Ezt a kérdést alapvetően úgy oldották meg, hogy a hadsereg parancsnoki beosztásaiba a munkások és a dolgozó parasztok képviselőit emelték. Emellett tervezték azt is, hogy a szovjet tapasztalatokat hasznosítják, s a fegyveres erőknél megtartják azokat a régi katona szakembereket, akik hajlandók becsületesen szolgálni a munkás-paraszt hatalmat. És akadtak ilyen emberek minden testvéri hadseregben.

Az új hadseregek szervezésében nagy szerepet játszott a párt-politikai apparátus. Ez felépítését tekintve a háború utáni első években igen eltérő volt: a lengyel néphadseregnél politikai nevelő apparátus, a csehszlovák néphadseregnél a parancsnokok nevelő helyettesei, a bolgár néphadseregnél a parancsnokok politikai helyettesei, a magyar hadseregnél nevelőtisztek, a román hadseregnél a nevelés, a kultúra és a propaganda-megbízottak apparátusa szerveződött. Az eltérő elnevezés mellett közös vonás volt bennük: a politikai szerveket mindenütt a kommunista és munkáspártok vezették és e szervek a párt vonalát képviselték a hadseregben.

A politikai munkások a kommunista és munkáspártok politikáját ismertetve, a személyi állományt a hazaszeretet, a békéért harcoló népek iránti testvéri szolidaritás, az imperialista háborús gyűjtogatók iránti kérlelhetetlenség szellemében nevelték. E politikai szervek tevékenységük során felhasználták a szovjet hadseregben folyó politikai munka tapasztalatait, formáit és módszereit. A politikai szervek élén, rendszerint, olyan kommunisták álltak, akik kijárták a fasizmus elleni harc kemény iskoláját.

A hadsereg személyi állományának politikai nevelésével kapcsolatos feladatok megoldásában fontos helyet foglaltak el a kommunista és munkáspártok szervezetei, amelyeknek taglétszáma és tekintélye jelentősen megnövekedett. 1948 közepéig a

kommunisták száma a csehszlovák és a román néphadsereg tisztállománya körében 80 százalékot tett ki.

A politikai szervek és a pártszervezetek folyamatos irányítására a népi demokratikus országok kommunista és munkáspártjainak Központi Bizottságai mellett katonai osztályokat alakítottak. Ezeknek az osztályoknak élén rendszerint tapasztalt kommunisták álltak, akik ismerték a hadügyi kérdéseket, és a hadseregben a pártpolitikai munka sajátosságait. A katonai osztályok figyelemmel kísérték a fegyveres erők fejlődését, és hathatós segítséget nyújtottak a politikai szerveknek, a pártszervezeteknek a párt politikai vonalának érvényesítésében, a személyi állomány körében folyó nevelőmunka formáinak és módszereinek tökéletesítésében s a népi demokrácia ellenségeinek megterkedéseivel szembeni éberség fokozásában.

A kommunista és munkáspártok katonapolitikájának sikeres megvalósításához szükséges feltételek megteremtésében felbecsülhetetlen jelentősége volt a Szovjetunió és fegyveres erői által nyújtott támogatásnak. Ez abban nyilvánult meg, hogy a Szovjetunió, az általa aláírt egyezményekhez és szerződésekhez tartva magát, szigorúan óvta a dolgozók érdekeit, akiknek szabadságáért és függetlenségéért legjobb fiai vérüket ontották. Az a tény, hogy több ország területén szovjet csapatok tartózkodtak, visszatartotta a reakciót attól, hogy megkísérelje népellenes céljai érdekében felhasználni a hadsereget.

A szovjet hadsereg ereje és tekintélye attól is megóvta a népi demokratikus országokat, hogy az imperialisták beavatkozzanak belügyeikbe.

A kommunista és munkáspártoknak a hadsereg demokratizálása érdekében tett intézkedései azokból az általános törvényszerűségekből következnek, amelyek a népi demokratikus forradalom feltételei között a fegyveres erők fejlődését meghatározzák. Ugyanakkor ezek a törvényszerűségek számos oknál fogva az egyes országokban nem egyformán nyilvánultak meg.

Az új típusú hadsereg szervezésének minden országban megvoltak a maga sajátosságai. Így például, a hadigépezet széttözása több államban (azok kivételével, ahol a régi hadseregeket már a második világháborús harctevékenység során széttözták) úgy történt, hogy a régi fegyveres erőket nem oszlatták fel

azonnal, hanem fokozatosan demokratizálták. Ez lehetővé tette azt, hogy az új feladatok végrehajtásába a régi tisztikar jelentős részét is bevonják. Ez a folyamat azonban a testvéri hadseregeknél nem volt azonos. Egyes népi demokratikus országok hadseregeiben élesebben vetődött fel a régi tisztikar megbízhatóságának kérdése, más országok hadseregeiben viszont ezt a kérdést kisebb nehézségekkel oldották meg.

Mind a közép- és délkelet-európai országokban végbement szocialista forradalmak győzelmében, mind a hadseregszervezés új irányának meghatározásában fontos szerepe volt a munkáosztály erői tömörítésének és a marxista—leninista pártok erősödésének. E pártok programjában egyik elsőrendű feladatként szerepelt az erős, korszerű fegyverzettel és harci technikával felszerelt új típusú hadsereg szervezése.

A pártok gondoskodtak arról, hogy a hadsereget szorosan összehozzák a néppel, új, a szocializmushoz hű tisztikart hozzanak létre, a személyi állományt a hazafiság és a szocialista internacionalizmus, a szocialista országokkal, és mindenekelőtt a Szovjetunióval való barátság és együttműködés szellemében neveljék. Az új hadsereg sikeres szervezéséhez szükséges feltételeket azok a társadalmi-gazdasági és politikai átalakulások teremtték meg, amelyek a népi demokratikus országok egész társadalmában mentek végbe. A 40-es évek végéig a kommunista és munkáspártok teljes egészében megszervezték a fegyveres erők vezetését. Ez lehetővé tette, hogy viszonylag rövid idő alatt átszervezzék a csapatok harci és politikai kiképzésének rendszerét, és a néphatalomhoz hű tiszti káderek képzése révén minden tekintetben megerősítsék a hadsereg sorait.

Ennek, a szocialista típusú hadsereg szervezése szempontjából igen fontos feladatnak megvalósítása érdekében a fegyveres erők soraiból elbocsátották az új rendszerrel szemben álló tábornokokat, tiszteket és altiszteket. Csehszlovákiában, például, 1948 februárjától 1949 végéig a tisztek 22,2 százalékát bocsátották el, természetesen azokat, akik nem tudtak együtt haladni a néphatalommal.

A hadsereg parancsnoki beosztásaiba főként olyan munkásparaszt származású személyekből képeztek tiszteket, akik a háború után már bebizonyították, hogy az új élet aktív építői. A

bolgár néphadseregben már 1948 végére a tisztek több mint 80 százaléka munkás és dolgozó paraszt származású volt, a magyar néphadsereg 1951 elejére érte el ezt a százalékarányt. A tisztikar szociális összetétele ugyanilyen változásokon ment át a lengyel, a román és a csehszlovák néphadseregben is.

A nemzetközi imperializmus agresszivitásának fokozódása megkövetelte a szocialista közösség államainak további tömörülését, fegyveres erőik erősítését. Ebben nagy szerepet játszottak azok a kétoldalú barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződések, amelyeket a Szovjetunió különböző időben kötött Csehszlovákiával, Lengyelországgal, Romániával, Magyarországgal és Bulgáriával, továbbá a népi demokratikus országok egymással is. Ezek az okmányok előírták, hogy a szerződő felek kölcsönösen megtárgyalják egymással azokat a fontos nemzetközi kérdéseket, amelyek az aláíró ország közös érdekeit érintik; katonai és egyéb segítséget nyújtsanak egymásnak abban az esetben, ha a felek egyikét támadás érné; fejlesztik gazdasági és kulturális kapcsolataikat; kölcsönösen tiszteletben tartják egymás függetlenségét és szuverenitását, és nem avatkoznak be egymás belügyeibe. A barátsági, kölcsönös segítségnyújtási és háború utáni együttműködési szerződések továbbfejlesztéseként a szocialista országok kereskedelmi szerződéseket, gazdasági egyezményeket írtak alá. Mindez azt eredményezte, hogy olyan új típusú nemzetközi kapcsolatok alakultak ki, amelyek csak testvéri államok között lehetségesek.

Az európai szocialista országok által aláírt kétoldalú szerződések és gazdasági egyezmények a korábbinál szélesebb távlatokat nyitottak a katonai együttműködés előtt is. A testvéri hadseregek felszerelése a legújabb szovjet gyártmányú fegyverekkel és harceszközökkel történt. A testvéri országok kormányainak kérésére szovjet katonai tanácsadók érkeztek hadseregükhöz. A tanácsadók segítettek fegyvertársaiknak elsajátítani az új harceszközök kezelését, szervezni a fegyvernemeket, felállítani a magasabbegységeket és csapatokat, megszervezni a harci és politikai kiképzést, megtanítani a testvéri országok katonáit hazájuk avatott védelmezésére. A szovjet katonai szakemberek gazdag tapasztalataikat szívesen bocsátották a testvéri hadseregek parancsnokainak és politikai munkásainak rendelkez-

zésére, erősítették bennük fegyvereik legyőzhetetlenségébe vetett hitüket.

A tanácsadó testület tevékenysége során mindig szigorúan tartotta magát ahhoz az elvhez, hogy ne avatkozzék be a baráti hadseregek parancsnokainak és katonai vezetőinek intézkedéseibe. A szovjet katonai tanácsadók a meggyőzés és a baráti tanácsadás módszerével dolgoztak. A szovjet katonai szakemberek és a tanácsadó apparátus munkája lényegesen megkönnyítette a testvéri hadseregek fejlesztését.

A szovjet kormány a testvéri szocialista országok hadseregeinek nagy segítséget nyújtott saját nemzeti tiszti kádereik képzésében is. A bolgár, a magyar, a lengyel, a román és a csehszlovák hadsereg sok száz katonája végzett szovjet katonai tanintézetekben, átképző és parancsnoki szakmai továbbképző tanfolyamokon. A baráti hadseregek parancsnokai és politikai munkásai, miután a katonai tanintézetekben és az akadémiákon gazdag ismereteket szereztek, az új fegyveres erők aktív szervezőivé, az élenjáró katonai elmélet és gyakorlat zászlóvivőivé váltak. Sokan közülük később felelős vezető beosztásba kerültek saját nemzeti hadseregüknél.

A szovjet katonai segítség mindenekelőtt azért volt hatékony, mert a testvéri kommunista és munkáspártok vezetősége szilárdan eltökélte azt, hogy a Szovjet Hadsereg tapasztalatai alapján szervezi fegyveres erőit. Ez tükröződik vissza például a Bolgár Kommunista Párt Központi Bizottsága teljes ülésének 1950. március 17-i határozatában. A parancsnokok politikai helyetteseinek jogairól szóló direktíva, amelyet 1950-ben adott ki a csehszlovák néphadsereg vezetése szintén hangsúlyozta, hogy Csehszlovákia új, népi demokratikus hadseregét a szovjet hadsereg képére és hasonlatosságára szervezik.

1948 februárjával, amikor Csehszlovákiában véglegesen eldőlt a hatalom kérdése, új szakasz kezdődött a csehszlovák hadsereg életében, szervezésében is. A hadsereg a munkásosztály megbízható fegyvereként fejlődött. Az új szakaszban még messzemenőbben felhasználták az SZKP hadseregszervezési tapasztalait, ami a csehszlovák néphadsereg 1948 utáni gyors fejlődésének egyik mozgatója lett. A CSKP Központi Bizottságának plénuma a nemzetközi helyzet és a belső lehetőségek elemzése

alapján 1948 februárjában határozatot hozott a hadsereg fejlesztési ütemének meggyorsításáról. Ezek után javult a csapatok anyagi biztosítása, növekedett a parancsnokok és politikai helyetteseik tekintélye, jóváhagyták a CSKP Központi Bizottságának a hadseregben működő pártszervezetek számára kiadott irányelveit, új katonai szabályzatokat és szolgálati utasításokat léptettek életbe, amelyek a szovjet fegyveres erők gazdag harci tapasztalatainak figyelembevételével készültek.

A Szovjetunió segítsége a csehszlovák hadiipar fejlesztésére is kiterjedt: Így pl. a Szovjetunió az egyes fegyverfajtákra és harceszközökre vonatkozó szabadalmakat és műszaki leírásokat adott át a Csehszlovák Köztársaságnak.

1948 után a bolgár néphadsereget is lényegesen átfegyverezték. A régi, elavult és elhasznált fegyvereket új, főként olyan szovjet fegyverekkel helyettesítették, amelyek már a háborúban is jól beváltak és a háború utáni időben tovább tökéletesítették őket. Ennek a hadseregnek — amint azt Bulgária népi honvédelmi minisztériumának vezetése megállapította — a harci tapasztalatok elsajátításában felbecsülhetetlen segítséget nyújtottak a Szovjetunióból jött katonai szakemberek.

Az új feladatok folytán napirendre került a csapatoknál folyó pártpolitikai munka erősítése is. Ez szükségessé tette e munkának lényeges átszervezését, a politikai szervek és a pártszervezetek szerepének és jelentőségének növelését. Ezek tevékenységét a politikai főcsoportfőnökségek irányították, amelyek a kommunista és munkáspártok Központi Bizottságai osztályainak jogkörével rendelkeztek.

Amint bővültek a pártbizottságok és a politikai osztályok jogai és kötelességei, úgy tették őket fokozottabban felelőssé a személyi állomány körében folyó nevelőmunkáért, a csapatok erkölcsi-politikai állapotáért.

1952 januárjában a Román Munkáspárt Központi Bizottsága egyidőben három fontos okmányt hagyott jóvá, amelyek szabályozták a hadseregben folyó pártépítést: A Román Népköztársaság fegyveres erőinek politikai szerveiről szóló intézkedést, a pártszervezetek felépítésére és munkájára vonatkozó irányelveket és a Román Népköztársaság Fegyveres Erőinél működő munkás ifjúsági szervezetekre vonatkozó intézkedést. Ezek az

okmányok hangsúlyozták, hogy a politikai szervezeteknek, a párt- és ifjúsági szervezeteknek a parancsnokok támaszaivá kell válniuk a csapatok harci és politikai kiképzésével kapcsolatos feladatok megoldásában.

A személyi állomány körében folyó politikai nevelőmunka fő formái a katonák és tisztesek számára szervezett politikai foglalkozások; a tisztek marxista—leninista képzése, a pártagitáció és a pártoktatás keretében szervezett különféle körök voltak. A katonai és a marxista—leninista ismeretek propagandájában mindenütt fontos szerepe volt a hadseregajtónak. A testvéri hadseregek katonái és tisztjei népük forradalmi múltjának, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalomnak és a népek nemzeti felszabadító mozgalmának harci hagyományain nevelődtek. A személyi állomány politikai nevelésében különleges szerepet játszott az is, hogy a katonák tanulmányozták annak a hősi harcnak történetét, amelyet a szovjet nép és fegyveres erői vívtak a fasizmus ellen.

A sokirányú hadseregfejlesztés, a személyi állomány körében végzett politikai nevelőmunka eredményeképpen az ötvenes évek elejére gyökeresen megváltozott az európai népi demokratikus országok hadseregeinek arculata. Ezek a hadseregek a történelmi fejlődés folyamatában a munkás-paraszt hatalom igazi védelmezőivé váltak. A változás mind a hadsereg szociális összetételében, mind a katonák erkölcsi-politikai arculatának új vonásaiban kifejezésre jutott.

A népi demokratikus országok háború utáni 10 éves tapasztalatai arról tanúskodnak, hogy az államépítés elvei teljesen áthatják a hadseregek fejlesztésének folyamatát is, s ezzel meghatározzák a fegyveres erők típusát és jellegét.

A szocialista világrendszer kialakulásával a katonai együttműködésben is új szakasz kezdődött. Ez az együttműködés, amely a kétoldalú barátsági és kölcsönös segélynyújtási szerződésekre támaszkodott, szoros kapcsolatot teremtett a testvéri népek és hadseregek között, utat nyitott a katonai egység előtt sokoldalú szerződések és katonai egyezmények alapján. Ily módon a Nagy Október napjaiban született harci barátság, amelynek kezdeténél ott voltak a testvéri államok legjobb fiai, nemzetközi jelleget öltött, fejlődésük egyik fő mozgatóerejévé vált.

A NATO MEGALAKULÁSA ÉS A SZOCIALISTA ORSZÁGOK INTÉZKEDÉSEI BIZTONSÁGUK ÉRDEKÉBEN

1. Az agresszív észak-atlanti tömb megalakítása

A Hitler-fasizmus és a japán militarizmus második világháborúban történt szétzúzása igen nagy hatással volt a történelmi fejlődés további menetére. A Szovjetunió, amelynek döntő része volt a fasiszta Németország és szövetségesei felett aratott győzelem kivívásában, a háborúból megerősödve került ki, emelkedett általános és erkölcsi-politikai tekintélye és megnövekedett nemzetközi befolyása.

A második világháborút kirobbantó imperialista körök fondorlatai ellenére a háború következtében nem az ő javukra, hanem a szocializmus javára változtak meg az erőviszonyok.

A háború, amelyet a nemzetközi imperializmus erői robbantottak ki, tovább mélyítette és éllezte a monopoltőkés burzsoázia és a dolgozó tömegek közti ellentéteket a tőkésországokban, és még azokban az országokban is növelte a kommunista és munkáspártok tekintélyét, befolyását, ahol korábban a fasizmus vagy a fasiszta megszálló rendszer volt az úr. A sokmillió tömeg saját tapasztalataik alapján győződtek meg róla, hogy a kommunisták a legigazabb hazafiak, akik a néptömegek létérdekeit fejezik ki. A háború előtt a tőkésországokban mintegy másfél millió kommunista volt, akiknek száma a háború végére háromszorosára emelkedett. „A különböző árnyalatú reakciók számtalan hadjáratot indítottak a kommunizmus ellen — állapította meg az SZKP XXI. kongresszusának beszámolója. De semmi sem fojthatja meg a kommunista mozgalmat, mert az a

proletariátus, a dolgozók osztályharcában született s az ő érdekeiket képviseli.”⁵¹

A háború befejező szakaszában a Vörös Hadseregnek a szovjet—német arcvonalon aratott győzelmei következtében megélénkült, a fasiszmus elleni harc a nyugat-európai országokban is, majd egyre inkább egybeolvadt a dolgozóknak a kizsákmányoló osztályok elleni harcával. 1944-ben számos európai országban új, demokratikus hatalmi szervek jöttek létre.

A fasiszta megszállók és a velük együttműködő helyi árulók ellen aktívan harcolt a csehszlovák nép. A szlovák (1944) és a cseh felkelés (1945) már világosan mutatta az országban végbe-menő forradalmi folyamat mélységét is.

A görög hazafiak a Vörös Hadsereg sikeres balkáni előrenyomulása által teremtett kedvező helyzetet használták ki, s 1944 végére felszabadították Görögország egész szárazföldi területét, majd kinyilvánították: céljuk egy független és demokratikus görög állam építése. Franciaországban a belső hazafias erőket egyesítő ellenállási mozgalom 1944-ben egy haladó programot fogadott el az ország felszabadulás utáni gazdasági és demokratikus fejlesztésére. Olaszországban más partizán alakulatok mellett aktívan tevékenykedett a szabadság önkénteseinek hadserege, amelyet a kommunista párt alakított. A kommunis-ták által szervezett tömeges sztrájkmozgalom végül össznépi felkeléssé fejlődött, amelynek eredményeképpen Észak-Olaszországból kiűzték a megszállókat.

Az a tény, hogy a Vörös Hadsereg szétzúzta a német fasiszta csapatok egész déli szárnyát, biztosította a népfelkelés győzelmét Romániában (1944. augusztus 23.) és Bulgáriában (1944. szeptember 9.). Ezek az országok a népfelkeléssel nemcsak kiléptek a Németország oldalán viselt háborúból, hanem társadalmi átalakulásuk is megkezdődött.

Egy sor európai, majd ázsiai ország kiválása a kapitalista rendszerből, a szocialista világrendszer kialakulása és a nemzeti felszabadító mozgalom fellendülése óriási mértékben kiszélesítette azt a rést az imperialisták frontján, amelyet még a Nagy

⁵¹ Az SZKP XXI. kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1959. 99. old.

Október ütött rajta. Elmélyült a kapitalizmus általános válságának második szakasza. Meggyorsult az imperializmus gyarmati rendszerének széthullása. A felszabadító harc lángjában összeomlottak a valaha hatalmas gyarmatbirodalmak.

Ezek a tények, természetesen, nem voltak az imperialisták ínyére.

„Alig oszlott el a füst a csataterек felett — mondta L. I. Brezsnyev a győzelem 30. évfordulója alkalmával tartott ünnepi gyűlésen —, és máris a hidegháborúval kellett szembenéz-nünk, amelyet a legagresszívabb imperialista erők indítottak meg.”⁵²

Európát új háború veszélye fenyegette. Az imperializmus él-lovása, a szocializmus elleni új „keresztes hadjárat” előkészítő-je, s e politika legfőbb inspirátora és szervezője ezúttal az Ame-rikai Egyesült Államok monopolizációja lett. Az Egyesült Álla-mok világhatalmi törekvéseit H. Truman a kongresszushoz inté-zett üzenetében 1945 decemberében nyíltan meghirdette. Ez az üzenet hangsúlyozta, hogy az Egyesült Államok magára vállal-ja a felelősséget „a világ vezetéséért”.

Tudnunk kell, hogy az Amerikai Egyesült Államok volt az egyetlen tőkés hatalom, amely gazdasági és katonai tekintetben megerősödve került ki a háborúból. A háború egyáltalán nem érintette az Egyesült Államok területét, ugyanakkor a monopolizációk a hadi megrendelésekből óriási profitokat zsebeltek be. A háború öt éve alatt az amerikai monopolizációk tiszta jöve-delme 117 milliárd dollárra rúgott, vagyis a háborút megelőző öt évéhez viszonyítva majdnem négyszeresére emelkedett. „Az imperializmus gazdasági, majd pedig politikai és katonai köz-pontja Európából az Egyesült Államokba tevődött át. A háborús profit s a fegyverkezési hajsza táplálékán hájasra hízott ameri-kai monopolizáció megkaparintotta a fő nyersanyagforrásokat, értékesítési piacokat és tőkebefektetési területeket, egy sajátos gyarmatbirodalmat teremtett, s a legnagyobb nemzetközi ki-zsákmányoló lett.”⁵³

⁵² «Правда», 9 мая 1975 г.

⁵³ Az SZKP XXII. kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1962. 735. old.

A tőkés világban uralkodó helyzetet elfoglaló Egyesült Államok imperialistái gazdasági erejükre és az atomfegyver ideiglenes monopóliumára támaszkodva magukra vállalták a világ csendőrének és a kapitalizmus „megmentőjének” szerepét. Célul tűzték, hogy valamennyi tőkésállam reakciós erőit egyesítik a Szovjetunió és más, a szocialista fejlődés útjára lépett országok, a tőke hatalmát fenyegető demokratikus, forradalmi átalakulások elleni harcra.

Az európai burzsoázia saját osztálypozíciójának erősítése végett nyíltan lepaktált az amerikai imperialistákkal, sőt hozzájárult nemzeti önállóságának korlátozásához, csak hogy egységsfrontot hozzon létre a szocialista országok; saját országa munkás- és kommunista mozgalma és az elnyomott népek felszabadító mozgalma elleni harc céljára, „... a burzsoázia, ha profitja forog kockán, eladja a hazát és kalmár paktumokat köt népe ellen bármely idegennel.”⁵⁴

Az imperialisták azzal kezdték, hogy hitszegő módon megsértették az 1945. évi potsdami egyezményt, amely előírta Németország gazdaságának demilitarizálását, a fasizmust éltető trösztöktől és monopóliumoktól való megtisztítását. A monopoltőke uralmának gazdasági alapjai Németország nyugati részében érintetlenül maradtak, a tőke koncentrációjának és centralizációjának a színvonala nemcsak hogy nem csökkent, hanem növekvő tendenciát mutatott. Érintetlenek maradtak a földbirtokok is. Ily módon megmaradt a német militarizmus gazdasági bázisa, sőt új ösztönzést is kapott a fejlődésre.

Az amerikai imperializmus közvetlen gazdasági terjeszkedésének eszköze a negyvenes évek végén az úgynevezett Marshall-terv lett, amelyre Amerika mintegy 17 milliárd dollárt irányzott elő. E terv hivatalosan — amint azt Marshall, az Egyesült Államok akkori külügyminisztere 1947. június 5-én a Harvard-egyetemen mondott beszédében kijelentette —, „Európa helyreállításának és fejlesztésének terve” volt „az Egyesült Államok gazdasági segítségével”. Ámde e kinyilatkoztatás mögött más célok rejlettek. Az Egyesült Államok arra törekedett, hogy támogassa az európai reakciót a demokratikus erők ellen foly-

54 *Lenin Összes Művei*. 37. köt. 10. old.

tatott harcában, „meggyógyítsa” a kapitalista rendszert. Ezt a gondolatot az amerikai kongresszusban az Angliának nyújtandó kölcsön vitája során már 1946-ban kijelentette Wheeler szenátor. „Ahogy én látom — mondta —, egy ilyen kölcsön nyújtásának egyetlen értelme, annyira megtámogatni az angolokat, hogy Európában végezni tudjanak a kommunizmussal.” Az Egyesült Államok további törekvése az volt, hogy Nyugat-Európában és a világ más tájain kedvező politikai, gazdasági és katonai feltételeket teremtsen egy titokban előkészített szovjetellenes katonapolitikai tömb megszervezéséhez. A Marshall-tervnek e vonatkozásban az volt a célja, hogy az európai országok hadigazdasági potenciáljának ellenőrzése révén Nyugat-Európában szabaddá tegye az utat az amerikai gazdasági terjeszkedés előtt, a világnak ezen a táján gyengítse az angol és a francia befolyást és helyreállítsa Németország nyugati zónáinak hadigazdaságát.

A Marshall-terv alapján az amerikai dollárok hatalmas folyamban áradtak Németország nyugati részébe, főként a Ruhr-vidékre. Németország nyugati zónái 1948-ban 2422 millió dollár összegű kölcsönt és hitelt kaptak az Egyesült Államoktól, vagyis annyit, mint Anglia és Franciaország együttvéve. A német termelés és elsősorban a német hadiipar helyreállításával az Egyesült Államoknak az volt a célja, hogy Németországot egyik legfontosabb gazdasági támaszpontként használja fel Európában.

A Marshall-terv következtében fokozódott Anglia, Franciaország és sok más európai ország függősége az Egyesült Államoktól, ami később megkönnyítette az agresszív Észak-atlanti Szerződés megalakítását. Mindez magával vonta a fegyverkezési hajsza fokozódását, az amerikai támaszpontrendszer kiépülését Európában.

A szocialistaellenes koalíció megalakítása szempontjából nagy jelentőségük volt az imperializmus politikai és ideológiai természetű lépéseinek, a Szovjetunióval szembeni „kemény” irányzatnak, amelyet Truman elnök 1945 tavaszán hirdetett meg, továbbá a hidegháború politikájának, amelynek szószólójaként Winston Churchill, volt angol miniszterelnök lépett fel. 1946. március 5-én az egyesült államokbeli Fultonban Truman elnök és más, magas állású amerikai államférfiak jelenlétében Chur-

chill beszédet mondott, amely az amerikai—angol imperializmus háború utáni politikájának ideológiai manifesztuma lett. Churchill e beszédében dühödten rágalmazta a Szovjetuniót és a népi demokratikus országokat, nyíltan programot adott a világhuralom megszerzésére, „nemcsak korunkban, hanem a következő évszázadra is”, „keresztes hadjáratot” hirdetett a szocializmus ellen. Kijelentette: meg kell alakítani egy amerikai—angol katonapolitikai szövetséget a „keleti kommunizmus” elleni harc céljára, és meg kell teremteni Amerika és Anglia világuralmát. E gondolatot továbbfejlesztve 1947-ben felvetette az Európai Egyesült Államok megalakításának a tervét, amely nem volt más, mint terv Nyugat-Németország bekapcsolása a szocialistaellenes tömbbe.

A hidegháború hosszú időn át mérgezte a föld politikai légkörét. A nemzetközi kapcsolatok elvévé és gyakorlatává tette az „erőpolitikát”, a szocialista országok elleni gazdasági blokádot, a háborús hisztéria szítását, a fegyverkezési hajszát és a háborús készülődést, az imperialista államoknak és hírszerző szerveknek a szocialista országok elleni felforgató tevékenységét. Ennek eredményeként Németország nyugati tartományaiban, amelyekben amerikai, angol és francia csapatok tartózkodtak, megíúsult a jaltai és a potsdami egyezmény végrehajtása, amelyek előírták Németország demilitarizálását és demokratizálását, a nácizmus minden megnyilvánulásának gyökeres kiirtását. A Szovjetunió 1945-ben, 1946-ban és 1947-ben több ízben is javasolta, hogy tegyenek közös lépéseket a centralizált német állam megteremtésére, ámde a nyugati hatalmak elutasították ezeket a javaslatokat, odáig vitték a dolgot, hogy Németország kettészakadt. 1948-ban az Egyesült Államok, Anglia, Franciaország, Belgium, Hollandia és Luxemburg képviselőinek londoni értekezletén elhatározták a külön nyugatnémet állam megalakítását, majd 1949 szeptemberében megalakult a nyugatnémet kormány, és ezzel befejeződött a Német Szövetségi Köztársaság megalakulásának folyamata.

A hidegháború politikájának egyik alapeleme volt az úgynevezett „Truman-elv”, az amerikai kormány külpolitikai programja, amelyet az elnök 1947 márciusában fejtett ki a kongresszushoz intézett elnöki üzenetében. Az üzenet formailag csak két

országot érintett — Törökországot és Görögországot. Az elnök Görögországot és Törökországot fenyegető állítólagos „kommunista veszélyre” hivatkozva kérte a kongresszust, hogy az „Egyesült Államok nemzeti biztonságának érdekében” irányozzon elő 400 millió dollárt e két ország kormányának megsegítésére. Egyidejűleg javasolta, hogy küldjenek ezekbe az országokba amerikai katonai és polgári szakembereket „az újjáépítés segítésére” és „megfigyelőként”.

A Truman-elv, amely szerint az Egyesült Államoknak „joga” van beavatkozni bármely ország belügyeibe, nyíltan agresszív jellegű volt. A világ reakciós erői támogatásának imperialista programját jelentette és az volt a célja, hogy megteremtse a feltételeket az amerikai monopolizációs körök terjeszkedésének kiszélesítéséhez. Az amerikai imperializmus azzal, hogy Törökországot és Görögországot „megsegítette”, biztosította magának azt a lehetőséget, hogy közel jusson a Szovjetunió és a népi demokratikus országok határaihoz. Walter Lippmann, az ismert amerikai újságíró így jellemezte kormányának irányvonalát: „Törökországot és Görögországot nem azért választottuk, mert a demokrácia ragyogó példaképei, hanem azért, mert hadászati kapuk, amelyek a Fekete-tengerre nyílnak, a Szovjetunió szívébe vezetnek.”

1948 elejére a Truman-elv és a Marshall-terv véglegesen az Egyesült Államok vezette szovjetellenes nyugati tömb előkészítésének eszközévé vált.

John Foster Dulles, az Egyesült Államok külügyminisztere 1948. január 20-án a szenátus külügyi bizottságának javaslatot tett arra, hogy a Marshall-terv alapján alakítsák meg a nyugat-európai országok katonapolitikai szövetségét. Felszólította a nyugat-európai országokat, hogy gazdasági egyesülésüket erősítsék meg katonapolitikai szövetség megkötésével, s kijelentette, hogy az amerikai „segély” mértékét majd az szabja meg, milyen mértékben vesznek részt a szovjetellenes katonapolitikai tömbben.

Formailag a tömb megalakítását Anglia kezdeményezte. Bevin, az akkori munkáspárti (Labour Party) angol külügyminiszter 1948. január 22-én az alsóházban mondott beszédében ismertette az angol külpolitika programját. Bevin beszédében ja-

vasolta egy nyugat-európai szövetség megalakítását. Másnap az Egyesült Államok külügyminisztériuma hivatalos nyilatkozatában sietve helyeselte ezt a javaslatot. Ezt követte a brüsszeli értekezlet március 4-én, öt állam, Anglia, Franciaország, Belgium, Hollandia és Luxemburg részvételével. Az öt ország közös értekezlete nyomán március 17-én aláírták az ún. brüsszeli egyezményt, és ezzel Nyugat-európai Unió néven megalakult a nyugati államok katonai, politikai csoportosulása.

A szövetség fő szerve a konzultatív tanács lett, az öt külügyminiszter részvételével. Az öt állam hadügyminisztereiből alakult a katonai bizottság; feladata a paktumhoz tartozó államok katonai felkészülésének általános irányítása lett. 1948. október 4-én megalakult a Nyugat-európai Unió fegyveres erőinek egyesített főparancsnoksága. A bizottság elnökévé és egyben főparancsnokká az angol Montgomery tábornagyot nevezték ki.

Nyomban a tömb hivatalos megalakulása után a hozzá tartozó országok több katonai intézkedés végrehajtásához fogtak. Ezek között volt az összes haderőnemek növelése, a fegyverzet szabványosítása, a hadseregfejlesztés programjának összehangolása, közös hadműveletek terveinek kidolgozása. Forrestal, amerikai hadügyminiszter 1948. november végi európai látogatása után — aki a Nyugat-európai Unió fegyveres erői felállításának meggyorsítását követelte —, a tömb országai megegyeztek az egyes országok által kiállítandó haderő létszámában. A Nyugat-európai Unió katonai vezetői által kidolgozott terv első lépésként 23 hadosztályból álló „mobilis fegyveres erők” megalakítását írta elő. Angliának 5, Franciaországnak 15, Belgiumnak, Hollandiának és Luxemburnak 3 hadosztályt kellett kiállítania. Ezután úgy tervezték, hogy a hadosztályok számát 60-ra emelik, amelyek közül 40-et Franciaországnak kell majd kiállítania. Természetesen, a fegyveres erők ilyen mértékű felfejlesztését olyan körülmények között, amikor Nyugat-Európát semmilyen veszély sem fenyegette, csakis a brüsszeli paktum résztvevőinek agresszív szándékai indokolták.

A Szovjetunió külügyminisztériumának nyilatkozata hangsúlyozta: „... ennek a szövetségnek a megalakulása azt jelenti, hogy Nagy-Britannia, Franciaország és a többi résztvevő ország kormányai véglegesen szakítottak azzal a politikával, amelyet a

Hitler-ellenes koalícióhoz tartozó demokratikus államok a második világháború alatt folytattak . . .”⁵⁵

A Nyugat-európai Unió agresszív céljait világosan elárulta a szövetséghez tartozó országok katonai költségvetésének erős növekedése. Így pl. Anglia katonai kiadásai, amelyek az 1938/39. költségvetési évben 1400 millió dollárt tettek ki, 1948/49-ben 3 milliárd dollárra, vagyis 114 százalékkal növekedtek. Franciaország katonai kiadásai 800 millió dollárról 1500 millió dollárra, vagyis 88 százalékkal, Belgium katonai kiadásai pedig 350 millió dollárról 1 milliárd dollárra, vagyis 186 százalékkal emelkedtek.

Emellett a Nyugat-európai Unió országai gyakorlati lépéseket is tettek a kölcsönös fegyverszállítások területén. Anglia például, jelentős számú sugárhajtású vadászgépet adott át a szövetség országainak. A belga ipar a könnyűfegyverzet gyártására állt át, aminek következtében a Liège közelében levő hadiüzemek különféle fegyverfajták gyártására kaptak tetemes megrendeléseket nyugat-európai országoktól.

A brüsszeli egyezményt aláíró országok 1949 decemberében külön egyezményt írtak alá, amelynek értelmében bármely résztvevő államnak joga van akadálytalanul átvonulni fegyveres erőivel a többi ország területén.

A második világháború után a Nyugat-európai Unió volt a nyugat-európai államok első agresszív katonapolitikai tömbje. A szövetségnek nem voltak hivatalos kapcsolatai az imperializmus fő erejével az Amerikai Egyesült Államokkal, de megalakulásával, működésével egyenes utat nyitott ahhoz, hogy tovább szerveződjenek az imperializmus legreakciósabb és legagresszívvabb erői, hogy egy még szélesebb katonapolitikai szövetség jöjjön létre.

Az Észak-atlanti Szerződést 1949. április 4-én Washingtonban 12 állam — az Amerikai Egyesült Államok, Anglia, Franciaország, Olaszország, Kanada, Izland, Norvégia, Dánia, Hollandia, Belgium, Luxemburg és Portugália — írta alá. Az Egyesült Ál-

⁵⁵ Заявление Министерства иностранных дел СССР о Североатлантическом пакте. М., Госполитиздат, 1949, стр. 4—5.

lamok — a NATO (North Atlantic Treaty Organization) — szervezője számára a szerződés aláírására az amerikai kongresszus 1948. június 11-i határozata szolgáltatott jogalapot, amely Vandenberg határozat néven vált ismeretessé. Ez a határozat jogilag szentesítette az Egyesült Államok új álláspontját, arról, hogy lemond korábbi elvéről, amely szerint békeidőben nem avatkozik be más világrészek konfliktusaiba. Azzal az ürüggyel tette ezt, hogy „regionális biztonsági szervezetekben” célszerű részt vennie. E határozat javasolta a kormánynak, hogy az Egyesült Államok égisze alatt hozzon létre egy, a szocialista államok ellen irányuló katonapolitikai szövetségi rendszert, és azoknak az országoknak, amelyek az egyes tömbökben részt vesznek, nyújtson segítséget fegyver- és hadianyagszállítás formájában.

Az Egyesült Államok uralkodó körei annak érdekében, hogy megtévesszék a néptömegeket, és eltitkolják előlük az alakuló tömb agresszív céljait, a szokásos demagógiához folyamodtak. A külügyminisztérium kijelentette, hogy az új több — „páncél, de nem lándzsa; pajzs, de nem kard”. Az ENSZ alapokmányának azt a paragrafusát kijátszva, amely előírja, hogy a nemzetközi szerződések legyenek összhangban a regionális elvvel, kitalálták az úgynevezett „észak-atlanti” körzetet, amely szerintük az Atlanti-óceán mindkét oldalán levő országokat egyesíti.

Az amerikai külügyminisztérium az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének valódi céljait és jellegét leplezve hangoztatta a „kommunista veszélyt”, és kijelentette, hogy „a potenciális agresszort megsemmisítő (crushing) erővel” kell fogadniok.

Az élet leleplezte ezeket a koholmányokat és megmutatta, mennyire igaz volt a Szovjetunió külügyminisztériumának 1949. január 29-i nyilatkozata, amely megállapította: „Az Egyesült Államok vezette Észak-atlanti Szerződés Szervezetére senkinek sem lenne szüksége, ha az Egyesült Államok és Nagy-Britannia nem törekedne arra, hogy erőszakkal uralma alá hajtson más országokat, ha nem létezne az angol—amerikai világuralom erőszak útján történő megteremtésének gondolata és törekvése. Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete korántsem önvédelem céljá-

ra, hanem az agressziós politika megvalósítására, az új háború kirobbantására irányuló politika megvalósítására kell.”⁵⁶

Meg kell jegyeznünk azt, hogy ennek az értékelésnek a helyességét maguk a NATO megalakításának kezdeményezői is elismerték. „A tájékozott emberek többsége hajlamos feltételezni azt, hogy nem forgott fenn a Vörös Hadsereg Oroszországból Nyugat-Európába vagy Ázsiába való betörésének közvetlen veszélye abból a célból, hogy agresszív háborút viseljen.” Ezek John Foster Dulles szavai.

Dean Acheson „Erő és diplomácia” című könyvében azt állítja, hogy a NATO feladata kezdettől fogva az volt, hogy „Nyugat-Európában komoly szárazföldi erőket teremtsen, amelyekre azért lett volna szükség, hogy elejét vegyék egy belső fordulatnak”. A szerző ugyanitt kifejti, melyek a NATO feladatai a kelet-európai szocialista országokkal szemben: „A NATO-ra és a kollektív fegyveres erőkre nemcsak azért van szükség, hogy biztosítsák Nyugat-Európa biztonságát, nélkülük kevés remény lenne arra, hogy a kelet-európai országok nemzeti önállósága feltámadjon.” Emögött nem nehéz felfedezni a határozott hadászati célt, amely az úgynevezett „felszabadítás” politikai irányzatán alapult, és a kelet-európai népi demokratikus államok megdöntését tűzte ki célul.

A NATO megalakulásával Európában megkezdődött az új háború közvetlen előkészítése. 1952-ben Törökország és Görögország is belépett a NATO-ba és mindjobban fokozódott Nyugat-Németország militarizálása. Hangsúlyozva ennek az országnak nagy hadászati jelentőségét, D. Eisenhower megállapította: „A NATO fegyveres erői, ha Nyugat-Németország is hozzá tartozik, Közép-Európában a Baltikumtól az Alpokig terjedő erős és összefüggő frontot alkotnak.”

1952. május 27-én Párizsban Franciaország, a Német Szövetségi Köztársaság, Olaszország, Belgium, Luxemburg és Hollandia képviselői szerződést írtak alá az Európai Védelmi Közösség megalakításáról. Ez egy „nemzetek feletti szervezet volt, közös intézményekkel, közös fegyveres erőkkel és közös költ-

56 Заявление Министерства иностранных дел СССР о Североатлантическом пакте, стр. 26.

ségvetéssel". A szerződés fő cikkelyei az „európai hadsereg” megalakítására vonatkoztak. „Az európai védelmi erőket”, ahogy a szerződés nevezi, azokból a kontingensekből szervezik amelyeket a közösség országai állítanak ki. Ezek között a Német Szövetségi Köztársaságnak vezető szerepe volt. Az Európai Védelmi Közösség tagjai kötelezték magukat, hogy kevés kivétellel összes fegyveres erőiket az „európai hadsereg” rendelkezésére bocsátják.

Az Európai Védelmi Közösség megalakítása komolyan veszélyeztette a tagállamok népeinek szuverenitását és függetlenségét. Ez kísérlet volt Nyugat-Németország felfegyverzésének legalizálására és meggyorsítására, ami ellen, természetesen, élesen tiltakoztak a szocialista országok, elsősorban pedig a Szovjetunió és a Német Demokratikus Köztársaság. Az európai államok és a világ összes hazafias és békeszerető erőinek heves ellenzése megghiúsította azt, hogy a szerződés 1952-ben hatályba lépjen.

A nyugati hatalmak azonban továbbra is mindent elkövettek **annak** érdekében, hogy az Európai Védelmi Közösség terveit feltámasszák, csak most már jobban álcázott formában. Ezeknek az erőfeszítéseknek az eredményei voltak azok az egyezmények, amelyeket kilenc nyugati hatalom képviselői fogadtak el az 1954. szeptember 23-tól október 3-ig tartó londoni konferencián, majd ugyanabban az évben október 20-tól 23-ig tartó párizsi külügyminiszteri értekezleten. A párizsi egyezmények ösztönözték a nyugatnémet militarizmus további fokozódását, szabaddá tették Nyugat-Németország számára az agresszív katonai tömbökbe vezető utat.

A brüsszeli egyezményhez később csatlakozott Olaszország és Nyugat-Németország, amelyeknek megengedték, hogy fegyveres erőket szervezzenek és ismét megkezdjék a haditermelést.

A brüsszeli paktum országai kötelezték magukat arra, hogy csapataik többségét átadják a NATO-nak, alárendelik őket az amerikai főparancsnoknak. Az egyes országok kontingensét egyezmény állapította meg. Ennek értelmében Nyugat-Németország arra kötelezte magát, hogy a „nyugati katonai rendszerhez” való első hozzájárulásként 500 000 fős hadsereget állít fel, és 12 hadosztályt bocsát a NATO rendelkezésére. Franciaország

„hozzájárulását” 14, Olaszországit 12, Belgiumét és Hollandiáét 5, Nagy-Britanniáét 4 hadosztályban, Luxemburgét pedig egy ezredben állapították meg. A nyugati hatalmak a Német Szövetségi Köztársaság kormányával együtt kijelentették, arra töreksenek, hogy az egyesített Németország „hasonló legyen a Szövetségi Köztársasághoz” és csatlakozzék az „európai közösséghez”.

A párizsi egyezmények az imperialista hatalmak összeesküvését jelentették a népek békéje és biztonsága elsősorban a Szovjetunió, a Német Demokratikus Köztársaság és más európai szocialista országok ellen. Elmélyítették Németország kettészakítását, ami később elkerülhetetlenül komoly bonyoldalmakra vezetett az európai nemzetközi helyzetben. A párizsi egyezmények aláírásával megkezdődött a Bundeswehr létrehozása. Ezt állandó hadsereggént szervezték, fasiszta tisztekkel, tábornokokkal és vezérkarral az élén, revans-hadsereggént, amelynek azt a feladatot szánták, hogy más NATO-országok hadseregeivel együtt megvalósítsa „a szabad Nyugat-Európa egyesítését a bolsevizmus alól felszabadított Kelet-Európával, egészen az Urálig”.

Amikor Adenauer, a Német Szövetségi Köztársaság volt kancellárja a nyugatnémet hadsereget a NATO rendelkezésére bocsátotta, a háború nyelvén beszélt. Ezt mondta: „... Amikor a Nyugat igazán erős lesz, csak akkor jön létre a megindulási állás nemcsak a szovjet zóna, hanem a vasfüggönytől keletre elterülő egész leigázott Európa felszabadításához is.”

A nyugati hatalmak uralkodó körei már az 50-es évek elején megkezdték a szocialista országok elleni háborús előkészületek konkrét terveinek kidolgozását. Amint lord Ismay, a NATO volt főtitkára megállapította, ebben az időszakban a NATO-hoz tartozó országok tervező szervei megkapták a hadászati tervező csoport utasításait, amelyek előírták; abból a feltételezésből induljanak ki tevékenységükben, hogy a háború 1954-ben fog megkezdődni.

Az imperialista államok ezekben az években különös figyelmet fordítottak az atom- és hidrogénfegyverek és egyéb tömegpusztító eszközök tömeges előállítására. Költségvetéseikben ezek fejlesztésére hallatlan összegeket irányoztak elő. Az Észak-

atlanti Szövetség országainak katonai költségvetése 1949-ben 18,5 milliárd dollár volt (ebből az Egyesült Államoké 13,3 milliárd). 1953-ra ezeknek az országoknak a katonai kiadásai 65,5 milliárd dollárra emelkedtek. Ehhez az Egyesült Államok 51,9 milliárddal járult hozzá.

Az 1950—1953. évek között az Egyesült Államok és a nyugat-európai országok messzemenően fejlesztették hagyományos fegyverzetüket. Az Egyesült Államok által európai NATO-partnereinek nyújtott katonai segély ez alatt a négy év alatt mintegy 5 milliárd dollárt tett ki. Az Egyesült Államok több mint 4500 katonai repülőgépet, több mint 550 hadihajót, mintegy 30 000 harckocsit és páncélgépkocsit, ugyanennyi löveget, több mint másfél millió gyalogsági fegyvert, ezenkívül óriási mennyiségű hadianyagot és szállítóeszközt adott szövetségeseinek.

1950 tavaszától kezdve Nyugat-Európába szünet nélkül özönlöttek az amerikai hadiszállítmányok. Az Egyesült Államok külföldi katonai segélyprogramjának adatait az alábbi táblázat tünteti fel.

Költségvetési év	Külföldi segély milliárd dollárban	Ebből a katonai segély milliárd dollárban
1949/50	5,173	1,314
1950/51	7,359	5,223
1951/52	7,282	5,267
1952/53	6,012	4,098

1954-ben az európai NATO-országok területén 125 katonai repülőteret létesítettek és még további 40-et építettek. Üzembe helyeztek vagy építettek 300 távközlési berendezést, számos kiképző tábort, radar berendezéseket és egyéb katonai objektumokat. Az Azori-szigetek, Marokkó, Líbia, Szaúd-Arábia vonalon amerikai hadászati légi támaszpontokat létesítettek, amelyeken távolsági bombázók állomásoztak, azzal a feladattal, hogy ha erre parancsot kapnak mérjenek atomcsapást a kelet-

európai szocialista országokra. Az 50-es évek elején az Egyesült Államok kétoldalú katonai szerződést és egyezményt kötött Dániával és Izlanddal is. A NATO hadászati övezete így egészen a Sarkvidékig (Grönland) terjedt.

1949-ben, amikor megalakult az Észak-atlanti Szerződés Szervezete, a NATO katonai parancsnokságának 12 hadosztály állt rendelkezésére. Ez a szám 1955-ig több mint 4-szeresére növekedett. A táblázat az egyes NATO országok által kiállított csapatok számát tünteti fel (1955. évi állapot).

Ország	Hadosztály
Egyesült Államok	5
Anglia	4
Franciaország	14
Német Szövetségi Köztársaság	—
Olaszország	6
Kanada	1 dandár
Belgium	3
Hollandia	1
Dánia	—
Norvégia	—
Portugália	—
Görögország	8
Törökország	9
<i>Összesen:</i>	<i>50 hadosztály / 1 dandár</i>

Az amerikai vezető körök figyelme ebben az időben J. F. Dulles beismerése szerint kizárólag a „melegháború” előkészítésére összpontosult. Dulles emlékirataiban részletesebb információt is találunk arra vonatkozóan, hogyan képzeltek el az imperialisták az európai új háború kirobbantását. Dulles szerint abból a számításból indultak ki, hogy „Kelet-Németországot a Nyugat uralmi övezetébe vonják, s miután ily módon előretolt hadászati állást foglaltak el Közép-Európában, aláaknázzák Lengyelországot, Csehszlovákiát, Magyarországot és más szomszédos országokat”.⁵⁷

57 Психологическая война. М., «Прогресс», 1972, стр. 162.

Ezzel együtt nem zárták ki annak a lehetőségét, hogy a Szovjetunió és más szocialista országok elleni háború világháborúvá fejlődik. Ezért az imperializmus lázas erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy Ázsiában is katonai tömbrendszert létesítsen. 1951 szeptemberében az Egyesült Államok, Ausztrália és Új-Zéland részvételével ANZUS néven katonapolitikai tömb alakult. Ez volt az imperializmus első közös válasza arra, hogy Délkelet-Ázsiában kibontakozott a nemzeti felszabadító mozgalom, Kínában győzött a szocialista forradalom és a francia gyarmatosítók Indokínában vereséget szenvedtek.

1954 szeptemberében a manilai (Fülöp-szigetek) konferencián még egy tömb alakult, amely a SEATO nevet kapta. Kezdeményezőinek ebbe a tömbbe csupán három délkelet-ázsiai országot sikerült bevonniuk — Thaiföldet, a Fülöp-szigeteket és Pakisztánt, amelyeket addigra már előnytelen katonai-gazdasági segítségszerződések kötöttek az Egyesült Államokhoz. A tömb további tagjai az Egyesült Államok, Anglia, Franciaország, továbbá Ausztrália és Új-Zéland brit domíniumok voltak, amelyek gazdaságilag teljesen Angliától és az Egyesült Államoktól függtek. A manilai paktum hatókörébe Dél-Vietnamot, Kambodzsát és Laoszt is bekapcsolták.

Az amerikai imperialisták a Délkelet-Ázsiában összpontosított csapatokra, a katonai támaszpontokra és az úgynevezett „szövetséges” báb-rendszerekre támaszkodva igyekeztek megteremteni a világnak ebben az övezetében a maguk katonai és politikai uralmát. Bűnös háborút viseltek Vietnamban, a világ csendőreként rendfenntartó akciókat hajtottak végre más ázsiai népek nemzeti felszabadító mozgalma ellen.

Az imperialisták elgondolása szerint a Szovjetunió dél felől történő hadászati átkarolásának az 1955. évi Bagdadi Paktum aláírásával kellett befejeződnie. Az imperialista hatalmak ezt a katonapolitikai tömböt a Közel- és Közép-Keleten hozták létre, hogy osztatlan befolyást tudjanak gyakorolni az arab országokra. A paktum létrehozása úgy kezdődött, hogy 1955-ben Törökország és Irak kölcsönös együttműködési szerződést kötött egymással. 1955 áprilisában a Bagdadi Paktumhoz csatlakozott Anglia, szeptemberben Pakisztán, novemberben pedig Irán. Az

Egyesült Államok hivatalosan nem csatlakozott a paktumhoz, de részt vett bizottságainak munkájában.

Ily módon a második világháború utáni első évtizedben az imperialista hatalmak az Egyesült Államokkal az élükön agresszív támaszpontrendszert építettek ki a szocialista országok, a forradalmi és a nemzeti felszabadító mozgalom ellen.

A második világháború utáni első években az angol és a holland gyarmatosítók három ízben robbantottak ki agressziót az 1945 szeptemberében létrejött független Indonéz Köztársaság ellen. Anglia gyarmati agressziót hajtott végre Malájföld, Kenya, Egyiptom, Aden, Jemen, Franciaország pedig Madagaszkár, Tunisz és Marokkó népének nemzeti felszabadító mozgalma ellen. A francia imperializmus 1945 szeptemberében több éves háborút indított az algériai nép ellen, 1946 decemberében pedig agresszív gyarmati háborút kezdett a Vietnami Demokratikus Köztársaság, Laosz és Kambodzsa ellen is.

Az indokínai intervencióban az Egyesült Államok is részt vett, azáltal, hogy 1950-ben Franciaországgal egyezményt kötött, amelyben kötelezte magát arra, hogy katonai segítséget nyújt neki ebben az övezetben. A francia gyarmati hadseregnek szállított amerikai hadianyag értéke meghaladta a 2,5 millió dollárt. Az agresszorok katonai és politikai vereségének eredményeképpen 1954-ben aláírták a genfi egyezményt, és a francia csapatokat kivonták Indokínából. Az Egyesült Államok fegyveres erői leverték Puerto Rico népének antikolonialista felkelését (1950), segítséget nyújtottak a fülöp-szigeti „Hukbog” nemzeti felszabadító mozgalom leveréséhez és Nicaraguában is elfojtották a haladó demokratikus rendszert (1954). A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság ellen indított amerikai agressziónak, amely 1950 júniusában kezdődött, és amelyet gyakorlatilag minden NATO-ország támogatott, az volt a célja, hogy Észak-Koreában megsemmisítse a népi demokratikus államot, elfoglalja az egész félszigetet és előrenyomuljon a Szovjetunió és a Kínai Népköztársaság szárazföldi határáig. Bár e fiatal szocialista állam elleni agresszió kudarcba fulladt, a három évig tartó háború mégis fokozta a nemzetközi feszültséget.

Európában az ötvenes évek első felét az jellemezte, hogy a NATO tervszerűen és rendszeresen növelte erőfeszítéseit abból

a célból, hogy a fiatal szocialista országokban belső rendzavarást provokáljon ki és ezzel megteremtse a feltételeket a fegyveres intervencióhoz. Ebben nagy szerepe volt a NATO-országok úgynevezett „pszichológiai hadviselésének”.

1949-ben szervezték meg a „Szabad Európa” bizottságot, amelynek gazdája az amerikai Központi Hírszerző Hivatal (CIA) volt. A kelet-európai országok népének szánt bomlasztó rádiópropaganda céljára a bizottság 3 adóállomást és 32 reléállomást kapott a Német Szövetségi Köztársaság területén. 1951-ben az amerikai kongresszus szélsőjobboldali erői elfogadtatták az úgynevezett „Karsten módosítást”, ami lehetővé tette, hogy évente mintegy 100 millió dollárt irányozzanak elő a szocialista országok elleni aknamunkára és diverziós tevékenységre. 1952 novemberében Münchenben a NATO-országok hírszerző szerveinek égisze alatt megszervezték a politikai emigránsok egyesületét. 1953-ban ennek aktív részvételével megkíséreltek lázadást kirobbantani a Német Demokratikus Köztársaságban. Ámde a Szovjetunió és a Német Demokratikus Köztársaság erélyes közös fellépésével sikerült megakadályozni a provokációt. Ezután gazdasági bojkott, szabotázs, kémkedés, a pénzforgalom szétzüllesztése, emberrablások és nemzetközi méretű rágalomhadjárat következett. 1954 szeptemberében az amerikai külügyminisztérium közvetlen kezdeményezésére megalakult az „európai rab népek közgyűlése”, amelyben a legreakciósabb albán, bolgár, lengyel, csehszlovák, magyar, román, litván, lett és észt emigráns szervezetek egyesültek.

Ily módon a háború utáni első évtized története megmutatta, hogy az imperializmus változatlanul a szocializmus és a nemzeti felszabadító mozgalom megsemmisítésére és a kapitalizmus osztatlan uralmának helyreállítására törekszik. Az imperializmusnak ez a politikája az emberiséget egy új világháború szélére sodorta.

2. A Szovjetunió és az európai szocialista országok intézkedései saját biztonságuk érdekében

A békéért és a nemzetközi biztonságért, az összes népek szabadságáért és függetlenségéért, saját sorsuk eldöntésének elidegeníthetetlen jogáért vívott harc változatlanul alapját képezi a szocialista államok politikájának, amelytől távol állnak a hódító háborúk és az agressziók. A második világháború előtt ilyen politikát követett a Szovjetunió és a Mongol Népköztársaság, az a két szocialista állam, amely ez időben létezett. E politika tartalma a második világháború után is változatlan maradt, amikor létrejött a szocialista világrendszer.

A második világháború befejezése után a legfontosabb feladat az európai viszonyok rendezése volt. A háború alatt a Hitler-ellenes koalíció tagjait nemcsak a hitleri Németország és csatlósai elleni közös harc, hanem az a törekvés is egyesítette, hogy a jövőben ne engedjék meg egy új agressziós góc ujjaszületését abban a Németországban, amely már két világháborúba taszította a népeket. Ezek a nemes törekvések, amelyek összhangban voltak az emberiség létérdekeivel, kifejezésre jutottak a jaltai és a potsdami értekezlet határozataiban. A Szovjetunió lelkiismeretesen teljesítette a közösen elfogadott egyezményekből folyó kötelezettségeit. Az imperialista országok vezető körei viszont durván megszegték ezeket. A hitszegés elsősorban a német kérdés rendezésében nyilvánult meg. Ebben az időben a Szovjetunió következetesen harcolt Németország demokratizálásáért és lefegyverzéséért, az egységes, demokratikus, békeszerető német állam megteremtéséért. Ezzel szemben a nyugati hatalmak elvetették a demokratizálás programját, saját övezetükben a német militarizmus ujjaszületését és a nyugatnémetországi hardipari potenciál helyreállítását támogatták.

A Szovjetunió, az Egyesült Államok, Anglia és Franciaország kormányának képviselői tárgyalásaikon több ízben is megvitatták a német kérdést. A Szovjetunió átfogó programot javasolt Németország egységének demokratikus alapon történő helyreállítására és konkrét javaslatokat tett a vele kötendő békeszerződés előkészítésére. A nyugati hatalmak ellenkezése miatt azon-

ban semmilyen közös megegyezést nem sikerült elérni. Az Egyesült Államok, Anglia és Franciaország kormánya 1949. április 8-án elfogadta azt a megszállási statumot, amely tervbe vette a külön nyugatnémet állam megalakítását.

„Németország nyugati zónáiban egy különálló kormány megalakítását — állapította meg a nyugati hatalmakhoz intézett 1949. október 1-i szovjet jegyzék — nem minősíthetjük más-ként, mint Németország kettészakítási politikájának betetőzését, amely politikát az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország az utóbbi néhány évben a potsdami egyezményt megszegve követ...”⁵⁸ Mivel a nyugati hatalmaknak ez a tevékenysége elzárta az egységes német állam megalakulásához vezető utakat, a potsdami egyezmények értelmében alakult keleti zóna dolgozói kifejezték azt a kívánságukat, hogy továbbra is új módon építhessék életüket és megalakíthassák egy szuverén állam összes szerveit. 1949. október 7-én Kelet-Németországban így alakult meg a Német Demokratikus Köztársaság.

A német nép akaratából megalakult békeszerető munkás-paraszt demokratikus német államnak roppant nagy jelentősége volt nemcsak a német nép, hanem valamennyi európai nép szempontjából. A Német Demokratikus Köztársaság sikraszállt a békéért és a nemzetközi együttműködésért; kijelentette, hogy kész maradéktalanul végrehajtani a potsdami értekezlet határozatait. A demokratikus államot minden módon támogató Szovjetunió a Német Demokratikus Köztársaság kormányának átadta azokat az igazgatási funkciókat, amelyeket azelőtt a szovjet katonai közigazgatás gyakorolt.

A Szovjetunió a béke első napjaitól kezdve szívósan harcolt azért, hogy igazságos békeszerződéseket kössenek Németország volt szövetségeseivel, hogy megvédje nemzeti szuverenitását a külső támadásokkal szemben.

1945 nyarán, amikor a nyugati hatalmak megpróbálták beavatkozni Bulgária belügyeibe és az imperialista erőknek megfelelő államrendszert akartak népére kényszeríteni, a Szovjetunió a bolgár nép érdekeinek a védelmére kelt.

⁵⁸ Международные отношения и внешняя политика СССР. М., Изд. ВПИ и АОН при ЦК КПСС, 1961, стр. 289.

A szovjet kormány elutasította az Egyesült Államoknak és Angliának azt a követelését, hogy az 1946 augusztusi lengyelországi szejm-választásokat külföldi ellenőrzés alatt folytassák le.

A Szovjetunió hasonló támogatást nyújtott más népi demokratikus országoknak is az imperialista beavatkozás ellen folytatott harcukban. A Bulgáriával, Magyarországgal és Romániával kötendő békeszerződések előkészítésekor a Szovjetunió szilárdan tartotta magát a korábban vállalt kötelezettségekhez, szembe szállt ezeknek az államoknak a belügyeibe való beavatkozás minden kísérletével. Ez elősegítette azt, hogy a Szovjetunió és a népi demokratikus országok között baráti kapcsolatok alakuljanak ki.

Amilyen mértékben szilárdult a népi demokratikus országok belső helyzete, olyan mértékben aktivizálódott külpolitikai tevékenységük. A nyugati hatalmak imperialista politikájával való közös szembeszállás erősítette testvéri barátságukat és szocialista együttműködésüket. Az első időkben a nemzetközi kapcsolatoknak ez az új formája konkrétan azokban a barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződésekben nyilvánult meg, amelyeket a Szovjetunió kötött Csehszlovákiával, Lengyelországgal, Bulgáriával, Magyarországgal és Romániával, később a Német Demokratikus Köztársasággal is.

A proletár internacionalizmus elveire épült a szocialista országok gazdasági közössége, amely a KGST keretein belül jött létre. Ez a gazdasági közösség a testvéri szocialista országok egységének anyagi alapját alkotta és alkotja ma is. A szocialista országok kapcsolatában igen nagy jelentőségre tett szert marxista—leninista pártjaik szoros együttműködése, amely mindig is alapja volt és marad a politika, az ideológia, a gazdaság, a kultúra és a hadseregszervezés vonatkozásában érvényesülő együttműködésnek.

1947 szeptemberében Lengyelországban több európai állam kommunista és munkáspártjainak képviselői tartottak értekezletet. Az itt elfogadott nyilatkozat megállapította: „Ha a kommunista pártok szilárdan tartják állásaikat, ha nem hagyják magukat megfélemlíteni és zsarolni, ha bátran őrt állnak országuk demokráciája, nemzeti szuverenitása, szabadsága és függetlensége felett, ha képesek arra, hogy az országuk gazdasági és

politikai leigázására irányuló kísérletek elleni harcban valamennyi olyan erő élére álljanak, amelyek készek védelmezni a becsület és a nemzeti függetlenség ügyét, akkor az európai és az ázsiai országok leigázásának semmilyen terve sem valósulhat meg.”⁵⁹

A népi demokratikus országok síkraszálltak az imperialista államok agresszív politikája ellen. Elutasították a Marshall-tervet, amelynek az volt a célja, hogy az európai országokat gazdaságilag és politikailag alárendelje az Egyesült Államoknak és elősegítse az amerikai imperializmus egyik stratégiai feladatának megvalósítását, a tőkés rendszer visszaállítását a népi demokratikus országokban. Az európai szocialista országok a tartós béke biztosításának törekvéséről vezérelve szembeszálltak az Egyesült Államok, Anglia és Franciaország politikájával, amely egy európai agresszív tömb megalakítását tervezte. A szovjet kormány 1948 márciusában tiltakozott a Nyugat-európai Unió megalakítása ellen: rámutatott arra, hogy a szövetség a Marshall-terv katonai kiegészítése és az a valóságban Európa politikai kettéosztására vezet.

A Szovjetunió a többi szocialista országgal együtt a háború utáni években óriási erőfeszítéseket tett egy olyan nemzetközi egyezmény megkötésére, amely eltiltja az atomfegyver alkalmazását és elrendeli megsemmisítését, csökkenti a fegyveres erőket és a fegyverzetet. A Szovjetunió kormánya előre látta azt, hogy a fegyverkezési hajsza tökéletesíti a tömegpusztító fegyvert, amely alkalmas arra, hogy az emberek százmillióit pusztítsa el, megsemmisítse az anyagi értékeket és jövőtehetetlen kárt okozzon a világ kultúrájának. A Szovjetunió az egész emberiség érdekében biztos garanciát javasolt, amely egyszer és mindenkorra megmentené a világot az atomkatasztrófától: a leszerelést és mindenekelőtt az atomfegyverek eltiltását és megsemmisítését.

Engels már a XIX. század végén írta, hogy bizonyos feltételek között „a leszerelés és ezzel együtt a béke biztosítása lehet-

⁵⁹ Информационное совещание представителей некоторых компартий в Польше в конце сентября 1947 года. М., Госполитиздат, 1948, стр. 9.

séges”.⁶⁰ Lenin pedig megállapította, hogy „a leszerelés a szocializmus eszményképe”.⁶¹

Amikor a Szovjetunió kormánya síkraszállt a fegyverzet csökkentéséért, ezzel az volt a célja, hogy enyhítse a nemzetközi feszültséget és a vitás nemzetközi problémákat békésen oldják meg. 1946-ban az ENSZ közgyűlés első ülésszakán a szovjet küldöttség határozat-tervezetet terjesztett elő. A szovjet tervezet javasolta határozatba foglalni: „A nemzetközi béke és biztonság érdekében és az ENSZ céljaival és elveivel összhangban a Közgyűlés szükségesnek tartja a fegyverzet általános csökkentését.” A továbbiakban azt is hangsúlyozta e tervezet, hogy „a fegyverzet csökkentésére vonatkozó határozat végrehajtásának elsőrendű feladatként magában kell foglalnia az atomenergia katonai célokra való előállításának és felhasználásának tilalmát”.⁶² Az atomháború veszélyének kiküszöbölése céljából a Szovjetunió követelte, hogy az országok kössenek egyezményt a fegyverzet csökkentésére vonatkozóan és egyidejűleg tiltsák el az atomfegyvert.

Az Egyesült Államok azonban nem volt hajlandó abbahagyni az atomfegyver előállítását és megsemmisíteni az atomfegyver készletet, hanem éppen hogy az atomzsarolás politikáját folytatta. Ilyen körülmények között a Szovjetunió kénytelen volt hozzálátni saját nukleáris fegyverének elkészítéséhez és a szovjet kormány már 1947-ben kijelentette, hogy az atombomba titka többé nem létezik.

A Szovjetuniónak a nukleáris fegyverek kifejlesztésében elért kimagasló sikerei véget vetettek a nemzetközi élet egy bonyolult és veszélyes időszakának, amelyben az Egyesült Államok az atombomba monopóliumára támaszkodva agresszív politikát folytatott. A Szovjetuniónak a nukleáris fegyver eltiltásáért vívott harca már önmagában is azt eredményezte, hogy az agresszív imperialista erők még az atommonopólium időszaká-

60 *Marx—Engels Művei*. 22. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1970. 353. old.

61 *Lenin Összes Művei*. 30. köt. 148. old.

62 *Внешняя политика Советского Союза. Документы и материалы*. 1946 год. М., Госполитиздат, 1952, стр. 429.

ban sem szánták rá magukat e veszedelmes tömegpusztító fegyverek alkalmazására.

A Szovjetunió a leszerelésért folytatott harcával a világ sok száz millió emberének rokonszenvét és támogatását nyerte meg, hiszen tettekkel bizonyította, hogy valóban érdeke a leszerelés. A második világháború után a Szovjetunió egyoldalúan és nagymértékben csökkentette fegyveres erőit, azok létszámát, fegyverzetét és katonai kiadásait. Az 1945-től 1949-ig terjedő időszakban több külföldi állam (Korea, Irán, Dánia, Norvégia, Bulgária) területéről kivonták a szovjet csapatokat, s így a Szovjetunió Fegyveres Erőinek létszámát 75 százalékkal csökkentették.

A Szovjetunió abban a reményben csökkentette ilyen jelentős mértékben fegyveres erőit, hogy a nyugati hatalmakat is a béke megőrzésének és a Hitler-ellenes koalíció országai között kialakult kapcsolatok erősítésének eszméi fogják vezérelni. Azok azonban mindent szabotáltak, ami az általános leszerelést, a tömegpusztító fegyver eltiltását és megsemmisítését eredményezhette volna.

A szovjet állam más lépéseket is tett, amelyek elősegíthették a nemzetközi feszültség enyhülését. A szovjet nép békeakaratát nyilvánította ki a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa által 1951. március 12-én hozott törvény a béke védelméről. A törvény kimondta: „1. A háború propagandája, bármilyen formában történjék is, aláássa a béke ügyét, új háborús veszélyt teremt és ennél fogva súlyos bűncselekmény az emberiség ellen. 2. A háborús propagandában bűnös személyeket bíróság elé kell állítani és súlyos köztörvényi bűnözőként kell elítélni.”

A világalomra igényt tartók háborús programjával a Szovjetunió a két rendszer békés egymás mellett élésének széles körű programját állította szembe, amely az egyenjogúságon és a baráti együttműködésen alapul. A szovjet kormány vezetői nyilatkozataikban kifejtették ennek a programnak célkitűzéseit. E nyilatkozatok több ízben is kifejezték azt a meggyőződést, hogy a Szovjetunió és a nyugati hatalmak között lehetséges és kívánatos a baráti kapcsolat fejlesztése. Egyúttal azokat a fő irányokat is megjelölték, amelyekben a Szovjetunió, Anglia és az Egyesült Államok gyümölcsözően együttműköd-

hetnének a minden félnek előnyös kölcsön- és hitelegyezmények, a politikai, kereskedelmi és kulturális kapcsolatok kiszélesítése és a három nagyhatalom vezetőinek időszakos tanácskozásai alapján, amelyekben megtárgyalnák az időszerű nemzetközi kérdéseket és egyéb problémákat.

A szovjet kormány több ízben is hangsúlyozta azt, hogy a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élésére törekszik. A szovjet küldöttség már az ENSZ közgyűlésének első ülészakán kijelentette: a szovjet nép részt akar venni az államok és társadalmi rendszerek békés versenyében. Hangoztatta, hogy a Szovjetunió azt szeretné, ha a népek szorosabb és sokoldalúbb együttműködést alakíthatnának ki egymással. A szovjet küldöttség sürgette a népek és országok közti baráti kapcsolatok erősítését. Az ENSZ közgyűlésének második ülészakán a Szovjetunió egy olyan határozat elfogadását javasolta, amely elítélné a nemzetközi imperializmus háborús propagandáját.

A NATO megalakulásának időszakában a Szovjetunió több ízben is konkrét javaslatot tett a szovjet—amerikai kapcsolatok javítására és a megoldatlan nemzetközi problémák tárgyalások útján való rendezésére. A szovjet kormány 1948 májusában javasolta az Egyesült Államoknak, hogy kezdjenek tárgyalásokat számos nemzetközi kérdésről. Az amerikai közvélemény helyeselte ezt a javaslatot, az amerikai legfelsőbb vezetés azonban elutasította.

1949 elején a Szovjetunió ismét kezdeményezően lépett fel: azt javasolta az Egyesült Államoknak, adjanak ki közös nyilatkozatot arról, hogy nemzetközi problémákkal kapcsolatos nézeteltérések esetén lemondanak az egymás elleni háborúról, e célból békepaktumot kötnek egymással és megkezdik a fokozatos leszerelést. A nemzetközi helyzet enyhülése azonban nem illett bele az imperialista vezetőkörök terveibe. Az Egyesült Államok ez esetben is kitért a szovjet javaslatok megtárgyalása elől.

A Szovjetunió és a többi szocialista ország erőteljes intézkedéseket tett a nyugati hatalmak párizsi egyezményei ellen. A szovjet kormány 1954. november 13-án a nyugat-európai orszá-

gokhoz jegyzéket juttatott el, amelyben figyelmeztetett arra, hogy a párizsi egyezmények és a Nyugat-Németország irányában követett politikájuk összeférhetetlen az 1942. évi szovjet—angol együttműködési és kölcsönös segélynyújtási szerződéssel, amelyek értelmében a „Szerződő Felek” arra kötelezték magukat, hogy megakadályozzák egy Németország részéről kiinduló új agresszió lehetőségét. Ennek alapján a Szovjetunió kormánya, miután előzetesen tanácskozott a Lengyel és a Csehszlovák Köztársaság kormányával, azt javasolta, hogy az európai kollektív biztonsági rendszer megteremtése céljából hívják össze valamennyi európai állam értekezletét.

Az értekezlet 1954. november 29-én Moszkvában ült össze és december 2-ig tartott. A Szovjetunió, Lengyelország, Csehszlovákia, a Német Demokratikus Köztársaság, Magyarország, Románia, Bulgária és Albánia kormányküldöttsége vett részt munkájában. Az értekezlet elemezte a nemzetközi helyzetet és a párizsi egyezményeket elítélő nyilatkozatot fogadott el. Javasolta a kollektív biztonság rendszerének létrehozását valamennyi európai állam részvételével, tekintet nélkül társadalmi és állami rendszerükre.

A moszkvai értekezlet figyelmeztette a nyugati hatalmak agresszív köreit arra, hogy amennyiben a párizsi egyezményeket ratifikálják, a békeszerető államok „közös intézkedéseket tesznek egyesített fegyveres erőik és parancsnokságuk megszervezésére és saját védelmi képességük erősítése érdekében egyéb szükséges intézkedéseket is tesznek, abból a célból, hogy... biztosítsák védelmüket egy esetleges agresszióval szemben”.⁶³

Olyan körülmények között, amikor a nyugati hatalmak agresszív körei mindent elkövettek a párizsi egyezmények végrehajtása érdekében, a békeszerető országok kénytelenek voltak megtenni azokat az intézkedéseket, amelyekre a moszkvai értekezlet utalt. 1955. március 22-én a Szovjetunió külügyminisztériuma közölte, hogy a Szovjetunió, Lengyelország, Csehszlovákia, a Német Demokratikus Köztársaság, Magyarország, Románia, Bulgária és Albánia kormánya a moszkvai értekezlet határozatai értelmében tanácskozott egymással arra vonatko-

63 Международные отношения и внешняя политика СССР, стр. 383.

zóan, hogy az említett országok barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződést kössenek egymással. A tanácskozás során bebizonyosodott, hogy egy ilyen szerződés megkötése, a résztvevő államok egyesített parancsnokságának létrehozása tárgyában az említett államok között teljes az összhang.

A VARSÓI SZERZŐDÉS — A BÉKE ÉS A SZOCIALIZMUS BIZTOS TÁMASZA

1. A Varsói Szerződés céljai és jellege. Szervezeti felépítése

A nyugati hatalmak makacsul kitartottak agresszív irányvonaluk mellett, a népek akarata ellenére folytatták az „erőpolitikát”, amely egy új világháború veszélyét rejtette magában. 1954 decemberében az Észak-atlanti Szövetség Tanácsának ülése határozatot hozott arról, hogy e tömb fegyveres erőit nukleáris fegyverrel szereljék fel. A párizsi egyezményeket valamennyi résztvevő ratifikálta, és az 1955. május 5-én hatályba lépett.

A párizsi egyezmények hatálybalépésével Európában új helyzet alakult ki. A szocialista országokra gyakorolt katonai nyomás politikája konkrét formákat öltött. Nyugat-Németország, amelyet abban az időben a monopoltőkés burzsoázia szélső jobbszárnya kormányzott, a NATO teljes jogú tagja lett, és így teljes erővel bekapcsolódott a fegyverkezési versenybe.

Mindössze 10 év múlt el az emberiség legvéresebb háborújának befejezése óta, és az európai kontinens felett újra sötét felhők gyülekeztek. A német militarizmus, amely egy emberöltő alatt két világháborút robbantott ki, újra felütötte fejét. Európa közepén veszélyes új háborús góc keletkezett, amely valamennyi békeszerető nép, elsősorban az európai szocialista országok népeinek biztonságát fenyegette.

A szocialista országok kormányai számára világossá vált, hogy a köztük levő korábbi, kétoldalú együttműködés már nem elegendő. A háború után kötött kétoldalú szerződések még nem számoltak és nem is számolhattak az ötvenes években alakított agresszív katonai tömbök részéről fenyegető veszéllyel. A szocialista országok e szerződések megkötésekor még nem vették

tervbe népeik, hadseregeik kollektív tevékenységét arra az esetre, ha agresszió érné őket.

A nemzetközi helyzet sürgetően követelte, hogy a szocialista országok új nemzetközi alapon szervezzék együttműködésüket, s kollektív intézkedéseket helyezzenek kilátásba az agresszor ellen. A nemzetközi imperializmus egyesült erőivel békeszerető szocialista államok egyesült erejét kellett szembeállítani Európában; meg kellett teremteni ezen országok kollektív védelmének és biztonságának megbízható rendszerét.

E célból a szocialista országok 1955. május 11-re Varsóba, a Lengyel Népköztársaság fővárosába összehívták az európai államoknak az európai béke és biztonság erősítését célzó második értekezletét. Ezen az értekezleten, amely 1955. május 11-től 14-ig tartott, az Albán Népköztársaság, a Bolgár Népköztársaság, a Csehszlovák Köztársaság, a Magyar Népköztársaság, a Német Demokratikus Köztársaság, a Lengyel Népköztársaság, a Román Népköztársaság és a Szovjetunió vett részt. Valamennyi országot teljhatalmú küldöttség képviselte kormányfői szinten. Európa többi országai távol maradtak.

1955 májusának ama emlékezetes napjaiban a világ közvéleménye feszült figyelemmel kísérte a Varsói Értekezlet menetét. A békeszerető népek abban a reményben, hogy a szocialista országok megteszik a biztonságuk garantálásához szükséges intézkedéseket, a béke ellenségei pedig nyugtalanul, féltve a monopotölke érdekeit szolgáló új háborús előkészületek terveit.

Az értekezleten megjelent delegációk a nemzetközi helyzet mélyreható és sokoldalú elemzése alapján megállapították, hogy helyesek voltak a moszkvai értekezlet következtetései. A Varsói Értekezleten képviselt európai szocialista országok átérzve népeikkel szembeni felelősségüket a béke megőrzéséért és biztonságuk garantálásáért, megtárgyalták azokat a konkrét intézkedéseket, amelyek a kialakult helyzetben szükségesnek bizonyultak.

Az európai népek emlékezetében még elevenen éltek a második világháború eseményei. Saját tapasztalataik alapján győződtek meg róla, hogy az európai kollektív biztonság hiánya miként vezetett oda, hogy a megosztott európai népek nem tudván helytállni a hitleristák támadásaival szemben, a fasizmus

könnyű zsákmányai lettek. A szocialista fejlődés útjára lépett európai országok népei ezekből a súlyos történelmi tanulságokból levonták a megfelelő következtetéseket. Megtanulták azt, hogy éberebbek, előbbretekintők legyenek, reálisabban szemléljék a nemzeti biztonság, a függetlenség és a szuverenitás problémáit. A következtetéseiük lényege az volt, hogy az adott helyzetben csakis egy szilárd katonai és politikai szövetség biztosíthatja a szocialista országok biztonságát együttesen és külön-külön is. Valamennyi küldöttség vezetője egyhangúlag támogatta az értekezleten vitára előterjesztett barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés tervezetét.

V. Siroky, a Csehszlovák Köztársaság küldöttségének vezetője az értekezleten kijelentette: „... nemzeti és állami érdekeink sürgetően követelik, hogy létrejöjjön a békeszerető európai országok új, egységes, sokoldalú szerződéses szövetsége, amely tartósan biztosítaná a béke és a biztonság védelmét szolgáló tevékenységek egységét és koordinálását”.⁶⁴ A csehszlovák nép nevében kijelentette, hogy az előterjesztett szerződéstervezet teljes összhangban van a csehszlovák nép érdekeivel és szükségleteivel, hogy Csehszlovákia népe vállalja a szerződésből folyó összes kötelezettségeket és mindig híven meg fogja tartani.

J. Cirankiewicz, a Lengyel Népköztársaság küldöttségének vezetője kiemelte, hogy a szerződésnek a lengyel nép számára különleges jelentősége van. „Nincs olyan becsületes kormány — mondta —, amely tétlenül nézheti az ilyen helyzetet. A nép biztonságaért, jövőjéért, vívmányaiért és békés munkájáért, valamint az európai békéért való aggodás azt diktálja a lengyel kormánynak, hogy hatékony eszközöket keressen a biztonság megteremtésére, hogy... soha többé ne legyen Auschwitz, Majdanek és más haláltábor... Éppen ezért, hogy akarunkat tettekké változtassuk, hogy reálisan szembeszálljunk a fenyegető veszéllyel, a Lengyel Népköztársaság kormánya kijelenti: kész részt venni a barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződésben...”⁶⁵

64 Варшавское совещание европейских государств по обеспечению мира и безопасности в Европе. М., Госполитиздат, 1955, стр. 38.

65 Варшавское совещание европейских государств по обеспечению мира и безопасности в Европе. стр. 55, 58.

Cirankiewicz a népi Lengyelország kormánya nevében biztosította a jelenlevőket arról, hogy a lengyel nép teljesen átérzi az új szerződés történelmi jelentőségét, nem sajnálja az erőfeszítéseket a szerződés kikötéseinek teljesítése érdekében, és a szabad népek együttműködésének a szerződésben rögzített elveit úgy fogja óvni mint a szeme világát.

„A Román Népköztársaság — mondta B. Gheorghiu-Dej, a román küldöttség vezetője — mindent megtesz annak érdekében, hogy a szerződés végrehajtása érdekében becsülettel teljesítse kötelezettségeit, amely kifejezésre juttatja az emberiség békéjének és haladásának a szolgálatába állított nagy szövetségünket és barátságunkat.”⁶⁶

A többi szocialista ország küldöttségei szintén kijelentették, hogy maradéktalanul helyeslik a szerződést, és kormányaikat szilárd eltökéltség vezérli abban, hogy szigorúan és maradéktalanul teljesítik vállalt kötelezettségeiket.

1955. május 14-én az Albán Népköztársaság, a Bolgár Népköztársaság, a Magyar Népköztársaság, a Német Demokratikus Köztársaság, a Lengyel Népköztársaság, a Román Népköztársaság, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége és a Csehszlovák Köztársaság kormányfői aláírták a kollektív Barátsági, Együttműködési és Kölcsönös Segítségnyújtási szerződést, amely Varsói Szerződés néven vonult be a történelembe. Az értekezlet elhatározta, hogy megalakítják a Varsói Szerződést aláíró államok fegyveres erőinek egyesített parancsnokságát.

1955. június 4-én, miután a résztvevők a ratifikációs okmányokat megőrzés végett átadták a Lengyel Népköztársaság (a letéti őrzést vállaló ország) kormányának, a szerződés hatályba lépett. Az Albán Népköztársaság 1962 óta nem vesz részt a Varsói Szerződés szerveinek munkájában

Az európai szocialista országok varsói értekezletének óriási nemzetközi jelentősége volt. Ismét bebizonyította az egész világnak, hogy a szocialista országok külpolitikája megingathatatlanul a háború megelőzésére, a béke fenntartására és a népek biztonságának a garantálására irányul.

⁶⁶ Варшавское совещание европейских государств по обеспечению мира и безопасности в Европе. стр. 110.

Nem érdektelen megjegyeznünk, hogy a Kínai Népköztársaság, amelynek vezetői ma dühödt kirohanásokat intéznek a Varsói Szerződés Szervezete ellen, a szerződés aláírásakor képviselője útján kijelentette, hogy teljes mértékben támogatja az európai szocialista országok elhatározását. A Kínai Népköztársaság képviselője akkor ezeket mondta: „... Kína kormánya és hatszáz milliós népe teljes szolidaritást vállal és támogatja az imént aláírt barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződést...”⁶⁷ Ma viszont a kínai revizionisták megtagadják ezt a nyilatkozatot és minden módon igyekeznek aláaknázni a szocialista országok egységét.

A nemzetközi élet eseményeinek későbbi alakulása meggyőzően alátámasztotta, hogy a testvéri szocialista országoknak a Varsói Szerződés megkötésére vonatkozó elhatározása történelmi jelentőségű bölcs cselekedet volt. A proletár internacionalizmus gránit talapzatán eddig soha nem látott szövetség alakult, a Varsói Szerződés a szocializmus vívmányainak biztos védőpajzsa.

Az imperialista államok reakciós politikusai és ideológusai mindent elkövettek és elkövetnek annak érdekében, hogy elferdítsék a Varsói Szerződés igazi céljait és jellegét. Azt állítják, hogy a Szerződésnek agresszív céljai vannak, de ez rágalom. Ezt bizonyítandó célszerűnek tartjuk, ha emlékeztetjük az olvasót a Szerződés fő tartalmára, és elemezzük annak való céljait és jellegét.

A Varsói Szerződés céljait rendkívül pontosan megfogalmazza már a szerződés bevezetője is. Ebben az áll, hogy a Szerződő Felek elhatározták a jelen szerződés megkötését, saját biztonságuk és az európai béke fenntartása érdekében. A felek összes konkrét kötelezettségei teljesen összhangban vannak a célokkal. Leszögezve azt, hogy a nemzetközi béke és biztonság erősítésére törekszenek, a Szerződés résztvevői kötelezték magukat arra, hogy „nemzetközi kapcsolataikban tartózkodnak az erővel való fenyegetéstől vagy erő alkalmazásától, és nemzetközi vitáikat békés eszközökkel oly módon oldják meg, hogy

⁶⁷ Варшавское совещание европейских государств по обеспечению мира и безопасности в Европе. стр. 135.

ne veszélyeztessék a nemzetközi békét és biztonságot”⁶⁸ (1. CIKK), az igazi együttműködés szellemében részt vesznek minden olyan nemzetközi tevékenységben, amely biztosítja a nemzetközi békét és biztonságot, és minden erejüket a célok megvalósításának a szolgálatába állítják. A Szerződés konkrét kötelezettségeket is tartalmaz, arra nézve, hogy a Szerződő Felek azokkal az államokkal, amelyek hajlandók együttműködni velük, a Szerződés aláíróival, olyan hatékony intézkedések megtételére törekednek, amelyek célja a fegyverzet általános csökkentése, az atom- és hidrogénfegyver, valamint más tömegpusztító fegyverfajták eltiltása.

A Varsói Szerződés aláírói a béke és a biztonság érdekeitől vezérelve kötelezték magukat politikai együttműködésük erősítésére és kiterjesztésére. Ezt szolgálják a Szerződésben meghatározott rendszeres konzultációk minden olyan fontos nemzetközi kérdésben, amely a felek közös érdekeit érinti, illetve minden olyan esetben, amikor a Szerződés bármely résztvevőjének a véleménye szerint a Szerződés egy vagy több államát katonai támadás veszélye fenyegeti.

A Szerződés legfontosabb cikkeit a közös védelemre vonatkozó kötelezettségek alkotják, amelyek abban az esetben lépnek hatályba, ha a fegyveres támadás veszélyét nem sikerül megszüntetni, és fegyveres agresszió kezdődik a Szerződés egy vagy több résztvevő állama ellen.

A Szerződés 4. cikke kimondja, hogy abban az esetben, ha a Szerződés egy vagy több résztvevő államát egy állam vagy egy államcsoport részéről fegyveres támadás érné, a megtámadott országnak haladéktalanul segítséget nyújtanak egyénileg vagy a Szerződés más résztvevőivel egybehangoltan, minden eszközzel, a fegyveres erő alkalmazását is beleértve.

Abból a célból, hogy a fegyveres támadás esetén a hatékony közös védelemre időben fel lehessen készülni, a Szerződő Felek elhatározták a fegyveres erők egyesített parancsnokságának megalakítását. Egyidejűleg kötelezték magukat arra, hogy

⁶⁸ A Varsói Szerződés Szervezete 1955—1975. Dokumentumok. Kosuth—Zrínyi, Budapest, 1976. 8. old.

egyéb egybehangolt intézkedéseket is tesznek, a szövetséges államok védelmi képességének erősítése érdekében.

A Varsói Szerződés aláíró államai a béke és a nemzetközi biztonság erősítésének politikájához való hűségüket azzal is bizonyították, hogy kötelezték magukat: nem vesznek részt semmiféle olyan koalícióban vagy szövetségben, amelyeknek célja ellenkezik a Szerződés szellemével és ilyen szerződéseket sem kötnek.

A Szerződést 20 évre kötötték. A Szerződés azoknak a tagországoknak számára, amelyek a lejárat előtti évben a szerződést nem bontják fel, a következő 10 évre érvényben marad.

Ily módon a Varsói Szerződés céljait és jellegét tekintve teljesen új típusú, védelmi jellegű szervezet. Mind a szerződés szövegét, mind pedig résztvevőinek gyakorlati tevékenységét a béke eszméi hatják át, ami összhangban van a szocialista társadalmi rendszer természetével. A Varsói Szerződés Szervezetének 20 éves fennállása alatt a résztvevő államok egyetlen katonai konfliktust sem robbantottak ki, politikájuk a világ egy táján sem idézett elő feszültséget.

L. I. Brezsnyev, az SZKP KB főtitkára a Szovjetunió fennállásának 50. évfordulója alkalmával mondott előadói beszédében a Varsói Szerződés céljáról az alábbiakat hangsúlyozta: „Ezt a közösséget mindenekelőtt azért alakítottuk, hogy szembeálljunk az imperializmus fenyegetésével, az általa alakított agresszív katonai tömbökkel, hogy közös erővel védelmezzük a szocializmus és a béke ügyét.”⁶⁹

Az emberiség története nem ismer olyan katonai szövetséget, amelynek ilyen nemes céljai és feladatai lettek volna. Éppen ez a gyökeres különbség a Varsói Szerződés és a múlt katonai koalíciói, továbbá azok között a szövetségek és tömbök között, amelyeket ma a tőkésállamok alakítanak. Az imperialista katonai szövetségek, bármilyen ürüggyel is kötötték őket — akár egymás ellen, akár a szocialista országok ellen —, mindig arra törekednek, hogy agresszív háborúkat készítsenek elő és robbantsanak ki.

69 Брежнев, Л. И.: О пятидесятилетии Союза Советских Социалистических Республик. М., Политиздат, 1973, стр. 29—30.

A Varsói Szerződés megkötése viszont nemcsak hogy nem vezet háborúra vagy a nemzetközi helyzet kiéleződésére, hanem az európai békének is biztos tényezője. A Varsói Szerződés országai már sokszor megmutatták, hogy következetesen törekszenek egy európai kollektív biztonsági rendszer megteremtésére. Azt szeretnék, ha ebben társadalmi és állami rendszerétől függetlenül minden európai ország részt venne, s kijelentették: „Ha az európai kollektív biztonsági rendszer létrejön, ezzel a céllal általános európai kollektív biztonsági szerződést kötnek — amire a Szerződő Felek állhatatosan törekedni fognak —, a jelen szerződés az általános európai szerződés hatályba lépésének napján érvényét veszti”. (11. CIKK)⁷⁰

A szövetséges államoknak az a kifejezett hajlandósága, hogy a Varsói Szerződés hatályát veszti, amint a megkötését előidéző okok megszűnnek, ragyogó bizonyítéka annak, hogy a szocialista országoknak érdekük az igazi kollektív biztonság megteremtése, amely a kialakult katonai csoportosítások megszűnését eredményezhetné. Megjegyezzük, hogy a NATO típusú imperialista szerződések nem tartalmazznak ilyen cikkeket.

A Varsói Szerződést aláíró államoknak az európai kollektív biztonság rendszerének megteremtésére irányuló törekvéséről már sok olyan lépés tanúskodik, amelyeket közvetlenül a Szerződés megkötése után tettek.

1955 júliusában a négy nagyhatalom kormányfőinek genfi értekezletén a Szovjetunió előterjesztette az európai kollektív biztonsági szerződés tervezetét, amely kimondta volna az európai biztonság rendszerének megteremtését és a Varsói Szerződés, valamint a NATO érvényességének megszűnését.

Néhány hónap múlva a Szovjetunió, az Egyesült Államok, Anglia és Franciaország külügyminisztereinek értekezletén a szovjet kormány a Varsói Szerződés államainak azonos véleményét juttatva kifejezésre, ismét előterjesztette az európai szerződés tervezetét.

A Szovjetunió mellett a Varsói Szerződés más szocialista országai is aktív harcot folytattak Európa népeinek biztonságáért. 1957-ben a Német Demokratikus Köztársaság kormánya

70 A Varsói Szerződés Szervezete 1955—1975. Dokumentumok, 12 old

azt javasolta a Német Szövetségi Köztársaság kormányának, hogy kössenek egymással olyan egyezményt, amely megtiltja, hogy német területen nukleáris fegyvert gyártsanak és tároljanak. Ugyanabban az évben Lengyelország kormánya azt javasolta, hogy Közép-Európában létesítsenek atommentes övezetet, amely a Lengyel Népköztársaság, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság, a Német Demokratikus Köztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság területét foglalná magában. Ezt a javaslatot a Varsói Szerződés valamennyi országa támogatta.

Bulgária és Románia támogatta a Szovjetunióknak azt a javaslatát, hogy a Balkánon és az Adriai-tenger övezetében létesítsenek atom- és rakétamentes övezetet. Ennek értelmében a Balkán félsziget országai és Olaszország vállaljon kötelezettséget arra, hogy nem helyez el területén atom és rakéta támaszpontokat.

A Szovjetunió, Lengyelország és a Német Demokratikus Köztársaság közösen javasolta, hogy nyilvánítsák a Balti-tengert örök békeövezetté, hogy ez javítsa az észak-európai helyzetet.

A Varsói Szerződés országai az európai béke és biztonság megszilárdítására irányuló őszinte törekvésüket konkrét lépésekkel támasztották alá. 1955 májusától 1958 májusáig a Varsói Szerződés államai fegyveres erőinek létszámát 2 477 000 fővel csökkentették. Ezen belül a Szovjetunió Fegyveres Erőinek létszáma 2 140 000, Lengyelországé 141 500, Csehszlovákiáé 44 000, a Német Demokratikus Köztársaságé 30 000, Romániáé 60 000, Bulgáriáé 18 000, Magyarországé 35 000, Albániáé pedig 9000 fővel csökkent.

1958 májusában a Varsói Szerződés államai elhatározták, hogy fegyveres erőik létszámát egyoldalúan újabb 419 000 fővel csökkentik, abban a reményben, hogy „a nyugati hatalmakat rábírják, lépjenek valóban a leszerelés útjára és ezzel vegyék elejét a katonai konfliktusnak az európai kontinensen, kerüljék el egy új háború tragédiáját”.⁷¹ A nyugati hatalmak azonban kitértek a Varsói Szerződés konkrét javaslatainak komoly megvitatása elől, és ezzel mintegy bizonyították, hogy

71 «Правда», 27 мая 1958 г.

nem érdekük az európai biztonság gyakorlati problémáinak megoldása.

Mindezek a történelmi tények és események, amelyek a Varsói Szerződés megkötését követő első években történtek, megcáfolhatatlanul bizonyítják a szövetséges szocialista országok békés céljait, valamint azokat az erőfeszítéseiket, amelyek Európa kettéosztottságának, a fegyverkezési hajszának megszüntetésére és az európai kollektív biztonság megbízható rendszerének kidolgozására irányulnak.

A szocializmus természetétől távol áll a világ katonai tömbökre való felosztása. A Szovjetunió és a többi testvéri szocialista ország mindig is elvi ellensége volt az ilyen felosztottságnak és az is marad. A szocialista országok mindig abból indultak és ma is abból indulnak ki, hogy a világon létező két társadalmi rendszer korántsem ok arra, hogy egymással szemben álló katonai tömbök alakuljanak. A két rendszer létezése egy objektív történelmi folyamat eredménye, ezzel szemben a katonai tömbök és csoportosítások alakítása az imperialista államok agresszív külpolitikai irányzatának káros következménye.

A Varsói Szerződést nem belső szükség és nem a szocializmus, a kommunizmus fejlődéstörvényei, hanem a külső körülmények szülték. A Varsói Szerződést az imperialista államok katonai koalíciójának létezése és azon állandó veszély hívta életre, hogy a szocialista országokat a nyíltan háborúra készülő agresszív erők részéről támadás fenyegeti. Tehát nem a szocialista országok felelősek azért, hogy Európában egymással szemben álló katonai csoportosulások alakultak. A szocialista országok nem törekedtek arra, hogy államaik testvéri szövetségének — amelyet a közös ideológia egyesít és az osztályszolidaritás érzése forraszt össze — katonai csoportosítás jelleget adjanak. A Varsói Szerződés megkötése továbbra sem jelentette, hogy a szocialista államoknak ebben az álláspontjában valamiféle változás történt volna.

A következő évek újból bebizonyították, hogy a Varsói Szerződés országai az európai népek békés együttműködésének és kollektív biztonságának következetes és elszánt védelmezői. És ha, 20 évvel a Varsói Szerződés megkötése után Európa lé-

pésről lépésre halad előre a béke megszilárdításának, az összes európai államok közti együttműködés fejlődésének, az európai kollektív biztonsági rendszer megteremtésének útján, ez első-sorban a Varsói Szerződés államainak, aktív és összehangolt külpolitikai tevékenységüknek igazi érdeme.

A Varsói Szerződés fontos vonása az, hogy lehetővé teszi más államok csatlakozását, tekintet nélkül azok társadalmi és állami rendszerére. A tagság elengedhetetlen feltétele az, hogy a Szerződés résztvevői készek legyenek összefogni a békeszerető országokkal a népek békéjének és biztonságának szavatolása céljából és aktívan tevékenykedjenek az agresszió megakadályozása érdekében. Azzal, hogy a Varsói Szerződés országai más békeszerető országoknak megadják a csatlakozási lehetőséget, elismerik valamennyi európai állam vitathatatlan jogát a kollektív együttműködésre és arra, hogy részt vegyenek az európai kontinenst érintő kérdések eldöntésében. A Varsói Szerződést nem azért írták alá csak a szocialista államok, mert elszigetelődésre törekedtek, hanem azért, mert a tőkésországok nem voltak hajlandók összefogni a szocialista országokkal a béke és a biztonság szavatolásának érdekében.

Az a tény, hogy a Varsói Szerződés nyitva áll minden európai állam előtt, amely osztja a Szerződés céljait, elvileg különbözteti meg ezt a szövetséget az imperialista tömböktől, amelyek zárt katonai csoportosulások, s azok ellen az államok ellen irányulnak, amelyeket nem engednek hozzájuk csatlakozni.

A békeszerető európai államoknak a Varsói Szerződéshez való csatlakozása rendkívül egyszerű volna és az ilyen csatlakozást óhajtják is a szerződésben részt vevő államok. Ezzel szemben az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének cikkei a szocialista tábor valamennyi országa elől elzárják a csatlakozás útját. A NATO szerződés 10. cikke ténylegesen kizárja annak a lehetőségét, hogy más társadalmi rendszerű államok belépjenek a szövetségbe. Az a tény, hogy az Egyesült Államok és partnerei 1954-ben nem voltak hajlandók foglalkozni a Szovjetunióval az Észak-atlanti Szerződéshez való csatlakozásával, meggyőzően bizonyítja ennek a szerződésnek zárt jellegét, mélységesen agresszív mivoltát és azt, hogy az a Szovjetunió és a többi szocialista ország ellen irányul.

Az imperialisták által alakított szövetségek zárt, osztályjellegéről tanúskodó kikötéseket más szerződések is tartalmaznak. Így az a hivatalos kikötés, amelyet az Egyesült Államok küldöttsége a manilai paktum (a SEATO megalakulása) aláírásakor, 1954. szeptember 8-án tett, megállapítja, hogy „az agresszió következményeinek az elismerése csak a kommunista agresszióra alkalmazható”. Az Amerikai Államok Szervezetét szintén a nyílt szocialistaellenesség jellemzi. A szervezet VIII. konzultatív tanácskozásának 1962 januárjában elfogadott határozata kereken kimondja, hogy „a Szervezet bármely tagjának a marxizmus—leninizmus eszméihez való vonzódása nem egyeztethető össze az amerikai közti rendszerben való részvétellel”. Ennek a határozatnak az alapján zárták ki Kubát az „amerikai közti rendszer” valamennyi szervéből.

Nyugat burzsoá ideológusai abbeli törekvésükben, hogy a Varsói Szerződést lejárássák a világ közvéleményének szemében, azt állítják, hogy a Varsói Szerződés lényegében semmiiben sem különbözik azoktól a katonai tömböktől és szövetségektől, amelyeket az imperialista államok alakítottak. Így Sulzberger, az ismert amerikai külpolitikai újságíró, a New York Times rovatvezetője a lap 1955. december 12-i számában azt írta, hogy a NATO és a Varsói Szerződés között nincsenek lényeges különbségek. D. W. Bowet angol jogász „Önvédelem a nemzetközi jogban” című 1958-ban megjelent könyvében szintén azt igyekszik bebizonyítani, hogy a Varsói Szerződés és a nyugati hatalmak tömbjei hasonlóak egymáshoz. Ugyanez a szerző „A nemzetközi szervezetek joga” című másik könyvében, amely öt évvel később jelent meg Londonban, „tudományos” kinyilatkoztatásaiban még tovább megy és azt állítja, hogy a „Varsói Szerződés — a NATO egyenes másolata”. Nem nehéz megérteni, hogy mi vezérli az ilyen szerzőket. Céljuk az imperialista tömbök létezésének igazolása és azok reakciós mivoltának és agresszív beállítottságának álcázása. A Varsói Szerződés tartalmának és résztvevői nemzetközi gyakorlatának elemzése megmutatja a burzsoá ideológusok koholmányainak hamis és tendenciózus voltát, azt, hogy az imperialista államok agresszív tömbjeinek létjogosultságát mindenáron igazolják.

A szocialista országok ellen irányuló imperialista propagan-

da áradatában napjainkban is fontos helyet foglal el a Varsói Szerződés elleni ideológiai diverzió.

Az első években az imperialista propaganda alapján véve arra törekedett, hogy a Varsói Szerződés céljainak és jellegének elferdítésével gyengítse a szövetség befolyását és lejárássa azt. Az utóbbi években viszont főként arra irányulnak erőfeszítései, hogy aláássák a résztvevő államok egységét és összeforrottságát, éket verjenek közéjük, megbontsák a szövetséges országok és hadseregeik harci közösségének egységét és ezzel gyengítsék védelmi erejüket. Ennek a felforgató propagandának végcélját igen nyíltan fogalmazta meg T. Stanley, egyik vezető burzsoá ideológus. „A NATO az átmeneti időszakban. Az Atlanti Szövetség jövője” című könyvében ezt írta: „A minden lehetséges világ közül a legjobb az a világ lenne, amelyben egységes és tömörült Nyugat állna szemben a csoportokra bomlott kommunista táborral.”

Ezt a célt — a szocialista közösség megbontását szolgálja a „korlátozott szuverenitás” Nyugaton fabrikált és forgalomba hozott hírhedt elmélete, amelynek azt kellene bebizonyítania, hogy a Varsói Szerződés korlátozza az egyes államok szuverenitását, megfosztja őket önállóságuktól és függetlenségüktől. Ugyanezt a célt szolgálják a burzsoá propagandának azok a hazug, légből kapott állításai, amelyek szerint a Varsói Szerződés keretein belül az államok nem egyenjogúak, a Szerződés csorbítja az egyes országok nemzeti érdekeit, a Varsói Szerződés Szervezetének tagsága előnytelen stb.

Ámde az imperialista propagandának ez a taktikája sem hozta meg a kívánt eredményeket e propaganda inspirálóinak és szervezőinek. A szocialista közösség népei saját tapasztalataik alapján győződtek meg arról, hogy szükség van a szocialista államok szoros harci szövetségére, amely minden tekintetben megfelel alapvető nemzeti és nemzetközi érdekeiknek, és megbízhatóan biztosítja szuverenitásuk és biztonságuk védelmét.

A Varsói Szerződés védelmi céljaival és feladataival teljes összhangban van a szerződés alapján kialakított szervezeti felépítése. Jellemző vonása a nemzetközi helyzet értékeléséhez és a fontos politikai kérdésekben egybehangolt határozatok hozásához szükséges politikai szervek közös munkája a katonai szer-

vekkal, amelyek ajánlásokat és javaslatokat dolgoznak ki a szövetséges országok védelmi képességének erősítésével kapcsolatos kérdésekben, és a szövetséges országok kollektív védelmének érdekében irányítják és koordinálják az Egyesített Fegyveres Erők tevékenységét.

A Varsói Szerződés Szervezetének tevékenységében különösen fontos szerepe van a Politikai Tanácskozó Testületnek. Ezt a szervet azért hozták létre, hogy tanácskozzék minden fontos kérdéstről, amely a Varsói Szerződés államainak közös érdekeit érinti, és megvizsgálja azokat a problémákat, amelyek a szövetségesek által a szerződés értelmében vállalt kötelezettségek teljesítésével kapcsolatban keletkeznek. Ezen kívül a Varsói Szerződés államainak az Egyesített Parancsnokság felállítására hozott 1955. május 14-i külön határozata a Politikai Tanácskozó Testületre ruházta a szövetséges államok védelmi képességének erősítésével összefüggő általános kérdések eldöntését.

Ily módon a Politikai Tanácskozó Testület nagy hatáskörrel rendelkezik, mind a politikai, mind a katonai kérdések megvitatásában, eldöntésében.

A Varsói Szerződés a Politikai Tanácskozó Testületben nem szabja meg a képviselőket szintjét. Csupán annyit mond, hogy a szerződés minden államát a kormány tagjának vagy külön célra kijelölt személynek kell képviselnie. E szerv gyakorlati tevékenysége során azonban úgy adódott, hogy a Testületnek már az első, 1956 januárjában tartott prágai értekezletére magas szintű küldöttségeket küldtek a résztvevő államok, élükön a kormány vezetőjével vagy helyettesével. 1960 óta a Politikai Tanácskozó Testület értekezleteit a legmagasabb szinten — a kommunista és munkáspártok főtitkárainak és első titkárainak, valamint a kormányfőknek részvételével tartja. Ezekre a külügyminisztereket, a honvédelmi minisztereket, az Egyesített Fegyveres Erők (EFE) főparancsnokát, törzsfőnökét és az Egyesített Fegyveres Erők más felelős vezetőit is meghívják.

A Politikai Tanácskozó Testület egész tevékenysége a szuverén egyenlőség elvén alapszik. Valamennyi állam képviselője a kérdések felvetésénél, megvitatásánál és eldöntésénél azonos jogokat élvez. Minden küldöttség, tekintet nélkül a küldöttek számára, a képviselt ország területének nagyságától, a lakos-

ság lélekszámától és gazdasági fejlettségi színvonalától függetlenül, egy szavazattal rendelkezik. A Politikai Tanácskozó Testület értekezletein, amelyeket szükség esetén hívnak össze, minden küldöttség saját nyelvét használja. Az üléseken az általánosan elfogadott ügyrendnek megfelelően a tagállamok küldöttségének tagjai sorban elnökölnek.

A Politikai Tanácskozó Testület a Varsói Szerződés sokoldalú tevékenységében nagyon fontos szerepet játszik. A nyilatkozatokban és közleményekben foglalt határozatai a testvéri szocialista országoknak a nemzetközi politika fontos problémáival kapcsolatos egységes, egyeztetett álláspontját tükrözik. Ezek a határozatok nagy jelentőségű hozzájárulások a népek békéjéért és biztonságáért vívott harchoz, a szocialista közösség egységének és összeforrottságának erősítéséhez. Az a tény, hogy a Politikai Tanácskozó Testület a legmagasabb szinten tartja értekezleteit, még jobban növeli ennek a szervnek nemzetközi jelentőségét, és nagyobb nyomatékot kölcsönöz határozatainak. Ezek gyakorlatilag államok határozatai.

A Politikai Tanácskozó Testület munkájában a fő helyet a szövetséges államok külpolitikai tevékenységével kapcsolatos kérdések foglalják el. Az általa hozott határozatoknak nagy nemzetközi jelentőségük van.

A Varsói Szerződés Szervezetének egy másik, 1955. május 14-én alapított szerve az Egyesített Parancsnokság volt, amely közösen elfogadott elvek alapján működött. Ennek a szervnek az összetételét, funkcióit és hatáskörét külön statutum határozta meg, amelyet a Politikai Tanácskozó Testület 1956 januári értekezlete hagyott jóvá. Eszerint az Egyesített Parancsnokság az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnokából és helyetteseiből áll. Az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnokának helyettesei a Szerződésben részt vevő államok honvédelmi miniszterei vagy más vezetői lettek, akik betöltötték a Szerződésben részt vevő egyes államok által a közös fegyveres erők rendelkezésére bocsátott fegyveres erők parancsnokának funkcióját.

A Politikai Tanácskozó Testület ezen az ülésen tárgyalta meg a Német Demokratikus Köztársaság hadseregének részvételét az Egyesített Fegyveres Erők kötelékében. A Politikai Tanács-

kozó Testület elhatározta, hogy a Német Demokratikus Köztársaság Nemzeti Néphadseregének megalakulása után az általa rendelkezésre bocsátott kontingens tagja lesz az Egyesített Fegyveres Erőknek, a Német Demokratikus Köztársaság nemzetvédelmi minisztere pedig a kialakult rend szerint az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnokának egyik helyettese lesz.

Az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnoka mellett megalakították az Egyesített Fegyveres Erők Törzsét, amelynek székhelye Moszkva. A törzs a szerződés tagállamai vezérkarának állandó képviselőiből áll.

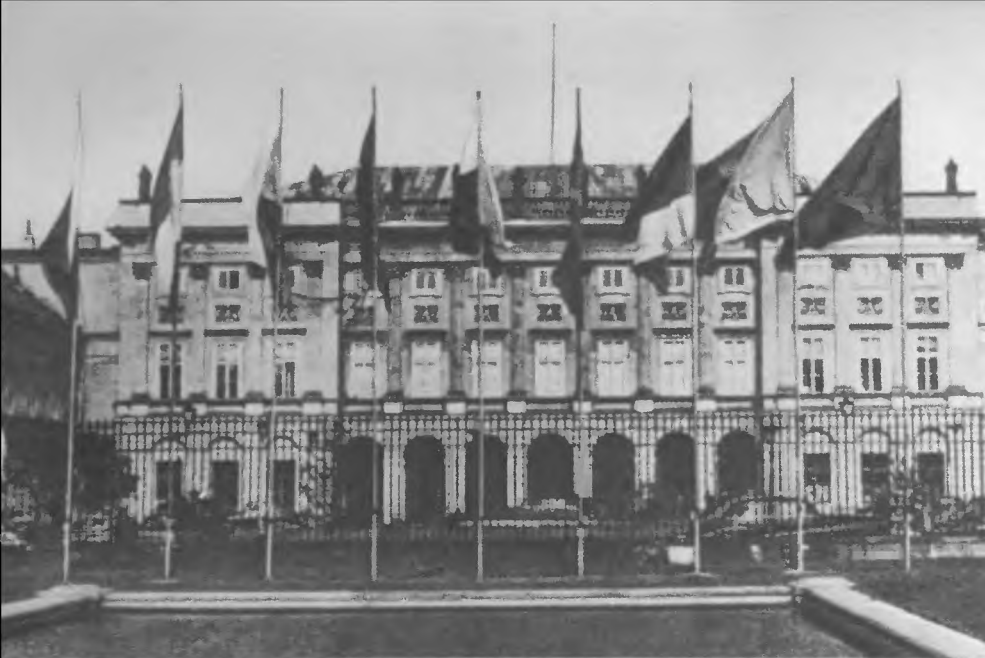
Az egyesített parancsnokságra és törzsére felelős feladatok hárulnak: az Egyesített Fegyveres Erők tevékenységének irányítása és koordinálása.

A Szerződésben rögzített felépítés kezdettől fogva biztosította azt, hogy annak politikai és katonai szervei hatékonyan tevékenykedjenek a Szerződésből adódó feladatok és kötelezettségek teljesítése érdekében. Ugyanakkor a Szerződés résztvevői abból indulnak ki, hogy a Varsói Szerződés szerveinek felépítését a szerződés keretében történő együttműködés kiszélesedésével és elmélyülésével, valamint az élet által a szervezet elé állított új feladatokkal kapcsolatban tökéletesíteni kell. Éppen ezért nem véletlen az, hogy a Szerződés a Politikai Tanácskozó Testületet feljogosítja arra, hogy amennyiben szükségesnek látja, kisegítő szerveket alakítson.

A következő években a koalíciós szervek munkája során szerzett tapasztalatok figyelembevételével, továbbá a szövetséges államok és fegyveres erőik együttműködése méreteinek kibővülésével folytatódott a Varsói Szerződés szervezeti felépítésének tökéletesítése.

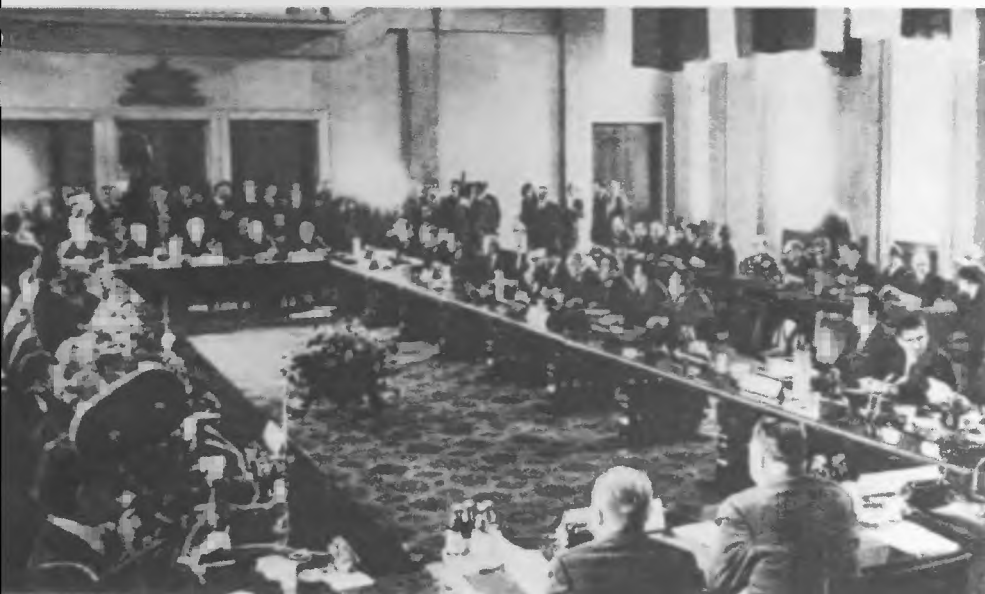
A szövetséges szocialista országok védelmi képességének erősítésében, a testvéri hadseregek harci közösségének kiszélesítésében és elmélyítésében, a Varsói Szerződés katonai vezető szerveinek továbbfejlődésében igen fontos szerepük van azoknak a határozatoknak, amelyeket a Varsói Szerződés tagállamai a Politikai Tanácskozó Testület 1969. március 17-i budapesti értekezletén fogadtak el.

E határozatok alapján megalakult és gyümölcsözően működik a Varsói Szerződés tagállamai Honvédelmi Minisztereinek Bi-

A Lengyel Népköztársaság Minisztertanácsának épülete, amelyben 1955. május 14-én aláírták a Varsói Szerződést

A Varsói Szerződés tagállamai Politikai Tanácskozó Testületének értekezlete. Varsó, 1974. április

A Varsói Szerződés tagállamai honvédelmi miniszteri bizottságának ülése. Berlin, 1972. február

Az Egyesített Fegyveres Erők Katonai Tanácsának ülése. Minszk, 1972. október

N. V. Podgornij, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének elnöke fogadást ad a Varsói Szerződés tagállamai honvédelmi miniszteri bizottsága tagjainak tiszteletére. 1975. január

A Varsói Szerződés tagállamai honvédelmi miniszteri bizottságának ülése előtt. Moszkva, 1975. január

zottsága, az Egyesített Fegyveres Erők Katonai Tanácsa, az Egyesített Fegyveres Erők Technikai Testülete és egyéb szervek. A Politikai Tanácskozó Testület határozata alapján az egyesített parancsnokság összetételét is módosították. Eszerint az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnokának helyetteseivé a szövetséges államok honvédelmi minisztereinek helyetteseit vagy vezérkari főnökeiket nevezik ki.

A Politikai Tanácskozó Testület 1969. március 17-i határozatai fontos mérföldkövet jelentettek a Varsói Szerződés katonai gépezetének tökéletesítése útján. Ezek végrehajtása alapján kialakult a katonai szervek összefüggő rendszere, amely biztosítja az Egyesített Fegyveres Erők megbízható vezetését és a szüntelenül fejlődő együttműködést a szövetséges hadseregek között.

A Varsói Szerződés katonai szervei összehangolt nemzetközi kollektívák, amelyeket azonos célok és eszmények forrasztanak egybe. A szövetséges hadseregek e szervekbe delegált tábornokai és tisztjei, a Varsói Szerződés katonai szerveiben teljesített szolgálatukat a párttól és a kormánytól kapott megtisztelő és felelős megbízatásnak tekintik. Magas politikai és szakmai képzettségük és nemzetközi kötelességük mélységes megértése biztosítja a Varsói Szerződés tagállamai Egyesített Fegyveres Erőinek vezető szervei előtt álló bonyolult feladatok sikeres végrehajtását.

2. A szerződés általános elvei és alapjai

A Varsói Szerződés nemcsak céljaiban és jellegében, hanem azokban az elvekben is gyökeresen különbözik az imperialista államok katonai szövetségeitől, amelyeken a tagállamok közti viszony alapul. Itt azokról az általános elvekről van szó, amelyek a Szerződés szövegében szerepelnek, és azokról is, amelyek a szocialista államok kollektív együttműködése során a Varsói Szerződés keretei között kialakultak és fejlődnek. Ezeknek az elveknek némelyikét a burzsoá diplomácia is vallja, mivel összhangban vannak a nemzetközi jog általánosan elfogadott normáival, azonban az imperialista országok viszonylatában ezen elvek legfeljebb jámbor óhajok, s legtöbbször hódító és hegemon törekvéseket álcáznak. A szocialista országok között viszont ezek

az elvek és a rájuk épített politika elszakíthatatlan egységet alkotnak.

A Varsói Szerződés tagállamainak viszonyát olyan általános elvek szabályozzák, amelyeket minden tagállam elfogadott és biztos alapnak tekint a szocialista országok kollektív védelmének megoldására.

Ezek közül az elvek közül a legfontosabbak: az egyenjogúság; az államok függetlenségének és szuverenitásának tiszteletben tartása; az egymás belügyeibe való be nem avatkozás; nemzetközi téren tartózkodás az erővel való fenyegetéstől, a vitás kérdések békés eszközökkel történő megoldása.

A népek közti békés együttműködés és barátság eszméjétől áthatott Varsói Szerződés a résztvevők teljes egyenlőségén alapul. A Szerződés egyik aláíró állam jogait sem csorbítja egy másik állam javára; itt senki sem jut egyoldalú előnyökhöz a másik rovására. A Szerződés egész tartalma arra irányul, hogy a résztvevők közös erőfeszítéseikkel szolgálják a szocialista közösség minden országának biztonságát.

Egészen más a viszony az imperialista tömbökben részt vevő partnerek között. E tömbök résztvevőire általában, de a NATO esetében különösen jellemző a szövetségesek egyenlőtlen jogállása, az erők törekvése arra, hogy uralkodjanak a gyengék felett és problémáikat más államok rovására oldják meg. Az ilyen tömbökbe belépő domináns állam rendszerint arra törekszik, hogy a szerződésből kifolyólag lehetőleg nagy gazdasági, politikai és stratégiai előnyökre tegyen szert a gyengébb szövetségesek rovására. Háború esetén az ilyen nagy országoknak nemcsak az ellenség leverése fontos, hanem partnereinek maximális meggyengítése is. Az imperialista tömbök tagjai között ez a viszony magából az imperializmus természetéből következik. Az imperialista szövetségeken belüli mélyreható belső elmentmondásokat és a bennük uralkodó jogegyenlőtlenséget semmi sem tudja megszüntetni, bár az imperialisták szocializmus elleni gyűlölete nagy összetartó tényező.

Nem véletlen, hogy sem a NATO szerződés, sem a SEATO paktum és egyéb agresszív szerződések még csak nem is említik az egyenlőség elvét. E katonai koalíciókban ez így természetes, a szerződések mindig az erős imperialista hatalmak javára

korlátozzák a résztvevő államok szuverenitását. Ezt maguk a tagok is elismerik. Így pl. 1966-ban, amikor Franciaország kilépett a NATO katonai szervezetéből, Couve de Murville, az akkori külügyminiszter kijelentette: az egyik ok, amely a francia kormányt e határozatra bírta az volt, hogy a NATO korlátozza a tagállamok szuverenitását. 1974-ben a NATO-országok közti ellentétek további kiéleződése következtében Görögország is kilépett a tömb katonai szervezetéből.

A Varsói Szerződés konkrét előírásokat tartalmaz arra vonatkozóan, hogy a résztvevők a nemzetközi jog elvei szerint szigorúan tartsák magukat ahhoz, hogy egyik állam se avatkozzék be a másik belügyeibe.

A Varsói Szerződés húszéves fennállásának tapasztalatai meggyőzően bizonyítják, hogy a Szerződés tagállamai következetesen alkalmazták ezt az elvet egymás közötti kapcsolataikban, és más államok viszonylatában is. Ezek alatt az évek alatt a Varsói Szerződés tagállamai több ízben is latba vetették békeszerető politikájuk egész tekintélyét, hogy a nemzetközi életben véget vessenek az önkényes cselekedeteknek, államokat és népeket védjenek meg belügyeikbe való beavatkozástól, megvédelmezzék őket az agresszióval szemben.

Ezzel kapcsolatban meg kell említenünk azt, hogy a nyugati reakciós körök 1968-ban nagy zajt csaptak akörül, hogy a szocialista országok testvéri segítséget nyújtottak a csehszlovák népnek, és ezt a segítséget a Csehszlovák Szocialista Köztársaság belügyeibe való beavatkozásnak minősítették. Ennek azonban semmi alapja sincs, s az egész nem más, mint rosszindulatú rágalom a szocialista országok ellen.

A CSKP Központi Bizottságának plénuma „A válságos fejlődés” című dokumentumban leleplezi a szocializmus ellenségeinek rágalmazó mesterkedéseit és megállapítja, hogy az öt szocialista állam szövetséges csapatainak Csehszlovákiába való bevonulása nem az ország belügyeibe való beavatkozás, hanem „a nemzetközi szolidaritás aktusa volt, amely megfelelt mind a csehszlovák dolgozók, mind pedig a nemzetközi munkásosztály, a szocialista közösség érdekeinek, a nemzetközi kommunista mozgalom osztályérdekeinek”.

Ami pedig az imperialisták katonai tömbjeit illeti, náluk az-

tán semmi olyan előírás nincs, hogy tartózkodjanak a más népek belügyeibe való beavatkozástól. Sőt mi több, e szerződések egyes cikkeiből nagyon is magától értetődően következik ennek „joga”.

Így pl. az Észak-atlanti Szerződés 5. cikke, amely arra vonatkozik, hogy milyen feltételek között kell fegyveres erőt alkalmazni a „biztonság” helyreállítása és fenntartása érdekében „az Atlanti-óceán körzetében”, olyan fogalmazásba került be a szerződésbe, hogy annak alapján a NATO-országok szinte bármikor beavatkozhatnak más államok és népek belügyeibe, felléphetnek a forradalmi és a nemzeti felszabadító mozgalmak ellen akár a NATO-országokban, illetve azok gyarmatain, akár pedig a függő országokban.

A manilai szerződés (SEATO = South-East Asian Treaty Organization) 4. cikkének 2. pontja pl. kereken kimondja, hogy a résztvevők már akkor is foganatosíthatnak közös katonai intézkedéseket, ha valamely fél pusztá véleménye szerint a szerződés hatálya alá eső körzetben a szerződő államok bármelyikének területi sérthetatlensége, integritása, szuverenitása vagy politikai függetlensége — egyébként egy fegyveres támadás lehetősége nélkül — veszélyben forog.

A Bagdadi Paktum (később CENTO) külön mellékletei a paktumhoz csatlakozó államokat feljogosították arra, hogy csapataik bevonuljanak Irak területére. Ezt azzal a hamis ürüggyel indokolták, hogy harcolni kell a „kommunista veszély” ellen, vagy, hogy a Közel-Kelet térségében meg kell őrizni az úgynevezett „biztonságot”.

A Pentagon nyomására 1947-ben megkötött amerikaiközi kölcsönös segélynyújtási szerződés vagy más néven „Rio de Janeirói Paktum” szintén azt a célt szolgálja, hogy az amerikai imperializmus beavatkozasson a latin-amerikai országok belügyeibe.

Nem véletlen, hogy az Amerikai Államok Szervezetének amerikaiközi különbizottságában Jorge Losa, a perui küldöttség egyik tagja kereken kijelentette, hogy „a szerződés az Egyesült Államok szolgálatában áll, hogy ezzel törvényesítse a más országok belügyeibe való beavatkozását”.⁷²

Az imperialista államok háború utáni politikájában és az általuk alakított katonai tömbök tevékenységében sok példát találunk arra, hogy az imperialista tömbök tagjai miként avatkoznak be más államok ügyeibe. Elegendő, ha megemlítjük az amerikai, angol és más imperialisták 1950—1953. évi koreai intervencióját; az Egyesült Államok beavatkozását Thaiföld, Görögország, a Fülöp-szigetek és Törökország belügyeibe; az Egyesült Államok és szövetségesei katonai intervencióját Kuba, Vietnam, Laosz, Kambodzsa, Panama, Guatemala, a Dominikai Köztársaság ellen; az arab országok elleni izraeli agresszió támogatását stb. Az imperializmus agresszív természetére mi sem jellemzőbb, mint az, hogy az Egyesült Államok csak az 1958-tól 1966-ig terjedő időszakban mintegy 157 alkalommal avatkozott be nyíltan más országok és népek belügyeibe fegyveres erőinek felhasználásával.

A Varsói Szerződés tagállamai arra kötelezték magukat, hogy tartózkodni fognak az erővel való fenyegetéstől, és békés eszközökkel oldják meg a nemzetközi vitákat. Ezeket az elveket már a Szerződés első cikke tartalmazza. Hangsúlyoznunk kell, hogy a Varsói Szerződés országainak gyakorlatában az erőszakkal való fenyegetéstől való tartózkodás, a nemzetközi viták békés úton való megoldásának kötelezettsége nemcsak a Szerződést aláíró államok egymás közti viszonyára, hanem a szövetséges államok és valamennyi más ország viszonyára is kiterjed.

A Varsói Szerződés fontos vonása az, hogy céljai és elvei összhangban vannak az ENSZ céljaival és elveivel, valamint az ENSZ alapokmányának előírásaival.

Amikor az európai szocialista országok katonapolitikai szövetségüket megalakították, meghatározták annak céljait és elveit, az ENSZ alapokmányának alaptételeiből, különösen pedig annak 51. és 52. cikkéből indultak ki. Ezek a cikkek elismerik valamennyi államnak az egyéni és kollektív önvédelemre való jogát fegyveres támadás esetén, továbbá azt, hogy bizonyos földrajzi térségek országai regionális szervezeteket alakítsanak és egyezményeket kössenek egymással. A Varsói Szerződés aláírói figyelembe vették az ENSZ alapokmánya VIII. fejezetét is, amelynek előírásai megállapítják a nemzetközi regionális szervezetek illetékességét és tevékenységük jellegét.

A Varsói Szerződés tagállamai az általuk létrehozott védelmi szövetséget sohasem állították szembe az Egyesült Nemzetek Szervezetével, nem sajátították ki maguknak annak jogait, és nem vállaltak olyan kötelezettségeket, amelyekre az ENSZ mint az általános béke biztosítására szolgáló egyetemes szervezet lenne illetékes. Nemcsak a Szerződésben deklarálták, hanem egész 20 éves tevékenységükkel bebizonyították az ENSZ céljaihoz és elveihez való hűségüket. A Varsói Szerződés mint az igazi kollektív biztonság szervezete mindig az általános béke érdekeit szolgálta és szolgálja most is, elősegítve az ENSZ tekintélyének erősödését és növekedését.

A NATO, a SEATO és a CENTO szerződésben szintén találunk az ENSZ alapokmányára való hivatkozásokat, jóllehet e tömbök céljai és elvei a valóságban ellentétesek a világszervezet céljaival. Az ENSZ alapokmányára való hivatkozásokra az imperialista katonai tömbök szervezőinek tulajdonképpen azért volt szükségük, hogy ezzel egy „jogalap” látszatát kölcsönözzék létezésüknek, s hogy ezzel is álcázzák csoportosulásaik igazi célját.

A szovjet kormány még 1949. március 31-én, a NATO megalakításának előestéjén leszögezte memorandumában: „Az Észak-atlanti Tömb nem szolgálja az Egyesült Nemzetek Szervezete erősítésének ügyét, hanem ellenkezőleg, e nemzetközi szervezet alapjainak aláaknázására vezet, minthogy az említett hatalmi csoportosulás megalakítása nemcsak hogy nincs összhangban az ENSZ céljaival és elveivel, hanem éppen hogy ellentétes a szervezet alapokmányával.”⁷³ A későbbi események szemléltetően bebizonyították, hogy a szovjet kormánynak ez a következtetése helyes volt.

A NATO több mint 25 éves tevékenysége és az imperialisták más katonai tömbjeinek tevékenysége megmutatta, hogy e szervezetek igazi céljai milyen messze vannak az ENSZ céljaitól, a nemzetközi béke és biztonság erősítésétől, a népek érdekeitől és vágyaitól. Ezek a tömbök, amelyek az imperialista államok monopoltőkés burzsoáziájának szolgálatában állnak, kezdettől

⁷³ Внешняя политика Советского Союза, 1949 г. М., Госполитиздат, 1959, стр. 91.

fogva a szocialista országok elleni agresszió előkészítésének eszközei, a népek nemzeti felszabadító mozgalma elleni harc eszközei voltak. A NATO és más tömbök vezető szervei „a nemzetközi béke megbontói elleni harc” ürügyén olyan politikát folytatnak, amelynek semmi köze sincs az ENSZ alapokmányának céljaihoz és elveihöz, miközben gyakran bitorolják ennek a nemzetközi szervezetnek jogait, mint ahogy ez például Koreában történt. Az imperialista katonai tömbök minden különösebb teketória nélkül avatkoznak be más államok belügyeibe, zsarolással, megvesztegetéssel, gazdasági behatolással és fegyveres erővel juttatnak hatalomra és támogatnak nekik megfelelő reakciós rendszereket, s teremtenek állandóan veszélyes konfliktushelyzeteket és feszültségócokat.

A Varsói Szerződés Szervezete homlokegyenest különbözik az imperialista államok tömbjeitől. Szigorúan az ENSZ elveivel összhangban tevékenykedik és úgy ismert a világ közvéleménye előtt, mint a népek békéjének és biztonságának megbízható eszköze.

A Varsói Szerződés ismertetett elvei korántsem merítik ki a tagállamok közti viszony teljes tartalmát. Az a történelmi tény, hogy a Varsói Szerződés Szervezetének tagjai kezdettől fogva csak szocialista országok voltak és ma is azok, döntő befolyással volt mind a szövetség tevékenységének jellegére, mind a szövetséges államok közti viszony elveire, tartalmára.

A szocialista világrendszer kialakulása és fejlődése nyomán létrejött és megszilárdult az államközi kapcsolatok új típusa. Ezeknek a kapcsolatoknak lényegét a szocialista internacionalizmus, a közös nemzetközi feladatoknak és az egyes államok nemzeti érdekeinek harmonikus egysége fejezi ki.

A szocialista internacionalizmus politikája az új rendszer győzelméért vívott harc alapvető feladataiból kiindulva és szigorúan tiszteletben tartva a népek nemzeti érdekeit, előtérbe helyezi a szocialista világrendszer közös céljait, legfőbb eszméit és érdekeit.

A szocialista országok kétoldalú kapcsolatait a szocialista internacionalizmus elvein alapulnak; ezek alapján jött létre és erősödik a szocialista államok nagy közössége a világ proletariá-

tusának édes gyermeke, a jelenkor összes forradalmi erőinek támasza. Teljesen természetes, hogy ezek az elvek, amelyek magából a szocializmus természetéből következnek, uralkodóvá váltak a testvérországok kapcsolatában, és a Varsói Szerződés egész tevékenységét áthatják.

A szocialista országok harci szövetségének országai több mint 360 millió lakost számlálnak. Ezek az országok óriási gazdasági, erkölcsi-politikai és katonai potenciállal rendelkeznek, de nemcsak ezért erősek, hanem azért is, mert a proletár, a szocialista internacionalizmus lenini elvei alapján fejlődnek.

A Varsói Szerződés testvéri szocialista országait egy nagy cél, a szocializmus és a kommunizmus építése egyesíti. Összeköti őket közös törekvésük a békéért, az az eltökéltség, hogy minden erejüket latba vetik népeik biztonságaért, a háborús veszély elhárításaért.

A testvéri szocialista országok harci szövetsége szilárd társadalmi, politikai, gazdasági, ideológiai alapokra támaszkodik, amelyek a szocialista világrendszer létezésének feltételei között továbbfejlődtek. A szocialista országok egységét ezek az objektív alapok teszik szilárddá és megrendíthetetlenné, az általuk létrehozott szövetség ezért van fölényben a kapitalista államok bármely szövetségével és tömbjével szemben.

A Varsói Szerződés politikai, gazdasági, ideológiai alapjainak közössége kizárja a szövetséges államok közti antagonisztikus ellentéteket, objektív feltételeket teremt közeledésükhöz és egységükhöz, szilárdítja a szocialista országok és hadseregeik közösségét.

„A szocializmus természetében — hangsúlyozza a kommunista és munkáspártok 1969. évi nemzetközi értekezletének záróokmánya —, nincsenek meg a kapitalizmusra jellemző ellentmondások. Ha a szocialista országok között nemzeti sajátosságaikkal összefüggésben, gazdasági fejlődésük színvonalában, társadalmi struktúrájukban, nemzetközi helyzetükben mutatkozó különbségek miatt bizonyos nézeteltérések merülnek fel, ezeket a nézeteltéréseket a proletár internacionalizmus alapján, elvtársi megvitatás és önkéntes testvéri együttműködés útján sikeresen meg lehet és meg is kell oldani. Az ilyen nézeteltéré-

seknek nem szabad megbontaniuk a szocialista államok imperia-
listaellenes egységfrontját.”⁷⁴

A szocialista katonai koalíció leküzdhetetlen erejének és legyőzhetetlenségének záloga a kommunista és munkáspártok egysége és összefogása. E pártok a szocialista államokat, a szocializmus és a kommunizmus építését és a szövetséges országok egész védelmét irányítják. A szocialista államok egységének objektív alapjaira támaszkodva e pártok határozzák meg a kollektív érdeket szolgáló szükséges intézkedéseket, biztosítják saját országuk fegyveres erőinek magas fokú harckészségét, s e pártok mozgósítják a népet és a hadsereg személyi állományát az egész szocialista közösség védelmi erejének a növelésére.

3. A Varsói Szerződés — a szocialista országok közötti együttműködés új szakasza

A háború utáni első években a szocialista államok közti viszony alapja a kétoldalú barátsági, kölcsönös segítségnyújtási és együttműködési szerződés volt. Ezek a szerződések fontos szerepet játszottak abban, hogy a népi demokratikus országok visszaverjék az imperializmusnak a tőkés rendszer helyreállítására irányuló kísérleteit, szavatolják a szocialista fejlődés útjára lépett országok és népek biztonságát. Ezek a szerződések egyúttal a kapitalizmustól örökölt számos bonyolult politikai és gazdasági probléma rendezését is elősegítették. A kétoldalú szerződések hozzájárultak a fiatal népi demokratikus államok konszolidációjához, politikai, gazdasági és katonai megerősödésükhöz, továbbá nemzetközi tekintélyük növekedéséhez.

A Varsói Szerződés megkötésével új szakasz kezdődött a szocialista országok közötti együttműködés fejlődésében. A többoldalú katonapolitikai szövetség létrehozása elvileg új jelenség volt a szocialista országok kapcsolatában, amely megalakulásával lehetővé tette a szocialista országok gazdasági erőforrásai-

⁷⁴ A kommunista és munkáspártok nemzetközi tanácskozása. Kosuth Könyvkiadó, Budapest, 1969. 18. old.

nak, katonai lehetőségeinek egyesítését és ezzel mérhetetlenül fokozta az egész szocialista közösség védelmi erejét.

A többoldalú kapcsolatok minőségi különbsége a kétoldalú együttműködéssel szemben abban rejlik, hogy a Varsói Szerződés Szervezetének megalakításával a szocialista országok együttműködése közös alapra helyezkedett és ezen az alapon fejlődött tovább. Az együttműködésnek ez a formája vitathatatlanul fölényben van a kétoldalú szövetségekkel szemben. Lehetővé teszi azt, hogy az egyes országok nemzeti érdekeit összeegyeztessék az egész szocialista közösség érdekeivel. A sokoldalú együttműködés keretei között tágabb lehetőségek vannak arra, hogy minden szocialista ország részt vegyen a kollektív biztonsági intézkedések kidolgozásában a szocialista közösség országainak közös védelmében.

Az új típusú együttműködés lényege nem csupán az együttműködés formájának változásában, hanem mindenekelőtt abban rejlik, hogy a sokoldalú szövetség létrejöttével maga az együttműködés új, magasabb színvonalra emelkedett, sokoldalúbbá, mélyebbé és hatékonyabbá vált. Az európai szocialista országok közötti barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés megkötésében a szocialista országok politikai, gazdasági és katonai közeledésének objektív tendenciája nyilvánult meg konkrét feltételek között.

A többoldalú szerződés hatályba lépése megteremtette az objektív előfeltételeket ahhoz, hogy a szocializmus és a kommunizmus építésében, a szocialista vívmányok megvédésében, a szocializmussal szemben ellenséges erők közös visszaverésében elmélyüljön a gyümölcsöző politikai együttműködés.

A Politikai Tanácskozó Testület értekezletein, továbbá a kommunista és munkáspártok vezetőinek, a kormányfőknek, a külügyminisztereknek és más politikai vezető személyiségeknek időszakos értekezletein megvitatják az egész közösséget érintő kérdéseket, kidolgozzák a szövetséges államok közös tevékenységének irányvonalát, összehangolják közös külpolitikai lépéseiket.

A Varsói Szerződés keretei között történő szoros politikai együttműködés elősegíti a szocialista országok nemzetközi pozícióinak további erősödését és növeli a világ eseményeire gya-

korolt befolyásukat. A közös fellépés nagy győzelmekhez segíti a Varsói Szerződés országait az imperializmus és a reakció ellen, az általános béke megőrzéséért és megszilárdításáért folyó harcban. A két utóbbi évtized nemzetközi gyakorlata meggyőzően bizonyítja azt, hogy a szocialista országok a legnagyobb sikereket azoknak a nemzetközi problémáknak megoldásában érik el, amelyekkel kapcsolatban egybehangoltan lépnek fel.

A sokoldalú gazdasági együttműködés fejlesztését a szocialista országok már 1949-ben megkezdték, amikor megalakították a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsát (KGST). Ez az együttműködés azóta olyan mértékben erősödött és tökéletesedett, amilyen mértékben maguk a szocialista országok fejlődtek és tökéletesedtek.

A Varsói Szerződés megkötése elősegítette a szocialista országok gazdasági együttműködésének további fejlődését, a gazdasági kapcsolatok új, magasabb rendű formáira való áttérést.

1956-ban elkezdődött az egyes országok népgazdasági terveinek koordinálása, amely a szocialista közösség országai gazdasága tervszerű és arányos fejlesztésének fontos eszköze. Ettől az időtől kezdve az együttműködés gyakorlatában meghonosodtak a KGST országok kommunista és munkáspártjai és kormányai képviselőinek külön értekezletei.

A szocialista országok éves, középtávú és távlati népgazdaságfejlesztési terveinek összehangolása kedvező lehetőségeket teremtett a szocialista nemzetközi munkamegosztás, a termelés szakosítása számára a szocialista közösség keretei között. A szocialista közösség országai gazdasági közeledésének, együttműködésének legragyogóbb bizonyítéka volt a szocialista gazdasági integráció komplex programja, amelyet a tagországok 1971-ben fogadtak el a KGST XXV. ülészakán.

A szocialista közösség országainak sikeres fejlődésére nagy befolyással van a tudomány és a technika területén megvalósuló sokoldalú együttműködés. A munkatapasztalatok, a tudományos és műszaki dokumentáció tervszerű cseréje, a feleket kölcsönösen érdeklő tudományos problémák közös kutatása, a tudományos kutatások összehangolása lehetővé teszi, hogy az együttműködő országok elkerüljék a párhuzamos kutatásokból eredő

veszteségeket, és gyorsabban honosítsák meg a tudomány eredményeit a termelésben.

A szocialista országok intenzív gazdasági kapcsolata, egymás kölcsönös segítése elősegíti dinamikus gazdasági fejlődésüket, a testvéri országok gazdasági fejlettsége közti különbségek gyors kiegyenlítődését, és közvetlen befolyással van a szocialista közösség védelmi képességének fokozódására.

A nemzetközi szocialista munkamegosztásból származó előnyök alapján az új szakaszban sikeresen oldanak meg olyan fontos és bonyolult kérdéseket is, mint a haditermelés szakosítása, a védelmi célokat szolgáló termelés kibővítése és új iparágak létesítése. A Varsói Szerződés országainak együttműködése révén megvalósul az egyes országok hadigazdasági erőforrásainak legcélszerűbb felhasználása, a termelőerők ésszerűbb elhelyezése a testvéri országok területén; a természeti kincsek közös feltárása, a közlekedési hálózat fejlesztése, a tudományos és műszaki eredmények kollektív felhasználása védelmi célokra.

A Varsói Szerződés megkötésével minőségileg új szakasz kezdődött a tagállamok katonai együttműködésében. E szakasz sajátossága, hogy az együttműködés sokoldalúvá, állandóvá vált és a szövetséges országok fegyveres erőinek egészére kiterjed az alegységektől egészen a legfelsőbb katonai szervekig.

A Varsói Szerződés létrehozásával a történelemben először alakult meg a szocialista országok katonai koalíciója. Az Egyesített Fegyveres Erők, a koalíció vezető szervei a legkedvezőbb feltételeket teremtették meg ahhoz, hogy nézetazonosság jöjjön létre a hadseregfejlesztés elméletének és gyakorlatának minden elvi kérdésében, hogy közös álláspont alakuljon ki a jövő háborújának jellegére, a hadviselési módokra, a csapatok és a flották harckiképzésének elveire és módszereire, a csapatok szervezésére, korszerű harceszközökkel való felszerelésére, a harcászati, hadműveleti és hadászati együttműködés kérdéseinek kidolgozására, a parancsnoki állomány képzésére, a fegyverzet szabványosítására, a tudományos kutatómunka, a kísérleti és tervezői munka koordinálására, a csapatok anyagi biztosítására és a területek hadműveleti berendezésére, s mind e kérdések összehangolására vonatkozóan.

A Varsói Szerződés katonai szervezetének keretei között szé-

les körü tapasztalatcsere folyik. Kicszerűlik egymással a hadtudomány fejlesztésében, a csapatok és a törzsek kiképzésében, a személyi állomány oktatásában és nevelésében elért eredményeket. Ily módon az egyes nemzeti hadseregek valamennyi előremutató eredménye a hadseregfejlesztés minden területén a testvéri hadseregek közkincsévé válik.

A szocialista államok katonai koalíciójának létrehozása mérhetetlenül növelte a szocialista közösség országainak védelmi képességét. A testvéri országok közös, egybehangolt erőfeszítései révén állandóan növekednek a szövetséges hadseregek valamennyi haderő- és fegyvernemének harci lehetőségei, amelyek ma minden korszerű harceszközzel rendelkeznek, elsőrendű fegyverek és nagyszerű haditechnika áll rendelkezésükre.

A sajátos katonai erőfölény mellett a szocialista országok koalíciója roppant erkölcsi-politikai fölényben is van a tőkésállamok tömbjeivel szemben. A Varsói Szerződés országainak hadseregeit elszakíthatatlan kapcsolatok fűzik a néphez, harcosaik a magas fokú eszmeiség, politikai öntudat és a proletár szolidaritás szellemében nevelkednek. A testvéri hadseregeket erőssé teszi a marxista—leninista ideológia egysége, a közös osztályérdekek, a közös célok és az egész szocialista közösség védelmének közös feladatai.

A Varsói Szerződés — annak ellenére, hogy a szövetséges államok sokoldalú együttműködésének rendkívül fontos szerepe van — gyakorlati megvalósulásában, működése során, semmiképpen sem csökkenti a szocialista országok kétoldalú szerződéseinek jelentőségét, nem helyettesíti a kétoldalú szerződések értelmében vállalt kötelezettségeket. A kétoldalú szerződéseknek, az agresszió elleni közös harcra vonatkozóan vállalt kötelezettségeknek különösen nagy jelentősége van azon szocialista országok számára, amelyek nem tagjai a Varsói Szerződésnek.

A szocialista országok kommunista és munkáspártjai továbbra is szívükön viselik a kétoldalú kapcsolatok erősítését. Erre utalnak, a többi között azok a tények is, hogy a hatvanas évek második felében és végén a szocialista országok kölcsönös meg egyezése alapján nemcsak számos szerződést meghosszabbítottak, megújítottak, hanem teljesen új kétoldalú szerződéseket is

kötöttek. Ezekben az években a szocialista országok kétoldalú szövetségesi viszonyának és együttműködésének nemzetközi jogi alapja majdnem teljesen megújult. Jelenleg 26 olyan szövetségi szerződés van érvényben, amelyeket a szocialista országok kötöttek egymással.

Az új szerződések visszatükrözik az együttműködés magasabb fejlettségi színvonalát, figyelembe veszik a jelen nemzetközi helyzetet és az ebből következő feladatokat. A szerződések elősegítik a testvérországok erőfeszítéseinek egyesítését minden olyan konkrét helyzetre, amikor meg kell védeni forradalmi vívmányait az imperialisták merényleteivel és mesterkedéseivel szemben. „Ezek a szerződések — hangsúlyozta az SZKP Központi Bizottságának beszámolója a párt XXIII. kongresszusán — a barátság igazi alaptörvényei, a testvéri népek sokéves tapasztalatait, kapcsolataik érettségét és szívéllyességét, fejlett internacionalista szellemüket testesítik meg, jól szolgálják és a jövőben is jól fogják szolgálni közös forradalmi ügyünket.”⁷⁵

Ezek a kétoldalú nemzetközi jogi okmányok a Varsói Szerződéssel együtt a szocialista országok egymással és az egész szocialista közösséggel szembeni kötelezettségeinek széles és integrált rendszerét alkotják.

A szocialista közösség szilárd harci szövetsége, összeforrottsága és megbonthatatlan barátsága olyan erő, amely megbízhatóan garantálja biztonságukat, nem ad lehetőséget az imperializmusnak arra, hogy lánggra lobbantsa az új háború tüzét és kardot emeljen a szocializmusra.

⁷⁵ Az SZKP XXIII. kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1966. 9—10. old.

A VARSÓI SZERZŐDÉS TAGÁLLAMAINAK KÜLPOLITIKAI EGYÜTTMŰKÖDÉSE

1. A politikai együttműködés fejlődése

A szocialista közösség országai között az államközi politikai kapcsolatok szilárd rendszere alakult ki. Közös erővel dolgozták ki a nemzeti és nemzetközi érdekek harmonikus összeegyeztetésének megbízható módszereit és formáit. A nemzetközi küzdőtéren való közös fellépésben is jelentékeny tapasztalatokat gyűjtöttek.

A szocialista közösség államainak egybehangolt külpolitikai tevékenysége döntő mértékben hozzájárul az európai feszültség enyhüléséhez, a kontinensen kialakult helyzet nemzetközi jogi megszilárdulásához. „A testvérországok külpolitikai tevékenysége egybehangolásának legfőbb központjául a Varsói Szerződés Szervezete szolgál és szolgált”⁷⁶ — állapította meg Brezsnyev elvtárs az SZKP XXIV. kongresszusán.

A testvéri államok egységes külpolitikai irányvonalának kialakulása több szakaszban történt. Már a második világháború utáni első években, amikor a világ számos országában győzött a szocialista forradalom, parancsoló szükségességgént jelentkezett ezen országok szoros külpolitikai együttműködése. Az együttműködés mindenekelőtt a szocialista vívmányok védelmére tett közös tevékenységben nyilvánult meg, amelynek az volt a célja, hogy megakadályozza az imperialisták ellenforradalmi kísérleteit.

A Varsói Szerződés megkötésével a szocialista országok

⁷⁶ Az SZKP XXIV. kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó, Budapest. 1971. 9. old.

együttműködésében új szakasz kezdődött. A szocialista közösség országai a világ küzdőterén tett külön lépések összehangolásáról fokozatosan áttértek a közös külpolitikai programok kidolgozására. A közös külpolitikát együtt munkálták ki a Politikai Tanácskozó Testület ülésein, a testvérpártok vezetőinek találkozóin és értekezletein. Ma már lényegében a szocialista közösség közös külpolitikai stratégiájáról beszélhetünk. E stratégia egyaránt magába foglalja a békéért, a nemzeti függetlenségért és a szocializmusért vívott harc közelebbi és távolabbi feladatait.

A szocializmus ellenségei egyre körmönfontabb módszereket és eszközöket keresnek, hogy gyengítsék a szocialista világrendszer állásait, megakadályozzák a szocialista közösség erejének szakadatlan növekedését. Természetesen a szocialista közösség országai az imperialista terjeszkedéssel csak akkor tudnak sikeresen szembeszállni, csak úgy tudják erősíteni a szocializmus hadállásait, ha valamennyi szocialista ország egységére törekednek. L. I. Brezsnyev, az SZKP Központi Bizottságának főtájtikára a társadalmi fejlődés időszerű kérdéseiről szólva megállapította, hogy „a jelen körülmények között a szocialista országok tömörülésének és a legszorosabb együttműködésének szükségessége nemcsak hogy nem csökkent, hanem ellenkezőleg, növekedett”.⁷⁷

Ez annál is inkább fontos, mivel az imperialista államoknak sikerült összefüggő szövetségi rendszert kiépíteni. Ezek a szövetségek és egyezmények — az imperialista ellentétek ellenére is — lehetővé teszik, hogy a két rendszer harcának legfontosabb kérdéseiben közösen járjanak el. A múlttól eltérően — amikor az imperialista államoknak különböző és egymással szemben álló katonai és politikai szövetségei léteztek —, ma az imperialista tömbök szoros kapcsolatban vannak egymással, összefogásuk a szocialista országok és a népek nemzeti felszabadító mozgalmá ellen irányul. Ezért különösen élesen vetődik fel a szocialista országok akcióegységének és külpolitikai erőfeszítéseik koordinálásának kérdése.

A testvérorságok együttműködésének fejlesztésében a kom-

⁷⁷ Брежнев, Л. И.: О пятидесятилетии Союза Советских Социалистических Республик, стр. 30.

munista és munkáspártoké a vezető szerep. A szocialista államok között a politikai együttműködés új típusa alakult ki, amely gyökeresen különbözik a tőkésországok közti nemzetközi kapcsolatoktól.

A szocialista államok külpolitikájának legfontosabb sajátossága abban áll, hogy benne a nemzetközi kapcsolatok olyan általános demokratikus elveinek tiszteletben tartása érvényesül, mint az egyenjogúság, a szuverenitás, a függetlenség, a más államok belügyeibe való be nem avatkozás, a szocialista internacionalizmus. Mindez párosul az új társadalom építésében és az imperializmus elleni harcban megmutatkozó szocialista szolidaritással és testvéri kölcsönös segítséggel. Ez a sajátosság a szocialista rendszer olyan általános vonásaiból következik, mint a munkásosztály hatalma, a marxista—leninista párt vezető szerepe, a termelőeszközök szocialista tulajdona, a marxista—leninista ideológia hegemoniája. Az új típusú nemzetközi kapcsolatok szilárd alapját a szocialista forradalom és a szocialista építés azon általános törvényszerűségei képezik, amelyeket a testvéri kommunista és munkáspártok 1957. évi nemzetközi értekezlete fogalmazott meg, és melyeket a testvérpártok az 1960. és 1969. évi moszkvai értekezlet okmányaiban fejlesztettek tovább.

A szocialista országok új típusú nemzetközi kapcsolataira a megérett nemzetközi problémák demokratikus megoldása jellemző oly módon, ahogyan az imperialista államok viszonylatában a megoldás lehetetlen. Ez abban leli magyarázatát, hogy a szocialista közösség általános nemzetközi érdekei nincsenek elmentetben az egyes szocialista országok alapvető nemzeti érdekeivel, hanem azzal harmonikus egységben vannak.

A szocialista országok, illetve az imperialista országok külpolitikájának koordinálása lényegesen különbözik egymástól. Ez mindenekelőtt a külpolitikai célok eltérő jellegéből adódik. A Varsói Szerződésben részt vevő országok külpolitikájának koordinálása ezen országok dolgozóinak létérdekeiből, a nemzetközi munkásosztály közös érdekeiből indul ki. Benne szervesen kapcsolódik össze a felszabadító forradalmi folyamat támogatása, a nukleáris háború veszélye elleni küzdelem, a különbö-

ző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett éléséért folytatott harccal.

A testvéri közösség szocialista államainak külpolitikája összhangban van a munkások és a parasztok, valamennyi dolgozó érdekeivel. Amint a kommunista és munkáspártok vezetői 1973 júliusi krími találkozásának záróokmánya megállapítja, „A szocialista államok elvi, osztály-külpolitikát folytatnak. E politika elidegeníthetetlen alkotórészei: béke és a nemzetközi biztonság megszilárdításának irányvonala, szolidaritás minden ország és kontinens népeinek felszabadító harcával, a szabadságuk és függetlenségük ellen a sorsuk önálló meghatározására való joguk ellen intézett merényletek visszautasítása”.⁷⁸

A szocialista országok külpolitikájának osztályjellege a szocialista rendszer természetéből következik. Ez a politika a marxizmus—leninizmus megingathatatlan fundamentumára épül, szocialista országok folytatják, ahol a munkásozrtályé a vezető szerep. E politika céljai és feladatai összhangban vannak az összes dolgozók legfőbb érdekeivel, azok vágyait és törekvéseit fejezik ki.

Nemzetközi vonatkozásban a politika osztályjellege mindig sajátosan, és sohasem annyira leplezetlenül nyilvánul meg, mint egy országon belül az egymással szemben álló osztályok között. A külpolitika a belpolitikánál bonyolultabb. A harc itt nem közvetlenül a kizsákmányolók és a kizsákmányoltak, az elnyomók és az elnyomottak, hanem mindenekelőtt a különböző országok uralkodó osztályai között folyik, amelyek reális lehetőségekkel és anyagi eszközökkel rendelkeznek ahhoz, hogy a nemzetközi küzdőtéren elérjék céljaikat. A külpolitika bonyolultságát még csak fokozza, hogy a kizsákmányoló osztályok merőben osztály-céljaikat demagóg módon az egész társadalom és a nemzet érdekeire hivatkozva igyekeznek álcázni.

A szocialista országok külpolitikai téren osztályszempontból ellenséges erőkkel és ugyanakkor tapasztalt ellenfelekkel néznek szembe. Ellenfeleink azt szeretnék, ha a kommunisták külpolitikájukban lemondanának következetes osztályálláspontjukról. A szocialista országokra szeretnék rákényszeríteni a nem-

78 A Varsói Szerződés Szervezete 1955—1975. Dokumentumok. 214. old.

zetközi kapcsolatok megítélésére vonatkozó saját nézeteiket, olyanokat, mint a „konvergencia”, a „dezideologizálódás” stb. hírhedt elméletei. Ezek az elméletek azonban számunkra elfogadhatatlanok, olyanok, melyeknek semmi közük sincs az igazi tudományhoz.

A szocialista országok azt vallják, hogy a nemzetközi problémák megoldása csak osztályalapon történhet. Ugyanakkor a külpolitika tudományos megközelítése arra figyelmeztet, hogy a szocialista államok létérdekeik és a világ forradalmi folyamatának védelmezésében a szilárdságot rugalmassággal párosítsák, mutassanak hajlandóságot egymás érdekeinek figyelembevételére, szükség esetén a kompromisszumra is. A külpolitikai problémák sikeres megoldása csak a marxizmus—leninizmus tanításai alapján lehetséges, nevezetesen, ha józanul számolunk a jelenlegi nemzetközi helyzet realitásával, az erők megoszlásával a világ küzdőterén, továbbá az imperializmus lehetőségeivel, ha tudatában vagyunk annak, hogy a külpolitikai célok megvalósításáért mindig nehéz és szívós harcot kell folytatnunk.

A marxizmus—leninizmus azt tanítja, hogy a politika a gazdaság koncentrált kifejezése, s hogy a külpolitikát nem szabad szembeállítani a belpolitikával. De ugyanakkor azt is feltétlenül figyelembe kell venni, hogy egy állam politikája nem automatikusan következik annak társadalmi-gazdasági alapjaiból.

Így pl. a jelen körülmények között egyes burzsoá államok a szocialista országokkal való kapcsolataikat kénytelenek a békés egymás mellett élés elveire építeni. Viszont a pekingi vezetők politikája égbekiáltó ellentétben van a szocialista gazdasági alappal, a kínai munkások és dolgozók osztályérdekeivel, a világ forradalmi folyamatának érdekeivel.

A szocialista világrendszer fejlődésének a Varsói Szerződés tagállamainak tapasztalatai arról tanúskodnak, hogy a szocialista forradalom több országban aratott győzelme még egymagában nem teremti meg az új típusú kapcsolatokat. A szocialista országoknak bonyolult feladatokkal, problémákkal kell szembenézniük, le kell küzdeniük a tőkés múlt örökségét, szembe kell szállniuk az imperialisták és a különböző fajta opportunisták mesterkedéseivel, mindazokkal, akik meg akarják bontani a testvéri közösség sorait.

„Az új típusú nemzetközi kapcsolatok kialakulása — állapítják meg az SZKP Központi Bizottságának tézisei — bonyolult és sokrétű folyamat, amely összefügg a kizsákmányoló osztályok sok évszázados uralma súlyos örökségének — a nemzeti elzárkózásnak, a gyűlöletnek és a bizalmatlanságnak — leküzdésével. A gazdasági és társadalmi fejlettség színvonalában, az osztályszerkezetben és a történelmi, valamint a kulturális hagyományokban mutatkozó, a múlttól örökölt különbségek objektív nehézségeket támasztanak olyan lényeges feladatok megoldásában, mint a sokoldalú együttműködés megszervezése, a nemzetközi szocialista munkamegosztás rendszerének megszervezése.”⁷⁹

A szocialista közösség országai sikeresen oldanak meg bonyolult nemzetközi feladatokat. A szocialista világrendszer létrejöttében és az új típusú politikai együttműködés fejlődésében kivételesen fontos szerepe van a Szovjetuniónak. A szovjetország fennállásának első napjaitól kezdve a világ dolgozóival való nemzetközi szövetség és együttműködés politikáját folytatja. Ez a szövetség hatalmas erőforrás mind a szocializmus első országában, mind az egész nemzetközi forradalmi mozgalomban.

A Szovjetunió sokkal és sokoldalúan járult hozzá a világ forradalmi megújulásához. A szovjet nép mindig nemzetközi kötelességének tartotta és tartja ma is, hogy ott legyen az elnyomás, a kizsákmányolás ellen, a népeknek az általuk választott úton való szabad fejlődéséért, a demokráciáért és a szocializmusért vívott harc élvonalában. Amikor a Szovjetunió a polgárháború éveiben a külföldi intervenciók, a Nagy Honvédő Háború alatt pedig a fasizmus, majd a háború utáni években az imperializmus agresszív erői ellen harcolt, nemcsak a saját szabadságáért és függetlenségéért, hanem az egész szocializmus sorsáért is folytatta harcát.

Az SZKP külpolitikája a szovjet nép, a testvéri szocialista országok dolgozói, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom, az összes békeszerető népek hősi és aktív harcának eredményeként kialakult objektív világhelyzet reális osztályértékelésén

⁷⁹ A Nagy Októberi Szocialista Forradalom ötven éve. Tézisek. Társadalmi Szemle, 1967. 7. sz.

alapul. A két rendszer — a kapitalista és a szocialista rendszer — osztályharca a gazdaság, a politika és az ideológia szférájában ma is folytatódik, mivel a szocializmus és a kapitalizmus világnézete, osztálycéljai szemben állnak egymással és kibékíthetetlenek. Az SZKP arra törekszik, hogy ez a történelmileg elkerülhetetlen harc olyan formákat öltjön, amelyek nem fenyegetnek háborúkkal, veszélyes konfliktusokkal és fegyverkezési versennyel.

A testvéri szocialista országok kommunista pártjai és kormányai számára a külpolitika lenini elvei irányadók. Ezek közül a legfontosabbak a proletár internacionalizmus elve és a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élése elve. Lenin a konkrét történelmi helyzet elemzése alapján kimutatta, hogy először is a különböző társadalmi berendezkedésű államok egymás mellett élése egy egész történelmi folyamat során elkerülhetetlen; másodsor, a szocializmus érdekei szempontjából kívánatosak és célszerűek ennek az egymás mellett létezésnek békés formái, vagy amint Lenin mondta, a békés egymás mellett élés; harmadszor, a társadalmi-gazdasági rendszerek szembenállása és az imperializmus agresszív törekvései ellenére megvan a reális lehetőség a szocialista és a kapitalista államok békés egymás mellett létezésére.

A békés egymás mellett élés az emberi társadalom fejlődésének objektív szükségszerűsége. Azt feltételezi, hogy az államok lemondjanak a háborúról mint az egymás közötti vitás kérdések megoldásának eszközéről, s azokat békés tárgyalások útján oldják meg; az egyenjogúság, a kölcsönös megértés és az államok közti bizalom, egymás érdekeinek a figyelembevétele; a belügyekbe való be nem avatkozás; az országok szuverenitásának és területi integritásának szigorú tiszteletben tartása; a gazdasági és a kulturális együttműködés fejlesztése a teljes egyenlőség és a kölcsönös előnyök alapján.

A marxizmus—leninizmus abból indul ki, hogy a békés egymás mellett élés a különböző társadalmi rendszerű államok egymás közti viszonyában érvényesül, a tőkésországokban nem terjed ki az osztályok viszonyára, továbbá az imperializmus és a népek felszabadító mozgalma közti viszonyra. A békés egymás mellett élés — az osztályharc sajátos formája a nemzetközi

küzdőtéren. Ha ezt az elvet a különböző társadalmi berendezkedésű országok mint a nemzetközi jog normáját betartják, akkor ez kizárja az erő alkalmazását vagy az erővel való fenyegetést az államok között.

A nemzetközi politikában a szocializmusért való harc igen fontos tényezője a proletár nemzetköziség elve, amely a szocialista országok testvérpártjai tevékenységének minden oldalát áthatja.

A szocialista országok közti viszony gyakorlata nap mint nap egyre inkább bizonyítja, hogy a szocialista közösség nem egyszerűen államok számtani összege, társadalmi-gazdasági és politikai tekintetben nem egynemű országok konglomerátuma, hanem fejlődő, haladó társadalmi rendszer. Itt a szocialista fejlődés általános törvényszerűségei állnak előtérben. Az egyes testvéri országok hozzájárulása a közösség erősítéséhez, a szocializmus és a béke győzelméhez nem merül ki a saját országban folyó szocialista építés megvalósításában. Az egyes szocialista országok saját társadalmuk fejlesztésében, a közös feladatok megoldásában csak úgy érhetnek el sikereket, ha közösen harcolnak az egész szocialista közösség megszilárdításáért.

A Varsói Szerződés politikai, katonai szövetségében egyesült tagállamok, amikor kétoldalú barátsági, szövetségi és kölcsönös segítségnyújtási szerződéseket és számos más egyezményt kötöttek egymással, a szocialista országok biztonságának védelmezését, a barátság, az együttműködés és a kölcsönös segítségnyújtás fejlesztését, a nemzetközi béke biztosítását, a szocializmus, valamint a kommunizmus építéséhez kedvező feltételek megteremtését tűzték ki célul. A közös erőfeszítéseknek köszönhetően Kelet- és Délkelet-Európának a múltban elmaradott országai történelmileg rövid idő alatt fejlett, szocialista államokká váltak. Befolyásuk a nemzetközi küzdőtéren is megnövekedett.

A Varsói Szerződés jogszabály formájában rögzíti le a szocialista államok külpolitikájának egyik legfontosabb elvét, nevezetesen külpolitikai tevékenységük összehangolásának elvét.

A Szerződés valamennyi tagállam részére kötelezővé teszi a külpolitikai erőfeszítések koordinálását minden fontos nemzetközi kérdésben, valamint azt, hogy összehangolt külpolitikát folytassanak.

„A Szerződő Felek...” kötelezték magukat, hogy „...a nemzetközi béke és biztonság megerősítésének érdekeit szem előtt tartva tanácskozni fognak egymással a közös érdekeiket érintő minden fontos nemzetközi kérdésben”. Emellett az aláíró felek szuverén egyenlősége megköveteli, hogy „Az együttes védelem biztosítása és a béke és a biztonság fenntartása érdekében mindannyiszor haladéktalanul tanácskozni fognak egymással, valahányszor valamelyikük véleménye szerint a Szerződésben részt vevő egy vagy több államot fegyveres támadás fenyeget”.⁸⁰

Ezeknek a tanácskozásoknak az eredménye olyan kollektív intézkedések elfogadása lehet, amelyek szükségesek az önvédelemre való felkészüléshez az agresszív imperialista erők esetleges támadásával szemben.

A külpolitikai tevékenység összehangolásának elvét a Varsói Szerződésen kívül azok a kétoldalú szerződések és egyezmények is leszögezik, amelyeket a szocialista közösség országai kötöttek egymással. A Varsói Szerződés, amikor kimondja ennek az elvnek a sokoldalú alapon történő alkalmazását, a gyakorlatban is lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy a nemzetközi kérdések megoldásával kapcsolatban közösen lépjenek fel.

A szocialista országok kötelezték magukat arra, hogy a Szerződést fő politikai és jogi alapnak fogják tekinteni — „A Szerződő Felek kijelentik, hogy az érvényes nemzetközi szerződésekben megállapított kötelezettségeik nem ellentétesek a jelen szerződés rendelkezéseivel”. Ez biztosítja a szocialista nemzetköziség elvének igazi teljesülését, amely a szocialista államok közötti kölcsönös viszonyban irányadó elv, és meghatározza alapvető külpolitikai pozíciójukat a nemzetközi küzdőtéren.

A szocialista vívmányok közös védelme közvetlenül összefügg azzal, hogy minden testvérország teljesítse nemzetközi kötelezettségeit. A szocialista országok egyeztetett politikája, külpolitikai tevékenységük koordinálása sokban hozzájárult ahhoz, hogy a szocialista világrendszer az imperialistaellenes harc döntő tényezőjévé, a jelenkor vezető erejévé vált.

80 A Varsói Szerződés Szervezete 1955—1975. Dokumentumok. Kosuth—Zrínyi, Budapest, 1976. 9. old.

A szocialista országok egységének további megszilárdítása szempontjából nagy jelentősége volt a szovjet kormány 1956. október 30-án kiadott nyilatkozatának, amely „A Szovjetunió és a többi szocialista ország közti barátság és együttműködés fejlesztésének és további erősítésének alapjairól” címet viseli. Ez a dokumentum megállapította, hogy a második világháború után kialakult szocialista tábor bebizonyította életerejét. A szovjet kormány kijelentette, szilárdan tartja magát a párt XX. kongresszusának irányvonalához, a szocialista országok közötti kapcsolatok sokoldalú erősítéséhez a népek egyenjogúságának lenini elvei alapján, a történelmi múltnak és az egyes országok sajátosságainak figyelembevételével. A Szovjetunió kijelentette: kész más szocialista államok kormányaival közösen megtárgyalni a gazdasági, politikai, katonai és más testvéri kapcsolatok erősítését szolgáló intézkedéseket, és kiküszöbölni mindent, ami akadályozza fejlődésüket. Különös figyelmet szentelt a szocialista országok közös védelmi együttműködésének, amelynek alapja a Varsói Szerződés. Ez a nyilatkozat fontos politikai okmány volt, olyan dokumentum, amelyet minden szocialista ország helyeslően fogadott el, ezért fontos szerepet játszott együttműködésük további erősítésében és fejlesztésében.

A szocialista országok politikai együttműködésének tapasztalatai azt is mutatják, hogy egységük törvényszerű jelenség, és a kínai vezetés azon csoportjának irányzata, amely a szocializmus építését az egyes szocialista országokban a „saját erőre támaszkodás elmélete” alapján akarja elszigetelni a szocialista országok világközösségétől, a szocialista világrendszer fennállásának feltételei között reakciós és káros. A maoisták lemondanak a szocialista országokkal való együttműködésről, és helyette készek az imperializmus legreakciósabb erőihez közeledni.

A szocializmus elszigetelt építésének irányzata előnyös a reakciós imperialista erőknél, amelyek a nacionalizmus és a szovjetellenesség szításával igyekeznek gyengíteni a szocialista országok egységét, elszakítani őket a szocializmus leghatalmasabb támaszától a Szovjetuniótól, hogy aztán egyenként számoljanak le a szocialista országokkal.

A Varsói Szerződés fennállásának húszéves tapasztalatai azt mutatják, hogy minden szocialista ország csak a többi szocialis-

ta ország, elsősorban a Szovjetunió segítségével és egymással szoros egységben fejlődhet legsikeresebben. Ezért a külpolitikai tevékenység egyeztetése a szocialista világrendszer egységének és összeforrottságának erősítése a világ fejlődésére gyakorolt növekvő befolyás lényeges tényezője. A külpolitikai tevékenység egyeztetése növeli a Varsói Szerződés tagállamainak nemzetközi tekintélyét, és elősegíti nemzeti érdekeik tiszteletben tartását és védelmét. Az egyeztetett külpolitika megakadályozza, hogy az imperializmus reakciós erői a szocialista világrendszer rovására megpróbálják az egyik vagy másik szocialista országgal fennálló kétoldalú kapcsolatukat kihasználni.

A szocialista országok összehangolt fellépése a nemzetközi küzdőtéren növeli a szocialista közösség tekintélyét és a nemzetközi viszonyokra gyakorolt befolyását.

Lenin a testvéri népek együttműködéséről beszélve megállapította: „Mi a nemzetek önkéntes szövetségét akarjuk, olyan szövetséget, amely nem túrná meg egyik nemzet erőszakát sem, a másikkal szemben, olyan szövetséget, mely a legteljesebb bizalmon, a testvéri egység világos tudatán, teljesen önkéntes megegyezésen alapulna.”⁸¹ A Varsói Szerződés Szervezetében egyesült szocialista államok közössége ilyen önkéntes szövetség, amely a teljes bizalmon és a célok azonosságának a felismérésén alapszik.

2. Harc a békéért és a népek biztonságáért

A Varsói Szerződésben részt vevő testvéri országok politikai együttműködése a marxizmus—leninizmus, a proletár internacionalizmus elvei és a forradalmi osztályálláspont alapján összehangolt közös tevékenység a nemzetközi küzdőtéren. Ez a tevékenység igen széles és sokrétű, felöleli a szocialista államok életének és tevékenységének legkülönbözőbb oldalait: közös irányvonal kidolgozását és folytatását a szocialista világrendszer továbbfejlődésében; a tapasztalatcserét és a kölcsönös segítséget

⁸¹ *Lenin Összes Művei*. 40. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest. 49. old.

a szocializmus építésében és a testvéri országok védelmi képességének erősítésében; a szocialista államok egységének és összeforrottságának erősítését; olyan egyeztetett külpolitikai irányvonal kidolgozását, amelynek célja a béke megőrzése, a demokrácia és a szocializmus erősítése, az imperializmus agresszív terveinek megghiúsítása, kedvező feltételek teremtése a szocializmus és a kommunizmus építéséhez, a világ forradalmi mozgalmának fejlődéséhez.

Az együttműködés kiterjed a párt, az állami és a társadalmi élet minden területére.

A testvéri szocialista országok közti gyakorlatban meghonosodtak a testvérpártok Központi Bizottságai főtitkárainak, illetve első titkárainak találkozásai, a Varsói Szerződés tagállamai Politikai Tanácskozó Testületének ülései, a külügyminiszteri értekezletek és egyéb sokoldalú és kétoldalú találkozások.

A Varsói Szerződés fennállása óta a Politikai Tanácskozó Testület ülésein közösen dolgozzák ki azokat a fontos és konstruktív határozatokat, amelyek közvetlenül befolyásolják az államközi kapcsolatok fejlődését Európában és az egész világon.

A Varsói Szerződés tagállamainak külpolitikai tevékenysége sokirányú. Ezek közül a legfontosabbak a következők: harc a békéért és a kollektív biztonságért; a szocializmus vívmányainak a védelme; a szocialista országok egységének és összeforrottságának erősítése; a szabadságukért és függetlenségükért harcoló népek internacionalista támogatása.

A Varsói Szerződés Szervezetének és a szocialista közösséghez tartozó országok kommunista és munkáspártjainak és kormányainak tevékenységében a legfontosabb helyet a békéért és a népek biztonságáért vívott harc foglalja el.

„Nekünk szovjet embereknek — mondta L. I. Brezsnyev, amikor átnyújtották neki a Lenin-békedíjat — a tevékeny békeharc korántsem holmi időleges, konjunkturális feladat. Elvi, tudatosan meghatározott, állandó irányvonalunk ez, amelyet a szocialista közösség valamennyi országával testvéri egységben folytatunk.”⁸²

⁸² Brezsnyev, L. I.: Az SZKP és a szovjet állam külpolitikája. Kosuth Könyvkiadó, Budapest, 1974. 508. old.

Ezt a politikát a dolgozó tömegek osztályérdekei diktálják. Marx még a forradalmi munkásmozgalom hajnalán megállapította, hogy a világ munkásainak szövetsége végső soron gyökerestől kiirt mindenféle háborút, és hogy „... ellentétben a régi társadalommal, amelynek velejárója a gazdasági nyomor és a politikai téboly — új társadalom születik, melynek nemzetközi elve a béke, mert minden nemzetnél egyazon elv lesz uralkodó: a munka!”⁸³ Ilyen társadalom, ilyen társadalmi rendszer jött létre a tudományos kommunizmus alapján álló szocialista országokban.

A szocializmus természeténél fogva kizárja a háborút, mint társadalmi jelenséget. A szocialista országok közti béke megrendíthetetlensége olyan objektív tényezőkön alapul, mint a közös társadalmi-gazdasági rendszer, az elsőrendű érdekek és célok azonossága. Ezekből a tényezőkből következik a szocialista közösséghez tartozó országok közti viszony a barátság, a testvéri együttműködés és az elvtársi kölcsönös segítség viszonya.

A szocialista országok között a béke elválaszthatatlan minőségként szerepel, ezzel szemben a két ellentétes társadalmi rendszer országai, államai között a béke olyan állapot, amelyért harcolni kell. Az imperialista államokra jellemző a háborúra és a háborús konfliktusokra való törekvés. Éppen ezért az ellentétes társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett éléséért, a béke megőrzéséért vívott harc a jelenkor leglényegesebb feladatává, a Szovjetunió és a testvéri közösség más országai külpolitikájának egyik legfontosabb elvévé és tartalmává vált.

Amint a Varsói Szerződés fennállásának húszéves tapasztalatai bizonyítják, a szervezet egész tevékenysége egy esetleges európai agresszió megelőzésére és az általános béke fenntartására irányult.

A Varsói Szerződés tagállamai az aláíráskor ünnepélyesen hitet tettek arról, hogy a békének és a népek biztonságának a hívei. A Szerződés bevezetője szerint az aláíró államok újból megállapítják, hogy olyan európai kollektív biztonsági rendszer

⁸³ Marx—Engels Művei. 17. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1968. 5. old.

megteremtésére törekcszenek, amely valamennyi európai állam részvételén alapulna, társadalmi és államrendszerükre való tekintet nélkül, s amely lehetővé tenné erőfeszítéseik egyesítését az európai béke biztosítása érdekében. A 2. cikk kimondja: „A Szerződő Felek kijelentik, hogy az őszinte együttműködés szellemében készek részt venni minden nemzetközi akcióban, amelynek célja a nemzetközi béke és biztonság biztosítása, és minden erejüket e célok megvalósítására fordítják.”⁸⁴

Nehéz túlbecsülni azt, hogy milyen jelentősége van a nemzetközi feszültség enyhülésében és az európai béke megszilárdulásában annak a roppant tevékenységnek, amelyet a testvéri országok és a testvérpártok vezetői a Varsói Szerződés húszéves fennállása alatt folytattak. Ezeket a kérdéseket a Politikai Tanácskozó Testület majd minden ülésén és a Varsói Szerződés tagállamai párt- és állami vezetőinek számos találkozásán megvitatták.

Már a Politikai Tanácskozó Testület 1956 januárjában Prágában tartott első ülésén nyilatkozatot fogadtak el, amely kifejezésre juttatta a népek mélységes béketörekvését és konkrét javaslatokat tartalmazott az európai biztonság problémáinak megoldására, a fegyverzet csökkentésére és az atomfegyver betiltására. A nyilatkozat megállapította, hogy az európai országok békés fejlődési feltételeit jobban biztosíthatná a kollektív biztonság rendszerének megteremtése, amely az Európában létező katonai csoportosulások helyébe lépne. Mivel a nyugati országok nem voltak hajlandók az európai kollektív biztonság rendszerének azonnali létrehozására, a Politikai Tanácskozó Testület javasolta, hogy egyfelől a Varsói Szerződés tagállamai, másfelől az Észak-atlanti Szerződés tagállamai vállaljanak kötelezettséget arra, hogy a köztük keletkező vitákat és nézeteltéréseket békés eszközökkel oldják meg. A NATO tagállamai nem voltak hajlandók elfogadni ezeket a javaslatokat, hanem a további atomfegyverkezési hajszának, a nyugatnémet hadosztályok gyorsított felállításának útjára léptek, amelyeket a NATO csapásmérő erejének szántak.

⁸⁴ A Varsói Szerződés Szervezete 1955—1975. Dokumentumok. Kosuth—Zrínyi, Budapest, 1976. 8. old.

Ennek ellenére a Politikai Tanácskozó Testület moszkvai értekezletének 1958. május 24-én elfogadott nyilatkozata már megállapíthatta a szocialista országok harcának kedvező hatását, amelyet a békés együttélésen alapuló együttműködés fejlesztéséért, a fegyverkezési hajsza megszüntetéséért folytattak. A szocialista országok mellett a békéért kezdtek síkraszállni Ázsia és Afrika fejlődő országai, sőt még egyes kapitalista államok is.

Az ülés megállapította, hogy az imperialista államok uralkodó körei a népek akarata ellenére fokozták a „hidegháborút”, a fegyverkezési hajsztát, és katonai provokációkat hajtottak végre. Így az Egyesült Államok békeidőben atombombákat hordozó bombázó gépekkel folytat provokációs repüléseket a Szovjetunió határai felé, sorozatos kísérleti atomrobbantásokat hajtottak végre, jöllehet a Szovjetunió a maga részéről egyoldalúan beszüntette az atom- és hidrogénfegyverek további kipróbálását.

Köztudomású, hogy 1956-ban angol—francia—izraeli agressziót hajtottak végre Egyiptom ellen, miután pedig az megíiusult, az imperialista hatalmak 1957-ben újabb nyílt intervenciót kezdtek az arab országok ellen.

Ilyen körülmények között a Varsói Szerződés tagállamai ropant erőfeszítéseket tettek az agresszív erők megfékezésére, az általános béke és biztonság légkörének a megteremtésére.

A Varsói Szerződés országainak aktív tevékenysége nemcsak a szocializmus építésének kedvező külső feltételeit biztosította, hanem az agresszív imperialista csoportosulások megfékezésének is fontos tényezőjévé vált.

A Politikai Tanácskozó Testület 1958. évi moszkvai ülése a Szovjetunió kormányának az atomkísérletek egyoldalú beszüntetésére vonatkozó elhatározását olyan humánus cselekedetként értékelte, amely utat nyit az emberiség előtt ahhoz, hogy megszabaduljon a pusztító háború veszélyétől.

A Szovjetunió ezzel a cselekedetével ismét megmutatta, hogy minden ország népének békéjével és jólétével törődik. Ilyen lépésre egyetlen imperialista állam sem lenne képes. A Szovjetuniónak a kísérleti atomrobbantások egyoldalú beszüntetésére vonatkozó elhatározása messzemenő támogatásra talált a világ haladó erőinél, és arra kényszerítette az Egyesült Államo-

kat és Nagy-Britanniát, hogy ők is beszüntessék kísérleti robbantásaikat, majd utána tárgyalásokat kezdjenek azok teljes beszüntetéséről.

A Politikai Tanácskozó Testület ekkor ismét javasolta, hogy a Varsói Szerződés és a NATO tagállamai kössenek egymással megneemtámadási szerződést, és támogatta a Szovjetuniónak egy csúcserkekeztet összehívására vonatkozó javaslatát. Ezt a kérdést a Varsói Szerződés tagállamai külügyminisztereinek 1959 áprilisi varsói értekezlete tárgyalta meg részletesen. Az értekezlet jóváhagyta a Szovjetuniónak a nyugati országokkal küszöbönálló találkozására előterjesztendő javaslatait: a német békeszerződés megkötését, a nyugat-berlini megszálló rendszer megszüntetését és a szabad város státusának megadását, a Lengyel Népköztársaság és Csehszlovákia, valamint a Német Demokratikus Köztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság részvételét a tervezett genfi külügyminiszteri értekezleten. Ezek a javaslatok azonban ismét nem találtak kedvező visszhangra a nyugati országokban.

Miután a nyugati hatalmak beleegyeztek abba, hogy 1959 májusában Genfben megtartsák a külügyminiszterek értekezletét, több lépést tettek a nemzetközi helyzet kiélezésére. E célból elhatározták, hogy az európai NATO országok területén amerikai atom- és rakétatámaszpontokat, továbbá Bundeswehr támaszpontokat létesítenek. Mindez az európai nemzetközi helyzet további kiéleződésére vezetett.

A helyzetet értékelve a szocialista országok fontos lépéseket tettek biztonságuk biztosítása érdekében, de ezzel egyidőben folytatták az európai béke fenntartása útjainak és módjainak keresését, és új konstruktív javaslatokat tettek.

A Politikai Tanácskozó Testület 1960 februári moszkvai ülése fontos határozatokat hozott. Megvitatta egy általános és teljes leszerelési tárgyalás távlatait, a német békeszerződés megkötésének lehetőségeit, meghallgatta a Szovjetunió képviselőjének bejelentését a szovjet fegyveres erők jelentős csökkentéséről és arról, hogy a Szovjetunió milyen álláspontot foglal el a tervezett párizsi csúcstalálkozón.

Az ülésen elfogadott nyilatkozat megállapította, hogy némi haladás történt a nemzetközi feszültség csökkenése irányában.

Ennek jegyében kötöttek fontos szerződést 1959. december 1-én az Antarktisz békés felhasználásáról, alakították meg az ENSZ úrkutatási állandó bizottságát, az ENSZ XIV. közgyűlése 1959 szeptemberében elfogadta az általános és teljes leszerelésre vonatkozó szovjet határozati javaslattervezetet.

Az ülés résztvevői jóváhagyólag vették tudomásul azt, hogy a Szovjetunió a nagyhatalmak kormányfőinek küszöbönálló megbeszélésén felveti az általános és teljes leszerelés problémáját, a Németországgal kötendő békeszerződés kérdését, amely kimondaná Nyugat-Berlin szabad várossá alakítását, az atom- és hidrogénfegyver kísérletek betiltását, továbbá a Kelet és Nyugat közti kapcsolatok fejlesztésének módjait.

A Politikai Tanácskozó Testület 1961 márciusi moszkvai ülésén elfogadott közleménye már arra hívja fel a figyelmet, hogy az agresszív erők minden módon akadályozzák a nemzetközi feszültség enyhülését, fokozzák a fegyverkezési hajszát és a háborús előkészületeket, bővítik katonai támaszpont-hálózataikat Európában és a világ más részein, növelik a nukleáris- és rakétafegyver-készleteket, és nagy erőfeszítéseket tesznek újabb agresszív tömbök alakítására. 1961-ben az Egyesült Államok kezdeményezésére megalakult a Délkelet-ázsiai Nemzetek Egyesülése (ASEAN), amelynek tagjai Malájföld, Thaiföld és a Fülöp-szigetek.

Ilyen körülmények között a Varsói Szerződés tagállamai kénytelenek voltak egybehangolt intézkedéseket tenni a szocialista államok védelmi képességének növelése, a béke megszilárdítása érdekében, köztük olyanokat, amelyeknek célja az NDK és más szocialista országok érdekeinek védelme a Nyugat-Berlin területén tartózkodó ellenséges erők mesterkedéseivel szemben. A Politikai Tanácskozó Testület ugyanakkor újból kijelentette, hogy igyekszik új utakat keresni a nemzetközi feszültség enyhítésére, és ismét kinyilvánította azt, hogy a szocialista országok a békés egymás mellett élés politikájának érvényesítésére törekszenek.

A Varsói Szerződés tagállamainak a legfontosabb nemzetközi problémákkal kapcsolatos konstruktív álláspontját a Politikai Tanácskozó Testület következő ülései ismételten kinyilvánították. Így a Politikai Tanácskozó Testület 1962 júniusában Moszk-

vában tartott ülése ismét foglalkozott a német békeszerződés problémáival. Az ülésen elfogadott nyilatkozat megállapította, hogy a Varsói Szerződés tagállamai a vitás problémák békés megoldása mellett szállnak síkra. Egyúttal kijelentették, hogy abban az esetben, ha békeszerető politikájukra biztonságuk ellen irányuló tevékenységgel válaszolnak, szilárd eltökéltségük, hogy minden rendelkezésükre álló eszközzel megóvják biztonságukat, megvédik a békét.

A Politikai Tanácskozó Testület 1963 júliusi moszkvai ülése az imperializmus militarista és revansista köreinek megélénkülő tevékenységével, a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erőinek helyzetével foglalkozott.

1965 januárjában a Politikai Tanácskozó Testület varsói ülésén a szocialista közösség államai erélyesen elítélték a NATO államok azon terveit, hogy sokoldalú nukleáris erőket létesítsenek, ami azt jelentené, hogy a nyugatnémet militaristák is megkapnák az atomfegyvert. Az ülés résztvevői figyelmeztettek arra, hogy e tervek megvalósulása esetén a szocialista országok saját biztonságuk érdekében kénytelenek lesznek válaszléteket tenni. A Politikai Tanácskozó Testület javasolta a NATO országoknak, hogy fagyasszák be az atomfegyverek elterjesztését és létesítsenek atommentes övezetet Európában, s ismételten kinyilvánította, hogy a Varsói Szerződés tagállamai hajlandók meg nem támadási szerződést kötni a NATO tagállamaival.

A szocialista országok álláspontjának szilárdsága és a békeszerető közvélemény támogatása meghiúsította a NATO vezetőinek a sokoldalú nukleáris erők felállítására vonatkozó szándékát.

Az európai biztonság megszilárdítását szolgáló széles programot terjesztett elő a Politikai Tanácskozó Testület 1966 júliusi bukaresti ülése. Ez a program, amelyet az európai béke és biztonság megszilárdításáról szóló nyilatkozat tartalmaz, a többi között a következőket foglalja magában: a különböző társadalmi rendszerű európai államok jószomszédi kapcsolatainak fejlesztése a békés egymás mellett élés elve alapján; valamennyi katonai szövetség egyidejű feloszlata, vagy legalábbis a NATO és a Varsói Szerződés katonai szervezetének megszüntetése; az

európai földrészen tapasztalható háborús feszültség enyhítésére irányuló részleges intézkedések, mint például a külföldi katonai támaszpontok felszámolása, a külföldi csapatok teljes kivonása idegen területekről; mindkét német állam fegyveres erőinek meghatározott mértékű és meghatározott idejű csökkentése; atommentes övezetek létrehozása, annak a lehetőségnek a kizárása, hogy a Német Szövetségi Köztársaság bármilyen formában atomfegyverhez jusson; az európai államok közötti reálistan kialakult határok elismerése, a német kérdés békés rendezése annak alapján, hogy elismerik a két német állam létezését, a meglevő határokat és mindkét német állam lemond a nukleáris fegyverekről; általános európai tanácskozás összehívása, amely megvitatná az európai biztonság szavatolásának és az egyetemes európai együttműködés kibontakoztatásának kérdéseit.

Ugyanakkor a Nyilatkozat kijelentette, hogy „mindaddig, amíg létezik az észak-atlanti tömb, és az agresszív imperialista körök merényleteket követnek el a világbéke ellen, az értekezleten részt vevő szocialista országok megőrzik nagyfokú éberségüket, és el vannak szánva arra, hogy fokozzák erejüket és védelmi képességüket”.⁸⁵

A bukaresti értekezlet határozatainak igen nagy jelentőségük volt a béke ügye és a népek közti együttműködés fejlődése szempontjából. A határozatokat a világ haladó közvéleménye messzemenően támogatta. Az értekezlet megteremtette a szükséges feltételeket ahhoz, hogy 1967-ben Karlovy Varyban megtartsák az európai kommunista és munkáspártok képviselőinek értekezletét, amely az európai biztonság kérdéseivel foglalkozott. A testvérpártok mélyrehatóan elemezték az európai helyzetet és kijelölték a feszültség megszüntetésének útjait.

A bukaresti értekezlet határozatait továbbfejlesztette a Politikai Tanácskozó Testület szófiai (1968. március) és budapesti (1969. március) értekezlete.

A szófiai értekezlet nyilatkozatot fogadott el a vietnami amerikai agresszió kiterjedése miatt a békét fenyegető veszélyről, továbbá az atomsorompó-egyezmény tervezetéről.

85 A Varsói Szerződés Szervezete 1955—1975. Dokumentumok. 113. old.

A budapesti értekezlet Európa országaihoz intézett Felhívást fogadott el, amelyben felszólította őket, hogy egyesítsék erőfeszítéseiket az európai béke és biztonság megszilárdítására. A Felhívás állást foglalt az összeurópai értekezlet minél gyorsabb összehívása mellett, és az érdekelt országoknak konkrét, gyakorlati lépéseket javasolt az előkészítésre vonatkozóan. Az európai biztonság erősítésének közvetlen gyakorlati lépéseként javasolta, hogy szervezzék meg minél hamarabb az összes érdekelt európai állam találkozóját, ahol kölcsönös megegyezéssel megállapítanak az értekezlet összehívásának rendjét, és meghatároznak a napirendjén szereplő kérdéseket.

Az értekezlet résztvevői kijelentették: „Európa biztonságának alapvető feltétele az Európában fennálló határok — köztük az Odera—Neisse-határ, valamint az NDK és az NSZK közti határok — sérthetetlensége, az NDK és az NSZK létének elismerése, az, hogy az NSZK lemondjon az egész német nép képviselőinek igényéről és az atomfegyver bármilyen formában történő birtoklásáról. Nyugat-Berlin különleges státussal bír, és nem tartozik Nyugat-Németországhoz.”⁸⁶

Az európai biztonság megszilárdításához vezető úton fontos szakasz volt a Varsói Szerződés tagállamai külügyminisztereinek 1969 októberi prágai értekezlete. Ezen kidolgozták az összeurópai értekezlet konkrét napirendi kérdéseit, amelyek a következők voltak: az európai biztonság megteremtése, lemondás az erőszak alkalmazásáról vagy az erőszakkal való fenyegetésről az európai államok kapcsolataiban: az európai államok közti politikai együttműködés fejlesztését szolgáló, az egyenjogúságon alapuló, a kereskedelmi, gazdasági és műszaki-tudományos kapcsolatok kiszélesítése.

Az európai biztonság problémáját a Politikai Tanácskozó Testület két értekezlete tárgyalta, az 1970 augusztusi moszkvai és a decemberi berlini. A moszkvai értekezleten megtárgyalták az európai biztonság megszilárdítására irányuló összeurópai értekezlet előkészítésére vonatkozó javaslatok megvalósításának kérdését. A berlini tanácskozás megaláztatással vette tudomá-

86 A Varsói Szerződés Szervezete 1955—1975. Dokumentumok. 140. old.

sul Finnországnak azt a javaslatát, hogy az érdekelt államok előkészítő találkozását Helsinkiben tartsák meg.

A berlini értekezlet résztvevői újból megerősítették az európai biztonság problémáival kapcsolatos, a bukaresti nyilatkozatban kifejtett álláspontjukat, és „kifejezték pártjaik és kormányaik azon elhatározását, hogy országaik a továbbiakban is összehangolják nemzetközi akcióikat Európa és az egész világ biztonságának érdekében”.⁸⁷ Maradéktalanul támogatták a Csehszlovák Szocialista Köztársaságnak azt a jogos követelését, hogy a Német Szövetségi Köztársaság nyilvánítsa a müncheni egyezményt kezdettől fogva érvénytelennek, és ezenkívül kifejezték azt a reményüket, hogy Nyugat-Berlin kérdésében sikerül kölcsönösen elfogadható megegyezésre jutniuk. Az értekezlet még más fontos nemzetközi problémákat is megtárgyalt, felhívta a figyelmet arra, hogy a nemzetközi feszültség enyhülésének elengedési feltételei fokozták veszélyes aktivitásukat.

A Varsói Szerződés tevékenysége arról tanúskodik, hogy tagjai következetesen harcolnak az általános békének és a népek biztonságának szavatolásáért. Egyben azt is mutatja, hogy a szocialista országok állandóan növekvő befolyást gyakorolnak a nemzetközi kapcsolatok fejlődésére.

A szocialista közösség és az összes baráti országok érdekeinek, valamint a népek általános érdekeinek érvényesítéséért folytatott következetes harc pozitív eredményekkel járt. Az európai tartós béke biztosítására a Politikai Tanácskozó Testület bukaresti és budapesti értekezletén előterjesztett javaslatok visszatükröződtek azokban a szerződésekben, amelyeket 1970. augusztus 12-én a Szovjetunió és a Német Szövetségi Köztársaság, 1970. december 7-én pedig a Lengyel Népköztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság írt alá.

Különösen nagy jelentősége volt a Szovjetunió és a Német Szövetségi Köztársaság 1970. augusztus 12-én aláírt szerződésének, amely kimondja azt, hogy a Szerződő Felek nem alkalmazznak erőszakot egymással szemben és a vitákat kizárólag békés úton rendezik. Ez a szerződés rögzíti a Német Szövetségi Köztársaság és a Német Demokratikus Köztársaság, valamint

⁸⁷ A Varsói Szerződés Szervezete 1955—1975. Dokumentumok. 168. old.

más európai államok közti határokat, mindkét fél elismeri benne azt, hogy Lengyelország nyugati határa az Odera—Neisse-vonal, és kijelentik, hogy senkivel szemben sincsenek területi követeléseik stb. A szerződés a Varsói Szerződésben részt vevő országok kormányai hosszú, közös erőfeszítéseinek eredménye. „Az, amivel a Német Szövetségi Köztársaság kormányával folytatott többhónapos tárgyalások az európai népek békéjének és biztonságának erősítéséhez hozzájárulnak — mondta L. I. Brezsnyev —, lényegében a Varsói Szerződésben részt vevő szocialista országok közös politikájának eredménye. Mi ezt az egységes politikát közösen dolgoztuk ki barátainkkal és szövetségeseinkkel, és egymással szoros kapcsolatban, egyetértésben valósítjuk meg.”⁸⁸

Az imperializmus nem tudta megállítani a történelmi fejlődés menetét. A népek békéjének és biztonságának szavatolásában a kezdeményezés a szocialista országok kezében van, amelyek roppant befolyást gyakorolnak a világ eseményeinek fejlődésére.

A szovjet állam a Varsói Szerződés fennállásának egész ideje alatt a többi szocialista országgal szövetségben óriási munkát végzett a világ békéjének és biztonságának fenntartása érdekében.

A szovjet kormány kezdeményezésére több fontos nemzetközi egyezményt kötöttek, amelyek hozzájárulnak a háborús veszély csökkentéséhez és a nemzetközi feszültség enyhüléséhez. Ilyenek pl.: a kísérleti atomrobbantások eltiltása a légkörben, a világűrben és a víz alatt. Az erre vonatkozó szerződést 1963. augusztus 5-én Moszkvában írták alá a Szovjetunió, az Egyesült Államok és Nagy-Britannia képviselői. A világűr kutatásának és felhasználásának elveire vonatkozó, 1967. január 27-én aláírt szerződés, amely a Holdra és más égitestekre is kiterjed; az atomfegyver terjedésének megakadályozására vonatkozó 1968. június 1-i szerződés, amelyet a világ több mint száz állama írt alá; 1968-ban a Szovjetunió és az Egyesült Államok megállapodása egymással arra vonatkozóan, hogy tárgyalásokat kezdenek az atomfegyver célba juttatására alkalmas hadászati eszközök

kölcsönös korlátozásáról, majd csökkentéséről, a védelmi (elhárító) rendszereket is beleértve. Az erre vonatkozó tárgyalások Genfben folynak. A Szovjetunió javaslatára az ENSZ közgyűlésének XXIV. ülésszaka határozatot hozott, amely kimondja, hogy nemzetközi konfliktusokban a vegyi- és a baktériumfegyver alkalmazása ellenkezik a nemzetközi jognak a genfi jegyzőkönyvben foglalt, mindenki által elismert szabályaival.

A békéért és a népek biztonságáért folytatott harcban különösen nagy jelentősége volt annak a békeprogramnak, amelyet az SZKP XXIV. kongresszusa dolgozott ki. Ezt a programot minden testvéri kommunista és munkáspárt, az egész haladó emberiség helyeselte. Az SZKP XXIV. kongresszusa által kidolgozott békeprogram, amely a Varsói Szerződés tagállamai tevékenységének is alapjául szolgált, új szakaszt nyitott a nemzetközi kapcsolatok fejlődésében, a nemzetközi helyzetben fordulatot idézett elő a veszélyes és hosszú ideig tartó „hidegháborútól” a nemzetközi feszültség enyhülésének irányában.

1971 augusztusában a Krímben baráti találkozóra gyűltek össze a testvéri szocialista országok (Bolgár Népköztársaság, Magyar Népköztársaság, Német Demokratikus Köztársaság, Lengyel Népköztársaság, Csehszlovák Szocialista Köztársaság, Mongol Népköztársaság és a Szovjetunió) vezetői. A tanácskozásról kiadott közlemény hangsúlyozta az SZKP XXIV. kongresszusán előterjesztett békeprogram nagy jelentőségét.

A Szovjetunió és a szocialista közösség többi országa rendkívüli aktivitást tanúsított a békeprogram megvalósításában. Ennek eredményeképpen újabb sikerek születtek az európai feszültség enyhítése terén. Ebből a szempontból pozitív jelentősége volt az 1971. szeptember 3-án aláírt, Nyugat-Berlinre vonatkozó négyhatalmi egyezménynek, továbbá az NDK és az NSZK kormánya, valamint az NDK és a nyugat-berlini szenátus egyezményeinek. Ez az NDK széles körű nemzetközi elismerésére, nemzetközi pozícióinak megszilárdulására és arra vezetett, hogy létrejöttek a feltételek egy Európa szívében levő veszedelmes háborús tűzfészek felszámolásához.

Az európai politikai légkör javulása és a nemzetközi feszültség enyhülése szempontjából nagy jelentősége volt a Szovjetunió és Franciaország együttműködésének elveire vonatkozóan

1971-ben aláírt megállapodásnak, és azon szovjet—francia közös nyilatkozatnak, amely a békés egymás mellett élés politikáján alapul.

A Politikai Tanácskozó Testület 1972 januári prágai ülése az európai biztonság problémájával foglalkozott. Ezen az ülésen egy igen fontos okmányt dolgoztak ki. Nyilatkozatot az európai békéről, biztonságról és együttműködésről, amely az európai biztonság alapelveit, a következőkben határozta meg: a határok sérthetetlensége; az erőszakról való lemondás; a békés egymás mellett élés; jószomszédi kapcsolatok és együttműködés a béke érdekében; az államok kölcsönösen előnyös kapcsolatai; a leszerelés és az ENSZ támogatása. Az ülésen részt vevők megállapították, hogy Európában megérték a feltételek az összeurópai értekezlet összehívására. A szocialista országok kifejezték azt a reményüket, hogy az 1972. év nemcsak a béke új reményét hozza meg az európai népeknek, hanem a tényleges előrehaladást is e remény teljesüléséhez.

1972 a szocializmus aktív békeoffenzívájának éve lett. Az év legemlékezetesebb eseménye az volt, hogy az Egyesült Államok elnöke a szovjet—amerikai kapcsolatok történetében első ízben ellátogatott Moszkvába. A szovjet—amerikai tárgyalásokon fontos előrehaladást értek el a szembenállástól a békés egymás mellett élés politikájának irányában. Moszkvában fontos szovjet—amerikai egyezményeket írtak alá: a Szovjetunió és az Egyesült Államok közötti viszony alapjairól szóló jegyzőkönyvet, a rakétaelhárító rendszerek korlátozásáról szóló szerződést és egy ideiglenes egyezményt a hadászati támadó fegyverek bizonyos korlátozásáról.

A szovjet népnek több mint fél évszázados, majd utána az összes szocialista országok népeinek megfeszített katonai és gazdasági erőfeszítésére volt szükség ahhoz, hogy bebizonyítsák a békés egymás mellett élés életbevágó szükségszerűségét. Az a tény, hogy ezeket az elveket a kapitalizmus vezető országa, az Amerikai Egyesült Államok elismerte, a szocialista külpolitika sikereiről tanúskodik.

A békeprogramnak, a Politikai Tanácskozó Testület nyilatkozataiban és a testvérpártok kongresszusainak határozataiban kifejtett külpolitikai célok megvalósításában jelentős sikereket

értünk el az 1973—1974. évben is. Ide tartoznak: a vietnami háború befejezése, az NDK teljes nemzetközi elismerése és felvétele az ENSZ-be együtt az NSZK-val; a Csehszlovák Szocialista Köztársaság és az NSZK közti kapcsolatok rendezése; annak kijelentése, hogy a müncheni egyezmény ellenkezik a nemzetközi jog szabályaival; Kuba nemzetközi helyzetének megszilárdulása; az összeurópai biztonsági és együttműködési értekezlet sikerei. L. I. Brezsnyev az összeurópai értekezletről beszélve megállapította, hogy „kontinensünk jövőjébe nézni, az érdekelt államok közti kapcsolatok fejlődési útjait kijelölni a békés egymás mellett élés feltételei között — ez valóban történelmi méretű feladat”.⁸⁹

1973 legnagyobb eseménye L. I. Brezsnyev amerikai utazása, valamint Franciaországban, a Német Szövetségi Köztársaságban és Indiában tett látogatása volt, ahol a Szovjetunió képviselőjeként sikeresen képviselte a szocialista közösség államainak egyeztetett külpolitikai irányvonalát. Különösen nagy jelentőségűek az 1973-ban az Egyesült Államokban aláírt szovjet—amerikai egyezmények: a Szovjetunió és az Egyesült Államok egyezménye a nukleáris háború megelőzéséről, a hadászati támadó fegyverek további korlátozására vonatkozó tárgyalások alapelvei az atomenergia békés felhasználásával kapcsolatos tudományos és műszaki együttműködésre, a közlekedési együttműködésre, az államközi kapcsolatokra, a kulturális cserére vonatkozó egyezmények és mások.

A Varsói Szerződés tagállamainak és más békeszerető erőknek a békéért és a népek biztonságáért folytatott hosszú és következetes harca kedvező eredményekkel járt. A Politikai Tanácskozó Testület minden ülése, a kommunista és munkáspártok vezetőinek és a testvéri országok kormányfőinek találkozásai megannyi új mérföldkövet jelentettek a nemzetközi kapcsolatok normalizálódásának, a népek békéje és biztonsága védelmének útján.

A nemzetközi feszültség enyhítése terén nagy jelentősége volt a Politikai Tanácskozó Testület 1974 áprilisi varsói ülésé-

⁸⁹ Брежнев, Л. И.: О внешней политике КПСС и Советского государства, стр. 540.

nek. Az erről kiadott közlemény szerint „A Politikai Tanácskozó Testület ülésének résztvevői megelégedéssel állapítják meg, hogy jelenleg a feszültség enyhülésének irányzata az európai és a világhelyzet alakulásának uralkodó vonása. A nemzetközi kapcsolatok gyakorlatában a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élésének elve mind szélesebb mértékben érvényesül. Egyre erőteljesebben jutnak kifejezésre az államközi kapcsolatok olyan alapvető normái, mint a függetlenség és a szuverenitás, a területi épség, az Európában kialakult államhatárok sérthetetlenségének tiszteletben tartása, az erő alkalmazásáról és az azzal való fenyegetésről történő lemondás, az egymás belügyeibe való be nem avatkozás”.⁹⁰ A közlemény azt is megállapítja, hogy az összeurópai értekezlet összehívása a béke ügyének nagy eredménye, a józan ész győzelme a nemzetközi kapcsolatokban.

Az ülés résztvevői úgy nyilatkoztak, hogy a politikai enyhülést katonai enyhüléssel kell kiegészíteni. Ismét leszögezték az európai fegyveres erők és fegyverzet csökkentésével kapcsolatos álláspontjukat, amelyet az 1972-es prágai „Nyilatkozat — az európai békéről, biztonságról és együttműködésről” tartalmaz, s amely azon az elven alapul, hogy a tárgyalásokon részt vevő egyik fél biztonságán se essék csorba. Ismét kijelentették, hogy készek felosztatnia a Varsói Szerződés Szervezetét az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének egyidejű felosztatása mellett — vagy első lépésként hajlandók megszüntetni katonai szervezeteiket. Az ülés résztvevői ugyanakkor kijelentették, hogy „amíg fennmarad a NATO, és nem tesznek hatékony intézkedéseket a leszerelés terén, addig a Varsói Szerződés tagállamai elengedhetetlennek tartják védelmi képességük erősítését, és ebben a vonatkozásban szoros együttműködésük fejlesztését”.⁹¹

Az ülésen elfogadott nyilatkozatok — „A közel-keleti tartós és igazságos békéért”, „A tartós békéért Vietnamban, a vietnami nép igazságos nemzeti érdekeinek biztosításáért”, „Vessenek véget az önkénynek és a demokráciák üldözésének Chilében” —

90 A Varsói Szerződés Szervezete 1955—1975. Dokumentumok. 224. old.

91 A Varsói Szerződés Szervezete 1955—1975. Dokumentumok. 230. old.

teljes szolidaritásukról biztosítják az arab népeket az imperialisták agressziós politikája ellen, az izraeli csapatoknak az összes megszállt területekről való kivonásáért és a palesztinai arab nép törvényes jogaiért vívott harcukban, a vietnami népet abban a harcban, amelyet a békés, egységes, független és demokratikus Vietnam megteremtéséért folytat. Az értekezlet résztvevői elítélték a chilei katonai junta önkényét, és felhívással fordultak a világ közvéleményéhez, hogy még szélesebben bontakoztassa ki nemzetközi szolidaritását a chilei népnek a terror ellen, a demokratikus szabadságjogok helyreállításáért vívott harcával.

A Politikai Tanácskozó Testület varsói értekezletének határozatát a haladó közvélemény a népek békeharca akcióprogramjának nevezte.

Világszerte nagy visszhangot keltettek L. I. Brezsnyevnek, az SZKP Központi Bizottsága főtítkárának G. Ford, amerikai elnökkel, valamint Giscard d'Estainggel, Franciaország köztársasági elnökével való 1974. évi találkozásának eredményei. E találkozások szintén jelentős mértékben hozzájárultak a nemzetközi feszültség tartós enyhüléséhez, s a Szovjetunió és a szocialista közösség országai pozícióinak erősödéséhez, tekintélyük növekedéséhez.

A szocialista országok a békés egymás mellett élés politikáját folytatják, s ugyanakkor erélyesen visszautasítják az imperializmusnak, a reakciónak a szocialista országok és a nemzeti felszabadító mozgalom elleni agresszív próbálkozásait.

A Varsói Szerződés országai erélyesen sikraszálltak a vietnami nép igazságos harcának támogatásáért és minden segítséget megadtak harcukhoz.

A vietnami nép hősi harca és az a sokoldalú támogatás, amelyben a testvéri szocialista országok részéről Vietnam részevült, az amerikaiak vietnami agressziójának teljes kudarcát eredményezte. Az Egyesült Államok, miután katonai és politikai vereséget szenvedett, kénytelen volt aláírni a konfliktus békés rendezéséről szóló egyezményt. Ez a béke és a szocializmus erőinek nagy győzelme volt, megmutatta, mennyire hiábavalók az imperialisták azon kísérletei, hogy az „erő” alapján oldjanak meg nemzetközi kérdéseket.

A testvéri szocialista országok szilárd és határozott álláspontja nemegyszer hatott már kijózanítóan az imperialista agresszorokra, és kényszerítette őket arra, hogy lemondjanak rabló terveikről. Így volt ez az 1956—1958-as években is, amikor a szocialista országok eltökéltsége a béke védelmében, állj-t parancsolt az imperializmus Egyiptom, Szíria és Irak ellen irányuló agressziójának.

A Szovjetunió 1956-ban segítséget nyújtott a testvéri magyar népnek az ellenforradalmi lázadás felszámolásához; 1961-ben az NDK elleni, a következő évben pedig a forradalmi Kuba elleni imperialista agressziót akadályozta meg. A proletár internacionalizmus erejének ragyogó megnyilvánulása volt az a segítség, amelyet 1968-ban a testvéri szocialista országok nyújtottak a csehszlovák népnek a szocialista vívmányok megvédelmezéséhez. E vívmányok a belső ellenforradalom és a nemzetközi imperialista reakció tevékenységének következtében forogtak veszélyben.

A nemzetközi reakció terveit az öt szocialista ország — a Bolgár Népköztársaság, a Magyar Népköztársaság, a Német Demokratikus Köztársaság, a Lengyel Népköztársaság és a Szovjetunió — együttes fellépése megghiúsította. Ezekben a napokban a Szovjetunió és a többi szocialista ország mindent elkövetett annak érdekében, hogy megvédje Csehszlovákia dolgozóinak szocialista vívmányait.

A Csehszlovák Kommunista Párt XIV. kongresszusa határozatban mondott köszönetet a szocialista országoknak ezért a támogatásért és segítségért: „A kongresszus őszinte köszönetét nyilváníttja az SZKP-nak, a szovjet kormánynak, a szovjet népnek és a többi szocialista országnak azért, hogy megértéssel viseltettek a csehszlovák kommunisták és a szocialista módon gondolkozó állampolgárok aggodalma iránt — amelyben a szocializmus féltése jutott kifejezésre —, s nem késlekedtek a segítséggel. Ebben a helyzetben szövetségeseink internacionalista segítsége szükséges és az egyedüli helyes megoldás volt. Megfelelt a csehszlovák dolgozók, a nemzetközi munkásosztály, a szocialista közösség együttes érdekeinek és a kommunista világmozgalom osztályérdekeinek. Megmentette országunkat a polgárháborútól és az ellenforradalmi fordulattól, elhárította a szo-

cializmus európai pozícióit fenyegető veszélyt, és megszüntette a második világháborúban elért eredmények revízió alá vételének veszélyét.”⁹²

Mindezek a tények arról tanúskodnak, hogy az imperializmus legagresszívabb körei nem mondtak le a szocialista országok és a nemzeti felszabadító mozgalom elleni harc háborús módszereiről. Eppen ezért a Varsói Szerződés tagállamainak akcióegysége saját biztonságuk szavatolásának és a béke megszilárdításának igen fontos feltétele.

Amint L. I. Brezsnyev elvtárs, az SZKP Központi Bizottságának főtitkára a békeszerető erők világkongresszusán megállapította, „sem a béke, sem pedig az enyhülés nem állandósul a világ színterén önmagától, mint valamiféle égből hulló kegyes ajándék. Csak úgy érhető el, ha az összes békeszerető erők — államok, politikai pártok, irányzatok, társadalmi szervezetek és az egyes emberek — állhatatosan és fáradhatatlanul harcolnak minden ellen, ami az enyhülést gátolja, a békét fenyegeti, háborús veszélyt teremt”.⁹³

A szovjet állam, amely a fasizmus elleni harc fő terhét viselte az SZKP Központi Bizottságának, a Legfelsőbb Tanács Elnökségének és a szovjet kormánynak a nagy győzelem 30. évfordulója alkalmával a népekhez, a parlamentekhez és a kormányokhoz intézett felhívásában ismét kifejezte azt a szilárd eltökéltségét, miszerint minden tőle telhetőt elkövet annak érdekében, hogy a többi néppel és állammal közösen kirekessze a háborút az emberiség életéből.

92 XIV съезд Коммунистической партии Чехословакии. М., Политиздат, 1971, стр. 227.

93 Брежнев, Л. И.: За справедливый, демократический мир, за безопасность народов и международное сотрудничество, стр. 30—31.

A VARSÓI SZERZŐDÉS TAGÁLLAMAINAK KATONAI EGYÜTTMŰKÖDÉSE

1. A katonai együttműködés alapelveiről

A szocialista országok csak az esetben tudják megbízhatóan szavatolni biztonságukat, ha katonai téren szorosan együttműködnek. Minél szélesebb és szorosabb a szocialista államok közti katonai együttműködés, minél erősebb a barátság népeik és hadseregeik között, annál biztosabb védelmük ügye. A nemzeti és a nemzetközi érdekek egysége és kölcsönhatása sehol sem lép előtérbe olyan nyilvánvalóan és olyan objektív szükségszerűségként, mint a szocializmus fegyveres védelmének területén. Ezt igazolja a Varsói Szerződés Szervezetének húszéves tevékenysége is. A katonai együttműködés mint a biztonság erősítésének legfontosabb tényezője, felszínre hozta mindazokat a pozitívumokat, amelyeket a szocialista országok egymás közötti kapcsolataikban már a Varsói Szerződés megkötése előtt elértek.

A Varsói Szerződés országai között a katonai együttműködés terén ugyanazok az elvek érvényesülnek, mint minden más területen, nevezetesen politikai, gazdasági, tudományos, műszaki és kulturális téren.

A katonai együttműködés meghatározó vezérelve, a proletár internacionalizmus, a szocialista országok tevékenységének minden oldalát áthatja. A proletár internacionalizmus katonai vonatkozásban konkrétan abban nyilvánul meg, hogy a Varsói Szerződés tagállamai kölcsönösen és állandóan segítik, támogatják egymást védelmük erősítésében, nemzeti hadseregeik szervezésében, fejlesztésében és kiképzésében. A szövetséges országok a szocializmus védelmének ellátása során a nemzeti érdekeket szoros összhangba hozzák a nemzetközi érdekekkel. Ez a

tevékenység messzire terjed, tervszerű, és hatékonyan elősegíti a katonai együttműködést, a barátság és a testvériség kiszélesedését, elmélyülését a szocializmust és kommunizmust építő népek és hadseregeik között.

A testvéri együttműködésben nagy szerepet játszik az a segítség, amelyet a Szovjetunió és Fegyveres Erői nyújtanak a Varsói Szerződés többi hadseregének. Ez a segítség előmozdítja azt, hogy a szövetséges országok sikeresen oldják meg védelmi képességük növelésének számos feladatát, hadseregük korszerű fegyverzettel és technikával való felszerelését, csapataik és flottáik korszerű szervezeti felépítését, azok harckészültségének magas szinten tartását, mozgósítási készségük tökéletesítését.

A proletár internacionalizmus lenini eszméjének érvényesülése katonai téren a Varsói Szerződés hadseregeinek harci közösségében testesül meg. E harci közösség a szocialista országok közti új típusú együttműködés olyan magasabb rendű formája, amely csak a szocialista világrendszer fejlődésének eredményeként alakulhatott ki az egyenjogú szocialista országok társadalmi-politikai és gazdasági bázisán. Ezt a közösséget — amely a testvéri országok közti általános gazdasági, politikai és kulturális együttműködés szerves része —, a szövetséges hadseregek közti valóban testvéri kapcsolatok jellemzik. E testvéri viszony az Egyesített Fegyveres Erők egész életét, tevékenységük minden oldalát áthatja, és elősegíti az egyes hadseregek állandó fejlődését, tökéletesedését.

A szövetséges hadseregek harci közössége egyik állam vagy nép ellen sem irányul. Fő célja „a két ellentétes társadalmi rendszer létezésének körülményei között biztosítsa a szocialista országok teljes biztonságát, megbízhatóan védelmezze az agresszor kísérleteivel szemben leghaladóbb társadalmi rendszerünket, biztosítsa a szocializmus és a kommunizmus eredményes építéséhez szükséges külső feltételeket”.⁹⁴

A proletár internacionalizmus elvének érvényesülése a szövetséges országok katonai együttműködésének minden területén visszatükröződik. Így pl. a Varsói Szerződés katonai szerve-

⁹⁴ Grecsko, A. A.: A szovjet állam fegyveres erői. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1977. 467. old.

zetében, az Egyesített Fegyveres Erők felépítésében, a koalíciós és a nemzeti katonai szervek tevékenységében. Az Egyesített Fegyveres Erők vezető szervei munkájukat a tagországok honvédelmi minisztériumaival szoros együttműködésben végzik, közös intézkedések, egyeztetett tervek alapján.

A szövetséges hadseregek személyi állományának nevelése a proletár internacionalizmus, az egység és a testvéri barátság szellemében, a szocializmus és a kommunizmus közös ügyének megvédésére való készség szellemében történik.

A proletár internacionalizmus elvének érvényesülése abban a nagy segítségben is megnyilvánul, amelyben a Varsói Szerződés országai részesítik a szocialista vívmányaik megszilárdításáért, a nemzeti felszabadulásért és a függetlenségért harcoló népeket. Ezt számos történelmi példa is bizonyítja. Nevezetesen: a Varsói Szerződés országai önzetlen és messzemenő segítséget nyújtottak a sokat szenvedett vietnami népnek, amikor az amerikai imperializmussal vívta nehéz harcát szabadságáért és függetlenségéért. Sokoldalú segítséget nyújtottak az arab országoknak is a nemzetközi imperializmus és a cionizmus elleni harcukhoz. A Szovjetunió és a szocialista közösség országai két ízben is segítettek Egyiptomnak és Szíriának katonai potenciáljuk helyreállításában az Izrael elleni háborúban szenvedett nagy veszteségek után. 1967-ben a Szovjetunióból érkező szállítmányok tették lehetővé, hogy az egyiptomi hadsereg teljesen pótolja fegyverzetének, harci technikájának veszteségeit.

„Mi segítjük és segíteni is fogjuk azokat, akik a népek ügyeibe való imperialista beavatkozás ellen harcolnak, az imperialista agresszió áldozatait — mondta L. I. Brezsnyev. — Ennek a segítségnek formái a körülményektől függően a legkülönbözőbbek lehetnek — politikai, diplomáciai, gazdasági vagy katonai —, de a tartalom mindig egy: az agresszor visszaverése, a népek független fejlődésre való jogának a védelme, a népek békéjének és biztonságának védelme, és ezzel együtt a szocializmus érdekeinek védelme.”⁹⁵

A Varsói Szerződés tagállamai közti katonai együttműködés fontos törvénye a teljes egyenjogúság elve.

⁹⁵ Брежнев, Л. И.: Ленинским курсом, т. 2, стр. 128.

Ez az elv egyenesen következik a proletár internacionalizmus elvéből, mert amint azt Lenin „A nagyoroszok nemzeti büszkeségéről” című művében helyesen állapította meg, az internacionalizmus — az egyenlőség emberi elve. Ugyanakkor a szocialista államok és hadseregeik egyenjogúsága nemcsak az önállóságra vonatkozó jogot foglalja magába, hanem azt is, hogy az egyes országok felelősek a testvéri országok közössége és a testvéri hadseregek harci közössége előtt a védelmi képességük fokozásáért, a szövetséges országok biztonságának szavatolásáért. Ennek a tételnek a megszegése sérti a proletár, a szocialista internacionalizmus elvét.

Az egyenjogúság a Varsói Szerződés országai közti katonai együttműködés valamennyi területére jellemző. Szemléltetően bizonyítja ezt a Varsói Szerződés katonai szerveinek tevékenysége, így pl. a Honvédelmi Miniszterek Bizottságának, az Egyesített Parancsnokságnak, a Katonai Tanácsnak, az Egyesített Fegyveres Erők Törzsének és más szerveknek munkája.

Ezeknek a szerveknek tevékenységével később részletesebben foglalkozunk. Itt csak arra szeretnénk felhívni a figyelmet, hogy az egyes szervek határozataikat és ajánlásait csak az összes érdekelt felek hozzájárulásával fogadják el, és ezekben az egyesített katonai szervezetekben a szövetséges hadseregek képviselői minden kérdés eldöntésében azonos jogokkal rendelkeznek, tekintet nélkül arra, hogy az egyes hadseregek mekkora kontingenssel járultak hozzá az Egyesített Fegyveres Erökhöz.

A szövetséges hadseregek közti egyenjogúság akkor is érvényesül, amikor az Egyesített Fegyveres Erők közös feladatokat hajtanak végre. Ezek a feladatok (gyakorlatok, értekezletek, konferenciák stb.) szerepelnek az általános tervekben, és csak a megfelelő nemzeti parancsnokságok hozzájárulásával hajtják végre őket. Közös feladatok minden szövetséges ország területén végrehajthatók, s ezeket mind az egyesített, mind a nemzeti parancsnokság képviselői irányíthatják.

A Varsói Szerződés országai közti katonai együttműködés létfontosságú kérdéseinek eldöntésénél az egyenjogúság elve az egység, a kollektivitás elvével párosul.

Az egység elve semmiképpen sem csorbítja a szocialista államok szuverenitását, hanem éppen ellenkezőleg, annak biztos

garanciája. Az egyenjogúság és az egység egymást kölcsönösen kiegészítő elvek. A Varsói Szerződés Szervezete tagjainak egysége és teljes egyenjogúsága, ez a szocialista országok és hadseregeik közti együttműködés fő jellemzője.

A marxizmus—leninizmus hívei határozottan elítélik azok álláspontját, akik azt javasolják a szocialista országoknak, hogy saját védelmük megszervezésénél kizárólag a saját erejükre támaszkodjanak. Már Marx megállapította, hogy „... ha a munkások semmibe veszik azt a testvéri köteleket, amelynek fenn kell állnia a különböző országok munkásai között és ösztönözni kell őket arra, hogy szilárdan kitartsanak egymás mellett a felszabadulásért vívott minden küzdelemben, akkor összhang nélküli erőfeszítéseik közös kudarcával bűnhődnek”.⁹⁶ Ezért a maoisták által hirdetett „támaszkodj saját erődre” jelszó — olyan elmélet, amely a szocialista országok egységének, tömörülésének megbontását célozza.

Az egység elve nem ideiglenes követelmény, ami csak a Varsói Szerződés Szervezetéhez való tartozásból következik. Ez állandóan ható elv, jellemző az egész szocialista közösség országai közti sokoldalú együttműködésre. A szocialista országok céljai, feladatai közősek abban, hogy a szocializmus, a kommunizmusnak fegyveres védelmét a testvéri népeknek és hadseregeiknek kollektív erőfeszítésekkel kell biztosítaniuk.

Valamennyi szövetséges ország közösen dönti el védelme erősítésének kérdéseit, a nemzeti hadseregek építésében, fejlesztésében, kiképzésében egységes kritériumok — a hadügy objektív folyamatainak, a háború törvényeinek, a hadművészet elveinek egységes marxista—leninista értelmezése — vezérlik őket. A szövetséges hadseregekre jellemző, hogy azonos elvi állásponton vannak a hadműveleti művészet, a harcászat kérdéseiben, egyetértenek a haderő- és fegyvernemek harci alkalmazásával kapcsolatban, egyeztetett politikát folytatnak az alapvető fegyverfajták és harci technika szabványosítására vonatkozóan.

Napjainkban, amikor az imperializmus továbbra is a legreakciósabb, a legagresszívabb erő a világon, amely állandóan fenye-

⁹⁶ Marx—Engels Művei. 16. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1964. 10. old.

geti a szocialista államok érdekeit, a szocialista közösség országainak és hadseregeiknek egysége nyújt biztos garanciát ezen országokban a szocialista és kommunista építés feladatainak megoldására, a béke megőrzésére és megszilárdítására.

Teljes biztonsággal állíthatjuk, hogy a Varsói Szerződés Szervezete, amelyben megtestesül az európai szocialista országok egysége, és amely roppant gazdasági, erkölcsi és katonai potenciállal rendelkezik, megbízhatóan garantálja valamennyi szocialista ország függetlenségét, garantálja a béke megőrzését.

A Varsói Szerződés tagállamai katonai együttműködésének további vezérelve az, hogy a szövetséges országok védelmének ügyét, a hadseregek szervezését (építését) és fejlesztését, az Egyesített Fegyveres Erők erősítését a kommunista és munkáspártok irányítják.

A Szerződésben részt vevő szocialista országok honvédelmi kérdései az általános állami fejlesztés elválaszthatatlan részét alkotják, azok végrehajtása a kommunista és munkáspártok határozatainak megfelelően történik. A szocialista országok kommunista és munkáspártjai ezt a tételt programjukban és egyéb pártokmányaikban is rögzítik.

Az SZKP Programjában ez áll: „A hadsereg építésének fő alapja az, hogy a kommunista párt vezeti a fegyveres erőket, s ez abban fejeződik ki, hogy növekszik a pártszervezetek szerepe és befolyása a hadseregben és a hajóhadban.”⁹⁷

Természetesen, a Varsói Szerződés országainak katonai együttműködése is az említett országok kommunista és munkáspártjainak határozatai szerint valósul meg, az együttműködés e pártok állandó gondoskodásának tárgya.

A Bolgár Kommunista Pártnak az 1971. évi X. kongresszuson elfogadott programja kimondja: „nemzeti és internacionalista feladatainkból és kötelezettségeinkből kiindulva a Bolgár Kommunista Párt a jövőben is kiveszi részét a szocialista világrendszer védelmi erejének a növeléséből”.⁹⁸

A Lengyel Egyesült Munkáspárt VI. kongresszusa megállapí-

97 Az SZKP XXII. kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1962. 807. old.

98 Програма БКП. София, Партиздат, 1971, стр. 107.

totta, hogy „a párt elvi jelentőséget tulajdonított a Varsói Szerződésben testet öltött védelmi erő további növelésének és az e téren folyó politikai koordináció fejlesztésének; a Varsói Szerződés, tagjai biztonságának és az európai békének alapvető garanciája”.⁹⁹

Más testvérpártok okmányai és nyilatkozatai szintén kiemelik a Varsói Szerződés országai közti katonai együttműködés fontosságát és szükségességét.

Ami a Szovjetunió Kommunista Pártját illeti, az egész világ tudja, hogy milyen fáradhatatlan munkát végez a szocialista közösséghez tartozó országok közti barátság kiszélesítése és elmélyítése és tömörítésük, valamint katonai együttműködésük erősítése érdekében, azért, hogy szavatolja a szocialista országok biztonságát és valamennyi nép békés munkáját. A Lenin születésének 100. évfordulóján tartott ünnepi ülésen mondott beszédében L. I. Brezsnyev, az SZKP Központi Bizottságának főtitkára ezt mondta: „... minden erőnket arra összpontosítjuk, hogy a szocialista országok harci szövetsége — Varsói Szerződés Szervezete — még erősebbé váljék, hogy megszilárduljon a szocialista országok közös védelme”.¹⁰⁰

A szövetséges országok katonai együttműködésének erősítését szívükön viselő kommunista és munkáspártok egysége és összeforrottsága a Varsói Szerződés erejének és legyőzhetetlenségének fő forrása.

A Varsói Szerződés tagállamainak katonai együttműködéséhez alapul szolgáló elvek rövid elemzése azt mutatja, hogy ezen elvek magából a szocialista társadalom természetéből következnek, s szilárd társadalmi-politikai, gazdasági, ideológiai alapjuk van. Dialektikus egységük olyan biztos fundamentum, amelyre a testvéri szocialista országok és hadseregeik megingathatatlan harci szövetsége épül.

99 VI. Zjazd Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Warszawa, 1972. s. 68. (Fordítás lengyelből.)

100 Brezsnyev, L. I.: SZKP és a szovjet állam külpolitikája. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1974. 240. old.

2. A Varsói Szerződés Szervezetének katonai szervei és a szövetséges hadseregek harci közösségének erősítését szolgáló tevékenységük

A szövetséges országok közti katonai együttműködés kiszélesítésében és elmélyítésében fontos lépés a Varsói Szerződés katonai szerveinek létrehozása és e szervek gyümölcsöző tevékenysége.

Mint ismeretes, a szövetséges országok jelenleg létező katonai szervei a Varsói Szerződés tagállamainak a határozatai alapján jöttek létre. Ezeket a határozatokat a Politikai Tanácskozó Testület hozta 1955. május 14-én Varsóban és 1969. március 17-én Budapesten. Ezek a szervek egységes rendszert alkotnak, összhangban vannak a Varsói Szerződés szellemével és betűjével, és biztosítják a szocialista közösséghez tartozó országok védelmi képességének erősítésével összefüggő feladatok hatékony végrehajtását.

A Politikai Tanácskozó Testület 1969. márciusi ülése olyan határozatokat hagyott jóvá, amelyek meghatározzák a Varsói Szerződés katonai szerveinek jogait és kötelességeit.

A Varsói Szerződés katonai szerveinek tevékenysége, amely egyszersmind szoros kapcsolatban van a nemzeti katonai szervek tevékenységével, a szövetséges államok katonai együttműködésének minden irányára kiterjed, az Egyesített Fegyveres Erők fejlesztésével és tökéletesítésével, a testvérországok védelmének erősítésével összefüggő kérdések széles körét öleli fel.

A szövetséges országok védelmi képességének és az Egyesített Fegyveres Erők fejlesztésének legfontosabb problémáival a Varsói Szerződés tagállamainak Politikai Tanácskozó Testülete foglalkozik. Ennek ülésein dolgozzák ki a Varsói Szerződés államainak védelmét érintő határozatokat, amelyekre azután a Honvédelmi Miniszterek Bizottsága, az Egyesített Parancsnokság, a Katonai Tanács, a törzs, a Technikai Testület és egyéb katonai szervek tevékenysége épül. Így 1961. márciusában a Politikai Tanácskozó Testület ülésén egyeztetett intézkedéseket fogadtak el a Varsói Szerződés országai védelmi képességének erősítésére és az általános béke megszilárdítására.

A Politikai Tanácskozó Testület emellett jelentős figyelmet

szentel olyan kérdéseknek is, mint az európai kollektív biztonsági rendszerre, a fegyverzet ellenőrzésére, atommentes övezetek létesítésére, a fegyveres erők létszámának csökkentésére, az idegen területeken levő katonai támaszpontok megszüntetésére stb. vonatkozó javaslatok kidolgozása.

Nagy jelentősége van a Varsói Szerződés tagállamai Honvédelmi Miniszterek Bizottsága tevékenységének. A bizottság ülésein a szövetséges államok védelmi képességének erősítését, az Egyesített Fegyveres Erők fejlesztését és tökéletesítését érintő fontos kérdésekben döntenek.

A Varsói Szerződés országainak honvédelmi miniszterei a Honvédelmi Miniszterek Bizottsága megalakítása előtt is találkoztak egymással: 1961 szeptemberében a NATO háborús előkészületeinek erős fokozódásakor, majd ezután 1962 január—februárjában, 1963 márciusában és 1968 októberében az új világháború kirobbanásának növekvő veszélye miatt. Ezek azonban alkalmi jellegű találkozások voltak, amelyeket fontos katonapolitikai események váltottak ki. A Honvédelmi Miniszterek Bizottsága viszont állandóan működő szerv, pontosan meghatározott köteleességekkel és funkciókkal. Munkája tervszerű és célratorő. Már Moszkvában 1969 decemberében megtartott első ülésén megtárgyalták a Varsói Szerződés tagállamai védelmi képességének fokozásával összefüggő kérdéseket és hosszú időre szóló, mindenre kiterjedő határozatokat hoztak.

1970-ben a Honvédelmi Miniszterek Bizottsága Szófiában ülésezett. Az ülésen megvitatták az Egyesített Fegyveres Erők harckészültségének állapotát. Az ülésen hozott határozatok jelentették azt az alapot, amelyre az Egyesített Parancsnokságnak és a nemzeti parancsnokságoknak, a szövetséges csapatok és flották harckészültségének további tökéletesítése érdekében történő munkája épül.

A Honvédelmi Miniszterek Bizottsága 1971. évi budapesti ülésén sokoldalúan megvizsgálták a csapatok és a flották fejlesztésének távlatait, valamint a hírközlő és a vezetési eszközök további tökéletesítését célzó intézkedéseket. Ezen ülésszak határozatai igen nagy fontosságúak voltak az egyes szövetséges hadseregek fejlődési perspektívájának meghatározása szempontjából.

A bizottság következő ülését 1972-ben Berlinben, a Német Demokratikus Köztársaság fővárosában tartotta. Ez szintén fontos kérdéseket tárgyalt, köztük az európai katonapolitikai helyzetet, továbbá a Varsói Szerződés országai közlekedési útvonalainak és közlekedési eszközeinek további tökéletesítését, pl. azt, hogy a fejlesztésnek milyen irányokban kell haladnia.

A következő varsói, bukaresti és moszkvai ülésen a Honvédelmi Miniszterek Bizottsága elemezte a Varsói Szerződés katonai szerveinek tevékenységét, és határozatokat hozott azok további tökéletesítésére.

Ily módon a Honvédelmi Miniszterek Bizottsága munkája a szövetséges államok védelmének legfontosabb kérdéseit öleli fel. Ez a munka pontosan megfelel a Varsói Szerződéshez tartozó országok kommunista és munkáspártjai által támasztott követelményeknek és a szocialista közösség katonai együttműködése alapelveinek. A Honvédelmi Miniszterek Bizottsága ülésein a kérdések megvitatása tárgyszerű, elvtársias légkörben folyik. Minden kérdésben közös, egyeztetett határozatot hoznak.

A bizottság ülésein a honvédelmi miniszterek egymás után, a Varsói Szerződés tagállamainak ABC rendjében elnökölnek, az elnöki jogkör a folyó ülés befejezésekor kezdődik.

A bizottság mindig annak az országnak területén tartja ülését, amely a soros elnököt delegálja.

A Honvédelmi Miniszterek Bizottsága ülését a soros elnök a bizottság munkaszervén, az Egyesített Fegyveres Erők Törzsén keresztül hívja össze, úgyszintén e szerv közreműködésével egyezteti az ülés időpontját és helyét is. Ugyancsak a soros elnök egyezteti a bizottság tagjaival a rendkívüli ülés helyét és idejét is.

A bizottság következő ülésének napirendjét és az ülés körülbélüli időpontját az egyes üléseken állapítják meg, és később a körülményektől függően pontosítják.

A Honvédelmi Miniszterek Bizottságának ez a munkarendje a szocialista országok katonai együttműködésének alapjául szolgáló elvekből következik, és teljes összhangban van velük.

A szövetséges országok védelmi képességének növelése, a testvéri hadseregek közti barátság és együttműködés kiszélesítése szempontjából nagy jelentősége van az Egyesített Parancs-

nökság sokéves tevékenységének. Ez a szerv a Varsói Szerződés megkötésével egyidőben alakult meg, és azóta is következetesen végrehajtja a szövetséges országok kommunista és munkáspártjainak a testvéri hadseregek harci szövetségének erősítésére, harckészültségük fokozására, a szocializmus vívmányainak védelmére, az agresszor szétzúzására való állandó készenlét biztosítására vonatkozó határozatait.

Az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnokát a Varsói Szerződés bármely tagállamának marsalljai (tábornokai) közül kinevezhetik. A főparancsnok tevékenységét a tagállamok kormányainak határozatai, valamint a Politikai Tanácskozó Testület utasításai irányítják. A főparancsnok nemzeti helyetteseit a Varsói Szerződés tagállamainak illetékes kormányai nevezik ki.

Az Egyesített Fegyveres Erők első főparancsnoka I. Sz. Konyev, a Szovjetunió marsallja volt. Ezt a beosztást 1955 májusától 1960 júliusáig töltötte be. 1960 júniusában A. A. Grecskót, a Szovjetunió marsallját nevezték ki főparancsnokká, 1967 júliusa óta I. I. Jakubovszkij, a Szovjetunió marsallja a főparancsnok. (1977 januárja óta V. G. Kulikov hadseregtábornok tölti be ezt a beosztást. — A szerk.)

Az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnoka saját és az Egyesített Parancsnokság tevékenységéről rendszeresen beszámol a Politikai Tanácskozó Testületnek, a Varsói Szerződés kormányainak és a Honvédelmi Miniszterek Bizottságának.

A főparancsnok nemzeti helyettesei, akik rendszerint a szövetséges országok honvédelmi minisztereinek helyettesei vagy vezérkari főnökei, széles körű tevékenységet folytatnak az Egyesített Fegyveres Erőkbe küldött nemzeti kontingensek felkészítése, e kontingensek magas fokú harckészültségének fenntartása érdekében. Munkájukat a Varsói Szerződés Szervezete katonai vezető szerveivel, különösen az Egyesített Fegyveres Erők Katonai Tanácsával és az Egyesített Fegyveres Erők Törzsével szoros együttműködésben végzik.

A szövetséges hadseregeknél az illetékes kormány beleegyezésével ott tartózkodnak az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnokának képviselői. Fő feladatuk az, hogy segítsenek a nemzeti parancsnokságoknak az Egyesített Fegyveres Erők kontingensében levő csapatok kiképzésében, továbbá, hogy állandó

és szoros kapcsolatot tartsanak az Egyesített Fegyveres Erők parancsnoksága és a nemzeti parancsnokságok között. Ezek a csapatvezetésben gazdag tapasztalatokkal rendelkező magas képzettségű tisztek és tábornokok lévén, nagy hasznára vannak a szövetséges hadseregek erősítésének, az Egyesített Fegyveres Erők harckésztsége fokozásának.

A fontosabb kérdéseket megtárgyalják az Egyesített Fegyveres Erők Katonai Tanácsának ülésein. E szerv tevékenysége tanácskozó jellegű ugyan, de javaslatai rendszerint minden szövetséges hadseregnél megvalósulnak, hiszen ezeket kollektívan, valamennyi szövetséges hadsereg véleményének és érdekeinek figyelembevételével dolgozzák ki.

A Katonai Tanács tagjai az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnokának helyettesei.

A Katonai Tanács rendszerint évente két alkalommal ülésezik és azon az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnoka elnököl.

A Katonai Tanács 1969—1974. évi ülősszakai az Egyesített Fegyveres Erők fejlesztésével és kiképzésével összefüggő számos kérdést tárgyaltak.

A Katonai Tanács Moszkvában, 1969 decemberében megtartott első ülésén javaslatokat dolgozott ki a csapatok és a törzsek kiképzésének további tökéletesítésére és az Egyesített Fegyveres Erők vezető szerveinek erősítésére.

A Katonai Tanács 1970 áprilisi ülésén a csapatkiképzés kérdései mellett elemezte, hogy milyen intézkedésekkel lehetne növelni a Varsói Szerződés hadseregeinek harcképességét, és megfelelő ajánlásokat fogadott el. Ugyanezen év októberében Várnában a Katonai Tanács az Egyesített Fegyveres Erők 1970. évi harci és hadműveleti kiképzésének eredményeit értékelte, és kijelölte az 1971. évi feladatokat.

A Katonai Tanács következő ülésein az Egyesített Fegyveres Erők harckészültségének további tökéletesítését szolgáló ajánlásokat tárgyalt és fogadott el. Az 1971. évi berlini és varsói ülés szintén foglalkozott a csapatok és a flották harckészültségének kérdéseivel. A Katonai Tanács 1972-ben bukaresti ülésén a Varsói Szerződés államainak hadseregei közti együttműködés tökéletesítésének feladataival foglalkozott, és mindenre kiterjedő ajánlásokat fogadott el e kérdéssel kapcsolatban.

A Katonai Tanács nagy figyelmet szentelt az Egyesített Fegyveres Erők és vezető szerveik tevékenységének. A tanács 1972—1974. évi minszki, szófiai és budapesti ülése ezekkel a kérdésekkel foglalkozott.

Már szinte hagyománnyá vált, hogy a Katonai Tanács minden év végén ülést tart és sokoldalúan megvizsgálja az év harci és hadművelleti kiképzésének eredményeit, és megállapítja a csapatok és a flották feladatait a következő kiképzési évre. Ezeket az üléseket a szövetséges hadseregek vezető állományának értekezletével együtt tartják. Ez elősegíti a Katonai Tanács napirendjén szereplő kérdések szakszerű és célratorő megoldását.

A Katonai Tanács munkájának eddigi tapasztalatai igazolták a munka hatékonyságát. A tanács egész tevékenysége nemcsak az Egyesített Parancsnokságnak, hanem a nemzeti parancsnokságoknak is nagy segítséget nyújt. Ezt elősegíti az a gondos és aprólékos munka, amellyel az egyes kérdéseket tanulmányozzák, mielőtt bármelyiket az Egyesített Parancsnokság Katonai Tanácsa és a nemzeti parancsnokságok, az Egyesített Fegyveres Erők Törzse vagy más vezető szervei elé terjesztik.

Az Egyesített Fegyveres Erők Törzse a főparancsnok vezetési és a Honvédelmi Miniszterek Bizottságának munkaszerve.

Az Egyesített Fegyveres Erők törzsfőnökét a Varsói Szerződés tagállamainak kormányai kölcsönös megegyezés alapján bármely tagállam fegyveres erőinek állományából kinevezhetik.

Az Egyesített Fegyveres Erők Törzsének első főnöke A. I. Antonov hadseregtábornok volt. Ezt a beosztást 1955 májusától 1962 júniusáig töltötte be. 1962 októberétől 1965 novemberéig P. I. Batov hadseregtábornok, 1965 novemberétől 1968 augusztusáig M. I. Kazakov hadseregtábornok, 1968 augusztusától 1976 áprilisáig Sz. M. Styemenko hadseregtábornok volt az Egyesített Fegyveres Erők törzsfőnöke. (1976. október 12-én A. J. Gribkov vezérezredest nevezték ki törzsfőnökké. — A szerk.)

A törzsfőnöknek minden szövetséges hadseregből van helyettese.

Az Egyesített Fegyveres Erők Törzse a csapatok és a flották életének számos kérdésével foglalkozik. Megtervezi az éves és távlati intézkedéseket, köztük a hadművelleti és harci kiképzéssel kapcsolatos közös intézkedéseket, általánosítja a csapatok és

a flották kiképzésének tapasztalatait, és ajánlásokat dolgoz ki azok felhasználására.

A közös hadgyakorlatok, csapatgyakorlatok és különböző méretű hadijátékok — a hadműveleti-hadászati; a csapat- és különleges gyakorlatok — kidolgozása és végrehajtása az Egyesített Fegyveres Erők Törzsének egyik legfontosabb feladata.

Nagy szerepe van az Egyesített Fegyveres Erők Törzsének a Honvédelmi Miniszterek Bizottsága és a Katonai Tanács ülésszakainak előkészítésében és biztosításában, valamint javasla-
taik és ajánlásaik gyakorlati végrehajtásában is.

A törzs sokrétű munkájában közte és a szövetséges hadseregek vezérkarai (fő törzsei) közti szoros baráti kapcsolatokra és azokra a jó hagyományokra támaszkodik, amelyek az Egyesített Fegyveres Erők húszéves fennállása során alakultak ki.

A törzs és a többi vezető szerv a szövetséges hadseregek ide beosztott tábornokaiból és tisztjeiből áll. Valamennyien kiváló elméleti, katonai felkészültséggel és a csapatmunkában nagy gyakorlati tapasztalatokkal rendelkeznek. Az Egyesített Fegyveres Erők Törzse sokéves tevékenysége folyamán zökkenésmentesen végezte munkáját és jól begyakorolt vezető szervvé vált. A tábornokok és tisztek gyakorlati munkatapasztalatai állandóan gyarapodnak, erősödik a kölcsönös megértés és igazi barátság a fegyvertársak között. A törzsnél a pártszervezetek a szövetséges országok kommunista és munkáspártjaihoz való tartozás alapján alakultak meg, és önállóan tevékenykednek. A pártszervezetek munkáját a köztük levő összhang jellemzi és az igaz barátság szelleme hatja át.

A Törzs mellett fontos helyet foglal el az Egyesített Fegyveres Erők Technikai Testületének munkája.

A Technikai Testület főként olyan feladatokban dönt, amelyek a fegyverzet és a technika fejlesztésével és tökéletesítésével, a szövetséges hadseregek erőfeszítéseinek összehangolásával függ össze a tudományos kutatómunka, a kísérleti és tervezőmunka terén. A Technikai Testület megalakítása és munkája az egyes szövetséges országok megnövekedett gazdasági és tudományos lehetőségeiről tanúskodik. Az elmúlt évek alatt a Katonai Tudományos Technikai Tanács igen jelentős munkát végzett a tudományos kutatómunka, a kísérleti, valamint a tervező-

munka összehangolásában a szövetséges hadseregeknél rendszerített fegyverzettel és technikával kapcsolatban. Ez nagy gazdasági eredménnyel járt.

A Technikai Testület, a fegyverzetet és a technikát irányító szervek egyeztetett munkájának eredményeképpen a Varsói Szerződés tagállamainak hadseregeiben sikerül jelenleg a leghatékonyabban megoldani a technika és a fegyverzet megteremtésének és tökéletesítésének problémáit és minden más, ezzel összefüggő kérdést. A Technikai Testület a megfelelő nemzeti szervekkel szoros kapcsolatot tart, s így végzi munkáját.

Ahhoz, hogy az Egyesített Fegyveres Erők Törzse és más vezető szervei sikeresen végrehajthassák a rájuk rótt feladatokat, e szerveket jogképességgel, kiváltságokkal és immunitással ruházták fel, amelyeket a Varsói Szerződés tagállamai által 1973-ban kötött külön szerződés rögzít.

A Honvédelmi Miniszterek Bizottságának, a Katonai Tanácsnak, az Egyesített Parancsnokságnak, a törzsnek és az Egyesített Fegyveres Erők egyéb szerveinek megalakítása és gyümölcsöző tevékenysége a szocialista közösség országai közti együttműködésnek meghatározott rendszerességet és célirányosságot kölcsönzött.

3. A Varsói Szerződésbe tömörült országok és hadseregeik katonai együttműködésének fő irányai, formái és módszerei

A Varsói Szerződés védelmi szervezetének 1955-ben történt megalakulásával új szakasz kezdődött az európai szocialista országok katonai együttműködésében. Ez az együttműködés az elmúlt két évtized alatt jelentősen továbbfejlődött.

A szövetséges országok kommunista és munkáspártjainak, kormányainak, egyesített és nemzeti katonai szerveinek közös erőfeszítései révén létrejött a katonai együttműködés megbízható rendszere. Kialakultak az együttműködés fő irányai, a tagországok kidolgozták a kapcsolatok azon formáit és módszereit, amelyek megfelelnek a Varsói Szerződés jellegének, céljainak és elveinek.

Az együttműködés legfőbb iránya a szövetséges országok erő-

feszítéseinek koordinálása a védelmi feladatok erősítésének, a nemzeti hadseregek szervezésének, építésének és fejlesztésének, harcképességük és harckészségük fokozásának különböző kérdéseiben. E sokrétű tevékenység mindenekelőtt a testvéri hadseregek szervezési és fejlesztési terveinek egyeztetését, a szövetséges országok területének berendezését, a csapatok és a flották harckészültségének és hadműveleti felkészítésének stb. tökéletesítésére irányuló közös intézkedések végrehajtását foglalja magában.

Az együttműködés eme irányának fontosságát nehéz lenne túlbecsülni. A szocialista közösség ma hatalmas gazdasági bázissal, nagy embertartalékokkal, roppant tudományos és műszaki, valamint védelmi potenciállal rendelkezik. Mindez lehetővé teszi, hogy a szövetséges testvérországok koordinálják erőfeszítéseiket védelmi képességük fokozásának és hadseregeik szervezésének kérdéseiben, és optimálisan használják fel a rendelkezésre álló erőket és eszközöket a szocialista közösség védelmének erősítését szolgáló feladatok végrehajtása érdekében, természetesen az egyes tagországok lehetőségeire, anyagi és műszaki bázisára és a nemzeti hadseregek fejlettségi színvonalára való tekintettel.

E téren az együttműködés hatékony formái és módszerei alakultak ki. Köztük a fő helyet az állami szervek, a nemzeti honvédelmi minisztériumok és vezérkarok (fő törzsek) erőfeszítéseinek koordinálása foglalja el, a szövetséges országok védelmének erősítését érintő kérdésekkel kapcsolatban. Különösen nagy jelentősége van a Honvédelmi Miniszterek Bizottsága, az Egyesített Parancsnokság, a Katonai Tanács, a törzs és az Egyesített Fegyveres Erők egyéb szervei munkájának, melynek keretében a Varsói Szerződés országainak védelmével, fegyveres erők fejlesztésével összefüggő legfontosabb kérdések kidolgozásával foglalkoznak.

A szövetséges országok vezérkarainak vezető állománya rendszeresen tart értekezleteket, továbbá két- vagy több oldalú konzultációkat tapasztalatcsere céljából és azért, hogy közösen határozzák meg a távlati intézkedéseket a hadseregszervezés, valamint a csapatok és a flották harc- és mozgósítási készségének kérdéseiről.

Így pl. a Varsói Szerződés tagállamainak vezérkari főnökei 1969 májusában Varsóban megbeszélést tartottak, ahol fontos gyakorlati intézkedéseket dolgoztak ki a szövetséges hadseregek harckészültségének fokozása érdekében. A későbbi években is voltak ilyen értekezletek. 1971 márciusában Budapesten tárgyalták meg ismét az Egyesített Fegyveres Erők harckészültsége további erősítésének kérdéseit. Az értekezők lehetővé tették a végzett munka tapasztalatainak, továbbá a csapatok, a flották harckészültségének további erősítésére vonatkozó vélemények kölcsönös kicserélését. Az értekezők résztvevői megtekintették a magyar néphadsereg csapatainak és törzseinek különleges gyakorlatait és foglalkozásait.

A vezérkarok 1973-ban Szófiában tartott értekezőjén a hadműveleti művészet fejlesztésének problémáit, a csapatkiképzés tökéletesítésének útjait és egyéb kérdéseket tárgyalták meg.

A szövetséges hadseregek vezérkarainak (fő törzseinek) és az Egyesített Fegyveres Erők Törzsének vezető állománya 1974 júliusában Prágában megvitatta a fegyveres erők fejlesztésének, továbbá a hadseregparancsnokok, a törzsek és a csapatok közti együttműködés további elmélyítésének fontos kérdéseit.

A haderő- és fegyvernemek fejlesztésének és tökéletesítésének egyes kérdéseit gyakran az illetékes szakemberek értekezletein, kétoldalú konzultációin és munkacsoport-ülésein dolgozzák ki. A testvéri hadseregek különböző szakemberei ilyen értekezleteket rendszeresen, egyeztetett terv szerint tartanak.

A Varsói Szerződés eddigi története során nagy jelentőségre tett szert a szövetséges országok haditechnikai együttműködése. Ezt úgy tekinthetjük, mint a Varsói Szerződés tagállamai által kidolgozott egyeztetett haditechnikai politikát, melynek célja hogy biztosítsa a testvéri hadseregek számára a legkorszerűbb fegyvereket és haditechnikát.

A szövetséges országok szoros és gyümölcsöző haditechnikai együttműködése folytán az Egyesített Fegyveres Erökhöz vezényelt nemzeti kontingensek már alapjában véve egységes és korszerű fegyverekkel, harci technikával rendelkeznek.

A szárazföldi csapatok korszerű harckocsival, páncélozott szállító harcjárművekkel, új, nagy hatékonyságú tüzérségi fegyverzettel vannak felszerelve. Új típusú repülőgépeket kapott a

légierő. A légvédelmi csapatoknál olyan légvédelmi rakétaegységeket rendszeresítettek, amelyek képesek minden jelenleg ismert ellenséges harci repülőgép megsemmisítésére. A hadiflotta korszerű hadihajókkal és nagy teljesítményű rakétákkal rendelkezik.

A haditechnika egységesítésének politikáját, annak gyakorlati megvalósítását, az Egyesített Fegyveres Erők korszerű műszaki felszereltségét a Varsói Szerződés országainak hatalmas tudományos és hadigazdasági potenciálja határozza meg és annak lehetősége, hogy a testvérországok a szocialista integráció keretei között szoros gazdasági együttműködésük minden előnyét maximálisan kiaknázhadják hadseregeik harci technikájának fejlesztése érdekében.

Ma a Szovjetunió kívül egyaránt korszerű haditechnikát gyárt a Lengyel Népköztársaság, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság, a Magyar Népköztársaság és a szocialista közösség más országainak az ipara is.

A Varsói Szerződésben egyesült szocialista országok a tudományos kutató és tervező intézetek kiterjedt hálózatával rendelkeznek. Ezekben az intézetekben magas képzettségű munkatársak dolgoznak, akik széles körű tudományos kutató, valamint kísérleti és tervező munkát végeznek a mind korszerűbb fegyverek és haditechnika megteremtése érdekében.

Ebben az irányban egyre jobban kibontakozik az Egyesített Fegyveres Erők szerveinek tevékenysége, amely szoros kapcsolatban van a KGST-vel. A KGST ebből a szempontból is nagy jelentőségű határozatokat hoz. A KGST XXVII. ülésszakán hozott határozat szerint a szocialista országok együttműködésének olyan irányban kell fejlődnie, hogy maximálisan kihasználják a szocialista gazdasági integráció lehetőségeit, mert ez biztosítja igazán a KGST országok gazdasági és tudományos-műszaki potenciáljának és védelmi képességének további erősödését.

A haditechnikai együttműködésben fontos helyet kapott a tudományos kutatómunka, a kísérleti és tervezőmunka koordinálása, ami lehetővé tette, hogy bizonyos mértékben jelentős anyagot és pénzt takarítsunk meg, az erőfeszítéseket a tudományos kutatómunka legfontosabb feladatainak megoldására koncentráljuk.

A csapatok technikai felszerelésének néhány fontos problémájával, a nemzeti hadseregek vezető állományának, az illetékes szakembereknek külön értekezletei foglalkoznak. Az ilyen értekezleteken sokoldalúan tanulmányozzák a napirenden levő kérdéseket, hogy végül a legmagasabb szinten dönthessenek róluk.

A haditechnikai együttműködésben nagy jelentőségük van a Varsói Szerződés egyes országaiban rendezett fegyver- és harceszköz kiállításoknak. Ezeken a kiállításokon a testvéri országok bemutatják a csapatok és flották harci technikájának, műszaki felszerelésének újdonságait. Ezeken a kiállításokon a szövetséges hadseregek képviselői részletesen megismerkedhetnek a Varsói Szerződés valamely országában kidolgozott új, korszerű harceszközökkel, „fegyvermintákkal”, lehetőségük van megítélni, hogy közülük melyek érdeklik hadseregüket.

A testvéri hadseregek fegyver és harceszköz bemutatóit lőtereken, repülőtereken és kiképző központokban rendezik, ahol lehetőség van arra is, hogy működés közben megtekintsék őket. A bemutató kiállításoknak azért is nagy jelentőségük van, mert lehetőséget nyújtanak annak az eldöntésére, hogy a szövetséges hadseregeket a későbbiekben milyen új fegyverekkel és harceszközökkel szereljék fel.

A Varsói Szerződés testvérhadseregei között általánosan elterjedt a speciális képzettségű szakemberek cseréje. A szakembercserék célja, hogy a meghívottak segítséget nyújtsanak a vendéglátó hadsereg személyi állományának új fegyverek és harceszközök kezelésének minél gyorsabb elsajátításához. Ezen a téren a szovjet hadsereg különösen jelentős segítséget nyújt szövetségeseinek. A nemzeti parancsnokságok meghívására és kölcsönös megegyezés alapján szovjet szakemberek, tábornokok és tisztek dolgoznak a szövetséges hadseregeknél, átadják osztálytestvéreiknek, fegyverbarátaiknak értékes tapasztalataikat, s mindez jelentős szerepet játszik a csapatok és a flották harc-készségének fokozásában.

A műszaki dokumentáció és a haditechnikai irodalom cseréjének ugyancsak nagy jelentősége van a haditechnikai együttműködésben. Évente számos konzultációt tartanak a fegyverek és a technika kidolgozásának, üzemeltetésének kérdéseiről.

A szocialista közösség országainak haditechnikai téren kifej-

tett közös erőfeszítései nemcsak azt teszik lehetővé, hogy a szövetséges hadseregeket a legkorszerűbb fegyverekkel és harci technikával szereljék fel, hanem azt is, hogy személyi állományuk gyorsan elsajátítsa azok kezelését.

A katonai együttműködés további fő irányát jelentik a hadműveleti és harcászati kiképzésre vonatkozó közös intézkedések és tapasztalatcserék, a csapatkiképzés és nevelés korszerű módszereinek kidolgozása és meghonosítása a gyakorlatban. A kérdés volumenét illetően az együttműködésnek ez az iránya vezető helyet foglal el a testvéri hadseregek gyakorlatában. Formái és módszerei sokfélék és meglehetősen változatosak. Ide tartoznak a közös parancsnoki-törzszvezetési, különleges és csapat- (flotta) gyakorlatok, hadijátékok, a szövetséges hadseregek vezető állományának értekezletei és összejövetelei, egységes dokumentumok kidolgozása a hadműveleti és harcászati kiképzésre vonatkozóan, a kiképzési segédletek kiállításai, a tudományos és a katona-pedagógiai irodalom cseréje és egyebek.

Ezen együttműködési formák között különleges szerepe van a szövetséges csapatok és flották közös gyakorlatainak. Ezeken a gyakorlatokon a szövetséges hadseregek kidolgozzák a fegyvernemei, hadműveleti magasabbegységei, magasabbegységei és csapatai közti együttműködés kérdéseit, gyarapodik a parancsnokok és a törzsek felkészültsége, növekszik a szárazföldi, légi és tengeri kiképzés színvonala. A gyakorlaton jelenlevők kicserélik a csapatok és a törzsek kiképzésével kapcsolatos tapasztalataikat, és közben erősödik a harci barátság is a szövetséges hadseregek személyi állománya között.

A Varsói Szerződés hadseregeinek különböző katonai szakemberei a gyakorlatok eredményeiből fontos elméleti következtetéseket vonnak le, s javaslatokat terjesztenek elő ezeknek a csapatkiképzés gyakorlatában való meghonosítására. A közös gyakorlatokat általában a honvédelmi miniszterek, az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnoka, a honvédelmi miniszterek helyettesei és más vezető személyek vezetik. A gyakorlatok előkészítésében és levezetésében a szövetséges hadseregek tapasztalt tábornokai és tisztjei vesznek részt. Ennek következtében a közös gyakorlatok nagyon eredményesek.

A közös gyakorlatoknak természetesen nemcsak szakmai, ha-

nem nagy katonapolitikai jelentősége is van. Ezek a gyakorlatok a Varsói Szerződés harci közösségének — a harcosok és a testvéri országok lakossága hazafias és internacionalista nevelésének igazi iskolái.

Ahogy a szövetséges hadseregek fejlődtek és tökéletesedtek, amint vezető állományuk megszerezte a gyakorlatok szervezéséhez, levezetéséhez szükséges tapasztalatokat, úgy tökéletesedett e gyakorlatok módszere, növekedett az egyesített és a nemzeti parancsnokságok által rendezett közös gyakorlatok száma.

Az Egyesített Fegyveres Erők és az Egyesített Parancsnokság megalakítását követő első években zömmel közös harcászati gyakorlatokat tartottak. Ezzel szemben 1961 óta rendszeresen tartanak hadműveleti és hadászati méretű gyakorlatokat is, amelyekben majdnem valamennyi haderő- és fegyvernem részt vesz.

A testvéri hadseregek harci szövetségének húsz éve alatt sok közös gyakorlatot tartottak. Ilyen gyakorlatok minden ország területén voltak, és természetesen méreteikben, irányukban, rendeltetésükben, a haderő- és fegyvernemek részvétele tekintetében különböztek egymástól. Nem szükséges, hogy könyvünkben minden gyakorlattal foglalkozzunk. Csupán a legfontosabbakat emeljük ki, amelyek lehetővé tették, hogy hadseregeink határozott, a korra jellemző, a csapatok és a flották hadműveleti kiképzésével összefüggő feladatokat oldjanak meg. A közös gyakorlatok új fejezetet jelentettek a szövetséges hadseregek hadműveleti művészetének fejlődésében, az Egyesített Fegyveres Erők kiképzésében.

1961-ben A. A. Grecskónak, a Szovjetunió marsalljának, az Egyesített Fegyveres Erők akkori főparancsnokának vezetésével nagyszabású hadműveleti parancsnoki-törzs gyakorlatot tartottak, amely a „Vihar” fedőnevet viselte. Ez méreteit és feladatait tekintve abban az időben egyedülálló gyakorlat volt. A Német Demokratikus Köztársaság, a Lengyel Népköztársaság, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság és a Szovjetunió nyugati körzeteinek területén tartották az NDK Nemzeti Néphadserege, a lengyel néphadsereg, a szovjet hadsereg és a csehszlovák néphadsereg hadműveleti törzseinek részvételével. A gyakorlat szervezésében és lebonyolításában aktívan részt vettek a test-

Todor Zsivkov, a BKP Központi Bizottságának első titkára bolgar harcosok körében

A bolgár hadiflotta gyakorlaton

D. Dzurov hadseregtábornok, a Bolgár Népköztársaság honvédelmi minisztere haditengerészek között

A bolgár harckocsizók átkelése a folyón

Kádár János, az MSZMP Központi Bizottságának első titkára egy hadgyakorlaton

A magyar néphadsereg katonái roham közben

A magyar néphadsereg katonái menetben

A magyar néphadsereg légvédelmi tüzérei

Erich Honecker, az NSZEP Központi Bizottságának első titkára az NDK Nemzeti Néphadseregének harcosai között

Az NDK hadiflottájának torpedónaszádja

Az NDK Nemzeti Néphadserege katonai eskütétele a buchenwaldi emlékmű előtt

Az NDK Nemzeti Néphadseregének katonái kiképzés közben

Edward Gierek, a LEMP Központi Bizottságának első titkára és Piotr Jaroszewicz egy hadgyakorlaton

A lengyel néphadsereg tengeri deszantgyakorlata

A lengyel néphadsereg katonái politikai foglalkozáson

W. Jaruzelski, az LNK nemzetvédelmi minisztere tisztte avatja a katonai főiskola végzett hallgatóit

**Nicolae Ceausescu, az RKP
főtitkára, a Román Szocialista
Köztársaság elnöke csapat-
szemlén**

**A Román Szocialista Köztár-
saság néphadseregének hegyi-
vadász alegysége**

Román haditengerészek

A Román Szocialista Köztársaság néphadseregének harckocsizói

L. I. Brezsnyev, az SZKP Központi Bizottságának főtárhárá és N. V. Podgornij, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének elnöke a Fekete-tengeri Flotta tengerészei között

Szovjet rakétahordozó repülőgépek a felhők fölött

Harci együttműködés

Hadászati rakéta a silóban

Szovjet katonák — atomvédelmi foglalkozáson

Megkapták a parancsot...

Szovjet rakétahordozó hajók

Pihenő

Gustav Husák, a CSKP Központi Bizottságának főtitkára és Ludvík Svoboda hadseregtábornok, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság (volt) elnöke egy gyakorlaton

A csehszlovák néphadsereg gépkocsizó lövészeinek rohama

A csehszlovák néphadsereg műszaki katonái pontonhidat vernek

Beszélgetés az újonckal a csapat „harci dicsőség” szobájában

véri hadseregek honvédelmi miniszterei és vezérkarai. A szövetséges országok párt- és állami vezetése nagy figyelmet szentelt a gyakorlatnak. A fő cél az volt, hogy a gyakorlat-vezetőség összegezze az év eredményeit, ellenőrizze, vajon a hadműveleti törzsek készek-e, és képesek-e vezetni a szövetségesek csoportosításait bonyolult harci körülmények között.

A résztvevők az eléjük tűzött valamennyi feladatot végrehajtották. A szövetséges hadseregek vezető állománya és törzsei a gyakorlat során gazdag tapasztalatokat szereztek a csapatvezetésben.

1963 szeptemberében a Varsói Szerződés testvéri hadseregei a Német Demokratikus Köztársaság déli részén tartották a „Quartett” fedőnévvel jelzett nagyszabású hadgyakorlatot, amelyen az NDK Nemzeti Néphadserege, a lengyel néphadsereg, a szovjet hadsereg és a csehszlovák néphadsereg törzse, magasabbegységei és csapatai vettek részt.

A „Quartett” gyakorlatot Heinz Hoffmann hadseregtábornok, az NDK nemzetvédelmi minisztere vezette. A gyakorlaton több mint 40 000 katona, tiszthelyettes és tiszt, 700 harckocsi, 8300 páncélozott szállító harcjármű és gépkocsi, 500 löveg és aknavető, több mint 300 repülőgép és helikopter vett részt.

A gyakorlat abból a feltételezésből indult ki, hogy fenn kell tartani az Egyesített Fegyveres Erők magas fokú harckészültségét egy esetleges imperialista agresszióval szemben. A gyakorlat folyamán végig nagy figyelmet szenteltek a szövetséges hadseregek közti együttműködés tökéletesítésének, a bonyolult körülmények között végrehajtott menetek begyakorlásának, a találkozóharcok szervezésének, a támadásnak, az ellencsapások visszaverésének, az atomfegyver és a légideszantok alkalmazásának.

A „Quartett” hadgyakorlat sikeresen hozzájárult a szövetséges hadseregek testvéri harci közösségének további elmélyüléséhez. Megmutatta, hogy a csapatok személyi állománya magas fokú kiképzettséggel rendelkezik, és a parancsnokok, valamint a törzsek a harchelyzet legbonyolultabb feltételei között is képesek vezetésükre. A gyakorlaton az is kiderült, hogy az NDK Nemzeti Néphadserege korszerű hadsereggé fejlődött, amely képes bármilyen feladat végrehajtására. A gyakorlat azt is be-

bizonyította, hogy tovább erősödött a fiatal Német Demokratikus Köztársaság hadseregének és népének egysége. Az NDK sok százezer polgára lelkesen üdvözölte hadseregének csapatait Drezdában és az állandó elhelyezési körlethez vezető utakon.

A Varsói Szerződés szövetséges hadseregei 1965 októberének második felében ismét a Német Demokratikus Köztársaság területén tartották az NDK Nemzeti Néphadserege, a lengyel néphadsereg, a szovjet hadsereg és a csehszlovák néphadsereg csapatainak közös részvételével az „Októberi vihar” (Október—Sturm) fedőnevű gyakorlatot. A gyakorlaton mintegy 50 000 katoná, tiszthelyettes, tiszt és tábornok, 800 harckocsi, 1000 páncélozott szállító harcjármű, 5000 gépkocsi, 400 repülőgép és helikopter vett részt.

A gyakorlat célja a csapatok harckiképzésének és harckészültségének, az együttműködés szervezésének ellenőrzése volt, koalíciós állományú csoportosítás esetén. A gyakorlaton bebizonyosodott, hogy valamennyi fegyvernem kiképzésének és harckészültségének színvonala emelkedett. A gyakorlat során teljes mértékben megnyilvánult a csapatvezetés magabiztossága és zavartalansága, pontosság az együttműködés megszervezésében és végrehajtásában, ami sok fiatal parancsnok és törzs számára volt jelentős eredmény.

A gyakorlaton jelen voltak a Német Szocialista Egységpárt Politikai Bizottságának, az NDK kormányának tagjai, továbbá több szocialista ország honvédelmi minisztere és katonai attaséja. Az „Októberi vihar” elnevezésű gyakorlat a harci közönség nagygyűlésével ért véget, és ragyogóan demonstrálta a testvéri hadseregek szocialista internacionalizmusát. Az „Októberi vihar” egész lefolyása a Varsói Szerződés országainak, hadseregeinek megbonthatatlan egységét és testvéri harci barátságát juttatta kifejezésre.

A Varsói Szerződés hadseregei 1966-ban Csehszlovákia területén tartották a „Vltava” elnevezésű közös hadműveleti gyakorlatukat. Ezen az NDK Nemzeti Néphadseregének, továbbá a magyar néphadsereg, a szovjet hadsereg és a csehszlovák néphadsereg törzsei és csapatai vettek részt, összesen több mint 20 vezető szerv, magasabbegység és egység szereplésével. E gyakorlaton többek között nagy szervezési feladatokat kellett vég-

rehajtani, így pl. a gyakorlat színhelyére különböző módon nagy csapatkontingenseket kellett más térségekből átdobni. Ennek során — amint azt a „Vltava” gyakorlatról kiadott közlemény is megállapította — olyan mennyiségű technikát dobtak át a gyakorlat színhelyére, amelyből egy 850 km hosszú oszlopot lehetett volna alakítani.

A „Vltava” gyakorlat valamennyi feladatát sikeresen végrehajtotta. Megmutatta, hogy a parancsnokok és a törzsek felkészültek arra, hogy a harc helyzet különböző feltételei között vezessék a csapatokat, a csapatok harckészsége magas fokú, hogy a testvéri hadseregek szövetsége szilárd.

A gyakorlaton részt vettek a CSSZK vezetői, a Varsói Szerződés tagországainak honvédelmi miniszterei, tábornokai és tisztjei.

1967 júniusában a Magyar Népköztársaság és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság területén „Manöver” fedőnév alatt a magyar néphadsereg, a szovjet hadsereg és a csehszlovák néphadsereg hadművelleti törzsei tartottak közös gyakorlatot. A gyakorlat megmutatta, hogy a szövetséges hadseregek tábornokai, tisztjei a korábbinál felkészültebbek valamennyi haderőnem részvételével történő közös hadműveletek szervezésére és vezetésére.

Ugyanennek az évnek augusztusában a Bolgár Népköztársaság területén és a Fekete-tenger nyugati részén, a Bolgár Népköztársaság, a Román Szocialista Köztársaság és a Szovjetunió csapatai és flottái tartottak közös gyakorlatokat „Rhodope” fedőnév alatt. A gyakorlatokat D. Dzsurov hadseregtábornok, a Bolgár Népköztársaság honvédelmi minisztere vezette. A gyakorlaton bebizonyosodott, hogy a szövetséges hadseregek vezető állománya egységesen értelmezi a hadművészet kérdéseit, továbbá, hogy a parancsnokok és a törzsek jól felkészültek, az összes fegyverfajtákat alkalmazni tudják a korszerű harcban, és javult a csapatok és a flották szárazföldi, illetve tengeri kiképzése.

A Bolgár Népköztársaság párt- és állami vezetői nagy figyelmet szenteltek a gyakorlatnak. Jelen voltak az Egyesített Parancsnokság, a Magyar Népköztársaság, a Német Demokratikus Köztársaság, a Lengyel Népköztársaság, a Román Szocialista

Köztársaság, a Szovjetunió, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság és megfigyelőként a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság katonai küldöttségei.

Augusztus 26-án és 27-én a testvéri hadseregek katonai küldöttségeinek vezetői részt vettek a Sztolietov hegytetőn a dicső Sipka-szorosi győzelem 90. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségeken.

1968 június végén a Lengyel Népköztársaság, a Német Demokratikus Köztársaság, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság és a Szovjetunió területén a Varsói Szerződés tagállamai Egyesített Fegyveres Erői főparancsnokának vezetésével „Sumava” fedőnév alatt közös parancsnoki és törzsgyakorlatokat tartottak, amelyen a magyar néphadsereg, az NDK Nemzeti Néphadserege, a lengyel néphadsereg, a szovjet hadsereg és a csehszlovák néphadsereg hadművelleti és harcászati törzsei, a szükséges mennyiségű jelző, híradó és biztosító csapat vett részt. Több mint 30 vezető szerv és különböző csapat vonult fel, tevékenykedett a gyakorlat különböző szakaszaiban. A gyakorlat eredményeképpen a parancsnokok és a törzsek tapasztalatokat szereztek közös hadműveletek tervezésében, vezetésében, a szövetséges csapatok közti együttműködés szervezése módszereinek tökéletesítésében, a korszerű háború jellegére, a harctevékenység formáira és módjaira vonatkozó egységes nézetek alapján.

Az imént felsorolt közös gyakorlatok rövid elemzése is arról tanúskodik, hogy a Varsói Szerződés országainak szövetséges hadseregei felkészültségük színvonalát tekintve rövid idő alatt teljesen korszerű hadseregekké váltak. Ez tette lehetővé, hogy a következő években az Egyesített Fegyveres Erők még nagyobb hadgyakorlatokat tartsanak, valamennyi haderőnem vezető szerveinek, csapatainak és magasabbegységeinek a bevonásával. Ezek között különleges helyet foglal el az „Odera—Neisse”, a „Fegyverbarátság” és a „Pajzs—72” elnevezésű gyakorlat.

Az „Odera—Neisse” gyakorlat — az Egyesített Fegyveres Erők egyik legjelentősebb közös gyakorlata volt 1969 szeptemberében. Négy szövetséges hadsereg — az NDK Nemzeti Néphadserege, a lengyel néphadsereg, a szovjet hadsereg és a csehszlovák néphadsereg — törzsei, szárazföldi, repülő és légvédelmi magasabbegységei és csapatai, továbbá az NDK, Lengyel-

ország hadiflottái, és a Szovjetunió Vörös Zászló Renddel kétszeresen kitüntetett Balti Flottája vett részt rajta, jelentős személyi állománnyal, fegyverzettel és technikával. A gyakorlat a Lengyel Népköztársaság területének majdnem a felére, a Balti-tenger jelentős részére terjedt ki, s szárazföldi, tengeri és légi harctevékenységet foglalt magában. A gyakorlat vezetője a Lengyel Népköztársaság nemzetvédelmi minisztere W. Jaruzelsky hadseregtábornok volt.

A gyakorlat az év egyik fő kiképzési láncszemét képezte. A feladatok volumenét és a részt vevő csapatok számát tekintve jelentősen különbözött az előzőktől. A gyakorlat az összes parancsnokoktól, törzsektől, alegységektől és csapatoktól maximális erőfeszítést követelt. A gyakorlat valamennyi szakaszában messzemenő együttműködés és kölcsönös támogatás nyilvánult meg a szövetséges csapatok alegységei és egységei között a közös feladatok végrehajtásában. Ez a gyakorlat ismét megmutatta, hogy sehol sem erősödik annyira a szocialista hadseregek harcosainak testvérisége, mint a közös feladatok végrehajtása közben.

A gyakorlat alatt a szövetséges hadseregek harcosai sokszor találkoztak a Lengyel Népköztársaság munkásaival, parasztjaival és fiataljaival. E találkozókon a lengyel dolgozók saját szemükkel győződhetek meg arról, hogy a Varsói Szerződés hadseregei őszinte és megbízható szövetségesei a lengyel néphadseregnek. Lengyelország számára — amelyet 1939-ben a fasiszta agresszorral való halálos tusában nyugati szövetségesei sorára hagytak — ennek különleges értelme volt.

Az „Odera—Neisse” hadgyakorlaton részt vettek a LEMP, a kormány és a Lengyel Népköztársaság nemzetgyűlésének vezetőivel az élen, a Varsói Szerződés valamennyi tagállamának honvédelmi miniszterei, katonai küldöttségei, továbbá a Mongol Népköztársaság és Kuba katonai küldöttsége is.

A gyakorlat a szövetséges csapatok díszszemléjével ért véget Wrocławban, abban a városban, amely még 1945-ben teljesen romokban hevert, ma pedig az ország nagy ipari központja, ahol pezseg az élet.

1970 októberében az utóbbi évek egyik legnagyobb hadgyakorlatát a Német Demokratikus Köztársaság területén tartot-

ták. A gyakorlat a Waffenbruderschaft (Fegyvertestvériség — magyar szóhasználat szerint Fegyverbarátság — A szerkesztő) elnevezést kapta. Ezen a gyakorlaton mind a hét szövetséges hadsereg — a bolgár néphadsereg, a csehszlovák néphadsereg, a magyar néphadsereg, az NDK Nemzeti Néphadserege, a lengyel néphadsereg, a román néphadsereg, a szovjet hadsereg — csapatai és törzsei részt vettek.

A szárazföldi csapatokon és a légierőn kívül részt vettek még a gyakorlaton az NDK hadiflottájának, a Lengyel Népköztársaság hadiflottájának, a Szovjetunió Vörös Zászló Renddel kétszeresen kitüntetett Balti Flottájának hajói, a hátszágvédelem alakulatai, az NDK munkásőrségének és népi rendőrségének osztagai. A gyakorlatot H. Hoffmann hadseregtábornok, az NDK nemzetvédelmi minisztere vezette. A gyakorlat fedőneve teljesen összhangban volt a szövetséges országok katonapolitikai intézkedéseinek szellemével és tartalmával.

A Német Demokratikus Köztársaság párt- és állami vezetése mindvégig nagy figyelemmel kísérte a gyakorlat előkészítését és végrehajtását.

A Német Demokratikus Köztársaság lakossága rendkívül meleg fogadtatásban részesítette a gyakorlaton részt vevő testvéri hadseregek katonáit és tisztjeit. Az NDK dolgozói szívből üdvözltek a baráti hadseregek harcosait, figyelemmel és gondoskodással vették körül őket.

A gyakorlaton részt vettek az egyesített parancsnokságnak, az Egyesített Fegyveres Erők Törzsének tábornokai és tisztjei, a Varsói Szerződés valamennyi tagállamának katonai küldöttségei, továbbá a Vietnami Demokratikus Köztársaság, Kuba és a Mongol Népköztársaság fegyveres erőinek képviselői.

A „Fegyverbarátság” hadgyakorlatot az „Odera—Neisse” hadgyakorlat mellett joggal nevezhetjük fontos eseménynek az Egyesített Fegyveres Erők életében. Mindkettő komoly vizsga volt, amely szemléltetően megmutatta katonáink harci és a politikai kiképzésének magas színvonalát. A csapatok és a flották személyi állománya tanúságot tett magas fokú harckiképzéséről és mesterségbeli tudásáról.

A gyakorlat során a harcászat és a hadműveleti művészet kérdéseiben levont következtetések, az elkövetkező években jelen-

tősen befolyásolták a csapatok kiképzését. A gyakorlatnak nagy politikai és nevelő jelentősége volt. Teljes erővel megnyilvánult a fegyverbarátok összeforrottsága, a különböző egyenruhát viselő, de azonos eszméket valló katonák és tisztek internacionalista érzése.

A Varsói Szerződés hadseregeinek közös gyakorlatai sorában nagy politikai jelentősége volt annak a gyakorlatnak, amelyet 1972 őszén tartottak a Csehszlovák Szocialista Köztársaság területén „Pajzs—72” fedőnév alatt. Ezen a gyakorlaton a szövetséges csapatok számot adtak arról, hogy készültek fel a harcászatra és a hadműveleti művészet bonyolult feladatainak végrehajtására. Méreteit, feladatait és a részt vevő csapatok számát tekintve a „Pajzs—72” hadgyakorlat hasonló volt, mint az „Odera—Neisse” és a „Fegyverbarátság” gyakorlat. A gyakorlaton a magyar néphadsereg, az NDK Nemzeti Néphadserege, a lengyel néphadsereg, a szovjet hadsereg és a csehszlovák néphadsereg csapatai vettek részt. A gyakorlatot M. Dzur hadseregtábornok, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság honvédelmi minisztere vezette. Előkészítésében és végrehajtásában aktívan részt vett az Egyesített Parancsnokság és az Egyesített Fegyveres Erők Törzse.

A gyakorlaton jelen voltak a Csehszlovák Szocialista Köztársaság párt- és állami vezetői, a Varsói Szerződés tagországainak katonai küldöttségei élükön a honvédelmi miniszterekkel, a Mongol Népköztársaság katonai küldöttsége, valamint az Egyesített Fegyveres Erők Törzsének tábornokai és tisztjei.

A gyakorlat fő feladata annak ellenőrzése volt, hogy milyen a csapatok harckiképzése, képesek-e a harc helyzet legbonyolultabb feltételei között is együttműködésre, és a magasabb parancsnokok, törzsek tudják-e megbízhatóan vezetni a rájuk bízott csapatokat, továbbá gyakorlat tárgya volt mindezek tökéletesítése is. A gyakorlat ezenkívül a szövetséges hadseregek harci közösségének kiszélesítését s a csapatok sokoldalú kiképzésével kapcsolatos általános tapasztalatcserét is szolgálta. A gyakorlat sikeresen megfelelt valamennyi feladatának.

A gyakorlat megmutatta a szocialista országok és hadseregeik barátságát. Ezenkívül bizonyosságot tett a szövetséges hadseregek parancsnokainak és törzseinek megnövekedett hadműve-

leti-harcászati felkészültségéről, arról, hogy valamennyi korszerű fegyverfajta és harci technika alkalmazásával képesek megszervezni a harctevékenységet, bonyolult és gyorsan változó harc helyzetben is vezetni tudják a csapatokat.

A gyakorlat alatt a testvéri hadseregek harcosai számos gyűlésen találkoztak Nyugat-Szlovákia, Északkelet-Morvaország, Dél- és Közép-Csehszlovák lakosságával, Prága, Bratislava és Ostrava ipari központok dolgozóival. A testvéri hadseregek harcosainak és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság dolgozóinak a szövetséges hadseregek művészegyüttese 74 hangversenyt adott, amelyen tízezrével vettek részt a katonák és a CSSZK polgárai. A hadgyakorlat nagyszabású díszszemlével ért véget.

Gustav Husák, a CSKP KB főtitkára a díszszemlén mondott beszédében megállapította, hogy a gyakorlat „lenyűgözően demonstrálta a Varsói Szerződés országai hadseregeinek erkölcsi-politikai egységét, magas fokú harci és technikai felkészültségét”.¹⁰¹

A közös „Odera—Neisse”, „Fegyverbarátság” és „Pajzs—72” hadműveleti gyakorlatok jelentős mértékben hozzájárultak az Egyesített Fegyveres Erők harckészségének és harcképességének növekedéséhez, a szocialista közösség országai közötti fegyverbarátság erősítéséhez, megmutatták a csapatok kiváló felkészültségét, valamint azt, hogy a parancsnokok és a törzsek a legbonyolultabb feltételek között is képesek a csapatok biztos vezetésére. A gyakorlatok lehetővé tették minden szövetséges hadsereg kiképzési színvonalának alapos ellenőrzését, a következő évek csapatkiképzésének irányaira, formáira és módszereire vonatkozóan következtetések levonását, és értékes tapasztalatokkal szolgáltak a nagy hadgyakorlatok szervezésének módszereiről is.

Az 1973—1974. évi gyakorlatok közül nagy jelentősége volt annak a parancsnoki-törzs gyakorlatnak, amelyet a Román Szocialista Köztársaság területén tartottak. Ezen a bolgár néphadsereg, a román néphadsereg és a szovjet hadsereg hadműveleti törzsei vettek részt. Hasonló gyakorlatot tartottak a Magyar Népköztársaság és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság terüle-

101 «Известия», 18 сентября 1972 г.

tén is, a magyar néphadsereg, a szovjet hadsereg és a csehszlovák néphadsereg hadművelleti törzseinek részvételével.

Ezen kívül meg kell még említenünk néhány úgynevezett különleges, pl. közös hadtápgyakorlatot. Az egyik ilyen gyakorlatot 1973 nyarán tartották a Lengyel Népköztársaság és a Német Demokratikus Köztársaság területén az NDK Nemzeti Néphadsereg, a lengyel néphadsereg és a szovjet hadsereg hadtápcsapatainak és intézményeinek részvételével. A gyakorlat nemcsak a törzsek és a hadtápszervek felkészültségi színvonalának emelését, hanem azt is lehetővé tette, hogy megoldjanak néhány kísérleti jellegű feladatot, és ellenőrizzék a hadművelleti művészet egyes tételeit a csapatok hadtápbiztosítása során. Hasonló gyakorlatokat 1974-ben is tartottak Bulgária és Románia területén. Ezeket a gyakorlatokat a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erőinek főparancsnoka vezette.

Rendszeresen tartanak közös gyakorlatokat a haderőnemek — a Varsói Szerződés országainak légvédelmi csapatai, légierői, a szövetséges hadiflották és a fegyvernemek.

A Varsói Szerződés tagállamai légvédelmi csapatainak közös gyakorlatai közül a legnagyobb jelentőségűek a „Zenit—69”, „Zenit—70” gyakorlatok és a légvédelmi csapatok 1973—1974. évi gyakorlatai voltak, amelyek elősegítették a szocialista közösséghez tartozó országok légvédelmének további tökéletesítését. Ezeket a gyakorlatokat P. F. Batyickij, a Szovjetunió marsallja vezette.

E gyakorlatok során — amelyek a szövetséges országoknak a Balti-tengertől a Fekete-tengerig terjedő légterében folytak — a vadászpilóták, a légvédelmi tüzérek, a rakétások és a rádiólokációs állomások kezelői csiszolták mesterségbeli tudásukat. A gyakorlatok megmutatták, hogy a légvédelem valamennyi láncszeme között szilárd kapcsolat van, megbízható az együttműködés, a személyi állomány kiképzése kiváló, jól tudja kezelni a korszerű, bonyolult haditechnikát. A gyakorlatok eredményei arról győznek meg bennünket, hogy a szövetséges országok légi határai sérthetetlenek. A légvédelmi harcosok éberen figyelik az ég minden egyes részét, és készek haladéktalanul megghiúsítani a szocialista országok légterének megsértésére irányuló minden kísérletet.

A szövetséges hadseregek légierőik közös gyakorlataira nagy figyelmet fordítottak. És ez nem véletlen. A repülőcsapatok elsőrendű harci gépeket, egyre nagyobb teljesítményű fegyverzetet kapnak, és a repülésirányítás és -biztosítás legmodernebb eszközei állnak szolgálatban. A szövetséges hadseregek légierője szuperszonikus, rakétahordozó gépeivel, bármilyen időjárási viszonyok között képes repülni. Ennek a technikának sokoldalú megismerését, harci alkalmazási módjainak tökéletesítését a testvéri hadseregek légierői közös erőfeszítések útján érik el. A légierő, a szárazföldi csapatok, a légvédelmi csapatok és a hadiflották valamennyi közös gyakorlatán részt vesz. Külön légi gyakorlatokat is tartanak több ország légierője csapatainak és magasabbegységeinek részvételével.

Ezek a gyakorlatok a légierő személyi állománya tökéletesíti ismereteit a repülő- és lokátortechnika, a szuperszonikus repülőgépek harci alkalmazása és azoknak az ismereteknek és jártasságoknak egész komplexumában, amelyek az erős, technikailag jól felszerelt ellenség legyőzéséhez szükségesek. A csapatok parancsnokai és törzsei tökéletesítik jártasságukat a légierő közös tevékenységének szervezésében, a korszerű harc és a hadműveletek bonyolult feladatainak végrehajtásához szükséges kölcsönös együttműködésben. Az egyesített parancsnokság és a nemzeti parancsnokságok a szövetséges hadseregek repülő csapatainak a közös gyakorlatokban mutatott hozzáértő tevékenységét több ízben is magasra értékelték a különböző közös gyakorlatokon.

Az elmúlt évek alatt a Bolgár Népköztársaság, a Német Demokratikus Köztársaság, a Lengyel Népköztársaság, a Román Szocialista Köztársaság és a Szovjetunió hadiflottája is sok közös és helyi gyakorlatot hajtott végre. A szövetséges flották haditengerészei közös erővel sajátítják el az új, bonyolult harci technikát, kísérletezik ki üzemeltetésük, harci alkalmazásuk hatékonyabb módszereit és módjait. A közös gyakorlatokon állandóan foglalkoznak a flották vezető szerveinek és tengeri erőinek harckészültségben tartásával, az előírt harckészültségi fok követelményei szerint tanulmányozzák annak lehetőségét, hogyan lehet tovább javítani az együttműködést és a vezetési

rendszer, tökéletesíteni a kölcsönös segítség formáit az összes kiképzési feladatok végrehajtásánál.

Az utóbbi években a szövetséges flották legnagyobb közös gyakorlata az NDK, a Lengyel Népköztársaság és a Szovjetunió hadiflottájának „Észak” fedőnéven tartott hadgyakorlata volt, amely az Atlanti-óceán északi részén, a Norvég-, a Barents- és a Balti-tengeren folyt Sz. G. *Gorskovnak*, a Szovjetunió tenger-nagyának, a Szovjetunió hadiflottája főparancsnokának vezetésével. Ide sorolhatók még a Fekete-tengeren 1972-ben és a Balti-tengeren 1974-ben tartott hadműveleti-harcászati gyakorlatok.

Ezekon a gyakorlatokon értékelték a flották sokrétű tevékenységének eredményeit, meghatározták kiképzésük minőségi tökéletesítésének további útjait, és számos feladatot hajtottak végre, amelyek mind a testvéri flották sokoldalú fejlesztését szolgálták.

A hajók, a csapatok, magasabbegységek és a flotta vezető szervei a gyakorlatokon bizonyosságot tettek internacionalista összeforrottságukról, magas fokú harckészültségükről, mester-ségbeli tudásukról, a szakmai és tengeri kiképzés színvonalának emelkedéséről.

A Balti- és a Fekete-tengeren a szövetséges flották parancsnokainak vezetésével rendszeresen tartanak különböző tematikájú flottaerő gyakorlatokat, amelyek növelik a testvéri országok védelmi képességét.

A végzett munka eredményeképpen a szövetséges flottáknál magas színvonalon oldanak meg olyan kérdéseket, amelyek képessé teszik őket a szocialista vívmányok közös védelmére, kiváló szakmai tudású kádereket neveltek, kidolgozták a törzsek és a tengeri erők együttműködésének megszervezését.

Az élet azonban egyre újabb és újabb követelményeket támaszt, és a flották személyi állománya továbbra is mindent elkövet annak érdekében, hogy a tengeri határok védelmezőinek kiképzési színvonala állandóan megfeleljen ezeknek a követelményeknek.

A szövetséges hadseregeknek mindössze néhány gyakorlatáról szóltunk. Testvéri hadseregeink minden évben tartanak közös gyakorlatokat az egyeztetett tervek szerint. Ezek senki el-

len sem irányulnak, nem erődemonstrációk, csupán az a céljuk, hogy magas szinten tartsák az Egyesült Fegyveres Erők felkészültségét és harckészségét az agresszor azonnali megsemmisítő visszaverésére.

A közös gyakorlatok a csapatok harctéri kiképzésének, a különböző szintű parancsnokok és törzsek tökéletesítésének, szervezőképességük fejlesztésének nagy iskolái, ahol a parancsnokok és törzsek abból vizsgáznak, hogy bonyolult és állandóan változó helyzetben képesek-e vezetni a csapatokat. A közös gyakorlatok a harci tapasztalatok kölcsönös tanulmányozásának nagyszerű iskolái. Együttal a legjobb módot nyújtják a szövetséges hadseregek személyi állományának internacionalista szellemben való nevelésére is. A közös gyakorlatok közelebb hozzák egymáshoz az embereket, erősítik a fegyverbarátok iránti bizalmat, elősegítik a testvéri hadseregek harcosai és a testvér országok népei közti kapcsolatok kiszélesedését.

Az Egyesített Fegyveres Erők különleges figyelmet tanúsítanak a csapatok és a flották kiképzési tapasztalatainak cseréjére. A nemzeti parancsnokságok és az egyesített parancsnokság, a szövetséges hadseregek parancsnokai és törzsei elsőrendű kötelességüknek tekintik azt, hogy mindent közöljenek fegyverbarátaikkal, ami a személyi állomány kiképzésében, az oktatás módszerében, az oktatás anyagi bázisának biztosításában a legjobb. Az Egyesített Parancsnokság, az Egyesített Fegyveres Erők Törzse általánosítja a szövetséges hadseregek élenjáró tapasztalatait, és azt valamennyi parancsnok, törzs és csapat közkincsévé teszi.

Nagy jelentőségűek a szövetséges hadseregek vezető állományának értekezletei és összevont foglalkozásai, amelyeken értékelik a csapatok és a flották harckiképzésének eredményeit, megtárgyalják a jövő feladatait, a csapatkiképzés módszereinek, a harckészültség tökéletesítésének kérdéseit és még sok más kérdést.

1963 óta ilyen értekezleteket évente tartanak, ami lehetővé teszi az Egyesített Fegyveres Erők állományába vezényelt csapatok és flották célirányos kiképzésének megbeszélését.

A vezető állomány értekezleteit, összevont foglalkozásait a legkülönbözőbb szinten tartják. Sok értekezletnek, összevont

foglalkozásnak az a célja, hogy a haderőnemekkel, fegyverekkel, szolgálati ágakkal összefüggő egyes kérdéseket oldjon meg. Ezek elősegítik az Egyesített Fegyveres Erők fejlődését, a csapatkiképzés legjobb tapasztalatainak népszerűsítését szolgálják. A csapatkiképzés tökéletesítésében annak is nagy jelentősége van, hogy a szövetséges hadseregek kicserélik egymás között szabályzataikat, szolgálati utasításait, időszakos sajtótermékeiket, tansegédleteiket, a katonai tanintézetek oktatási anyagait.

Miután a szövetséges hadseregek tanulmányozni kezdték, hogy milyen lesz a csapatok harcmódja olyan feltételek között, amikor a valószínű ellenség tömegpusztító fegyvert alkalmaz, a Szovjetunió Fegyveres Erői olyan katonai szakirodalmat bocsátottak szövetségeseik rendelkezésére, amely ezeket a kérdéseket, az új feltételeknek megfelelő csapatkiképzési problémákat tárgyalja. A szovjet hadsereg átadta azokat a legújabb szovjet szabályzatokat, szolgálati utasításokat és kiképzési terveket, amelyekben a tudomány és a technika legújabb eredményei, valamint a szovjet csapatok és flották kiképzési tapasztalatai tükröződnek.

Később, amikor a szövetséges hadseregek új, tökéletesebb mintájú fegyvereket és harci technikát kaptak, a szovjet hadsereg az új technika megismerését elősegítendő tetemes mennyiségű haditechnikai irodalmat adott át fegyverbarátaiknak.

A csapatkiképzés tökéletesítésében nagy jelentősége van a különböző tansegédletek, kiképzési segédeszközök kifejlesztésével, alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatcseréknek. E tapasztalatcseréknek sokféle formája alakult ki. Így pl. a legkülönbözőbb speciális értekezletek, bemutatók, a kiképzési központokban és lőtereken tett látogatások, a katonai szaklapokban megjelenő tájékoztatók és mások.

Az egyik hasznos forma a taneszközök és kiképzési anyagok kiállítása, amely minden nemzeti parancsnokság számára lehetővé teszi a neki leginkább megfelelő eszközök megismerését a testvéri hadseregek gyakorlatából s hogy mindazt felhasználja, ami más szövetséges hadseregnél a legjobb. Így 1971-ben a Lengyel Népköztársaság területén tartottak a gépkocsizó lövész és harckocsizó csapatok harckiképzésének tematikájából tanszer-

és műszerkiállítást. Ugyanilyen kiállítás volt 1973-ban Magyarországon is. 1974-ben a legtöbb szövetséges hadseregnél megrendezték a taneszközök nemzeti kiállítását.

Ezek a kiállítások megmutatták, hogy a szövetséges hadseregek milyen jelentős sikereket értek el a szárazföldi csapatok oktatásához szükséges anyagi tárgyi feltételek megteremtésében és fejlesztésében, és miként gyarapították kölcsönös tapasztalataikat ezen a területen. Az egyes kiállítások meggyőző módon szemléltették, hogy, a testvéri hadseregek magasabbegységei és egységei a kor követelményei szerint messzemenően alkalmazzák a tudomány és a technika legújabb eredményeit az oktatásban és kiképzésben, különösen az automatika és az elektronika oktatása területén.

Az együttműködés fent említett formáinak és módszereinek rendkívül nagy jelentősége van a testvéri hadseregek szárazföldi csapatainak és flottáinak sokoldalú kiképzésében, a kiképzési módszerek tökéletesítésében.

A szárazföldi csapatok és flották kiképzésével kapcsolatos együttműködéshez szorosan kapcsolódik a hadtudomány továbbfejlesztésére irányuló együttműködés is.

Az együttműködésnek ezen területén a szövetséges hadseregek elsősorban a szovjet hadtudományra, a szovjet fegyveres erők hadtudományi bázisára támaszkodnak, hiszen a szovjet hadtudomány rendelkezik a legnagyobb lehetőségekkel a hadügy elméletének és gyakorlatának továbbfejlesztésére. Ugyanakkor az egyes szövetséges hadseregek is egyre több tudományos eredménnyel járulnak hozzá a hadtudomány minden oldalú fejlesztéséhez.

A hadművészet elméletének fejlődését tükröző fontos kérdéseket a szövetséges hadseregek vezető állományának olyan értekezletein tárgyalják, amelyeket fegyvernemi parancsnoki, sőt vezérkarfőnöki szinten tartanak. Ezek a megbeszélések nagy hasznára vannak mind az Egyesített Parancsnokságnak, mind a nemzeti parancsnokságoknak, éppen ezért az ilyen értekezletek megtartása már hagyománnyá vált.

A hadtudomány fejlesztése szempontjából nagy jelentőségre tettek szert a hadtudományi konferenciák. Ezeket szintén vagy

nemzeti keretek vagy az Egyesített Fegyveres Erők keretein belül tartják.

A hadtudományi konferenciák különösen a legutóbbi években terjedtek el. Ennek egyrészt az a magyarázata, hogy megnőtték az egyes szövetséges hadseregek lehetőségei a fegyveres erők szervezésével és fejlesztésével összefüggő kérdések tanulmányozásában, a hadműveleti művészet és a csapatkiképzés módszereit érintő kérdések megoldásában; másrészt az is, hogy az Egyesített Fegyveres Erők vezető szerveinek létrejöttével és tökéletesedésével ez a munka céltudatosabban és tervszerűbben folyik.

Az Egyesített Fegyveres Erők hadtudományi konferenciája elé rendszerint nagy elméleti és gyakorlati jelentőségű tudományos problémákat terjesztenek. Ilyenek például a csapatok hadtáp és műszaki biztosításának kérdései, a vezetési folyamatok további korszerűsítésének irányai és egyéb más kérdések. 1970 novemberében a szövetséges hadseregek hadtápszerveinek vezető munkatársai Prágában tartottak hadtudományi konferenciát. Ezen több mint 100 tábornok és tiszt vett részt. A konferencián sokoldalúan megvitatták a csapatok hadtápbiztosításának fontos problémáit, tekintettel a korszerű hadműveletekre. Több mint 20 referátumot és korreferátumot tartottak. A vita igen élénk volt. Több mint 40 tábornok és tiszt vett részt benne, akik egyöntetűen hangsúlyozták azt is, hogy a konferenciának milyen nagy jelentősége van a szövetséges csapatok hadtápbiztosításának további korszerűsítése szempontjából.

Az Egyesített Fegyveres Erők Törzsének 1971 októberében megtartott speciális hadtudományi konferenciája is fontos kérdéseket tárgyalt. A jelenlevők nagy érdeklődéssel hallgatták a tábornokok és tisztek referátumait és felszólalásait. A konferencia napirendjén olyan fontos elméleti és gyakorlati kérdés szerepelt, mint a szocialista világrendszer történelmi jelentősége és a Varsói Szerződés Szervezete erősítésének szükségessége a testvéri kommunista és munkáspártok kongresszusi határozatainak fényében. A vitában sok felszólalás hangzott el a Varsói Szerződés Szervezete erősítésének elveiről és problémáiról, továbbá az Egyesített Fegyveres Erők további tökéletesítésével kapcsolatos feladatokról.

1973 októberében az Egyesített Fegyveres Erők Törzsének tudományos konferenciája a szocialista haza védelmezéséről szóló lenini tanítás kérdéseivel foglalkozott abból a szempontból, ahogy ezeket a kérdéseket az SZKP XXIV. kongresszusának határozatai, a szocialista országok testvérpártjainak kongresszusi határozataikban továbbfejlesztettek. A konferencián megtárgyalták a szocialista országok katonai együttműködésének, a szövetséges országok harci közössége erősítésének és a Varsói Szerződés katonai szervei húszéves tevékenységének időszerű kérdéseit.

Az Egyesített Fegyveres Erők hadseregeik életének és tevékenységének más kérdéseivel kapcsolatban is tartanak hadtudományi konferenciákat. Ezek hatékonyan elősegítik a katonai elmélet fejlődését, lehetővé teszik, hogy tudományos alapon mélyrehatóbban és céltudatosabban döntsék el a csapatok harc-készsége fejlesztésének, a vezetésnek és az együttműködés megszervezésének gyakorlati kérdéseit.

A szövetséges országok katonai együttműködésének állandó iránya a magas fokú katonai műveltséggel rendelkező szakemberek képzése valamennyi haderő- és fegyvernem számára.

Az együttműködés e téren kezdetben olyan formában nyilvánult meg, hogy a Szovjetunió és fegyveres erői nyújtottak segítséget a szövetséges hadseregeknek a nemzeti hadseregek katonai kádereinek képzésében, és katonai tanintézeteinek felállításában. A Szovjetunió — mivel a katonai káderek képzésében, a korszerű katonai tanintézetek rendszerének kiépítésében nagy tapasztalatai vannak — ezt a feladatot mindig internacionalista kötelességének tekintette.

A szovjet katonai akadémiákon és a középfokú katonai tanintézetekben a testvéri hadseregek tisztjeinek és tábornokainak ezrei tanultak, akik a nemzeti hadseregek katonai kádereinek magvát, derékhadát alkották és meghatározó szerepet játszottak saját fegyveres erőik létrehozásában és mindenkori fejlődésében.

Ez a kádereképzés mindig összhangban volt az egyes hadseregek fejlettségi színvonalával és katonai szakemberekben mutatkozó szükségletük növekedésével.

1956 előtt a szovjet hadsereg katonai tanintézeteiben főleg a

gépkocsizó lövész, harcokcsizó, a tüzérségi és az orvosi katonai tanintézetekben képeztek szakembereket a szövetséges hadseregek számára, később azonban majdnem minden haderőnem tanintézeteiben megindult a képzés a legkülönbözőbb katonai szakmában.

Ebben az időszakban (1956 előtt) a nemzeti hadseregek tudományos kádereinek képzésére is nagy figyelmet fordítottak, hiszen enélkül elképzelhetetlen lett volna a katonai tanintézetek és hadtudományi intézetek létrehozása, a hadtudományok fejlesztése, és ezen az alapon a szövetséges hadseregek fejlesztése, korszerűsítése és tökéletesedése.

Ily módon a Varsói Szerződés országai kommunista és munkáspártjainak gondoskodása folytán, a Szovjetunió által nyújtott segítséggel valamennyi testvéri országban kialakult a katonai tanintézetek szerteágazó hálózata, amely manapság minden hadsereg számára biztosítja a nagy szaktudású katonai vezetők önálló képzését.

A nemzeti hadseregek kádereinek képzésében nyújtott segítség a Szovjetunió és fegyveres erői által a katonai együttműködés egyik formája napjainkban is. A testvéri hadseregek katonai kádereinek képzése és továbbképzése a szovjet katonai tanintézetekben, az egyes nemzeti hadseregek sajátos igényei szerint történik.

Ugyanakkor a Szovjetunió, a szovjet hadsereg minden támogatást megad a testvéri hadseregeknek ahhoz, hogy önállóan képezhessenek parancsnokokat. Ebből a célból kétoldalú konzultációkat rendeznek, megszervezik a katonai tanintézetek munkatapasztalatainak átadását, tankönyvek, módszertani segédletek cseréjét.

Az e tekintetben megnyilvánuló széles körű és sokoldalú együttműködés eredményesen járult hozzá ahhoz, hogy a Varsói Szerződés országainak hadseregeit, azok tisztí állományát viszonylag rövid idő alatt olyan jól felkészült vezetőkkel sikerült feltölteni, akik a munkásosztály, a dolgozó parasztság és a népi értelmiség soraiból származnak. Sokaknak közülük már voltak harci tapasztalataik, mert részt vettek a partizán mozgalomban vagy nemzeti katonai alakulatokban harcoltak a hitleri Németország és szövetségesei ellen, vállalva a Vörös Hadsereg-

gel. Ezek az emberek miután elvégezték a szovjet vagy a hazai katonai tanintézeteket, megismerték a marxizmus—leninizmus alapjait, módszerét, a győzelem hadtudományát, hadseregeik kiváló vezetőivé, nevelőivé váltak.

Például az NDK Nemzeti Néphadseregében az összes magasabbegység parancsnokának és a csapatparancsnokok többségének felsőfokú katonai végzettsége van, sokan közülük a Szovjetunió fegyveres erőinek vezérkari akadémiáját végezték el.

A szövetséges hadseregek életében és tevékenységében fontos helyet foglal el politikai szerveik együttműködése. Az együttműködés természetesen a Varsói Szerződés országai kommunista és munkáspártjainak határozatai alapján történik.

A szövetséges hadseregek politikai szerveinek szilárd kapcsolata barátságuk és testvériségük erősítésének fontos eszköze. Ezek a kapcsolatok lehetővé teszik az ideológiai munka tapasztalatainak, a személyi állomány körében — a forradalmi éberség és a proletár szolidaritás szellemében — történő nevelőmunka módszereinek kicserélését.

A politikai kapcsolatokban a testvéri hadseregek számolnak azzal, hogy a két rendszer közti antagonizmus, a proletár és a burzsoá osztályálláspont kibékíthetetlenségét tükröző harc kiéleződésével növelni kell az eszmei nevelőmunka hatékonyságát, fokozni kell az ideológiai harcot. Ez a harc azt követeli a szocialista országoktól, hogy összefogjanak, egyesítsék erőfeszítéseiket az ideológiai harcban. Mint ismeretes, a hadsereg a szocialista országok államapparátusának az a része, amely ellen az imperializmus jól kiépített propagandagépezetének jelentős erőit vonultatja fel. Az ideológiai fellazítás és diverzió veszélye valamennyi szövetséges hadsereg politikai szerveire nagy és felelősségteljes feladatokat hárít az imperialista propaganda ellen-súlyozására.

A politikai szervek munkatapasztalatainak cseréje a testvéri hadseregek viszonyában az együttműködés egyik nagyon fontos formája. Ezért pl. a gyakorlatban általánosan elterjedtek a testvéri hadseregek politikai szerveinek, e szervek küldöttségeinek kölcsönös látogatásai, az egyesített parancsnokság tervei alapján tartott gyakorlatokon.

A pártpolitikai munka tapasztalatainak cseréjében különleges

helyet foglalnak el a testvéri hadseregek politikai szerveinek, az egyes szervek képviselőinek értekezletei, ahol sokoldalúan és mélyrehatóan megvitatják a csapatoknál folyó pártpolitikai munka időszerű kérdéseit, az ideológiai munka tapasztalatait.

A testvéri hadseregek képviselői a különböző tanácskozáson elmondott felszólalásaikban mindig egyöntetűen hangsúlyozták, hogy a szocialista hadseregekben folyó ideológiai munka legfontosabb feladata a személyi állomány osztályöntudatának, proletár internacionalista elkötelezettségének és szocialista hazafiságának kialakítása, erősítése.

A politikai együttműködésben nagy jelentősége van a katonai előadók, szerkesztők kölcsönös cseréjének, a hadseregsajtó munkatapasztalatai átadásának. Így például, 1971—1972-ben a testvéri hadseregek mintegy 70 újságírója tanulmányozta a Szovjet Hadsereg és Hadiflotta katonai újságjainál és folyóiratainál folyó munka tapasztalatait, és viszont, több mint 60 szovjet katonai újságíró kereste fel a szövetséges hadseregeket ugyanebből a célból.

A testvéri hadseregek rendszeresen kicserélik a képzőművészeti és fényképkiállítások anyagát, a zenei és a dal repertoárt. Szélesednek a kapcsolatok a katonai festők, színházi dolgozók, filmesek, hadsereg és flotta művészegyüttesek között. A Varsói Szerződés országai az utóbbi években rendszeresen megtartják katonai filmjeik fesztiválját. 1966-tól 1974-ig nyolc ilyen fesztivál volt.

A pártpolitikai munka formáinak és módszereinek tapasztalatcseréjében megnyilvánuló együttműködés kedvező és minden tekintetben gyümölcsöző hatással van a testvéri hadseregek személyi állományának, a Varsói Szerződés országai lakosságának nevelésében.

Hangsúlyoznunk kell, hogy a pártpolitikai munka tapasztalatcseréje során a testvéri hadseregek mindig figyelembe veszik a szövetséges országok nemzeti sajátosságait és a testvérhadseregek hagyományait.

Az együttműködés különböző formáiról szólva hangsúlyozni kell, hogy szerteágazó kapcsolatok alakultak ki a szövetséges ország területén ideiglenesen tartózkodó szovjet csapatok és az illető ország hadserege és lakossága között. Ezeknek a kapcsola-

toknak a formái és módszerei a legkülönbözőbbek: a harcosok oktatásával és nevelésével kapcsolatos tapasztalatcsere, a kiképzésben kiváló eredményt elérő harcosok találkozói, barátsági esetek, öntevékeny művészegyüttesek cseréje és sok más formája a testvéri kapcsolatoknak.

A szovjet csapatoknál és magasabbegységeknél rendszeresen tartanak előadásokat a pártok és a kormányok vezetői, a forradalmi mozgalom veteránjai, az iparvállalatok és a mezőgazdasági termelőszövetkezetek képviselői, a testvérországok kultúrájának és művészetének kiválóságai. Ezek a személyiségek és kollektívák megismertetik a szovjet csapatok személyi állományával országuk szocialista építőmunkájának eredményeit, az ország forradalmi hagyományait.

A szovjet csapatok személyi állománya viszont gyakran tesz látogatást a testvérhadseregek katonai egységeinél, az egyes üzemekben, állami gazdaságokban és a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben. A szovjet csapatok képviselői a nemzeti hadseregek harcosai és a szövetséges országok polgárai számára előadásokat, felolvasásokat tartanak, s elmondják, milyen sikereket ért el a szovjet nép a kommunizmus építésében, beszámolnak a szovjet hadsereg dicsőséges harci útjáról, internacionalista helytállásáról, a testvéri hadseregek harci közösségéről.

E kapcsolatok ápolása során a Német Demokratikus Köztársaságban pl. hagyománnyá váltak a harci közösség hetei, a „Fegyverbarátság” sportünnepélyek. Ezeken az eseményeken az NDK Nemzeti Néphadseregének harcosai, az NDK polgárai, az NDK-ban ideiglenesen tartózkodó szovjet csapatok harcosai vesznek részt. A harci közösség hete alkalmából sok ezer közös rendezvényt tartanak szerte az országban.

Az NDK-ban tartózkodó szovjet csapatok és az NDK Nemzeti Néphadserege politikai szervei rendszerint közösen tervezik meg azokat az intézkedéseket, amely a csapatok állományának internacionalista nevelését, a szovjet hadsereg és az NDK Nemzeti Néphadserege harci közösségének erősítését szolgálják. Mindez a Szovjetunió és a Német Demokratikus Köztársaság népe és hadserege közötti barátságot erősíti.

Más nemzeti hadseregek és a testvéri szövetséges országok területén ideiglenesen állomásozó szovjet csapatok szintén nagy

figyelmet fordítanak a sokoldalú kölcsönös kapcsolatok fejlesztésére.

Ez a munka különösen fellendült azokban a napokban, amikor a testvéri országok népei a fasizmus felett aratott nagy győzelem 30. évfordulóját és a Varsói Szerződés fennállásának 20. évfordulóját ünnepelték. Minden szövetséges országban, ahol ideiglenesen szovjet csapatok állomásoznak, a testvérhadseregek katonái számos találkozt és barátsági estet rendeztek, a helyőrségekben és a katonai alakulatoknál ünnepi gyűléseket, katonai dalfesztiválokat, hangversenyeket, sportversenyeket tartottak.

E nevezetes évfordulók megünneplésében a testvéri hadseregek harcosaival együtt részt vettek az állami szervek, a párt- és társadalmi szervezetek képviselői, valamint a szövetséges ország lakossága is.

A szocialista közösség országainak sok városában megkoszorúzták a szovjet hadsereg és más baráti hadseregek katonáinak, az antifasiszta harc hőseinek emlékműveit, akik a második világháborúban estek el.

A fasizmus felett aratott győzelem 30. és a Varsói Szerződés 20. évfordulója alkalmából tartott rendezvények tovább erősítették a Varsói Szerződés tagállamai testvéri népeinek és hadseregeinek harci közösségét.

A Varsói Szerződés hadseregeinek együttműködésében egyre nagyobb jelentőségre tesznek szert a szövetséges hadseregek közti sportkapcsolatok is, amelyek az együttműködés egyik fontos, el nem hanyagolható irányát jelentik. E kapcsolatok formái nagyon sokfélék. Mindenekelőtt ilyenek a spartakiádok, a baráti hadseregek bajnokságai, tornái, amelyeket az egyes hadseregek sportbizottságainak szervezésében tartanak. Ezekben rendszerint a Varsói Szerződés valamennyi hadserege részt vesz. 1958 és 1975 között nyolc spartakiádot tartottak: három nyárit — az NDK-ban (1958), a Szovjetunióban (1969) és a CSSZK-ban (1973) és öt télit — a Lengyel Népköztársaságban (1961) és (1971), a CSSZK-ban (1969), a Bolgár Népköztársaságban (1973) és a Szovjetunióban (1975). Ezenkívül tucatjával rendeztek hadseregbajnokságokat, az olimpiai és sajátosan katonai sportágakból.

A spartakiádok és a baráti hadseregek bajnokságai nagyszabású sportünnepélyek és nagy nevelő jelentőségük van, mert a szocialista országok hadseregei és népei közti barátságot erősítik.

A sportkapcsolatok fontos formája az a munka, amelyet a baráti hadseregek sportbizottsága végez. Ez a munka önkéntességen, a bizottságban részt vevő egyes hadseregek kezdeményezésén alapszik.

A baráti hadseregek sportbizottságai között széles körű tapasztalatcsere folyik a szövetséges hadseregeknél történő fizikai felkészítés és sport fejlesztésével kapcsolatban.

A tapasztalatcsere céljára felhasználják a baráti országok sportbizottságának üléseit, a tudományos-módszertani konferenciákat, mint a sportkapcsolatok ápolásának formáit. Ezeken megtárgyalják a testnevelés és a sport fejlesztésének különböző kérdéseit, mindazokat, amelyek a csapatok harckiképzésének tökéletesítését szolgálják. Így pl. 1972-ben a szovjet hadsereg egyik bázisán tudományos módszertani konferenciát tartottak „A katonák pszichológiai felkészítése a testnevelés és a sport eszközeivel” c. témából. A konferenciának valamennyi szövetséges hadsereg testnevelői számára nagy gyakorlati jelentősége volt. A konferencia munkájában a Varsói Szerződés országai hadseregeinek részéről az illetékes szakemberek és a katonai sportmunka szervezői vettek részt.

A szövetséges hadseregek között a katonák fizikai felkészítésével és a sporttal kapcsolatban szintén megvalósul a szakemberek, a tudományos, módszertani, instrukciós és propagandaanyagok cseréje, de mindezzel még korántsem meritettük ki a baráti hadseregek sportkapcsolatainak formáit és módszereit. A kapcsolatok fejlesztése, új lehetőségek kihasználása a jövő feladata.

*

Ezek voltak a Varsói Szerződés országai és hadseregeik közti katonai együttműködés fő irányai, formái és módszerei, azok, amelyek a szocialista országok harci szövetségének húszéves fennállása alatt alakultak ki.

Amint a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének

1974 áprilisában Varsóban tartott üléséről szóló közlemény megállapította, „a testvérállamok sokoldalú együttműködése minden téren továbbfejlődött. Ez gyorsítja a Varsói Szerződés tagállamai gazdasági potenciáljának növekedését, védelmi képességük erősödését, népeik jólétének, országaik kultúrájának és tudományának fejlődését. A Varsói Szerződés tagállamai tovább erősítik megbonthatatlan barátságukat a szocializmus, a haladás és a béke érdekében, egyre növelve a szocializmus tekintélyét, amely az államközi kapcsolatok új típusának a valóban demokratikus társadalomnak, a szocialista életformának példáját állítják más népek elé”.¹⁰²

A VARSÓI SZERZŐDÉS TAGÁLLAMAINAK HADSEREGEI NAPJAINKBAN

1. A hadseregépítés általános vonásai a szocialista országokban

A hadseregépítés mindazon elvei, amelyeket Lenin, a világ proletariátusának vezére és a Szovjetunió Kommunista Pártja dolgozott ki, kiállták az idő próbáját és nemzetközi jelentőségre tettek szert. Valamennyi szocialista hadsereg ezen elvek alapján jött létre, fejlődik és tökéletesedik.

A szövetséges hadseregek közös vonása, hogy új típusú hadseregek, amelyek nemcsak a saját országuk népének, a dolgozók ott elért szocialista vívmányainak, hanem az egész szocialista közösségnek védelmét is szolgálják. Tábornokaik, tisztjeik és sorállományuk a munkásság, a parasztság és az értelmiség soraiból jöttek, gondolkodásukat, magatartásukat a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus jellemzi. A testvéri hadseregektől távol áll a nemzetiségi gyűlölet, a sovinizmus, ami az imperialista államok hadseregeit olyannyira jellemzi. A soknemzetiségű szocialista országok nemzeti kisebbségei valamennyi szocialista hadseregben a haza teljes jogú védelmezőinek érzik magukat.

A Varsói Szerződés tagállamai hadseregépítésének jellemző vonása, hogy ez a célok és feladatok egységén, a társadalmi élet fejlődési folyamatainak közös marxista—leninista értékelésén, a katonai elmélet egységén, a háború törvényeinek és a hadművészet elveinek azonos értelmezésén alapul. Emellett a hadseregépítés fő kérdéseire vonatkozó nézetazonosság, e nézetek alkotó fejlesztését s az e téren elért eredmények széles körű tapasztalatcseréjét is feltételezi. Minden ország, minden hadsereg kiveszi részét a szocialista államok védelmi képessége erősíté-

sének közös ügyéből, hozzájárul a hadtudomány, a hadügy gyakorlatának fejlesztéséhez.

A Varsói Szerződés tagállamaiban a hadseregépítés általános alapja a fegyveres erők pártvezetésének lenini elve. A szocialista országok erejének és legyőzhetetlenségének fő forrása az, hogy a szocializmus védelmét, a fegyveres erők szervezését és fejlesztését a kommunista és munkáspártok irányítják. A testvéri hadseregek osztályösszetétele, párttagsága kedvező feltételeket teremt a Varsói Szerződés testvérhadseregeinek szoros tömörüléséhez, az egység és a megbonthatatlan harci barátság szellemében történő neveléshez. A szocialista közösség hadseregeinek összetartó erejét a kommunisták alkotják. Szóval és tettel arra lelkesítik a harcosokat, hogy tudatosan teljesítsék hazafias és internacionalista kötelességüket, hogy kiváló eredményeket érjenek el harc kiképzésben, erősítsék a fegyelmet, a rendet, a szervezethez.

A testvéri szocialista országok hadseregeiben a csapatok és a flották kiképzése korszerű, tudományosan kidolgozott rendszer szerint történik. Ez a rendszer, amely a szovjet fegyveres erők gazdag tapasztalatain alapszik, tartalmazza mindazt, ami e téren a testvéri hadseregek gyakorlata szerint is a legjobb, s a tudomány és technika legújabb vívmányai alapján szüntelenül tökéletesedik, s mint ilyen biztosítja a csapatok és a flották állandó készségét bármilyen harci feladat végrehajtására.

A Varsói Szerződés hadseregeiben a hadseregfejlesztés általános, közös szervezési elveken nyugszik. Valamennyi testvéri hadsereg magas fokon szervezett reguláris hadsereg, központi vezetéssel. A vezetés közös elve valamennyi hadseregben a párt politikájára épülő egyszemélyi vezetés.

A pártpolitikai munkát szinte valamennyi szövetséges hadseregnek politikai főcsoportfőnökségek — mint a pártnak a fegyveres erőknél működő szervei — irányítják. A politikai szervek és a pártszervezetek felépítésében és munkamódszereiben is sok közös vonás van. A politikai szervek és pártszervezetek célja és feladatai mindenütt azonosak: a párt politikájának érvényesítése az ország védelmi képességének erősítése érdekében, a magas fokú éberség fenntartása, a személyi állomány politikai öntudatának növelése.

Valamennyi szövetséges hadseregben a politikai szervek és pártszervezetek tevékenysége arra irányul, hogy a személyi állományt a szocialista haza iránti maradéktalan odaadásra és szeretetre nevelje, arra, hogy állandóan legyen kész megvédeni hazáját az imperialista agresszorok bármilyen merényleteivel szemben. E szervek állandóan ügyelnek arra, hogy a személyi állományt osztályérdekeiknek és az internacionalista kötelességek teljesítésének alapján tömörítsék. Ugyanakkor a pártpolitikai apparátus felépítése az egyes hadseregekben különbségeket mutat.

Így pl. a magyar néphadseregben a legmagasabb pártszerv az MSZMP Néphadseregi Bizottsága, amely munkájáért közvetlenül az MSZMP Központi Bizottságának felelős. A Román Szocialista Köztársaság hadseregében nincs politikai főcsoportfőnökség, hanem úgynevezett Legfelsőbb Politikai Tanács, hadsereg, fegyvernemi és magasabbegység politikai tanácsok, továbbá csapat és tanintézeti pártbizottságok vannak.

A Varsói Szerződés tagállamai hadseregeinek közös vonása, hogy következetesen gondoskodnak a szocializmushoz hű vezető káderek képzéséről. Katonai kádereik kiváló felkészültséggel, nagy politikai tapasztalattal rendelkező tábornokok, tengernagyok és tisztek. Valamennyi szövetséges hadsereg a beosztott parancsnoki állomány képzésére is nagy gondot fordít.

A testvéri szocialista hadseregek fontos vonása az is, hogy harci erejük a tudományos és műszaki haladással és a haditechnikai forradalommal együtt tökéletesedik és fejlődik. Fejlődésüket elősegíti, hogy felhasználják a második világháború, a vietnami és a közel-keleti háború, a közös hadgyakorlatok tapasztalatait. E tapasztalatok általánosítása szüntelenül gazdagítja a korszerű fegyveres küzdelem jellegére vonatkozó nézeteket.

A szövetséges hadseregek állandóan erősödő együttműködése biztosítja a szocialista közösség országainak magas fokú védelmi képességét és Egyesített Fegyveres Erőik magas fokú harckész-ségét.

2. A Varsói Szerződés tagállamainak Egyesített Fegyveres Erői

Az Egyesített Fegyveres Erők szárazföldi csapatokból, légvédelmi csapatokból, légierőből és hadiflottákból állnak.

Az Egyesített Fegyveres Erők állományába minden szövetséges ország meghatározott — a legjobban felszerelt és kiképzett — csapat- és flottakontingenst vezényelt. Ezek létszámát, állományát, szervezését, felszerelését és más, ezzel összefüggő kérdéseket az illető állam kormánya határozza meg. A kormányok döntéseik meghozatalánál figyelembe veszik a Politikai Tanácskozó Testület és az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnokának ajánlásait, saját országuk gazdasági és katonai lehetőségeitől függően. Az Egyesített Fegyveres Erők állományába vezényelt csapatok és haditengerészeti erők ugyanakkor továbbra is nemzeti honvédelmi minisztériumaik alárendeltségében maradnak. Életüket és tevékenységüket a Varsói Szerződés tagállamaiban érvényes törvények, előírások és a katonai szabályzatok szabályozzák. A szövetséges országok honvédelmi minisztériumai teljes felelősséggel tartoznak a csapatok és a flottaerők személyi állományának állapotáért, felszereléséért, harckészültségéért, katonai és politikai neveléséért.

Ez a helyzet félreérthetetlenül hangsúlyozza minden szövetséges állam szuverenitását és függetlenségének tiszteletben tartását. Ugyanakkor az Egyesített Parancsnokságnak, az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnokának, a törzsnek és egyéb szerveknek, amelyek a szükséges felhatalmazásokkal, jogokkal rendelkeznek, lehetőségük van arra, hogy az Egyesített Fegyveres Erőkre tartozó katonai kérdések eldöntésében maradéktalanul gyakorolhassák funkciójukat.

A testvéri hadseregekben végbement gyökeres szervezeti és technikai változások, csapataik és flottáik harci lehetőségeinek növekedése következtében az Egyesített Fegyveres Erők fennállásuk alatt messzire jutottak a fejlődésben. Szervezetük korszerű, rendelkeznek a legújabb harci technikával és fegyverekkel, erkölcsi-politikai erejük szilárd.

A fejlődés magas fokát érték el a szárazföldi csapatok. További tökéletesedésük útja a tűzerő, a csapásmérő erő, a manőverezőképeség és a mozgékonyság fokozódása, azon képességük,

hogy hosszú meneteket tudjanak végrehajtani úton és terepen, s bármilyen körülmények között eredményes harctevékenységre legyenek képesek.

A szárazföldi csapatok korszerű rakétatüzérséggel, lövész, páncéltörő, légvédelmi tüzérségi fegyverzettel, nagy teljesítményű harcokcsikkal és páncélozott szállító harcjárművekkel s egyéb harci és különleges technikával vannak felszerelve. Mindez jelentősen növelte a csapatok, magasabbegységek és hadműveleti magasabbegységek harci tulajdonságait. A szárazföldi csapatok fő csapásmérő erői a harcokcsik, a fő tüzerő: a rakéták és a tüzérség.

Az összes szakcsapatok — műszakiak, híradók, vegyvédelmi és atomvédelmi, rádiótechnikai, gépkocsizó és egyéb szakágak minőségileg új technikával rendelkeznek, amely lehetővé teszi, hogy bonyolult körülmények között tevékenykedjenek.

Fontos szerepet játszanak a légideszantcsapatok, amelyeknek az a rendeltetése, hogy az ellenség mögöttes területein tevékenykedjenek. A minden korszerű harceszközzel, köztük harcokcsikkal és rakétakilövőőkkel is felszerelt légideszantcsapatok képesek arra, hogy önállóan hajtsanak végre harcászati, hadműveleti és hadászati feladatokat, bármilyen feltételek között.

A Varsói Szerződés országainak légvédelmi csapatai képesek már az oltalmazott objektumoktól nagy távolságra megsemmisíteni mind az ellenség repülőgépeit, mind pedig rakétáit, tekintet nélkül azok repülési magasságára és sebességére. Ez azon múlik, hogy napjainkban korszerű légvédelmi rakétaegységek, bonyolult körülmények között is repülni tudó szuperszonikus repülőgépek, a legkorszerűbb automatikus irányító rendszerek, rádiólokációs célfelderítő, jelző és célmegjelölő berendezések vannak a légvédelmi csapatok állományában.

A Varsói Szerződés tagállamainak légvédelme állandóan tökéletesedik. A személyi állomány mindjobban megtanulja az új légvédelmi rakétaegységek berendezéseinek, rádiólokációs állomások műszereinek kezelését. A vadászlégierőt a legkorszerűbb gépekkel szerelik fel. Új automatikus irányító rendszereket állítanak szolgálatba. A parancsnokok, törzsek és a személyi állomány állandóan tökéletesíti tudását.

A légierőnél a gépállomány zömét szuperszonikus, nagy ma-

gasságban repülő és nagy hatótávolságú rakétahordozó gépek alkotják. Ezek éjjel és nappal minden időben, az időjárásviszonyoktól függetlenül képesek harci feladatok végrehajtására. Az Egyesített Fegyveres Erők légierije önállóan és más haderőnemekkel együttműködve is alkalmas feladatok végrehajtására.

A szövetséges országok hadiflottáinak állományában rakétával felszerelt tengeralattjárók és különböző osztályú víz feletti hajók, légierő, partvédelmi és légvédelmi tüzérség és különleges csapatok vannak. Képesek arra, hogy megbízhatóan oltalmazzák államuk tengeri határait és sikeresen folytassanak közös harcot az ellenség minden típusú hajója ellen a nyílt tengeren.

A szocialista országok hadiflottáinak állományában korszerű deszant hajók, a különféle fegyverekkel és a szükséges műszaki harceszközökkel felszerelt tengerészgyalogság is található. Ez alkalmassá teszi a flottákat arra, hogy hatékonyan támogassák a szárazföldi csapatokat a tengeremelléki irányokban, és sikeresen hajtsanak végre felelős harci feladatokat.

A szocialista közösség biztonságának szavatolásában döntő szerepet játszik a Szovjetunió hadserege és flottája. Ezek minden korszerű hadviselési eszközzel rendelkeznek. A szovjet fegyveres erők és nukleáris-rakéta ütőerejük a testvéri hadseregek harci szövetségének gerincét képezik, azt a legfőbb erőt, amely a szocialista országok testvéri közösségének védelmét biztosítja.

3. A Varsói Szerződés országainak hadseregei

A Bolgár Néphadsereg

A bolgár néphadsereg fejlődését mindenekelőtt az ország gyors gazdasági fejlődése és a termelés minden ágára kiterjedő tudományos-műszaki forradalom elmélyülése határozza meg. Bulgária gazdaságának dinamikus növekedése és a Szovjetunió sokoldalú testvéri segítsége folytán a bolgár néphadsereg valamenyny haderő- és fegyverneme a szükséges mennyiségben megkapja a korszerű fegyvereket és harci technikát.

Bulgária fejlődéséről szólva tudni kell, hogy az ország termelőerőinek növekedésével együtt új minőségi változások mennek

végbe a bolgár társadalom társadalmi és osztályszerkezetében, fejlődnek a szocialista társadalmi viszonyok, nagy eredmények születnek a művelődés és a kultúra területén. Mindezek lehetővé teszik, hogy a hadsereget politikailag kiválóan felkészült, társadalmi tapasztalatokkal, jó szakmai ismeretekkel rendelkező fiatalokkal töltsék fel, olyanokkal, akiknek személyiség-tulajdonságait a szívósság, a munkaszeretet és az aktivitás jellemzi.

A bolgár néphadsereg szervezése, fejlesztése, építése és felkészítése a jelen szakaszban a Bolgár Kommunista Párt X. kongresszusa határozatainak a jegyében folyik, annak a kongresszusi irányvonalnak alapján, amelynek célja Bulgária és a Szovjetunió további közeledése, a gazdasági, tudományos, műszaki és katonai téren történő integráció útján. A kongresszus ezen általános irányvonalát a Bolgár Kommunista Párt Központi Bizottsága 1973 júliusi és októberi plénumának határozatai is világosan tükrözik.

A Bolgár Kommunista Párt Programja megállapítja, hogy a bolgár—szovjet barátság Bulgária fejlődésének egyik fő mozgató ereje. A Bolgár Kommunista Párt tántoríthatatlanul teljesíti Georgi Dimitrovnak, a bolgár nép vezérének a bolgár néphadsereg építésének útjaira vonatkozó útmutatásait. Dimitrov ezt mondta: „Hadseregünknek ugyanolyannak kell lennie, mint a szovjet hadsereg... Azonosnak kell lenniük a feladatoknak, a szervezetnek, a fegyverzetnek, a hadtudománynak. Teljesen meg kell értenünk a közös nyelvet minden kérdésben.”¹⁰³

A bolgár néphadsereg 30 éves fejlődése alatt a korszerű hadseregek színvonalára emelkedett. Mindennel rendelkezik, ami a jelen viszonyok között vívott fegyveres küzdelem folytatásához szükséges. Állományában megtaláljuk az összes haderőnemeket: a szárazföldi csapatokat, a légvédelmi csapatokat, a légierőt és a hadiflottát. Bulgáriának ezenkívül határőr és építő csapatai is vannak.

A szárazföldi csapatok nagy tűz- és csapásmérő erővel rendelkeznek, igen mozgékonyak, és éjjel-nappal, télen-nyáron, bármilyen időjárási viszonyok között képesek határozott és aktív

¹⁰³ Полвека на страже завоеваний Великого Октября. М., Воениздат, 1968, стр. 101.

harctevékenységre. Fegyverzetük között megtaláljuk a különböző típusú rakétákat, új harckocsikat és páncélozott szállító harcjárműveket, új tűzérési rendszereket, a hatékony páncél-elhárító eszközöket, önműködő fegyvereket és a korszerű vezetés eszközeit. Ez lehetővé teszi, hogy gyors ütemben támadjanak, találkozóharcokat vívjanak és visszaverjék az ellenség ellen-csapásait, leküzdjék a vízi és hegyi akadályokat, nagy gyorsasággal, hosszú meneteket hajtsanak végre.

A szárazföldi csapatok megnövekedett csapásmérő- és tűzerejéről tanúskodnak egy harcászati magasabbegység alapvető összehasonlító adatai. A korszerű gépkocsizó lövészhadosztály tűzereje majdnem nyolcszorosan múlja felül az 1945. évi gyalogoshadosztály tűzerejét. A szárazföldi csapatok korszerű szállító gépkocsikkal, páncélozott szállító harcjárművekkel és egyéb technikai eszközökkel rendelkeznek. A gépkocsizó lövészhadosztály egy katonájára több mint 30 lóerő jut.

A bolgár néphadsereg korszerű hadosztályának napi menetteljesítménye nehéz hegyi terepen is többszörösen felülmúlja a második világháború végén harcoló gyalogoshadosztályét. A csapatok mozgékonyasága és manőverezőképesége tehát magas fokú.

A bolgár néphadsereg légvédelmi csapatait és légierjét a második világháború után állították fel. Ezek korszerű harci technikával — légvédelmi rakétaegységekkel, szuperszonikus repülőgépekkel, bonyolult rádiótechnikai és elektronikus berendezésekkel, önműködő irányító és felderítő rendszerekkel vannak felszerelve. A bolgár harcirepülők szüntelenül tökéletesítik kiképzésüket, képesek bonyolult időjárási viszonyok között, éjjel és nappal repülni. A légvédelmi rakétások tökéletesen megtanulták az ellenséges légi cél megsemmisítésének művészetét, akár kis, akár nagy magasságban vagy a sztratoszférában. A bolgár néphadsereg többi szakemberének kiképzettségi színvonala szintén magas, ami lehetővé teszi, hogy a légvédelem és a légierő csapatai sikeresen végrehajtsák a számukra meghatározott feladatokat.

A Bolgár Népköztársaság hadiflottája korszerű harci és kiegészítő technikával rendelkezik. Hajóik kitűnnek nagy hadműveleti-harcászati lehetőségeikkel. A haditengerészek sikeresen

vizsgáztak a bonyolult harci technika kezeléséből. Az önállóan és más szövetséges flottákkal közösen végrehajtott gyakorlataik a Fekete-tengeren azt mutatták, hogy a bolgár hadiflotta a Szovjetunió Fekete-tengeri Flottájával és a Román Szocialista Köztársaság flottájával szorosan együttműködve képes arra, hogy megbízhatóan oltalmazza a szocialista országok tengeri hátárait, végrehajtsa a szárazföldi csapatok tevékenységének támogatásával összefüggő feladatait.

A bolgár néphadsereg valamennyi haderőnemének, azok csapatainak, magasabbegységeinek törzsei jól felkészültek, munkájuk során egyre nagyobb mértékben alkalmazzák a legújabb eszközöket, az elektronikus számító technikát, a korszerű híradóeszközöket és a csapatvezetés fejlett módszereit.

A Bolgár Népköztársaság nemzetgyűlése 1958 februárjában általános hadkötelezettségről szóló törvényt fogadott el. A törvény értelmében minden 18. évét betöltött állampolgárt, aki katonai szolgálatra alkalmas, tényleges szolgálatra hívnak be. A szolgálat időtartama 2 év, a hadiflottánál 3 év. E viszonylag rövid idő alatt a fiatalok sikeresen sajátítják el a bonyolult harci technika kezelését, amihez a szükséges általános műveltséggel és a szakmai jártassággal rendelkeznek. Elegendő, ha megemlítjük, hogy az 1972-ben behívott újoncok 75 százaléka közép- és főiskolai végzettséggel rendelkezett. A szükséges haditechnikai jártasságot a bevonulók különböző tanfolyamokon sajátítják el, amelyeket a nemzetvédelmi minisztérium és a dimitrovi Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottsága rendez.

A bolgár néphadsereg parancsnoki, műszaki és technikai, valamint politikai kádereit különböző katonai tanintézetekben képzik. A felsőfokú katonai tanintézetek valamennyi haderőnem részére képeznek tiszteket négy kiképzési profil szerint. Ezek: parancsnoki, műszaki parancsnoki, technikus és politikai. A tanulmányi idő 4 év. A magasabb parancsnoki állomány képzése valamennyi profil szerint a Georgi Rakovszkij Katonai Akadémián történik. A bolgár néphadsereg tisztikarának jelentős része nyert kiképzést szovjet katonai tanintézetekben. A tartalékos tiszteket a Hriszto Botev különleges iskola képezi.

A bolgár néphadsereg kiválóan képzett káderekkel rendelkezik. A magasabb parancsnoki állományban sokan vannak olya-

A szovjet hadsereg harcosainak eskütétele a Mamajev kurgánál

A Varsói Szerződés tagállamainak honvédelmi miniszteri bizottsága lengyel munkások között.
Varsó, 1973. február

Bolgár katonák vendégségben. Német munkásnők fogadják a bolgár néphadsereg katonáit

Iskolások a csapat múzeumában

Román katonák megkoszorúzzák a bukaresti szovjet hősi emlékművet ►

Lengyel bányászok a patronált egységnél

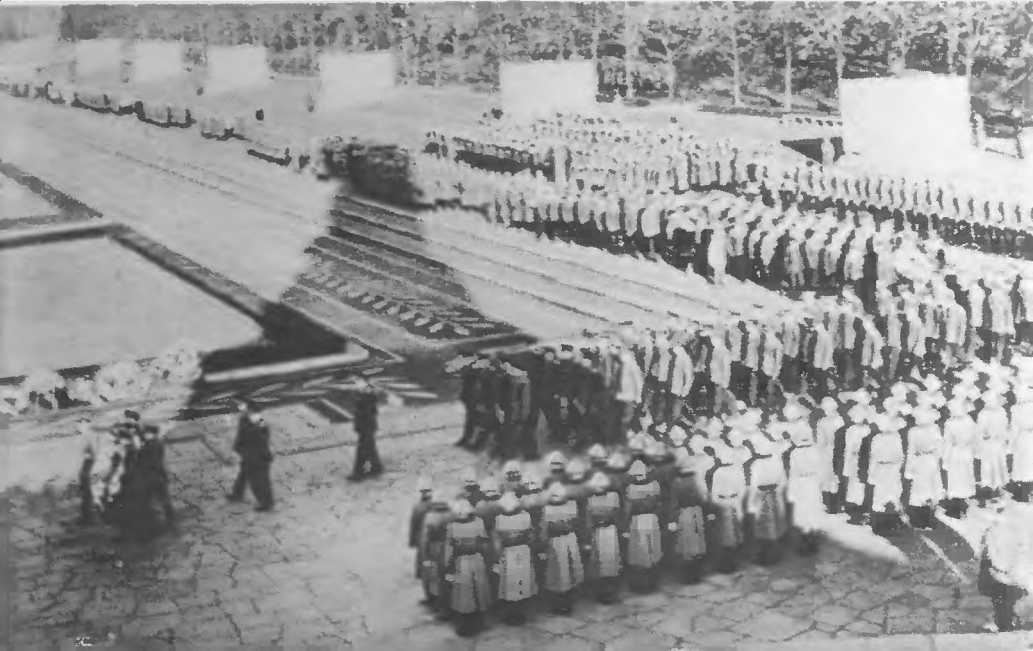

A német forradalmi mozgalom egyik veteránja beszélget a harcosokkal

A Nagy Honvédő Háború veteránja úttörők között

Szovjet hősi emlékmű megkoszorúzása a Treptow parkban

Látogatás egy szovjet ipari üzemben

A forradalom egyik veteránja emlékeiről beszél a magyar katonáknak

Vendégségben szovjet tengerészeknél

Ünnepség a felszabadító szovjet katonák Bielsko-Biala-i emlékművénél

Fegyverbarátok

nok, akik a második világháború éveiben aktívan részt vettek a fasizmus elleni fegyveres küzdelemben. A tábornokok és a tisztek 83 százaléka a Bolgár Kommunista Párt tagja, a tiszteknek körülbelül a fele főiskolai, illetve középiskolai végzettséggel rendelkezik. Az utóbbi években a tisztállományt műszaki végzettségű fiatal tisztekkel egészítették ki. Ma minden harmadik tiszt mérnöki vagy technikai képzettséggel rendelkezik.

A hadsereg tanintézeteiben és tudományos intézeteiben széles körű kutatómunka folyik. Elegendő ha megemlítjük, hogy az ötvenes évek elején a bolgár néphadseregben egyetlen tiszt sem rendelkezett tudományos fokozattal, illetve címmel. 1974-ben a hadseregben több mint 400 professzor, docens, kandidátus, tudományos munkatárs dolgozott. Évente 35—40 tiszt szerez tudományos címet, illetve tudományos fokozatot.

A hadműveleti-harcászati, a haditechnikai és a politikai kiképzés éves tervek alapján történik, amelyeket a nemzetvédelmi minisztérium, a vezérkar és a politikai főcsoportfőnökség dolgoz ki. A hadműveleti-harcászati kiképzés fő formái a harcászati foglalkozások és gyakorlatok, éleslövészettel összekötve, a parancsnoki-törzs vezetési gyakorlatok és a hadijátékok. E gyakorlatok közül sokat közvetlenül a nemzetvédelmi miniszter, a vezérkari főnök vagy a miniszter helyettesei vezetnek.

A csapatok kiképzésében fontos helyet foglal el a haditechnikai kiképzés. Minden tiszt elvégezte a gépjárművezetői tanfolyamot és a harmadosztályú gépjárművezető jogosítvánnyal rendelkezik. A hadseregben minden évben megtartják a haditechnikai kiképzés hónapját, a csapatoknál pedig rövid tanfolyamok működnek a műszaki szakemberek továbbképzésére és egy másik katonai szakma elsajátítására.

A bolgár néphadseregben hagyománnyá vált, hogy az ország életének fontos eseményeit a harci és a politikai kiképzés terén vállalt fokozott kötelezettségekkel ünneplik. 1974-ben a bolgár néphadsereg csapatainál megkezdődtek az előkészületek a szocialista forradalom 30. évfordulójának és a bolgár néphadsereg fennállása 30. évfordulójának megünneplésére. Az egész hadseregben folyó verseny jelszava a következő volt: „A haza dicsőségéért és a nép boldogságáért mindig készen vagyunk Szeptember 9-e nagy ügyének védelmére!” Terjed a mozgalom a ma-

gasabb szakmai besorolásért, osztályosvizsgák letételéért, a legjobb kezelőszemélyzet címéért, a rokonszakmák elsajátításáért. Az 1973/74. kiképzési évben a hadsereg és a flotta személyi állományának 45 százaléka szerezte meg a „Kiváló a harci és a politikai kiképzésben” jelvényt. A kiváló rajok és kezelőszemélyzetek számaránya több mint 37 százalékot tett ki. A kiváló szakaszok és századok száma két és félszeresére, a kiváló zászlóaljaké kilencszeresére, a kiváló egységeké pedig háromszorosára emelkedett.

A parancsnokok és törzsek, a pártpolitikai szervek nem kímélik erejüket, amikor arról van szó, hogy növelni kell a csapatok harci tudását, tökéletesíteni kell felkészültségüket a bonyolult körülmények közti harctevékenységre. A hadsereg és a flotta harckiképzésének magas színvonalát világosan szemléltették a „Pliszka”, „Marica”, „Trákia”, „Tundzsa—72” és más hadműveleti-harcászati gyakorlatok. Bizonyságot tettek a parancsnokok és a törzsek megnövekedett tudásáról, a csapatok és a hajók jó harctéri, légi és tengeri kiképzéséről, a harcosok kiváló erkölcsi-politikai és harci tulajdonságairól, a bonyolult és különféle harci feladatok végrehajtására való képességükről és készségükről. A bolgár néphadsereg ugyanezeket a tulajdonságokat az Egyesített Fegyveres Erők parancsnokságának tervei alapján tartott mindazon gyakorlatokon is demonstrálta, amelyeket Bulgária és — a Varsói Szerződés más — vele szomszédos tagállamának területén rendeztek.

Dobri Dzsurov hadseregtábornok, nemzetvédelmi miniszter a Bolgár Kommunista Párt X. kongresszusán elhangzott felszólalásában hangsúlyozta, hogy a hadsereg és a flotta magas fokú harckésztsége nemcsak a parancsnoki állomány erőfeszítéseinek eredménye, hanem nagy része van ebben a munkásosztálynak, a mezőgazdasági dolgozóknak, a tudományos-műszaki és az alkotó értelmiségnek is. A bolgár néphadsereg összes sikerei a Bolgár Kommunista Párt lelkesítő és vezető tevékenységének eredménye.

A Bolgár Népköztársaság hadseregszervezésének legfontosabb alapelve, hogy a fegyveres erőket a kommunista párt irányítja. A pártnak a X. kongresszuson elfogadott új programjában az áll, hogy „a párt a jövőben is tökéletesíteni fogja a fegy-

veres erők pártvezetését, növeli a pártszervezetek szerepét és szélesíti befolyásukat”.¹⁰⁴

A szocialista Bulgária védelmének, hadseregszervezésének, a hadügy elméletének és gyakorlatának minden kérdését a Bolgár Kommunista Párt ideológiájával és politikájával teljes összhangban, a párt határozatai és direktívái alapján oldják meg. A Bolgár Kommunista Párt Központi Bizottsága, Politikai Bizottsága közvetlenül dönt a fegyverzetnek, a sokoldalú anyagi biztosításának, az összes haderőnemek harcosai oktatásának és nevelésének kérdéseiről.

A Bolgár Kommunista Párt Központi Bizottságának irányításával a csapatoknál tartalmilag gazdag és változatos formájú pártpolitikai munka folyik. Ennek célja a csapatok kiváló erkölcsi-politikai szellemének fenntartása és harckészültségük fokozása. A politikai szervek és a pártszervezetek a Központi Bizottság határozatai és utasításai, a nemzetvédelmi miniszter és a politikai főcsoportfőnök direktívái alapján végzik sokoldalú tevékenységüket.

A politikai főcsoportfőnökség és a bolgár néphadsereg valamennyi pártpolitikai szerve saját tevékenységében elsőrendű fontosságot tulajdonít a bolgár harcosok ideológiai felkészítésének. Ez biztosítja a személyi állománynak a marxizmus—leninizmus, a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus szellemében történő nevelését, lehetővé teszi a burzsoá ideológia elleni következetes harcot, segít leleplezni a reakció ármánykodásait.

A pártpolitikai munkában fontos helyet foglal el annak fel tárása, miért van szükség a bolgár—szovjet barátság állandó erősítésére. E munka elvi alapját a X. pártkongresszus, valamint a Központi Bizottság 1973. évi júliusi és októberi plénumának határozatai képezik. „A feladat most az — mondta Todor Zsivkov —, hogy minőségileg új tartalmat adjunk a Bolgár Népköztársaság és a Szovjetunió közti közeledés folyamatának, sokoldalú együttműködésünket úgy szervezzük meg, hogy miként egy szervezetet egy véredény-rendszer táplál, a mi fejlődésünk

104 Програма Болгарской коммунистической партии. София, 1971, стр. 87.

is azonos ritmusú legyen a Szovjetunióval, ugyanazok legyenek a kritériumok, a feltételek, és egyeztetett tevékenység érvényesüljön politikai, gazdasági, ideológiai és katonai téren.”¹⁰⁵

A bolgár harcosok körében a szocialista hazafiságra és a proletár internacionalizmusra való nevelés egyik forrása a bolgár nép hősi múltja. Bulgáriában sok emlékmű beszél a bolgár népnek a függetlenségért vívott harcáról.

A felsőfokú katonai tanintézetek végzős növendégeit a történelmi események színhelyén avatják tisztté. Innen erednek a tisztavatás különböző elnevezései: „tirnovói”, „sipkai”, „pleveni”, „hajdukovói”, „buzludzsi”, „szeptemberi” és mások.

A végzős növendékek gyalog teszik meg az utat az avatás helyére teljes menetfelszereléssel a forradalmi és a harci dicsőség útjain, és ezek az utak az egész országot behálózzák. Az ilyen menetek néha a 150 km-t is elérik, és egyúttal az akarat, a kitartás katonai próbái is. A leendő tisztek menet közben találkoznak a helyi lakossággal, gyűléseket és ünnepélyes esti létszámellenőrzéseket rendeznek a bolgár nép harci és forradalmi dicsőségének helyein, a bolgár—szovjet barátság emlékműveinél. Itt, az elesett hősök emlékműveinél találkoznak a partizán parancsnokokkal, az antifasiszta veteránokkal, az 1944—1945. évi bolgár honvédő háború résztvevőivel. Az avatás előtt álló tisztjelöltek itt fogadják meg, hogy hűek lesznek a kommunista párthoz és mindazokhoz a nemes eszményekhez, amelyekért a bolgár hazafiak vérüket ontották. Megesküsznek, hogy hűséges védelmezői lesznek a béke és a szocializmus ügyének.

A tisztavató ünnepségeken jelen vannak a nemzetvédelmi minisztérium, a politikai főcsoportfőnökség, a vezérkar képviselői, a dolgozók, a helyi pártszervezetek és a néphatalom képviselői.

A proletár internacionalizmusra való nevelés igen hatékony formája „A harci barátság ezrede” cím odaítélése a bolgár néphadsereg egységeinek. A bolgár néphadseregben ma „bolgár—szovjet barátság”, „bolgár—magyar barátság”, és „bolgár—csehszlovák barátság” ezredek vannak. Ezekben az ezredekben rendszeresen rendeznek a testvéri hadseregek tapasztalatait

¹⁰⁵ Живков, Т.: Доклад пред. пленума на ЦК на БКП Партиздат, София, 1973, стр. 25.

népszerűsítő gyűléseket, előadásokat, beszélgetéseket és kiállításokat.

A bolgár néphadsereg két határőr őrsze kapta meg az Alekszej Lopatyin és a Mihail Kozlov nevet. Ezek híres szovjet határőrök voltak, akik a szovjet államhatárok védelméért áldozták életüket.

A katonai eskünek is sajátos szertartása van a bolgár néphadseregben. Az eskütétel ünnepélyére meghívják a fiatal katonák szüleit. A szülők felszólítják fiaikat: elvárják, hogy méltóan teljesítik katonai kötelességüket. Az eskütétel napja nagy esemény a fiatal katona életében, az eskü mindig arra serkenti a katonát, hogy lelkiismeretesen lássa el szolgálatát.

A bolgár néphadsereg minden századának névjegyzékén szerepel a hadsereg egyik hősének a neve. Évente, amikor az újoncok bevonulnak a századhoz, a hős rokonai vagy barátai is eljönnek, és elmesélik a fiatal harcosoknak a hős életét, elmondják, milyen ember volt. Ez táplálja a fiatalokban a forradalmi hagyományokat, és biztosítja e hagyományok öröklődését.

A bolgár néphadsereg roppant erőt és lelkesedést merít a szocialista társadalmi rendből, a néppel való megbonthatatlan egységből, a bolgár nép évszázados szabadság- és függetlenségi harcának hagyományaiból, a régi bolgár—oroszl barátságból és a nagy szovjet néppel való mai barátságból.

A Magyar Néphadsereg

A magyar néphadsereg megalakulásának és fejlődésének sajátosságai mindenekelőtt azzal a harccal függenek össze, amelyet Magyarország haladó erői a kommunista párttal az élen vívtak a horthysta rendszer ellen népük szabadságáért és függetlenségéért. Az új Magyarország fegyveres erői megszületésében döntő szerepe volt annak, hogy a szovjet hadsereg a második világháborúban szétzúzta a hitlerista és a horthysta csapatokat. A szovjet csapatok által felszabadított Magyarország győztes népi demokratikus forradalmának céljai és feladatai megszabták az új fegyveres erők antifasiszta és népi jellegét, megteremtették a feltételeket ahhoz, hogy azok mélyreható demokratizálódás útján szocialista típusú hadsereggé váljanak.

Az 1956 őszén kitört ellenforradalmi lázadás egy időre vissza-

vetette a magyarországi szocialista építés folyamatát. Ám az ellenforradalomnak, bárhogy erőlködött is, nem sikerült a maga oldalára állítani a hadsereget. A magyar néphadsereg sok katonája, egyes csapatai és alegységei, a hivatásos állomány karhatalmi egységei, aktívan részt vettek az ellenforradalmi erők szétzúzásában, amit a forradalmi Magyarország a Szovjetunió-nak és fegyveres erőinek testvéri segítségével hajtott végre.

Az ellenforradalmi lázadás leverése után a Magyar Szocialista Munkáspárt és a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány nagy figyelmet fordított a fegyveres erők újjászervezésére. A magyar néphadsereget megtisztították az ellenséges és a politikailag megbízhatatlan elemektől. A párt olyan tábornokokat és tiszteket helyezett vezető beosztásokba, akik az ellenforradalommal szemben vívott harcban bebizonyították a szocialista rendszerhez és a proletár internacionalizmushoz való hűségüket.

A Magyar Népköztársaság Alkotmánya szerint a Magyar Népköztársaság fegyveres védelmével, az ország védelmi képessége erősítésével kapcsolatos fő kérdésekben az Országgyűlés hivatott dönteni. A legfelsőbb államhatalmi szerv által tárgyalt honvédelmi vonatkozású kérdéseket az Országgyűlés Honvédelmi Állandó Bizottsága készíti elő. A magyar országgyűlés 1960 decemberében tárgyalta és fogadta el a felszabadulás utáni első honvédelmi törvényt. (Ezt követően a magyar Országgyűlés 1976. július 1-i hatállyal fogadott el ismételten törvényt a honvédelemről. Ez az 1976. évi I. törvény — a szerkesztő.) A honvédelmi törvény azt a feladatot tűzte a magyar néphadsereg elé, hogy védelmezze az ország területét, függetlenségét, a szocialista rendet, a dolgozó nép békés életét, a BM Határőrséggel együtt oltalmazza az államhatárt, teljesítse a nemzetközi szerződésekből eredő kötelezettségeit.

Az 1976. évi I. törvény értelmében a honvédelmi kötelezettség az ország katonai szolgálatra alkalmas férfi lakosságára 18 éves kortól 55 éves korig bezárólag terjed ki.¹⁰⁶ A tényleges szolgálati idő 2 év.

106 A tartalékos tisztek és tábornokok számára 60 év, a nőknél csak meghatározott szakképzettségű vagy foglalkozású nők terjed ki, 18. életévüktől 45. életévük betöltéséig.

A magyar néphadsereg személyi állománya sorkatonákból, tisztesekből, tiszthelyettesekből, zászlósokból, tisztekből és tábornokokból áll. A tiszteseket a tényleges szolgálatukat teljesítő katonákból képzik a csapatok tisztesképző alegységeinél. A tiszteseknek szolgálati idejük leteltével joguk, illetve lehetőségük van továbbszolgálatot vállalni. A hivatásos tiszthelyettesi állomány, amely a katonai szolgálatot élethivatásának választotta, ugyanazokkal a jogokkal rendelkezik, amelyekkel a hadsereg hivatásos tiszti állománya. A tiszthelyettesi állományt olyan katonákból egészítik ki, akik elvégezték a tiszthelyettes képző iskolát. A magyar néphadsereg tiszthelyetteseinek a szükséges feltételek alapján joguk van zászlósi vagy tiszti vizsgát tenni.

A magyar néphadsereg tiszti állományát összefegyvernemi, műszaki és repülőműszaki katonai főiskolákon képezik. A Zrínyi Miklós Katonai Akadémián összes fegyvernembeli parancsnokok és politikai munkások tökéletesítik ismereteiket. A tisztek egy része a Szovjetunió katonai tanintézteiben szerzi, illetve gyarapítja katonai ismereteit. Ma a magyar néphadsereg tisztikarának több mint 50 százaléka felsőfokú képzettséggel rendelkezik.

A magyar néphadsereget közvetlenül a Magyar Népköztársaság Honvédelmi Minisztériuma vezeti. Ezen belül működik a vezérkar, a politikai főcsoportfőnökség, a kiképzési főfelügyelőség, a személyügyi főcsoportfőnökség, és más vezetési szervek.

A magyar néphadsereg méltó helyet foglal el a Varsói Szerződés tagállamainak hadseregei között. Korszerű szervezeti felépítéssel rendelkezik, a haderőnemek és a fegyvernemek aránya célszerű. A magasabbegységek és a csapatok korszerű harci technikával rendelkeznek.

A szárazföldi csapatoknál a céltudatos fejlesztés eredményeként jelentős minőségi változások mentek végbe. A magyar néphadsereg rendelkezik rakétafegyverrel; szárazföldi magasabbegységeknél és a csapatoknál az utóbbi évekhez viszonyítva növekedett a legkorszerűbb harcokocsik száma. Új fegyverzettel és harceszközökkel látták el a gépkocsizó lövészcsapatokat. Jelenősen fejlődtek a műszaki és más szakcsapatok. A magyar néphadsereg minőségi fejlesztése során az utóbbi évek alatt a szá-

razföldi magasabbegységek tűzereje nyolcszorosára, manőverezőképességük hat-nyolcszorosára, energiakészletük négyszerezésére emelkedett.

A magyar néphadsereg fegyveres erőinek rendszerében fontos helyet foglalnak el a légvédelmi csapatok részét képezve a Varsói Szerződés tagállamai hatalmas légvédelmi rendszerének, s ebben a rendszerben megbízhatóan oltalmazták a szocialista Magyarország légterét.

A légvédelmi magasabbegységek és csapatok technikáját korszerű fegyverrendszerek képezik. A légvédelmi erőket és eszközöket, megbízhatóan működő automatikus rendszerek és eszközök irányítják.

A magyar néphadsereg légierői szintén korszerű színvonalon állnak; új típusú repülőgépekkel és helikopterekkel rendelkeznek. A korszerű harceszközök bősége, a nagyfokú mozgékony-ság és a személyi állomány jó kiképzése jellemzi a polgári védelem csapatait és alegységeit.

A magyar néphadsereg parancsnokainak és katonai vezetőinek tevékenységét a kiváló szakmai felkészültség, a szervezetség, a fegyelem, hazájukhoz, valamint a szövetséges szocialista országok népeihez, fegyverbarátaikhoz való határtalan hűség jellemzi.

Az utóbbi években a magyar néphadseregbe beáramló új technikával összefüggésben megváltozott a csapatok szervezése, felépítése, tökéletesedett a parancsnokok, a törzsek és az egész személyi állomány kiképzési rendszere. A csapatok és az alegységek harckiképzése a korszerű háború követelményei szerint folyik, szem előtt tartva azt a körülményt, hogy a magyar néphadseregnek a testvéri hadseregek harcosaival szorosan együttműködve kell a valószínű ellenség ellen harctevékenységet folytatni. A kiképzési idő nagy részét a csapatok harctéri kiképzésének tökéletesítésére, a személyi állomány műszaki és fizikai felkészítésére fordítják. A magyar néphadsereg sorkatona állományának zöme háromszor nyolchónapos kiképzési rendszerben sajátítja el a katonai ismereteket. Ennek megfelelően a behívások is általában nyolc hónaponként történnek, hogy az újonckatonák aránya ne haladja meg a személyi állomány egyharmadát.

A kiképzési idő alatt a harckiképzés gazdag tematika szerint történik. A katonák pl. megtanulják, hogyan kell harcolni erdős-hegyes terepen, hogyan kell harcot folytatni harckocsik ellen, milyen módon kell elfoglalni az ellenség védelmi rendszerét. A kiképzés tervezése az egyszerűbb feladatok megoldásától a bonyolultabb felé halad, és ezzel állandóan biztosítani lehet a katonák érdeklődését is a kiképzési feladatok iránt.

A magyar néphadseregben a személyi állomány harckiképzésének magas színvonalát jól felszerelt tantermekkel, gyakorlóterekkel és lőterekkel érik el. A kiképzés során a nevelőmunkában nagy jelentőséget tulajdonítanak mind a harcosok, mind pedig a parancsnokok önállóságra, leleményességre, ügyességre és a harcban való gyors tájékozódóképességre való nevelésének.

A parancsnokok és a politikai munkások jelentős figyelmet fordítanak a személyi állomány fizikai és pszichológiai felkészítésére is. Ezt különböző módszerek, eszközök szolgálják. Így pl. a magyar néphadseregben a kiképzési szakemberek kidolgoztak egy olyan rohampályát, amely az akadályok bonyolult rendszerét alkotja, és amelynek leküzdése hozzászoktatja a harcosokat a nehézségekhez, a nagy fizikai és pszichológiai megterhelésekhez. A magyar néphadsereg katonái számára jó iskolát jelentenek azok a közös gyakorlatok, amelyeket a Magyarországon ideiglenesen tartózkodó szovjet Déli Hadseregcsoporthoz egységeivel együttműködésben tartanak.

A katonák és a tisztek katonai nevelésének elválaszthatatlan része az eszmei-politikai kiképzés. A sor- és tisztjes állománynak általában havonta két alkalommal tartanak hat-hat órás foglalkozást. Minden héten van politikai tájékoztató is: a sorállomány részére többnyire a századoknál, a tiszthelyettesek és a tisztek számára a zászlóaljknál.

Az eszmei-politikai oktatás rendszere számol a tisztek felkészültségével. A tiszteket meghatározott parancsnoki csoportokba osztják be, s ezek tématerve figyelembe veszi a hallgatók általános műveltségét, politikai felkészültségét. A tisztikar számára annak lehetősége is fennáll, hogy politikai ismereteit a pártoktatás rendszerében fejlessze tovább.

A csapatoknál nagy figyelmet fordítanak az előadásos propagandára, a szemléltető agitációra és a kulturális tömegmunka

különböző formáira. Előadások megtartására a legképzettebb tiszteket, illetve a különböző ismeretágak legjobb szakembereit vonják be.

A hadsereg személyi állományának politikai és katonai nevelésében fontos szerepet játszik a katonai sajtó: a „Néphadsereg” c. képes hetilap, a „Honvédelem” és a „Honvédségi Szemle” című folyóiratok. Az „Igaz Szó” című katonai „magazin”, ez utóbbi a sorkatonák olvasótáborához szól.

A parancsnokoknak a személyi állomány eredményes harci és politikai kiképzésében, a fegyelem és az erkölcsi-politikai állapot erősítésében aktív segítői a pártszervezetek és a politikai szervek.

A magyar néphadsereg politikai főcsoportfőnöksége — a Honvédelmi Minisztérium szerve. Az MSZMP Központi Bizottságának, az MSZMP Néphadseregi Bizottságának határozatai, a honvédelmi miniszter utasításai alapján tervezi és irányítja a magyar néphadseregben folyó politikai munkát, segíti a párt- és ifjúsági szervezetek tevékenységét.

Politikai osztályok működnek egyes minisztériumi vezetőszervek alárendeltségében levő alakulatok és intézetek politikai munkájának irányítására, hadművelleti magasabbegységeknél (seregtesteknél), magasabbegységeknél és a katonai főiskolákon. A politikai osztályok vezetői egyúttal a parancsnokok politikai helyettesei is. Az egységeknél, alegységeknél (zászlóalj) a parancsnokoknak politikai helyettesei vannak.

A magyar néphadsereg legfelsőbb pártszerve az MSZMP Néphadseregi Bizottsága, megyei jogú pártszerv, amely közvetlenül az MSZMP Központi Bizottságának van alárendelve. A magyar néphadseregben működő pártszervezeteket minden szinten választott pártszervek irányítják. Pártbizottságok vannak a Honvédelmi Minisztérium főcsoportfőnökségeinél, a hadművelleti magasabbegységeknél, a magasabbegységeknél és a katonai tanintézetekben, továbbá egyes csapatoknál. Pártvezetőségek vannak a csapatoknál és egyes alegységeknél. Pártalapszervezetek működnek a magyar néphadsereg honvédelmi minisztériumának csoportfőnökségeinél és parancsnokságainál, a katonai tanintézeteknél, a hadosztály- és csapattörzseknél, a zászlóaljaknál, önálló századoknál és hasonló alegységeknél.

A magyar néphadseregben a tisztikar 82 százaléka, a tisztthelyettesi kar 36 százaléka párttag. A hadseregben szolgáló fiataloknak több mint a fele KISZ-tag. A KISZ-szervezetek felépítése hasonló a szovjet hadseregben működő Komszomol szervezetekéhez. A magyar néphadsereg ifjúsági szervezeteit az MSZMP Néphadseregi Bizottsága irányítja az MSZMP és a KISZ Központi Bizottságának határozatai alapján.

A pártmunka, az ifjúsági munka legfőbb fóruma a párt- és KISZ-taggyűlés. A politikai munka különleges formáját jelentik a párt- és ifjúsági napok, amelyekre a pártonkívülieket és a nem KISZ-tagokat is meghívják. Az ilyen gyűlések napirendjén bármilyen kérdés szerepelhet. E kérdéseket megtárgyalják, megvitatják, de nem hoznak határozatot.

A személyi állomány hazafias nevelésében fontos szerepe van a magyar nép forradalmi múltjának, a harci hagyományok propagandájának.

Minden évben szeptember 29-én az egész ország megünnepli a Fegyveres Erők Napját. Ezt a napot a Magyar Népköztársaságban az 1848-as népi forradalmi hadsereg pákozdi győzelmének emlékére ünneplik. Azokban a hősi napokban született a honvéd elnevezés, amelyet ma is büszkén viselnek a magyar néphadsereg harcosai, ugyanis a magyar néphadseregben mindmáig így hívják a sorkatonát.

A Magyar Népköztársaságban ötévenként április 4-én, a felszabadulás évfordulóján katonai díszszemlét tartanak. A díszszemlét rendszerint a zászlóvivők nyitják meg, akik a Rákóczi-szabadságharc, az 1848-as szabadságharc, az 1919. évi Magyar Tanácsköztársaság, illetve a második világháború partizánosztágainak zászlóit emelik magasba.

A magyar néphadseregnek új hagyományai is vannak, olyanok amelyek már a népi rendszerben születtek. Így pl. minden évben augusztus 20-án, a Magyar Népköztársaság Alkotmányának napján, a parlament épülete előtt avatják tisztté ünnepélyes külsőségek között a magyar néphadsereg katonai főiskoláinak végzős növendékeit.

Amint azt a Magyar Szocialista Munkáspárt dokumentumai megállapítják, a Magyar Népköztársaság külpolitikájának megingathatatlan alapja a Szovjetunióval, a világ haladó erőinek fő

támaszával való barátság következetes erősítése. A Magyar Népköztársaság ugyanakkor a Varsói Szerződés minden országával erősíti harci szövetségét.

A magyar néphadsereg parancsnokainak, politikai munkásainak, párt- és ifjúsági szervezeteinek egész tevékenysége az MSZMP kongresszusi határozatainak alapul. A magyar néphadsereg parancsnoki állománya, a politikai munkások, azzal, hogy a hadsereg személyi állományát a proletár internacionalizmus szellemében nevelik, sokat tesznek a szovjet hadsereg és a Varsói Szerződéshez tartozó más országok hadseregeivel való harci közösség erősítése érdekében.

A magyar néphadsereg harcosainak szorosabb baráti kapcsolata alakult ki a szovjet Déli Hadseregcsoporthoz csapatainak és alegységeinek katonáival. A szovjet és a magyar fegyverbarátok rendszeresen kicserélik a harci és politikai kiképzés tapasztalatait, közös műsoros esteket, sportversenyeket és egyéb rendezvényeket tartanak, amelyek elősegítik azt, hogy közelebbről megismerjék és megértsék egymást.

A magyar néphadsereg alakulatai a Varsói Szerződés több közös gyakorlatán vettek részt együtt a testvéri hadseregekkel. Így pl. a magyar csapatok részt vettek a Egyesített Fegyveres Erők „Fegyverbarátság” hadműveleti-harcászati gyakorlaton, amelyet a Német Demokratikus Köztársaság területén tartottak, továbbá a Csehszlovákia területén tartott „Pajzs—72” gyakorlaton. A magyar néphadsereg hadműveleti törzsei állandóan részt vesznek az Egyesített Parancsnokság valamennyi parancsnoki-törzs vezetési gyakorlatán. A testvérhadseregek több fontos megbeszélést tartottak már a magyar néphadsereg bázisain a csapatok és a törzsek kiképzésének, a szövetséges hadseregek műszaki biztosításának kérdéseiről. Ezek a megbeszélések kitűntek magas fokú szervezettségükkel, s a vendéglátó magyar elvtársak lényegesen hozzájárultak a tárgyalási problémák megoldásához.

Abban, hogy a magyar néphadsereg harcosai sikeresen hajtották végre a harci és a politikai kiképzés feladatait, nem kis része van a szocialista versenynek. A magyar néphadseregben szervezett szocialista versenyt a parancsnokok irányítják, ők azok, akik minden kiképzési időszak végén összegezik az ered-

ményeket. A verseny fejlődését erkölcsi és anyagi ösztönzők segítik elő.

Az ösztönzésnek más formái is vannak: a kiképzésen kiváló eredményt elérteket lefényképezik a kibontott csapatzászló előtt, a fényképet elhelyezik a csapatmúzeumban. A kiváló címet elért katonák jutalomszabadságot, pénzjutalmat kapnak.

A magyar néphadsereg harckészültségének erősítésében jelentős szerepet játszik a hadsereg-újítók és ésszerűsítők mozgalma. Az újítók javaslatainak bevezetése lehetővé teszi a harc-kiképzés folyamatának jobb szervezését, több millió forint megtakarítást eredményezhet. A magyar néphadsereg újítói által tett javaslatoknak, újításoknak, találmányoknak nemcsak katonai, hanem sokszor nagy népgazdasági jelentősége is van.

A szocialista verseny tömegességében és eszmei-politikai irányultságában, a résztvevők alkotó lelkesedésében világosan megnyilvánul a magyar néphadsereg katonáinak szocialista öntudata, az, hogy a Varsói Szerződés tagállamai fegyveres erőinek soraiban mindenkor készek védelmezni a béke és a szocializmus ügyét.

A Német Demokratikus Köztársaság Nemzeti Néphadserege

A testvéri hadseregek családjában a Német Demokratikus Köztársaság Nemzeti Néphadserege a legfiatalabb. A SED (Socialistische Einheitspartei Deutschlands) vagy ahogy Magyarországon ismerik a Német Szocialista Egységpárt (NSZEP) Központi Bizottsága és a Német Demokratikus Köztársaság kormánya következetesen teljesítette a Németország demilitarizálására vonatkozó potsdami egyezmény követelményeit, és hosszú éveken át tartózkodott a reguláris fegyveres erők szervezésétől. A határ védelmére, a társadalmi rend biztosítására és a belső ellenforradalom, valamint a külföldről küldött diverziós csoportok elleni harc céljára rendőri alakulatokat (német népi rendőrség, határrendőrség — Volkspolizei, Grenzenpolizei) állítottak fel. 1953-ban a népi tulajdonban levő üzemekben munkásör alakulatokat szerveztek, hogy az ellenséges ügynökök kártevéseitől megvédjék a szocialista tulajdont. Az NDK-nak a külső agresszió elleni fegyveres védelmét ezekben az években a köztársaság területén állomásozó szovjet csapatok biztosították.

A nemzetközi helyzet későbbi alakulása, mindenekfelett pedig a Bundeswehr megalakítása és az NSZK belépése a NATO-ba, egyre sürgetőbben követelte a reguláris fegyveres erők létrehozásának napirendre tűzését. Az NSZEP Központi Bizottságának 1955 októberi XXV. plénuma határozatában mondta ki, hogy sürgető szükség van az NDK nemzeti fegyveres erőinek megteremtésére, a munkásosztály és az összes dolgozók vívmányainak megbízható fegyveres védelmére.

Az NDK népi kamarája teljesítve a dolgozók széles rétegeinek akaratát, az Alkotmány 5. és 112. cikkeire támaszkodva 1956. január 18-án elfogadta a Nemzeti Néphadsereg — Nationale Volksarmee — és a nemzetvédelmi minisztérium megalakításáról szóló törvényt, amely meghatározta a nemzeti fegyveres erők jellegét, céljait, feladatait és felépítését. Egyidejűleg jóváhagyták az NDK minisztertanácsának az egyenruháról, a katonai rendfokozatokról és azok jelzéseiről szóló rendeletét.

Az NDK népi kamarájának a nemzeti fegyveres erők megalakításáról szóló határozatát meleg helyesléssel fogadta és támogatta a köztársaság egész lakossága, és a szocialista közösség valamennyi országa is.

A Politikai Tanácskozó Testület 1956. január 27—28-i prágai ülésén egyhangúlag elfogadta az NDK küldöttségének azt a javaslatát, hogy az ország fegyveres erőinek egyes kontingenseit megalakulásuk mértékében vegyék fel a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erőinek állományába.

A Német Demokratikus Köztársaságban 1956. március 1-én megkezdte működését a nemzetvédelmi minisztérium, a légierő, a hadiflotta és a katonai körzetek törzsei. Ugyanezen a napon megalakultak a Nemzeti Néphadsereg első egységei és alegységei. Az NDK minisztertanácsának 1956. október 18-i határozata alapján március 1-ét a Nemzeti Néphadsereg napjává nyilvánították.

Az NDK Nemzeti Néphadseregének megalakulása fontos esemény volt a Köztársaság életében. A német nép történetében először alakítottak olyan fegyveres erőket, melyeknek hivatásuk, hogy őrökdenek a dolgozók vívmányai felett.

A Varsói Szerződés tagállamainak testvéri hadseregeitől eltérően az NDK Nemzeti Néphadserege olyan időszakban jött létre,

amikor a köztársaságban már lerakták a szocializmus alapját, s ezért e hadsereg kezdettől fogva úgy fejlődött, mint szocialista típusú hadsereg, a proletariátus diktatúrájának hadserege, Németország történetében az első munkás-paraszt német állam fegyveres ereje.

A Nemzeti Néphadsereg szervezése történelmileg kipróbált lenini elvek alapján történt és ezen elvek alapján fejlődött. A Szovjetunió és a szocialista közösség más országai hadsereg-szervezésének gazdag tapasztalatait felhasználva, és a Varsói Szerződés szövetséges tagállamainak bőkezű támogatásával az NDK dolgozó népének fiatal hadserege gyorsan megizmosodott és megerősödött.

A Német Szocialista Egységpárt és az NDK kormánya állandóan figyelemmel kísérte a honvédelem ügyét, különösen a Nemzeti Néphadsereg harci erejének gyarapodását, harckészültségének növelését, nagy gondot fordított arra, hogy az NDK fegyveres erői mindig képesek legyenek végrehajtani a Varsói Szerződés keretében adódó feladatokat, és hogy a Nemzeti Néphadsereget a munkás-paraszt hatalom korszerű, harcképes eszközévé fejlessze. Az NDK kormánya megtette a szükséges intézkedéseket a katonai törvényhozás fejlesztésére is, hogy az összhangban legyen a szocialista társadalmi rendszerrel és a haditechnikai forradalom követelményeivel.

Az NDK népi kamarája törvényt hozott az NDK Nemzeti Védelmi Tanácsának megalakításáról (1960. február 10.), a Német Demokratikus Köztársaság védelméről (1961. szeptember 20.) és az általános hadkötelezettségről (1962. január 24.).

A köztársaság védelmének erősítését és biztonságát szolgáló összes állami intézkedések végrehajtását az NDK Nemzeti Védelmi Tanácsa irányítja. A tanács elnöke az NSZEP Központi Bizottságának első titkára, Erich Honecker. Az NDK Nemzeti Néphadseregét a nemzetvédelmi minisztérium irányítja.

„A Nemzeti Néphadsereg fő katonai feladata az — mondta E. Honecker elvtárs a párt VIII. kongresszusán az NSZEP Központi Bizottságának beszámolójában —, hogy a szovjet hadsereggel és a Varsói Szerződés más testvéri hadseregeivel együtt megbízhatóan védelmezze a Német Demokratikus Köztársaság

és a szövetséges szocialista országok államhatárait, területét, légtérét és vízi határait.”

Az NDK Nemzeti Néphadseregének jelenleg szárazföldi csapatai, légierije, légvédelmi csapatai és hadiflottája van. Minden haderőnem korszerű fegyverzettel és haditechnikával rendelkezik.

Az utóbbi években jelentősen megnövekedett a szárazföldi csapatok harci ereje, mozgékony-sága és manőverező-képessége. Fegyverzetük korszerű harckocsikból, páncélozott szállító harcjárművekből, tüzérségi lövegekből, reaktív tüzérségből, páncé-elhárító eszközökből és önműködő lövészfegyverekből áll. A rakétacsapatok korszerű hadműveleti-harcászati és harcászati rakétákkal vannak felszerelve. A gépkocsizó lövészezred tüzereje 1956-tól több mint 40 százalékkal növekedett. Ez alatt az idő alatt tetemesen megnövekedett a páncé-elhárító eszközök száma is. Az egy katonára eső motorizáltság az 1958. évi 25,4 lóerőről 1970-ben 30 lóerőre emelkedett.

Az NDK Nemzeti Néphadserege fejlődésének első szakaszában a hadkiegészítés önkéntes alapon történt, ami abban az időszakban legjobban biztosította a katonák osztályalapon történő kiválasztását, azt, hogy a katonák minden feladatot magas fokú proletár öntudattal hajtsanak végre, hogy szilárdan védelmezzék az első munkás-paraszt német állam biztonságát egy esetleges imperialista agresszióval szemben.

Jelenleg már a Nemzeti Néphadsereg hadkiegészítése is általános hadkötelezettségi törvény alapján történik. A katonaköteles fiatalokat behívják, továbbbszolgálatot önkéntes jelentkezés alapján lehet vállalni.

Az általános hadkötelezettségi törvény szerint az NDK minden férfi lakosa békében 18 éves korától 50 éves koráig, háborús időben pedig 60 éves koráig hadköteles. Tényleges katonai szolgálatra 18-tól, és 26 éves korig hívják be a fiatalokat. A tényleges szolgálat időtartama 18 hónap. A továbbbszolgáló katonák, altisztek és tisztek, azok, akik önként vállalták, hogy az általános hadkötelezettségről szóló törvényben megállapított időnél hosszabb ideig szolgálnak a hadseregben. A továbbbszolgálat időtartama 10 év.

A hivatásos katonák a 10 éven felüli szolgálatot vállalt altisz-

tek, továbbá azok a zászlósok és tisztek, akik legalább 25 évi szolgálatra kötelezték magukat.

A tiszteket a haderőnemi katonai főiskolákon képzik. A tanulmányi idő 3—4 év. A politikai tiszteket valamennyi haderőnem számára a Wilhelm Pieck katonapolitikai főiskolán képzik. A tisztek felsőfokú katonai kiképzést az 1959 januárjában alapított Friedrich Engels Katonai Akadémián nyernek. Sok tiszt végzett a Szovjetunió katonai akadémiáin és felsőfokú tanintézetekben. A Nemzeti Néphadsereg minden harmadik tisztje felsőfokú képzettséggel rendelkezik.

A tisztikar magas fokú politikai öntudatát mutatja az a tény, hogy a hivatásos tisztek 97 százaléka az NSZEP tagja.

A tisztek, tábornokok és a tengernagyok közül sokan voltak az illegális Német Kommunista Párt tagjai, antifasiszták, akik aktívan részt vettek a fasizmus elleni ellenállási mozgalomban. Sokan közülük a köztársasági Spanyolország oldalán harcoló nemzetközi brigádok harcosai és parancsnokai, a „Freies Deutschland” Nemzeti Bizottsága volt funkcionáriusai, a náci koncentrációs táborok és börtönök foglyai voltak.

A katonák más állománykategóriái között is viszonylag magas a párttagok arányszáma. A hivatásos altisztek között eléri a 67 százalékot, a továbbszolgáló katonák között pedig a mintegy 20 százalékot. A fiatal katonák több mint 88 százaléka a Szabad Német Ifjúsági Szövetség — az FDJ — tagja.

Az országnak a gazdasági és kulturális fejlődésben elért sikerei folytán a hadseregbe egyre műveltebb fiatalok vonulnak be, akik kellő műszaki ismeretekkel rendelkeznek. Az altisztek és katonák 85 százalékanak szakmája van. Sokan végeztek középiskolát, technikumot, főiskolát.

A fiatalok katonai szolgálatra való előkészítésében fontos szerepet játszik a „Sport és Technika” egyesület. A fiatalok túlnyomó része ennek az egyesületnek soraiban már behívása előtt katonai előképzésben részesül. A Nemzeti Néphadsereg személyi állományának viszonylag magas általános, politikai és technikai műveltsége lehetővé teszi, hogy sikeresen elsajátítsa a korszerű harci technika és fegyverek kezelését, készséget szerezzen a bonyolult feltételek közti harctevékenységre.

Az NDK Nemzeti Néphadserege személyi állományának harc-

kiképzése a hadügy legújabb eredményei alapján kidolgozott szabályzatok és szolgálati utasítások szerint történik. A lőtereken, harckocsi gyakorlótéren, a repülőtereken, a kiképző központokban, tantermekben és a hajókon megfeszített tanulás folyik. A valóságos harc helyzetet maximálisan megközelítő gyakorlatokon történik a személyi állomány szárazföldi, légi és tengeri kiképzése, s itt kovácsolódik ki harci tudása.

Az NDK Nemzeti Néphadserege törzsei, csapatai és flottaerői aktívan részt vesznek az Egyesített Parancsnokság tervei szerint végrehajtott közös gyakorlatokon, hadijátékokon. Mindez hozzájárul a csapatok harckészültségének fokozásához, a személyi állomány harckiképzésének hatékonyságához.

A személyi állomány soraiban kibontakozott szocialista verseny a hadsereg életének fontos tényezője, mert a harcosokat arra mozgósítja, hogy kiváló eredményeket érjenek el a harci és politikai kiképzésben. Minden évben növekszik a kiváló alegységek, a harci és politikai kiképzésben kiváló eredményt elérteknek, az „osztályba sorolt”, a szocialista verseny kitüntető jelvényeit viselő katonák száma.

1974-ben a Nemzeti Néphadsereg élete a Német Demokratikus Köztársaság fennállásának 25. évfordulója tiszteletére indított szocialista verseny jegyében folyt, amelyet a „Fritz Heckert” torpedónaszád személyi állománya kezdeményezett. A versenyben, amelyben a hadsereg és a flotta egész személyi állománya részt vett, a Nemzeti Néphadsereg harcosai újabb jelentős sikereket értek el. Az 1973/74-es kiképzési év első felében több ezer katonai kollektíva szerezte meg a kiváló címet, és a harcosok tízezrei lettek a harci és politikai kiképzés kiválói. Több mint 7800 katonát tüntettek ki a „Legjobb lövész” zsinórral, sokan kaptak sportfokozatokat, elnyerték a „Jó ismeretekért” jelvényt.

Az NSZEP Központi Bizottsága által kitűzött feladatok alapján a Nemzeti Néphadseregben nagyszabású pártpolitikai munka folyik. A hadsereg vezető pártszerve a politikai főcsoportfőnökség. A haderőnemeknél és a katonai körzetekben politikai csoportfőnökségek, a magasabbegységeknél politikai osztályok működnek. A hadsereg csapatainál és alegységeinél a parancsnokoknak politikai helyettesei vannak.

Pártalapszervezeteket a törzseknél, a csapatoknál, alegységeknél és a katonai intézményeknél alakítanak. Ezek a párt szervezeti szabályzata és az NSZEP Központi Bizottságának határozatai alapján végzik munkájukat. Tevékenységük a nemzetvédelmi minisztérium parancsainak és az alapvető vezetési okmányok követelményeinek végrehajtására irányul.

Az NDK Nemzeti Néphadseregének megbízható segítője és az NSZEP tartaléka a Szabad Német Ifjúsági Szövetség (FDJ). Szervezetei aktívan segítik a parancsnokokat és a pártszervezeteket a harcosok politikai nevelésében, a szocialista verseny szervezésében, a kulturális felvilágosító és a sport tömegmunka kibontakoztatásában.

A Nemzeti Néphadseregben a katonák eszmei-politikai nevelőmunkáját differenciáltan szervezték meg. A tisztikar marxista—leninista képzésében nagy figyelmet fordítanak a marxizmus—leninizmus klasszikusainak, a német és nemzetközi munkásmozgalom történetének, az NSZEP, az SZKP és más testvérpártok kongresszusainak és a Központi Bizottság plénumainak, ezek határozatainak tanulmányozására.

A marxista—leninista képzésben jelentős arányban vannak olyan témák, mint az NSZEP katonapolitikájának elmélete és gyakorlata, a marxizmus—leninizmus tanítása a háborúról és a hadseregről, a katonai pszichológia és pedagógia, a szocialista hadművészet története. Erre a célra havonta 8 órát fordítanak. A témákat előadásokon és szemináriumokon dolgozzák fel. Ezenkívül minden tiszt hetente 3 órát kap szolgálati időből önálló tanulásra. A kiképzési év végén a tisztek vizsgát tesznek.

A katonák és altisztek politikai foglalkozására havonta két napot fordítanak napi 7—7 órás kiképzési idővel. A tanterveket 18 hónapra, vagyis a szolgálat teljes időtartamára dolgozzák ki.

Az NSZEP és a testvérpártok határozatait, a politikai és katonai eseményeket, továbbá a katonai élet feladatait és problémáit politikai tájékoztató előadásokon napi politikai beszélgetéseken ismertetik.

Az NDK Nemzeti Néphadseregének személyi állománya számára újságot és folyóiratokat jelentetnek meg. Ezek a „Volksarmee” (Néphadsereg) c. újság; a „Militärwesen” (Hadügy), „Parteiarbeiter” (Pártmunkás), „Militärgeschichte” (Hadtörténet),

„Armee Rundschau” (Katonai Szemle) folyóiratok. A német katonai kiadó évente tetemes mennyiségű katonai, politikai és szépirodalmat jelentet meg.

A Nemzeti Néphadseregben nagyszabású kulturális tömegmunka folyik. Ennek központjai a helyőrségekben és a csapatoknál, az alegységeknél működő klubok, és a hagyományok ápolását szolgáló szobák, kabinetek. A katonák számára rendszeresen szerveznek kirándulásokat az ipari üzemekbe, mezőgazdasági szövetkezetekbe, múzeumokba és történelmi helyekre.

Az NDK Nemzeti Néphadseregében gondosan ápolják a német és a nemzetközi munkásosztály forradalmi és harci hagyományait. A katonákat a marxizmus—leninizmus halhatatlan eszméinek szellemében, Marx, Engels, Lenin és a német forradalmi munkásmozgalom kimagasló vezetői — Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht, Ernst Thälmann és a munkásosztály ügyének más harcosai iránti tisztelet szellemében, olyan kimagasló személyiségek példáján nevelik, akikre joggal büszke a Német Demokratikus Köztársaság népe. Róluk katonai egységeket, hadihajókat és katonai tanintézeteket neveztek el.

Gondosan ápolják annak a tengerészgyalogos népi hadosztálynak harci hagyományait, amely az 1918—1919-es forradalom napjaiban hősiessé harcolt Berlinben, valamint a Ruhr-vidéki Vörös Hadsereg hagyományait, amely szembefordult az 1920. évi Kapp-puccsal, továbbá az Ernst Thälmann által alakított Vörös Frontharcosok Szövetségének, a Spanyolországban harcoló nemzetközi brigádoknak és az antifasiszta ellenállási mozgalom hős harcosainak hagyományait.

Az NDK Nemzeti Néphadserege már saját hagyományokkal is rendelkezik. Ezeket a hagyományokat jól hasznosítják a személyi állomány nevelésében. Ilyen hagyománynak számít a Nemzeti Néphadsereg történetében a berlini védőfal felhúzása 1961 augusztusában, továbbá a hadsereg személyi állományának nagyszerű szereplése a Német Demokratikus Köztársaság területén tartott „Quartett”, „Októberi roham” és a „Fegyverbarátság” hadgyakorlatokon. E gyakorlatokon tanúsított helytállás lelkesítő példa mindazok számára, akik fegyverrel a kézben ma őrt állnak az NDK határainak védelmében s öröködnék az egész szocialista közösség forradalmi vívmányai felett.

A Nemzeti Néphadsereg katonáit a proletár és a szocialista internacionalizmus, a Varsói Szerződés országai népeivel és hadseregeivel való barátság szellemében nevelik. A köztársaság Alkotmánya kifejezésre juttatja a Nemzeti Néphadsereg internacionalista kötelességéhez, a testvéri hadseregek szövetségéhez való hűség eszméit. Az NDK Alkotmányának 7. cikke kimondja: „A Nemzeti Néphadsereg a béke megőrzése és a szocialista állam biztonságának szavatolása érdekében szoros harci közösséget tart fenn a Szovjetunió és más szocialista államok hadseregeivel.” Ezt az eszmét a katonai eskü szövege is tükrözi.

A parancsnokok, politikai szervek, a párt- és ifjúsági szervezetek nagy munkát végeznek annak érdekében, hogy erősítsék a Nemzeti Néphadsereg katonáinak a Varsói Szerződés testvéri hadseregei katonáival való harci közösségét. Különösen szoros baráti és fegyvertestvéri szálak fűzik a néphadsereg katonáit az NDK-ban állomásozó szovjet csapatokhoz. Köztük kiterjedt tapasztalatcsere folyik: kicserélik a harckiképzés és a szocialista verseny tapasztalatait, közös politikai, kulturális és sportrendezvényt szerveznek.

Az NDK Nemzeti Néphadserege az NSZEP vezetésével, a Szovjetunió és más szocialista országok önzetlen, testvéri segítségére támaszkodva harcképes erővé növekedett. Az európai szocialista országok védelmi koalíciójának megbízható láncszeme, és méltón kiveszi részét a béke megőrzéséből és a szocialista közösséghez tartozó országok népei biztonságának szavatolásából.

A Lengyel Néphadsereg

A szövetséges hadseregek harci közösségének erős, megbízható láncszeme a lengyel néphadsereg. A Varsói Szerződés Szervezetének fennállása alatt korszerű, erős, szocialista típusú hadsereggé vált, amely fejlett szervezettel, elsőosztályú harci technikával és fegyverzettel rendelkezik. Wojciech Jaruzelsky hadseregtábornok, a Lengyel Népköztársaság nemzetvédelmi minisztere a LEMP VI. kongresszusán elhangzott felszólalásában a többi között ezt mondta: „Hála szocialista gazdaságunk sikereinek, főként a munkásosztály, közte a honvédelmi ipar dolgozói erőfeszítéseinek, tudósaink és mérnökeink alkotó gondolkodásá-

nak, hála a Szovjetunió, valamint a többi szövetséges ország baráti segítségének és hadigazdasági együttműködésének, népi fegyveres erőink olyan fegyverekkel és harci technikával vannak felszerelve, amely megfelel a harc korszerű követelményeinek.”

A lengyel néphadsereg és a szocialista közösség más országainak hadseregei között a hadsereg jellege, funkciója szerint nincsenek elvi különbségek. A hadseregépítés, szervezés és irányítás szempontjából viszont vannak sajátosságok, amelyek a lengyel népnek és fegyveres erőinek történelmi és nemzeti hagyományaiból erednek.

A Lengyel Népköztársaság alkotmánya szerint a legfelsőbb állami szerv, amely a honvédelem ügyeinek általános irányításáért felelős, a Lengyel Népköztársaság minisztertanácsa. Az 1967. november 21-én elfogadott honvédelmi törvény alapján létrehozták az ország Honvédelmi Bizottságát, amelynek elnöke a minisztertanács elnöke. A Honvédelmi Bizottság elnökének helyettese a védelmi és hadászati tervezés, és a honvédelmi ügyek kérdéseiben a nemzetvédelmi miniszter. A fegyveres erők legfelsőbb vezető szervének funkcióját a nemzetvédelmi minisztérium gyakorolja.

Az ország területe három katonai körzetre oszlik. Ezek: a var-sói, ślenszi és a pomorzei.

A lengyel néphadsereg szárazföldi csapatokból, honi légvédelmi csapatokból, légierőből és hadiflottából áll.

A szárazföldi csapatok teljesen gépesítettek, nagy csapásmérő erővel és manőverezőképességgel rendelkeznek, rakétafegyverrel, korszerű harckocsikkal és tüzérséggel, hatékony páncél-elhárító eszközökkel, műszaki felszereléssel és elektronikus vezető-irányító eszközökkel vannak felszerelve. 1939-hez viszonyítva a csapatok gépesítettségének foka 23-szorosára nőtt. Minden száz lengyel katonára több mint 18 egység harci gép és bonyolult technikai felszerelés jut. A korszerű lengyel gépesített hadosztály tüzérségének és aknavetőinek tűzereje harmincszorosán múlja felül a második világháborús burzsoá Lengyelország gyalogoshadosztálya tüzérségének és aknavetőinek tűzerejét.

A szárazföldi csapatok állományához tartoznak a rakétacsa-

patok és a tüzérség, a páncélos csapatok, a híradó-, műszaki, utász- és egyéb szakcsapatok.

A szárazföldi csapatok mint a népi Lengyelország egyik alapvető haderőneme alkalmasak arra, hogy gyors ütemű harctevékenységet folytassanak nagy mélységben, együttműködjenek más haderő- és fegyvernemekkel, és bármilyen harci feladatot végrehajtsanak.

A Lengyel Népköztársaság légierije megfelel a korszerű követelményeknek. Fegyverzete sugárhajtású repülőgépekből, köztük különböző típusú gépekből és „levegő—levegő”, valamint „levegő—föld” típusú rakétákból áll. Ezek lehetővé teszik, hogy a lengyel légierő sikeresen vegye fel a harcot bármilyen légi, földi és tengeri ellenséggel. A lengyel harcirepülők jelentős sikereket értek el a harci technika és a fegyverek alkalmazásában, a más haderőnemekkel, fegyvernemekkel és szakcsapatokkal való együttműködés tökéletesítésében. A repülőállomány túlnyomó többsége elsőosztályú repülőgép-vezetőkől, navigátorokból (hajózó megfigyelőkből) áll.

Lenyűgöző erőt képviselnek az ország légvédelmi csapatai, amelyek 1962 óta önálló haderőnemet alkotnak. A légvédelmi csapatok fegyverzete a legújabb irányítható légvédelmi rakétákból, szuperszonikus elfogó vadászrepülőgépekből és korszerű rádiótechnikai eszközökből áll. A légvédelmi csapatok tüzereje 1962-höz viszonyítva többszörösére növekedett.

A légierő és a légvédelmi csapatok személyi állományának harckiképzését, szakmai fejlődését jelentősen elősegítette a csapatoknál „A légi harc mestere”, „A rádiólokációs állomás legjobb kezelőszemélyzete”, „A legjobb osztály” és „A harminc éves lengyel néphadsereg csapata” címért indult verseny.

Az ország légierije és légvédelmi csapatai a Lengyel Népköztársaság összes fegyveres erőinek mintegy 30 százalékát alkotják; a háború előtti Lengyelország hadseregében részarányuk mindössze 3,8 százalék volt.

Állandóan növekszik a lengyel hadiflotta ereje is. E haderőnem felszíni hajókkal, tengeralattjárókkal, rakétákkal, légi erővel, partvédelmi tüzérséggel és kisegítő technikával rendelkezik. A hadiflotta korszerű fejlődése szorosan összefügg Lengyelország szocialista gazdaságának dinamikus fejlődésével. A

fejlődés a Szovjetunióval s a szocialista közösség más országaival állandó együttműködésben megy végbe.

Sikeresen fejlődik az együttműködés a Lengyel Népköztársaság hadiflottája és a Szovjetunió Vörös Zászló Renddel kétszeresen kitüntetett Balti Flottája, valamint a Német Demokratikus Köztársaság hadiflottája között. Ezek a flottaerők egymással szorosan együttműködve képesek hatékonyan megoldani a szocialista közösség tengeri határának védelmével kapcsolatos feladatokat. A közös gyakorlatok lehetővé teszik számukra, hogy állandóan tökéletesítsék a harctevékenység menetének, vezetésének formáit és módszereit; elősegítik a tapasztalatcserét és a barátság erősítését a testvéri hadseregek harcosai között.

A Lengyel Népköztársaság hadiflottájának személyi állománya a harckiképzés állandó fokozásával jelentős sikereket ért el a magas fokú harckészültség fenntartásában, a csapatvezetés elveinek és módszereinek tökéletesítésében. A parancsnokok és a törzsek sikeresen sajátítják el a flotta harctevékenysége és más haderő- és fegyvernemekkel való együttműködése tervezésének és szervezésének művészetét.

A Lengyel Népköztársaság fegyveres erőinél az utóbbi időben új szabályzatokat léptettek életbe. Ezek visszatükrözik a csapatok harckiképzésének gazdag tapasztalatait, a hadtudomány fejlődésében elért eredményeket, figyelembe veszik a társadalmi viszonyokban végbement változásokat, és a szocialista közösség hadseregei harckiképzési gyakorlatában elért sikereket.

A Lengyel Népköztársaságban a 19. életévüket betöltött férfiakat hívják be katonai szolgálatra. A tényleges szolgálat időtartama a szárazföldi csapatoknál, a légierő és a légvédelem csapatainál és alegységeinél 2 év, a haditengerészetnél 3 év.

Évente két ízben van behívás. A lengyel néphadseregbe bevonulók katonai esküt tesznek. Hagyománnyá vált, hogy ezt az ünnepélyes aktust a városok terein, a lengyel nép szabadságharcosainak emlékműveinél bonyolítják le, a párt-, társadalmi, ifjúsági és más szervezetek, a helyi hatalmi szervek képviselőinek, a katonák hozzátartozóinak és a városi lakosságnak jelenlétében.

A lengyel néphadsereg kiváló szakmai ismeretekkel rendelkező, a szocializmus ügyéhez hű, a hazafiság és a proletár internacionalizmus szellemében nevelkedett katonai káderekkel rendelkezik. A hivatásos állomány három részre oszlik: tisztek, zászlósok és altisztek. Ennek megfelelően szervezték meg a képzésüket. A tiszti állományt akadémiákon és katonai tanintézetekben képzik, ezeket 1967-ben alakították át felsőfokú tanintézetekké, négyéves tanulmányi idővel.

A zászlósi kart 1963-ban szervezték meg. A zászlós-iskolák a fegyvernemeknél és a szolgálati ágaknál működnek. Ezek szakközépiskolai színvonalon képeznek szakembereket a hadsereg számára.

A hivatásos altiszteket általában a különböző haderő- és fegyvernemek és szakcsapatok iskoláiban képzik. A lengyel néphadsereg katonai kádereinek egy része a Szovjetunió katonai tanintézeteiben nyer képesítést.

A főtiszti, továbbá a tábornoki és tengernagyi rendfokozatot a Lengyel Népköztársaság Államtanácsa, a többi tiszti rendfokozatot pedig a nemzetvédelmi miniszter adományozza.

A lengyel néphadsereg parancsnoki káderei felkészültségének magas színvonaláról tanúskodik az a tény, hogy 1973-ban a tisztek 43 százaléka rendelkezett felsőfokú képesítéssel. A hivatásos állománynak több mint 60 százaléka a Lengyel Egyesült Munkáspárt tagja vagy tagjelöltje.

A lengyel néphadseregben a harckiképzést a korszerű háború követelményeinek megfelelően szervezik. A hadműveleti-harcászati kiképzés fő formái a harcászati foglalkozások, a gyakorlatok és a harcszerű éleslövészetek. Komoly figyelmet fordítanak a haditechnikai kiképzésre is.

A harci és politikai kiképzésben a kiváló eredmények elérését jelentős mértékben előmozdította a személyi állomány körében a lengyel néphadsereg 30 éves fennállása tiszteletére kibontakozott szocialista verseny. Széles körben elterjedtek a verseny olyan formái, mint amilyen a „szocialista szolgálat kollektívája” cím elnyeréséért vívott harc, amelyet a šlenszi katonai körzet egyik harckocsiezredének személyi állománya kezdeményezett, a második szakma elsajátításáért folyó hazafias mozgalom

stb. A légierőnél és a légvédelmi csapatoknál szocialista verseny indult a „Szocialista szolgálat raja” cím elnyeréséért.

A szocialista verseny során a lengyel néphadsereg sok ezer harcosa nyerte el a „Kiváló katoná”, a „Kiváló tengerész”, a „Kiváló gépjárművezető” kitüntető jelvényt.

Altalánosan elterjedt az újító- és feltaláló mozgalom, amelynek célja a csapatok és magasabbegységek harckészültségének további fokozása, a fegyverzet és a harci technika harci lehetőségeinek növelése, a csapatok harckiképzésének tökéletesítése, a fegyverzet és a technika harci alkalmazásának javítása. Csupán 1973-ban több mint hatezer ésszerűsítő, újítási javaslatot nyújtottak be, amelyek többségét elfogadták és a gyakorlatban be is vezették.

Azokat a csapatokat, amelyek a szocialista verseny során kiváló eredményeket értek el a politikai nevelőmunkában, a harckiképzésben, a fegyelem erősítésében „A katonai szolgálatban elért sikerekért” éremmel, azokat a csapatokat pedig, amelyek egymás után több éven át a legjobb eredményeket érik el a harci és politikai kiképzésben, „A katonai szolgálatban elért kiemelkedő eredményekért” éremmel tüntetik ki.

A lengyel néphadseregben a harckiképzés legmagasabb formája és egyben a személyi állomány nevelésének fontos eszköze valamennyi haderő- és fegyvernem magasabbegységeinek, egységeinek és törzseinek, valamint a szakcsapatoknak részvétele azokon a gyakorlatokon és hadijátékokon, amelyeket az Egyesített Fegyveres Erők tervei alapján rendeznek. Az „Odera—Neisse”, a „Fegyverbarátság”, a „Pajzs—72” és más közös gyakorlatokon a lengyel néphadsereg magasabbegységei és csapatai tanúságot tettek kiváló harckiképzésükről, arról, hogy szorosan együtt tudnak működni más szövetséges hadseregek csapataival és flottaerőivel, és hogy híven ápolják a katonabarátságot a testvéri országok hadseregeinek harcosaival.

A lengyel néphadsereg az Egyesített Fegyveres Erők Egyesített Parancsnokságának tervei alapján szervezett egyéb közös rendezvényeken is aktívan részt vesz. A vezető állomány aktívan részt vesz a közös megbeszéléseken, találkozókon és konferenciákon, szereplésével jelentősen hozzájárul a hadügy fejlesztéséhez. Egyre szélesedik a haditechnikai együttműködés is

a lengyel néphadsereg és a Varsói Szerződés testvérhadseregei között. A parancsnokok és a törzsek, az egész személyi állomány örömmel adja át a csapatok és magasabbegységek kiképzése terén szerzett tapasztalatait fegyverbarátainak, a szövetséges hadseregek harcosainak.

A hadsereg szervezését közvetlenül a LEMP irányítja. E. Gierk elvtárs, a LEMP Központi Bizottságának első titkára, a pomorzei katonai körzet pártkonferenciáján elhangzott felszólalásában a következőket mondta: „Néphadseregünk ügye a párt ügye. Ezt a hadsereget a párt emberei teremtették, s a párt eszméi formálják arculatát. Ennek a hadseregnek a párt politikája határozza meg fejlődési irányát, megteremtve hozzá a szükséges anyagi és társadalmi előfeltételeket.”¹⁰⁷

A LEMP Központi Bizottsága nagy figyelmet fordít a fegyveres erőknél levő párttagok és pártszervezetek tevékenységére, a személyi állomány eszmei-politikai felkészítésére, a harci és politikai kiképzésre, a harcosok életkörülményeinek javítására.

A párt a hadseregben végzett munkáját a lengyel néphadsereg politikai főcsoportfőnökségén keresztül szervezi, irányítja és valósítja meg. A politikai főcsoportfőnökség a LEMP Központi Bizottsága katonai osztályának jogaival van felruházva. A politikai főcsoportfőnökség alárendeltségében vannak a katonai körzetek és a haderőnemek politikai csoportfőnökségei. A magasabbegységeknél politikai osztályok, a csapatoknál pedig politikai csoportok működnek, élükön a parancsnok politikai helyettesével.

A katonai körzetekben, a magasabbegységeknél, a katonai tanintézetekben és a csapatoknál választott pártbizottságok tevékenykednek, amelyek a LEMP-nek a hadseregben és a flottánál folyó munkáját irányítják. A pártbizottságokkal együtt a politikai osztályok és a politikai csoportfőnökségek egységes politikai szervezetet alkotnak. A magasabbegységénél, például a politikai szerv a politikai osztályból és a pártbizottságból áll, élén a magasabbegység parancsnokságának politikai helyettesével. Az ő egyik helyettese a pártbizottság titkára.

107 Zolnier Wolnoszci, 1973. április 6.

Pártalapszervezetek alakulnak a csapatoknál, a törzseknél, az intézményeknél és a katonai tanintézeteknél, ha a párttagok száma legalább öt fő.

A parancsnokoknak, a politikai szerveknek és a pártszervezeteknek a személyi állomány nevelésében és a harckészültség fokozásában nagy segítséget nyújtanak a Katonaifjúság Szocialista Szövetségének szervezetei.

A szervezet sajátossága az, hogy egyesíti soraiban a Szocialista Ifjúsági Szövetség, a Szocialista Falusi Ifjúsági Szövetség katonai szolgálatra behívott tagjait, valamint az úttörőszervezet ifjúsági vezetőit.

A Katonaifjúság Szocialista Szövetségének tevékenységét a lengyel néphadsereg Ifjúsági Tanácsa irányítja. Ifjúsági tanácsok működnek még a körzetekben és a haderőnemeknél, a magasabbegységeknél és a katonai tanintézeteknél. Az ezredeknel, zászlóaljoknál és a velük azonos csapatoknál vezetőséget választanak, amely az alegységeknél működő ifjúsági szervezetek munkáját irányítja.

A lengyel néphadsereg személyi állománya szoros kapcsolatban áll a néppel, aktívan részt vesz az ország politikai, gazdasági és kulturális életében. A hadsereg egyre jobban kiveszi részét az országban folyó szocialista építésből. A lengyel néphadsereg személyi állománya csupán 1972-ben több mint egy milliárd zloty értékű munkát végzett különböző állami építkezéseken, objektumokon.

A katonai tanintézetek és tudományos kutatóintézetek derekasan kiveszik részüket a tudomány fejlesztéséből. A lengyel néphadseregnél nagyszámú szakembert képeznek a népgazdaság igényei szerint. 1972—1973-ban több mint 30 000 ember kapott szakmai képzést a hadseregben, közülük mintegy 20 000-en szereztek olyan szakmát, amely az iparban és az építésben használható.

Az ideológiai munkában komoly figyelmet fordítanak arra, hogy a személyi állományt a marxizmus—leninizmus, a hazafiság és a szocialista internacionalizmus szellemében neveljék, különös gondot fordítanak az ateista propagandára.

A hadseregben folyó hazafias és internacionalista nevelés egyik fontos forrása a lengyel dolgozók hősi múltjának, a nem-

zeti és társadalmi felszabadulásért vívott forradalmi harcuknak, a lengyel néphadsereg harci hagyományainak népszerűsítése. Féltő gonddal óvják az internacionalista harcosok emlékét, akik a reakció és a fasizmus erői ellen harcoltak. Róluk akadémiát, tiszti iskolákat, magasabbegységeket és csapatokat neveztek el.

A lengyel néphadseregben jelentős erőfeszítéseket tesznek a szocialista országok hadseregei katonáival való barátság erősítése érdekében. A Lengyel Népköztársaság területén ideiglenesen tartózkodó szovjet Északi Hadseregcsoport csapataival közös gyakorlatokat tartanak, kicserélik a harckiképzés tapasztalatait, találkozókat szerveznek a háború veteránjaival, baráti estéket rendeznek, megszervezik az emlékhelyek látogatását stb.

A lengyel néphadsereg a szocialista közösség országainak hadseregeivel együtt éberén őrködik a dolgozók szocialista vívmányai felett, méltóképpen veszi ki részét a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erői védelmi erejének erősítéséből.

A Román Szocialista Köztársaság hadserege

A Varsói Szerződésben tömörült országok fegyveres erői harci közösségének egyenjogú résztvevője a Román Szocialista Köztársaság hadserege. (A továbbiakban: román néphadsereg.) Ezt a hadsereget a Román Kommunista Párt alakította a szocialista építés során a Szovjetunió és más szocialista országok testvéri segítségével. Szervezése és fejlesztése szorosan összefügg az országban végbemenő szocialista átalakulás ütemével.

A Román Kommunista Párt vezetésével a néphatalom évei alatt Romániában végrehajtották a szocialista iparosítást, a mezőgazdaság kollektivizálását és a kulturális forradalmat. A román nép hősi munkájának és a szocialista közösség, elsősorban a Szovjetunió testvéri segítségének eredményeképpen az ország elmaradt agrárországból fejlett iparral, mezőgazdasággal, élenjáró kultúrával és tudománnyal rendelkező szocialista orszaggá vált. Az ipari termelés a felszabadulás utáni időszakban harmincszorosára, a mezőgazdasági termelés kétszeresére emelkedett.

A Szovjetunió a proletár internacionalizmus elveihez híven sokoldalú segítséget nyújtott a román népnek a nemzeti függetlenség védelmében, a szocializmus építésében és a népi fegyve-

res erők megteremtésében. Romániában több mint száz nagyipari vállalat és objektum épült, a Szovjetunió segítségével, s létrejöttek a vezető iparágak.

A Szovjetunió és a Román Szocialista Köztársaság népei és hadseregei közti harci szövetség, amely a fasiszta Németország elleni háború befejező szakaszában, a közös harcban jött létre és a háború utáni években továbbfejlődött, a Varsói Szerződés keretében teljeseedik ki. Ezt a szövetséget írásban is rögzítette az az új barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés, amelyet 1970. július 7-én írt alá a Szovjetunió és a Román Szocialista Köztársaság.

A Román Kommunista Párt, a fegyveres erők építése során felhasználta az ország munkásosztálya forradalmi harcának tapasztalatait, továbbá a Szovjetunió hadseregszervezésének, fejlesztésének gazdag tapasztalatait is.

A néphatalom éveit alatt Románia fegyveres erői nagy utat tettek meg. A fegyveres erők jelenleg a román néphadsereg alakulataiból, a belügyminisztérium csapataiból és a hazafias gárdából állnak.

A román néphadsereg szárazföldi csapatokból, légvédelmi csapatokból és légierőből, hadiflottából és határőr csapatokból áll.

A mai román néphadsereg teljesen gépesített, rakétafegyverrel, különféle korszerű tüzérségi rendszerekkel és harckocsikkal, szuperszonikus repülőgépekkel, hadihajókkal és a vezetés korszerű technikai eszközeivel rendelkezik. Sokat fejlődtek a műszaki csapatok, a gépkocsizó csapatok, a híradó és a vegyi-védelmi csapatok. A szárazföldi csapatoknál az egy katonára jutó munkaenergia készlet (lóerő) az utóbbi 15 év alatt háromszorosára nőtt.

A hadsereg szervezeti felépítése sok közös vonást mutat a Varsói Szerződés más tagállamainak hadseregeivel. Csupán a legfelsőbb katonai és politikai vezető szervek felépítésében vannak eltérő sajátosságok.

Az ország legfelsőbb katonai szerve a Román Szocialista Köztársaság Védelmi Tanácsa, amelynek elnöke a Román Kommunista Párt főtitkára, a Román Szocialista Köztársaság államtanácsának elnöke — az ország összes fegyveres erőinek legfelsőbb főparancsnoka. A tanács tagjai: a minisztertanács elnöke, a

nemzetvédelmi miniszter, a külügyminiszter, a belügyminiszter, az állami tervbizottság elnöke, a legfelsőbb politikai tanács titkára, a vezérkari főnök és mások. A hadsereg élén a nemzetvédelmi minisztérium áll.

A Védelmi Tanács feladata az, hogy tanulmányozza az ország védelmének állapotát, koordinálja a védelmet és kidolgozza az ország védelmének és biztonságának, ezek szavatolásának elvi kérdéseit mind a béke-, mind a háborús időkre. A Védelmi Tanács a Román Kommunista Párt Központi Bizottságának, az ország politikai vezető szervének és a Nagy Nemzetgyűlésnek, mint legfelsőbb államhatalmi szervnek, a Nagy Nemzetgyűlés ülésszakai közötti időszakban pedig a Román Szocialista Köztársaság Államtanácsának van alárendelve.

A Védelmi Tanács feladatai a következők: az országvédelem fő irányainak és szervezési rendszerének meghatározása, a fegyveres erők és a hazafias gárda kiképzésére vonatkozó általános intézkedések megtárgyalása, a fegyveres erők és a hazafias gárda mozgósítási és a háborúban való alkalmazási terveinek jóváhagyása, azok elhelyezése az ország területén, az ország gazdasági erőforrásainak mozgósítására és felhasználásukra vonatkozó tervek jóváhagyása, az ország légvédelme biztosításához és az ország területe hadműveleti előkészítéséhez szükséges intézkedések meghatározása, a rendkívüli állapot bevezetésére, a részleges vagy teljes mozgósítás elrendelésére és a hadiállapot kihirdetésére vonatkozó javaslatok tanulmányozása és előkészítése, a Nagy Nemzetgyűlés, valamint az Államtanács elé terjesztése. Fegyveres támadás esetén az ellenség visszaveréséhez szükséges intézkedések meghatározása; háború idején a katonai hadműveletek közvetlen irányítása.

A Román Kommunista Pártnak az ország védelmére vonatkozó elgondolása a Román Szocialista Köztársaság nemzetvédelmi törvényében jutott kifejezésre, amelyet a Nagy Nemzetgyűlés 1972 decemberében fogadott el. A törvény előírja, hogy a hadsereget, az egész lakosságot — férfiakat és nőket —, az ország gazdaságát és területét fel kell készíteni a védelemre, össznépi háború viselésére, arra az esetre, ha a Román Szocialista Köztársaságot agresszió érné. E törvény értelmében minden járásban megalakultak a helyi védelmi tanácsok. Bevezették a lakos-

ság katonai kiképzésének teljes rendszerét. A vállalatoknál és a hivatalokban megalakult a hazafias gárda és a helyi légvédelmi osztagok. Bevezették az ifjúsági katonai előképzését az iskolákban és a felsőoktatási intézményekben. Minden fiatalember, akit valamelyik főiskolára felvettek, a felvételi vizsga után köteles kilenc hónapig katonai szolgálatot teljesíteni. Ezután megkezd tanulmányait a főiskolán, ahol a további katonai kiképzésével, katonai ismereteinek tökéletesítésével az adott tanintézet hazafias gárdájának alegységei foglalkoznak.

A törvény szerint katonai szolgálatra az ország férfi lakossága 20—50. életévükig hívható be. A nőket 18—45. év között lehet igénybe venni katonai szolgálatra. A szolgálati idő valamennyi fegyvernemnél egy év és négy hónap, a haditengerészetnél két év. Azokat, akik főiskolát végeztek és a főiskolán katonai kiképzésben részesültek, további két hónapra hívják be.

A katonai szolgálatot teljesítők: sorkatonák, alparancsnokok, altisztek és tisztek (beosztott tisztek, főtisztek, tábornokok, tengernagyok és marsallók).

A szárazföldi csapatok szervezeti felépítése általában és elvileg nem tér el a többi szövetséges hadseregétől. A román néphadseregben, tekintettel az ország területi sajátosságaira, jelentős helyet foglalnak el a hegyivadász csapatok.

1964-ben a politikai főcsoportfőnökség helyett megalakították a hadsereg legfelsőbb politikai tanácsát. Vannak hadsereg-, fegyvernemi és magasabbegység politikai tanácsok, továbbá a csapatoknál és a tanintézeteknél pártbizottságok. A politikai tanácsok élén a titkárok állnak, akik egyúttal az illetékes parancsnok helyettesei. A pártbizottságok titkárai szintén a parancsnok helyettesei.

A fegyveres erők legfelsőbb politikai tanácsának tagjait, a tanács titkárát és helyettesét a Román Kommunista Párt Központi Bizottsága nevezi ki. A legfelsőbb politikai tanács tagjai a nemzetvédelmi minisztérium fő és központi csoportfőnökségének képviselői, a haderőnem parancsnokok, a hadműveleti magasabbegység parancsnokok, valamint a csapatparancsnokok és politikai munkások.

Pártalapszervezetek a zászlóaljaknál, a Kommunista Ifjúsági Szövetség szervezetei a századoknál alakulnak. A vezető párt-

szerv az ezrednél a pártbizottság. A pártbizottság titkárát megválasztása után egyben az ezredparancsnok politikai helyettesévé nevezik ki.

A párt- és politikai szervek tevékenységüket a Román Kommunista Párt Központi Bizottságának irányításával, a Központi Bizottság által jóváhagyott irányelveknek megfelelően végzik.

A hadseregben működő pártszervek és szervezetek, valamint ifjúsági szervezetek munkájának fő tartalma a Román Kommunista Párt politikájának, e politika maradéktalan érvényesítésének biztosítása. Legfontosabb feladatuk a katonák politikai öntudatának szüntelen fokozása, állandó törődés azzal, hogy a hazához, a néphez és a párthoz való határtalan hűségre neveljék őket és kialakítsák kiváló erkölcsi és harci tulajdonságaikat.

Az agitációs és propagandamunkában nagy figyelmet fordítanak arra, hogy a személyi állományt a szocialista internacionalizmus és a hazafiság, a nemzeti büszkeség és a forradalmi vívmányok szellemében, a Román Kommunista Párt iránti szeretetre, a román nép múltjának forradalmi és harci hagyományai tiszteletére neveljék. Messzemenően népszerűsítik azokat a nemzeti hősokeket, akik 1877-ben megrohamozták Grivița, Szmirna és Pleven erődítményeit, akik 1917-ben Marasestinnél harcoltak a németek ellen, akik a Vörös Hadsereg soraiban küzdöttek a fehérgárdisták és az intervenciósoke ellen, és akik részt vettek a hitleri Németország elleni háború befejező szakaszában.

Sok csapat olyan helységek nevét vette fel, amelyeknek gazdag harci hagyományai vannak: „Razboin”, „Grivița”, „Oitvoz”; továbbá kimagasló katonai vezetöke és hősoke nevét: „Decebal”, „Stefan cel Mare”, „Mihal Vitazul”, „Avram Janku”, „Erimia Grigorescu tábornok”, „Tudor Vladimirescu” stb. A Tudor Vladimirescu hadosztályt abból az alkalomból, hogy 30 éve alakult meg a Szovjetunió területén, 1973-ban a Tudor Vladimirescu Rend 1. osztályának fokozatával tüntették ki.

A politikai nevelömunke politikai foglalkozásokon, továbbá előadásokon és politikai beszélgetéseken folyik. A román néphadseregben hetenként 6 órát fordítanak politikai kiképzésre. A katonai akadémián és más katonai tanintézetekben a tanul-

mányi idő 25 százalékát társadalomtudományok oktatására fordítják.

A néphatalom a dolgozók gyermekei előtt szélesre tárta a katonai tanintézetek kapuit. A káderek katonai és politikai képzése tiszti és altiszti iskolákban és a katonai akadémián történik. Ezeknek parancsnoki, törzs és technikai tagozata van. Sok román tiszt és tábornok tanult a Szovjetunió felsőfokú katonai tanintézeteiben.

A román néphadseregben az utóbbi években megnőtt a felső- és középfokú műszaki képzettséggel rendelkező tisztek száma. Így az ezredparancsnokok és önálló zászlóaljparancsnokok 70 százalékának felsőfokú katonai képesítése van, a tisztikar több mint 33 százaléka részesült a katonaiskola elvégzése után átképzésben, és vett részt szakmai továbbképző tanfolyamokon.

A tisztikarban erősen megnövekedett a párttagok száma. Amíg 1949-ben a tiszteknek csak 26 százaléka volt a Román Kommunista Párt tagja, jelenleg már több mint 90 százaléka párttag. A párttagok száma az altisztek körében is 70 százalékra emelkedett.

A román katonák harcolnak a harci és politikai kiképzés jobb eredményeiért, a kiválók, a magasabb osztályba soroltak, a minősített sportolók számának növeléséért. A katonák ezrei kapták meg „A katonai szolgálatban kiváló” jelvényt, amelyet azok nyertek el, akik valamennyi kiképzési ágban kiváló és jó előmenetelt tanúsítottak, és kitűntek példás viselkedésükkel, magas fokú fegyelmezettségükkel. Sok raj, szakasz, század és más alegység kapta meg a „Kiváló egység” megtisztelő címet. A kifogástalan szolgálatért és a leszolgált évekért a tiszteket, altiszteket és tábornokokat „A harci érdemekért” rendjellel és éremmel tüntetik ki.

A román katonák kiveszik részüket a szocializmus építéséből is: részt vesznek nagy ipari objektumok építésében, a mezőgazdasági idénymunkákban, útépítésben stb. A katonák részt vettek a bicázi vízierőmű építésében, az Arges és a Duna mellett, továbbá a galati kohászati, a Ploesti-i petrokkémiai kombinát, a govorai és sloboziai vegyi kombinátok, a Bukarest—Pitești autótút, az otopeni nemzetközi repülőtér, a Duna-híd és még sok más objektum építésében.

A Román Szocialista Köztársaságban nagy figyelmet fordítanak a hadsereg nemzeti ünnepeinek előkészítésére és megünneplésére. Minden évben október 25-én ünneplik meg a Román Szocialista Köztársaság Hadseregének Napját, annak emlékére, hogy a szovjet hadsereg 1944-ben a román hadsereggel közösen ekkor fejezte be Románia területének végleges felszabadítását a német fasiszta megszállás alól. A légierő napját június harmadik vasárnapján annak emlékére ünneplik, hogy Aurel Vlaicu, a román repülés úttörője 1910-ben e napon repült első ízben, június 25-én ünneplik a határőrök napját, azoknak a harcoknak az emlékére, amelyeket a határőrök vívtak a törökök ellen 1877-ben. A Hadiflotta Napja augusztus első vasárnapja.

A román néphadsereg történetében hagyománnyá vált, hogy a katonai eskütelre meghívják a járási pártbizottságok, a helyi népi tanácsok vezetőit, és más társadalmi szervezetek képviselőit, a szülőket, az úttörőket.

A román néphadseregben a kulturális felvilágosító és sportintézmények szerteágazó hálózata működik, katonai és tiszti klubok, hadseregházak, könyvtárak, sportegyesületek, tánc- és dalegyüttesek, katonaművészek műtermei, katonafilmesek stúdiói. A hadseregnél katonadal-fesztiválokat tartanak. Hetente külön rádióműsor szól a katonákhoz. A „Steaua” sportklubban több mint 20 szakosztály működik. A hazafias nevelés érdekében nagy munkát végez a Központi Hadimúzeum, továbbá a nemzetvédelmi minisztérium központi könyvtára, amely 300 000 könyvvvel rendelkezik. A hadsereg könyvtáraiban összesen több mint 3,5 millió könyv van.

A harcosok politikai nevelésében, az oktatás és nevelés élenjáró tapasztalatainak terjesztésében fontos szerepet játszik a hadsereg-sajtó. A nemzetvédelmi minisztérium központi lapja az „Aperaria patriei” (A haza védelme). A legfelsőbb politikai tanács kiadja a „Munca politica” (Politikai munka), a „Viața militară” (Katonai élet) c. folyóiratot, és több katonai sajtóterméket.

A román katonai kiadó évente jelentős számú könyvet jelentet meg, kiadja a szovjet és más szocialista országokbeli szerzők legkiválóbb műveit is. A hadtörténeti kérdések feldolgozásá-

val az 1969-ben alakult hadtörténeti és katonai elméleti kutatóközpont foglalkozik.

A Román Szocialista Köztársaság Fegyveres Erői kiveszik részüket a szocializmus vívmányai és a béke megvédéséért vívott harcból. A Román Kommunista Párt 1974 novemberében tartott XI. kongresszusa megállapította, hogy a jelenlegi nemzetközi helyzetben továbbra is fejleszteni kell a Varsói Szerződésben tömörült szocialista országok és hadseregeik közti együttműködést.

A Román Szocialista Köztársaságnak az Egyesített Fegyveres Erők állományába vezényelt csapatai és flottaerői aktívan részt vesznek az Egyesített Parancsnokság tervei alapján szervezett közös eseményeken: a csapat- és flottagyakorlatokon, megbeszéléseken, közös találkozókon, konferenciákon. A parancsnokok és a törzsek megosztják fegyverbarátaikkal a csapatkiképzés jó tapasztalatait, és átveszik mindazt, ami a román néphadsereg gyakorlatában hasznosnak bizonyul.

A Román Szocialista Köztársaság hadserege teljesíti szerződésben vállalt kötelezettségeit a szövetséges hadseregek harci közössége érdekében, és velük szoros egységben örökdik a béke és a szocializmus ügye felett.

A Szovjetunió Fegyveres Erői

Történelmileg úgy adódott, hogy a Szovjetunió mint a leghatalmasabb szocialista állam, viseli a szocialista közösség védelmi erejének növelését szolgáló erőfeszítések fő terhét. Katonai potenciálja a szövetséges népek és az egész világ kollektív biztonságát szolgálja. A szovjet hadsereg mint az Egyesített Fegyveres Erők tartóoszlopa sokoldalú segítséget nyújt a testvéri hadseregeknek a csapatok és flották harci erejének növeléséhez és harckészültségük fokozásához. A Szovjetunió Fegyveres Erői a Varsói Szerződés más tagállamainak hadseregeivel együtt, leküzdhetetlen akadályt jelentenek az imperialisták agresszív terveinek útjában, öröködnék az összes népek békés munkája felett.

A háború utáni években a Szovjetunió előtt rendkívül bonyolult feladatok álltak az ország feldúlt, elpusztított körzeteinek helyreállításával, az ipar és a mezőgazdaság fejlesztésével kap-

csolatban. A párt és a kormány ezt a problémát úgy oldotta meg, hogy csökkentette a katonai kiadásokat és növelte a népgazdasági beruházásokat, a haditechnikát gyártó iparvállalatok nagy részét békés termelésre állította át. A fegyveres erőktől a jelentős létszámcsökkenés folytán sok szakember tért vissza az iparba és a mezőgazdaságba.

Ebben az időszakban észrevehetően megnőtt a Szovjetunió és a népi demokratikus országok tekintélye, és befolyásuk a nemzetközi politikában.

A Szovjetunió szívós harcot folytatott a béke megőrzéséért, ugyanakkor az imperializmus agressziós készülődéseire válaszulva állandóan növelte védelmi képességét, fokozta a hadsereg és a flotta harckészültségét.

A bonyolult nemzetközi helyzet 1949-ben arra kényszerítette a Szovjetuniót, hogy alig egy évvel a szovjet hadsereg létszámcsökkenésének befejezése után az ország védelmének erősítése érdekében némileg ismét növelje fegyveres erőinek létszámát.

Erre az időre a gazdaság gyors ütemű fejlődése és a szovjet tudomány kimagasló felfedezései lehetővé tették, hogy a szovjet hadsereg a haza védelmének szolgálatába állítsa az atomfegyvert, a rakétagyártás, az atomenergetika és az elektronika terén elért legújabb eredményei folytán gyártott eszközöket.

A kommunista párt és a szovjet kormány mindent elkövetett annak érdekében, hogy a haditechnikai kutatók a legrövidebb idő alatt kifejlesszék az atomfegyvert és a biztos célba juttatásához szükséges eszközöket.

Mindez lehetővé tette azt, hogy a Szovjetunióban már 1954-ben végrehajtsák az első nagy hadgyakorlatot, amelyen atombombát robbantottak, megkezdjék az atomfegyverek felhalmozását, tökéletesítését és a rakétatechnika fejlesztését.

Ugyanakkor az 1941—1945. évi Nagy Honvédő Háború tanulságainak és harci tapasztalatainak tanulmányozása alapján folytatódott a hagyományos fegyverzet és haditechnika tökéletesítése, a hadsereg és a flotta szervezeti felépítésének korszerűsítése, javult a csapatok kiképzése.

A fegyverzetben és a haditechnikai felszerelésben végbement minőségi és mennyiségi változások következtében megnőtt a szárazföldi csapatok tűz- és csapásmérő ereje, manőverezőké-

pessége. Fokozódott az összefegyvernemi magasabbegységek és csapatok gépesítése, s a szárazföldi csapatok alkalmassá váltak bármilyen bonyolult harci feladat végrehajtására.

Rohamosan fejlődött a szovjet légierő is. A légcsavaros repülőgépeket gyorsan kiszorították a reaktív harci repülőgépek. A háború befejező szakaszához viszonyítva a légierő részaránya a fegyveres erőkön belül 1954 elejére több mint háromszorosára növekedett.

A párt, a kormány, a katonai vezetés nagy figyelmet fordítottak a hadiflotta erősítésére is. Ebben az időben a haditengerészetnél szolgálatban levő hadihajók jelentős részét már a háború után építették, s megkezdődött az atom-tengeralattjárók építése.

Tökéletesítették az ország légvédelmi csapatait, amelyek 1948-ban önálló haderőnemmé alakultak át. Az ötvenes évek elején a légvédelmi csapatokat irányítható légvédelmi rakétákkal kezdték felszerelni.

Az ötvenes évek közepén új szakasz kezdődött a szovjet hadsereg életében, létrejött a szocialista világrendszer, létrejött a Varsói Szerződésben tömörült szocialista országok politikai és katonai szervezete.

Ilyen körülmények között a szovjet fegyveres erők előtt új, felelősségteljes feladatok álltak. Internacionalista kötelességük teljesítése a Varsói Szerződés keretei között mélyebb tartalmat nyert.

Azzal, hogy a szocializmus kilépett egy ország keretei közül és világrendszerré vált, a szovjet fegyveres erők külső funkciója kibővült az egész szocialista közösség biztonságának védelmével. Ezt a feladatot természetesen az összes szocialista hadseregek közös erővel hajtják végre. A szocialista építés védelmének internacionális jellege van. Következésképpen a szocialista közösség védelmi erejének növelése a Varsói Szerződésben tömörült valamennyi ország és hadsereg közös ügye.

Ugyanakkor a szocializmus összefogott katonai ereje a forradalom ügyét szolgálja az egész világon. Megakadályozza a burzsoá ellenforradalom exportját. A szocialista államok akadályozzák meg az imperializmusnak a fiatal, fejlődő országok elleni mesterkedéseit. E kormányok kérésére, nemzeti függetlenségük megvédését segítő, rendelkezésükre bocsátják a szüksé-

ges haditechnikát és egyéb segítségben is részesítik őket. A szocialista országok ezzel felmérhetetlenül sokat tesznek a népek szabadság- és függetlenségi harca érdekében, objektíve elősegítik a forradalmi, felszabadító mozgalmak sikeres fejlődését.

Ily módon a szocializmus katonai ereje a háború megakadályozásának eszközévé, a béke megőrzésének egyik legfontosabb tényezőjévé válik. A szovjet fegyveres erők katonai potenciáljának éle kizárólag azok ellen az erők ellen irányul, amelyek az agressziót és a háborút szülik.

A szovjet fegyveres erők felépítése és szervezési formái összhangban vannak a szovjet hadtudomány követelményeivel, és figyelembe veszik a korszerű tudományos és műszaki fejlődést.

A szovjet fegyveres erők hadászati rakétacsapatokból, szárazföldi csapatokból, légvédelmi csapatokból, légierőből és a hadiflottából állnak.

A szovjet fegyveres erők harci erejének alapját a hadászati rakétacsapatok alkotják. A szovjet hadászati rakéták előtt gyakorlatilag semmi sem képezhet akadályt. Alkalmasak arra, hogy a termonukleáris töltetet nagy pontossággal célba juttassák, olyan ballisztikus pályán repülnek, amelyek az atom-rakétacsapásokat elháríthatatlanná teszik. Ezek a félelmetes fegyverek bármely évszakban és napszakban, bármilyen időjárási viszonyok között alkalmazhatók.

A hadászati rakétacsapatok, amelyek korszerű interkontinentális és közepes hatótávolságú rakétákkal, a legmodernebb automatizált irányító eszközökkel vannak felszerelve, óriási pusztító és romboló erővel rendelkeznek. Éppen ezért a szovjet fegyveres erőknek ez a haderőneme ma az agresszor fékentartásának fő eszköze.

A kommunista párt és a szovjet kormány lankadatlan figyelemmel kíséri a hadászati rakétacsapatok minőségi fejlesztését. Ennek a fejlődésnek útja az, hogy tökéletesítik e csapatok szervezeti felépítését, a tudomány és a technika legújabb eredményei alapján szolgálatba állítják a legkorszerűbb irányító rendszereket és eszközöket. A rakétacsapatok személyi állománya állandóan tökéletesíti ismereteit, a hadműveleti szolgálat módszereit, és mindig teljes harckészültségben őrködik a szocializmus biztonsága és az egész emberiség békéje felett.

A szovjet fegyveres erők fejlesztése során új harci tulajdonságokra tettek szert a szárazföldi csapatok is. Képesek minden hadászati és harcászati feladat végrehajtására, más haderőnemekkel együttműködve, esetleg önállóan is. A szárazföldi csapatok el vannak látva a legújabb harci technikával. Ez biztosítja nagy csapásmérő- és tűzerejüket, mozgékonyaságukat, nagy manőverezőkészségüket a harcban, nagy önállóságukat a hadműveletekben. A szárazföldi csapatok továbbra is a legnagyobb létszámú, differenciált harci állományú haderőnem. Akárcsak a múltban, a jelenben is a szárazföldi csapatok jelentik a fő erőt az ellenség területének elfoglalásában, az ellenállási gócek felszámolásában és a végső győzelem biztosításában.

A szárazföldi csapatok állományában vannak hadműveleti és harcászati rakétacsapatok, gépkocsizó lövész- és harckocsi-magasabbegységek, légvédelmi csapatok, különböző rendeltetésű tüzérség, továbbá különböző szakcsapatok.

A szárazföldi csapatok tűzereje a rakétacsapatok tűzerején alapul, amelyek képesek arra, hogy nagy pontossággal és megbízhatóan küzdjék le mind a közeli, mind a több száz kilométer távolságra levő célokat.

A szárazföldi csapatok magvát, gerincét a gépkocsizó lövész- és a harckocsizó csapatok alkotják. A mindenféle pusztító eszközzel felszerelt gépkocsizó lövész- és harckocsi-hadosztályok nagyfokú gépesítése és motorizáltsága lehetővé teszi, hogy a korszerű háború feltételei között képesek legyenek sokféle feladatot sikeresen végrehajtani. A szárazföldi csapatok fő csapásmérő ereje a harckocsi. Az erős fegyverzettel felszerelt, vastag páncéllal védett, nagy terepjáróképesességű és nagy hatótávolságú, korszerű irányító és vezető műszerekkel rendelkező harckocsik alkalmasak arra, hogy atomfegyver alkalmazása esetén is tevékenykedjenek.

Sikeresen hajtják végre feladatukat a szárazföldi csapatok légvédelmi csapatai. Ezek mozgó légvédelmi rakétarendszerekkel, önjáró, többcsövű légvédelmi tüzérséggel, a légi célok felderítésére szolgáló rádiólokációs berendezésekkel és önműködő tűzvezető rendszerekkel vannak felszerelve.

Szüntelenül tökéletesedik a szárazföldi csapatok tüzérsege. A korszerű tüzérsegi rendszerek rendkívül mozgékonyak, alkal-

masak gyors manőverezésre, nagy távolságra lőnek és lövedékeik nagy rombolóerővel rendelkeznek. A szovjet hadseregben jelentősen tökéletesítették a reaktív tűzértséget is. Továbbfejlődtek az ellenséges harckocsik leküzdésének leghatékonyabb eszközei, pl. az irányítható páncéelhárító reaktív lövedékek.

Az utóbbi években gyorsan fejlődtek a korszerű harceszközökkel és különböző ejtőernyős-deszant technikával felszerelt légideszant csapatok. Jelentősen megnövekedett a katonai szállító repülőgépek teherbíróképessége és hatótávolsága. Képesek ejtőernyővel vagy leszállással nagy távolságra eljuttatni a csapatokat és nehéz harci technikát, a harckocsikat és a rakétaki-lövő állványokat is beleértve.

A szovjetország légterének éber őrei a szovjet hadsereg légvédelmi csapatai. A légvédelmi csapatok korszerű eszközökkel, különböző rendszerű, nagy teljesítményű légvédelmi rakéta-rendszerrel, minden időben repülni képes szuperszonikus elfogó vadászgépekkel rendelkeznek. Ezek tűzereje, hatótávolsága igen nagy, képesek minden magasságban megsemmisíteni az ellenséges légicélokat. Az ország légvédelmi csapatai feladatukat a Varsói Szerződés más tagállamai légvédelmi csapataival szoros együttműködésben teljesítik.

Folytatódik a légierő tökéletesítése. Növekszik a repülőgépek és helikopterek alkalmassága a földi, légi és tengeri célok megsemmisítésére. Nő a repülés sebessége, a repülőgépek hatótávolsága. E korszerű gépek minden magasságban repülnek és nagy lehetőségekkel rendelkeznek az ellenséges légvédelem leküzdésére is. A szovjet konstruktőrök — elvi működésüket tekintve — új harci repülőgépeket fejlesztettek ki, olyanokat, amelyek képesek egyhelyből fei- és leszállni és repülés közben szárnyál-lásukat változtatni.

A szovjet légierőnél olyan helikopterek vannak szolgálatban, amelyek jelenleg nemcsak szállító és kisegítő eszközök, hanem nagy teljesítményű harci gépek is, széles körű harcfeleladatok végrehajtására alkalmasak, többek között arra, hogy leküzdjék az ellenség élőerejét és technikáját a csatatéren és a mögöttes területen.

Félelmetes erővé nőtt a hadiflotta. Harci erejének alapja a rakétával felszerelt atomtengeralattjárók. A hadiflotta állomá-

nyában különböző osztályú felszíni hajók is vannak, amelyek a legkülönbözőbb feladatok végrehajtására képesek, továbbá nagy hatótávolságú rakétahordozó repülőgépek, partvédelmi rakéta-tűzér csapatok, és a korszerű fegyverekkel és harci technikával felszerelt tengerészgyalogság. A flotta állományában olyan új hajók is vannak, amelyek szervezetszerű rendeltetése, hogy szárazföldi csapatokat és tengerészgyalogságot szállítsanak és tegyenek partra.

A hadsereggel és a flottával együtt fejlődik és tökéletesedik a fegyveres erők hadtápjá és az ország polgári védelme.

A hadsereg és a flotta technikai felszerelésének minőségi változása jelentős változásokat idézett elő szervezeti felépítésükben is. Az új haditechnika megváltoztatta a hadművészet elméletét és gyakorlatát, a csapatok nevelésének és kiképzésének módjait és formáit. Ámde bármiként tökéletesedjék is a haditechnika, a szovjet fegyveres erők fő erejét azok az emberek alkotják, akik a fegyvereket kézben tartják.

A korszerű háború, amelyben a fegyveres küzdelem legújabb eszközei kerülnek alkalmazásra, a csapatoktól rendkívül nagy politikai és pszichológiai állhatatosságot, hallatlan erkölcsi és fizikai megterhelések elviselésére való képességet követel. Ilyen feszültséget csak az a hadsereg tud elviselni, amelynek személyi állománya jól kiképzett, testileg edzett és magas fokú erkölcsi-harci tulajdonságokkal rendelkezik.

A szilárd eszmeiség és a nagyfokú politikai érettség az igazi harcos számára minden más katonai tulajdonság fundamentuma. A szovjet harcos politikai öntudatán alapszik a csapatok erkölcsi szelleme, ettől pedig jelentős mértékben függ a győzelem a korszerű háborúban. Ma új erővel cseng Leninnek az az útmutatása, hogy „A győzelmet minden háborúban végül azoknak a tömegeknek a harci szelleme határozza meg, amelyek a harc mezején vérüket ontják”.¹⁰⁸ Ugyanakkor a szovjet fegyveres erők számára még egy másik lenini útmutatás is irányadó, amely szerint „A legjobb hadsereget, a forradalom legodaadóbb híveit is azonnal elpusztítja az ellenség, ha nincsenek kellőképpen felfegyverezve, ha nincsenek kielégítően ellátva élelmiszer-

rel és nincsenek megfelelően kiképezve”.¹⁰⁹ Ily módon a szovjet fegyveres erőknél nem engedhető meg az ember szembeállítása a technikával. A győzelemhez egyaránt szükséges az öntudatos, erkölcsileg és fizikailag felvértezett ember és a háború összes korszerű technikai eszköze.

A haditechnika minőségében, a harctevékenység tartalmában és módjaiban végbement gyökeres átalakulások megváltoztatták a katonai szolgálat egész jellegét. A katonai munka sokkal intellektuálisabbá, sokrétűbbé, tudományosabbá vált.

A szovjet emberek műveltségi színvonalának emelkedése minőségi változásokat idézett elő a hadsereg és a flotta személyi állományában. 1939-ben a katonai szolgálatot teljesítők között a főiskolai, középiskolai és befejezetlen középiskolai végzettséggel rendelkezők száma nem érte el a 40 százalékot és ezzel szemben ma a harcosoknak majdnem száz százaléka főiskolai, középiskolai és befejezetlen középiskolai végzettséggel rendelkezik.

A hadsereg és a flotta egybeforrasztó erejét a kommunisták alkotják, akik a komszomolistákkal együtt az egész személyi állománynak mintegy 90 százalékát teszik ki.

A Szovjetunió lakosságának katonai és hazafias nevelésében, a fiataloknak katonai szolgálatra való felkészítésében igen nagy szerepet játszik a DOSZAAF elnevezésű honvédelmi tömegszervezet. A szervezet népes aktívája a katonai parancsnokságokkal közösen katonai-hazafias munkát végez a dolgozók legszélesebb köreiben, segít a katonaköteles kort elért fiataloknak elsajátítani a katonai alapismereteket. Ma minden negyedik újonc részesül ilyen kiképzésben a DOSZAAF szervezeteiben és kiképzőhelyein. A fiatalság nevelésében és a katonai szolgálatra való előkészítésben nagy jelentősége van a középiskolákban és a szakközépiskolákban folyó alapfokú katonai kiképzésnek. A lakosság katonai és hazafias nevelésének fejlesztésében, a katonai ismeretek népszerűsítésében fontos szerepük van a szovjet fegyveres erők évfordulójával kapcsolatban évente tartott honvédelmi tömegmunka hónapoknak.

A Szovjetunió Fegyveres Erői kiválóan képzett tiszti káderek-

kel rendelkeznek. Az övék a főszerep a hadsereg és a flotta harcászultságának és harcképességének növelésében, a személyi állomány kiváló erkölcsi-politikai és pszichológiai tulajdonságainak kialakításában. A szovjet tisztek és tábornokok olyan emberek, akik jól ismerik a hadügyi problémákat, kulturált, műszakilag képzett, széles körű hadműveleti, harcászati ismeretekkel rendelkező emberek. A tisztek mintegy 50 százalékának van felsőfokú katonai és speciális szakképzettsége. A szovjet hadseregben a dandárparancsnokoknak majdnem 100 százaléka, az ezredparancsnokoknak több mint 90 százaléka felsőfokú katonai végzettséggel rendelkező tiszt.

A parancsnoki, politikai és műszaki tiszti káderek képzése számára a katonai akadémiák, tanintézetek és tanfolyamok szerteágazó hálózata működik.

A szovjet hadseregben 1972. január 1-én új állománykategóriát hoztak létre, a zászlósok és a tengerész zászlósok intézményét, akik a személyi állomány oktatásában és nevelésében a tisztek megbízható segítői.

A harcosok nevelésének kipróbált eszköze a szocialista verseny. A szocialista verseny harcra mozgósítja a szovjet hadsereg egész személyi állományát a kiváló harckiképzésért, a fegyverzet és a harci technika kezelésének mesteri elsajátításáért. A verseny nagyfokú fellendülésében kifejezésre jut a harcosok öntudata és alkotó aktivitása, a szovjet hadseregnek a néppel való elszakíthatatlan kapcsolata, a katonai kötelesség példás teljesítéséért való felelősségérzet, a harcosoknak az a személyes törekvése, hogy egyénileg is hozzájáruljanak az alegység, az egység, a hajó és az összes fegyveres erők harckiképzésének és harcászultságának fokozásához. A verseny élvonalában a kommunisták és a komszomolisták — sok dicső tett kezdeményezői — haladnak.

Általában elmondhatjuk, hogy a szovjet hadsereg és a hadiflotta a haditechnikai lehetőségek, a személyi állomány eszmei-politikai érettsége, erkölcsi-harci tulajdonságai és kiképzettsége tekintetében egyaránt a kor követelményeinek színvonalán áll.

A. A. Grecsko marsall, a Szovjetunió akkori honvédelmi minisztere 1974 júniusában a választók előtt mondott beszédében hangsúlyozta: „Fegyveres erőink — a szocialista hadsereg min-

taképe, a katona-hazafiak, a katona-internacionalisták hatalmas harci kollektívája, akik szorosan tömörülnek a kommunista párt köré, maradéktalanul hűek a kommunizmus eszméihez és ügyéhez. A szovjet harcost széles politikai és kulturális látókör, az alapos ismeretek, a fizikai állóképesség, a hazával szembeni nagy felelősségérzet jellemzi. A hadsereg azzal, hogy mindezeket a tulajdonságokat a szovjet harcosokban kifejleszti, társadalmunkban afféle össznépi egyetem szerepét tölti be, amelyet gyakorlatilag a Szovjetunió valamennyi fiatal férfi-polgára elvégez.”¹¹⁰

A Szovjetunió Fegyveres Erőinek magas kiképzettségi színvonala világosan megmutatkozott az utóbbi években tartott hadgyakorlatokon, továbbá a Varsói Szerződés országainak hadseregeivel együtt tartott közös gyakorlatokon. Az utóbbi években a Varsói Szerződés országai hadseregeinek számos közös gyakorlatán vettek részt a szovjet fegyveres erők hadműveleti törzsei, csapatai és flottái.

A haza védelmi ereje, a hadsereg és a flotta harci ereje további növelésének döntő feltétele a kommunista párt vezető szerepének maradéktalan érvényesülése. A párt a gyakorlatban tesztítette meg Leninnek a szocialista haza védelméről szóló halhatatlan tanítását, amikor kidolgozta a proletár állam fegyveres erőinek szervezési elveit, azok megteremtője, vezetője és nevelője lett, s fáradhatatlanul gondoskodott és ma is gondoskodik az ország védelmi erejének növeléséről. A párt és központi bizottsága a fegyveres erőkben mindenütt a hadsereg és a flotta kommunistáinak egyöntetű harci osztagára támaszkodik. A párt a hadsereg életére gyakorolt szervező és irányító befolyását állandó eszmei nevelő munkával, pártpolitikai munkával éri el. A Szovjetunió Fegyveres Erőinél folyó pártpolitikai munkát a szovjet hadsereg és a hadiflotta politikai főcsoportfőnöksége irányítja, amely az SZKP Központi Bizottsága osztályának jogaival rendelkezik.

Ama nagyszabású intézkedések között, amelyeket a Központi Bizottság a fegyveres erőknél folyó pártpolitikai munka fej-

lesztése érdekében tett, fontos helyet foglalt el a pártszervezetek titkárainak 1973 márciusában tartott V. hadsereg-értekezlete. Az SZKP Központi Bizottságának a pártszervezetek titkárai hadsereg-tanácskozásához intézett üdvözllete megállapította: „A szovjet állam biztonságának érdekei megkövetelik a katonáktól, a tengerészekről, a tisztesektől, a tiszthelyettesektől, a zászlósoktól és tengerész zászlósoktól, a tisztektől és a táborno-
kóktól, hogy tovább fokozzák éberségüket, fáradhatatlanul tökéletesítsék a csapatok harckészültségét. Ez viszont elképzelhetetlen a pártpolitikai munka minden módon való javítása nélkül, anélkül, hogy ne növelnénk a pártszervezetek szerepét és a csapatok életének és tevékenységének valamennyi oldalára gyakorolt befolyásukat.”¹¹¹

A szovjet fegyveres erők mindig is meghatározó szerepet játszottak a béke megőrzésében és megszilárdításában, a nemzetközi imperializmus háborús próbálkozásainak megakadályozásában. E nemes történelmi küldetésüket ma is teljesítik, azzal, hogy a szocialista közösség országainak testvérhadseregeivel együtt éberen őrködnek az új társadalmat építő népek nagy szociális vívmányai felett.

L. I. Brezsnyev, az SZKP Központi Bizottságának főtitkára, a szovjet népnek a Nagy Honvédő Háborúban aratott győzelme 30. évfordulóján a Kremlben tartott ünnepi gyűlésen, beszédében a többi között ezt mondta: „Mi ismerjük erőinket, lehetőségeinket és ezért magabiztosan tekintünk a jövőbe. Hadseregünk — a béke hadserege. A népek békéjének és biztonságának szavatolásán kívül nincsenek más céljai.”¹¹²

A Csehszlovák Néphadsereg

A csehszlovák néphadsereg a második világháború éveiben született, azokból a katonai alakulatokból, amelyek a szovjet hadsereggel vállvetve harcoltak a közös ellenség ellen, továbbá azokból a partizánosztagekból, amelyek a hitlerista megszállók és a belső reakció ellen harcolva hazai földön pusztították az ellenséget.

111 «Правда», 28 марта 1975 г.

112 «Правда», 9 мая 1975 г.

Csehszlovákia felszabadulása után a kommunista párt vezetősége Klement Gottwalddal az élen, jól ismerve a hadsereg szerepét és jelentőségét, egy külön szakaszt iktatott be az 1945. évi kassai kormányprogramba, amely a hadseregszervezéssel, a hadseregépítéssel foglalkozott. Ez a program kimondta, hogy Csehszlovákia új, nemzeti fegyveres erőit a Szovjetunióban alakult, és a második világháború fő arcvonalán a szovjet hadsereg mellett felnőtt és megedződött magasabbegységek és egységek, valamint a partizánosztatok alapján kell megszervezni. A hadseregszervezés másik alapelve a szovjet hadsereggel való szoros együttműködés és e hadsereg gazdag harci tapasztalatainak felhasználása volt.

Az új csehszlovák hadsereg következetes szervezése a Nemzeti Front bizonyos köreinek ellenállásába ütközött. Ezek a körök nyíltan szabotálták a kassai program végrehajtását. A burzsoá politikai pártok mindent elkövettek annak érdekében, hogy szabaduljanak a tisztikar legedzettebb és politikailag legtapasztaltabb részétől, azoktól, akik a Szovjetunióban nyertek kiképzést, és természetesen a munkásosztály soraiból kiemelkedett és a kommunista párt által nevelt partizánalakulat parancsnokaitól is.

A dolgozó népnek a CSKP vezetésével 1948 februárjában aratott győzelme új szakaszt nyitott a csehszlovák néphadsereg fejlődésében. E hadsereg a proletárdiktatúra hatékony eszközévé vált. A hadsereg személyi állománya a munkásosztály és a dolgozó parasztság fiaiból került ki. Megváltozott a tisztikar osztályösszetétele. Rövid idő alatt fiatal, de politikailag megbízható parancsnoki állományt képeztek ki.

A csehszlovák néphadsereg szervezése, építése, fejlesztése, a szocialista országokkal, különösen a Szovjetunióval való szoros gazdasági együttműködésre és Csehszlovákia rohamosan fejlődő gazdaságára támaszkodott és támaszkodik.

A KGST kereteiben történő gyümölcsöző gazdasági együttműködés eredményeként Csehszlovákia szocialista gazdasága rövid idő alatt komoly sikereket ért el. Elegendő, ha megemlítjük, hogy jelenleg a Csehszlovák Szocialista Köztársaság ipara az egész társadalmi termelés 66,1 százalékát termeli, és a nemzeti jövedelem 61 százalékát adja.

Az ország gazdaságának rohamos fejlődése lehetővé teszi azt, hogy a csehszlovák néphadsereg valamennyi fegyvernemét korszerű technikával és fegyverekkel szereljék fel.

A néphadsereg vezetője és nevelője a Csehszlovák Kommunista Párt, amely nagy gondot fordít az ország védelmi képességének erősítésére, a csehszlovák néphadsereg harci erejének növelésére, a hadsereg és a nép kapcsolatának erősítésére. A CSKP Központi Bizottsága mélyrehatóan ismeri a csehszlovák néphadsereg magasabbegységeinek, egységeinek életét és tudományos alapossggal határozza meg a hadseregfejlesztés, a csapatkiképzés és nevelés alapelveit és irányait.

A katonai igazgatás szempontjából a Csehszlovák Szocialista Köztársaság területe két katonai körzetre, az ún. keleti, illetve a nyugati körzetre oszlik. A fegyveres erőket közvetlenül a Csehszlovák Szocialista Köztársaság nemzetvédelmi minisztériuma vezeti. A fegyveres erők főparancsnoka a Csehszlovák Szocialista Köztársaság elnöke.

A Csehszlovák Szocialista Köztársaság fegyveres erői szárazföldi csapatokból, légierőből és légvédelmi csapatokból állnak.

A csehszlovák néphadsereg az utóbbi években nagy sikereket ért el a harcászaltság, a harci erő fokozásában, a tudományos-műszaki fejlődésben. Szervezeti felépítése teljesen megfelel a korszerű követelményeknek. A magas fokú katonai kiképzés eredményeként tökéletesedtek a rakétacsapatok, a harcokcsi- és gépkocsizó lövész magasabbegységek, a légierő és a légvédelmi csapatok harci tulajdonságai. Lényeges haladást értek el a csapatvezetés automatizálása, a különféle elektronikus számító eszközök alkalmazásában. Nagy figyelmet fordítanak a csapatok harcászaltságának további erősítésére.

A korszerű harc követelményeinek megfelelően megnőtt a magasabbegységek és egységek tűzereje. Így a hagyományos tüzérség tűzereje az utóbbi 10 év alatt a gépesített lövész- és a harcokcsi-hadosztályoknál több mint kétszeresére növekedett. A szárazföldi csapatok csapásmérő ereje és manőverezőképesége fokozódott. 1960-hoz viszonyítva a harcokcsik száma a gépesített lövész- és harcokcsi-hadosztályoknál tetemesen megnövekedett. A szárazföldi csapatok magasabbegységeinél a páncé-

lozott szállító harcjárművek és a nagy teherbírású tehergépkocsik száma ez alatt az idő alatt mintegy másfélszeresére nőtt.

A csehszlovák néphadsereg kiképző és gyakorló bázisai teljesen villamosítottak. A harckocsi és lövészfegyverek tűzvezetése, a lövések értékelése automatikusan történik. A kiképzésben a hagyományos eszközökön kívül televíziót és oktató gépeket is alkalmaznak. A kiképző bázisok kihasználásának hatékonysága állandóan nő.

A csehszlovák néphadseregben — más testvéri hadseregekhez hasonlóan — széles körű szocialista verseny bontakozott ki a harci és politikai kiképzés kiváló eredményeiért, a harckészültség fokozásáért.

A csehszlovák néphadsereg hadkiegészítése az általános hadkötelezettségi törvény alapján történik. Az ország férfilakossága 18. életévétől 60. éves koráig katonaköteles. A behívás 19 éves korban, évente két alkalommal — április 1-én és október 1-én történik.

Akik felsőfokú tanintézetekben tanulnak, tanulmányaik befejezése után tényleges szolgálatra vonulnak be. Ennek időtartama 12 hónap.

A sorkatonák és a tisztesek tényleges szolgálati ideje 2 év. A hadkötelezettségi törvény szerint azok a katonák, akik tényleges szolgálatukat letöltötték, továbbbszolgálatot vállalhatnak.

A sor- és tisztesi állomány tényleges idejének letöltése és az általuk teljesített szolgálat alapján véve nem tér el a Varsói Szerződés tagállamai többi hadseregében szokásostól.

A csehszlovák néphadseregben a tartalékos tisztképzés céljából tartalékos tiszti iskolákat létesítettek, ahová azokat az újoncokat vezénylik, akik közép- vagy főiskolai végzettséggel rendelkeznek és egyébként is alkalmasak tiszti beosztás betöltésére. A tartalékos tiszti iskolákban a tanulmányi idő 11 hónap. A hallgatókat az iskola elvégzése után a csapatokhoz vezénylik, hogy szakaszparancsnoki tapasztalatokat szerezzenek. Háthónapos gyakorlati kiképzés után a legjobbak megkapják az első tiszti rendfokozatot, a „podporucik” (alhadnagy) rendfokozatot, tartalékállományba helyezéskor pedig a „porucik” (hadnagy) rendfokozatot. A többiek az első tiszti, vagyis alhadnagyi rend-

fokozatot akkor kapják meg, amikor tartalékállományba helyezik őket.

A csehszlovák néphadsereg tisztjeinek és tábornokainak túlnyomó többsége a dolgozó osztályok fiaiból származik. Sokan közülük a fasizmus elleni harc résztvevői voltak Csehszlovákiában vagy az ország határain kívül. A tiszteknek több mint 80 százaléka és a zászlósok 70 százaléka a Csehszlovák Kommunista Párt, illetve a Szocialista Ifjúsági Szövetség tagja. A tisztek több mint 85 százaléka felső- és középfokú katonai végzettséggel, a zászlósok mintegy 35 százaléka középiskolai végzettséggel rendelkezik.

A csehszlovák néphadsereg hivatásos katonákkal való kiegészítése békeidőben a következőképpen történik:

A tiszti állományt olyan katonákkal egészítik ki, akik elvégezték a katonai főiskolát; illetve, akik felsőfokú ismereteket nyújtó polgári tanintézetekben szereztek diplomát, majd ezt követően elvégezték a rövidített tanterv alapján működő tiszti iskolát. A csehszlovák néphadsereg tiszti állománya kiegészül még tiszti iskolát végzett zászlósokkal, tartalékos tisztekkel, továbbszolgálókkal.

Hivatásos tiszti állományba kerülhetnek a Csehszlovák Szocialista Köztársaság olyan polgárai, akik még nem töltötték be 35. életévüket, leszolgálták a tényleges éveket és kötelezettséget vállalnak arra, hogy legalább 10 évig katonai szolgálatot fognak teljesíteni.

Az elfogadott káderképzési rendszer alapján 1972-től kezdve a magasabb parancsnoki, műszaki és hadtápbeosztásokba, a politikai apparátusba a tiszteket katonai akadémiákon és felsőfokú katonai tanintézetekben képzik. A csehszlovák néphadsereg sok tábornoka és tisztje a Szovjetunió katonai akadémiáin nyert képzést.

A hadsereg gyorsabb feltöltése érdekében az egyes beosztásokba egyéves és kétéves tiszti iskolákban is képeznek tiszteket. Ezeknek az iskoláknak végzett növendékei a kellő gyakorlat után továbbtanulhatnak a katonai főiskolákon. Ilyenkor a tanulmányi idő 3 vagy 4 év.

A zászlósi állományt olyan katonákkal egészítik ki, akik katonai középiskolát vagy zászlósok képzésére létesített tanfolya-

mot végeztek, továbbá olyanokkal, akik középiskolai végzettséggel rendelkeznek, és továbbszolgálatot vállaltak.

Zászlós lehet a Csehszlovák Szocialista Köztársaság minden 30 évnél nem idősebb polgára, aki tényleges idejét letöltötte és kötelezettséget vállal arra, hogy legalább 8 évig katonai szolgálatot teljesít.

A zászlósokat beosztásuktól függően egy évtől négy évig tartó katonai szakiskolákban, illetve tanfolyamokon képzik.

A csehszlovák néphadseregben a csapatok harc kiképzése a korszerű háború követelményeinek megfelelően történik. Az egységek és magasabbegységek megtanulják, hogyan kell harctevékenységet folytatni bonyolult körülmények között, amikor a valószínű ellenség tömegpusztító fegyvert alkalmaz, illetve a hagyományos harceszközöket alkalmazza. A csehszlovák néphadsereg következetesen tanulmányozza a szovjet hadsereg tapasztalatait, csapatai aktívan részt vettek az Egyesített Parancsnokság tervei alapján tartott gyakorlatokon. Így a Német Demokratikus Köztársaság területén tartott „Quartett” gyakorlaton, ahol a hadsereg magasabbegységei, egységei és törzsei nagy elismerést szereztek. 1965-ben a csehszlovák néphadsereg szárazföldi csapatai és légierije az „Októberi vihar” elnevezésű gyakorlaton tett magas fokú kiképzettségről tanúbizonyságot.

Egy évvel később a csehszlovák harcosok az NDK, a Szovjetunió és a Magyar Népköztársaság harcosaival együtt mutatták meg kiváló tudásukat a Csehszlovák Szocialista Köztársaság területén tartott „Vltava” fedőnevű közös gyakorlaton. 1967 nyarán a csehszlovák néphadsereg hadműveleti törzsei a magyar és a szovjet hadsereg törzseivel együtt vettek részt a „Manőver” elnevezésű közös gyakorlaton. 1969-ben a csehszlovák néphadsereg magasabbegységei és csapatai részt vettek a Lengyel Népköztársaság területén tartott „Ódera—Neisse” elnevezésű közös gyakorlaton is, majd 1970-ben az NDK területén tartott „Fegyverbarátság” elnevezésű gyakorlaton.

A csehszlovák néphadsereg életében különleges helyet foglal el a „Pajzs—72” elnevezésű hadműveleti-harcászati gyakorlat, amelyet 1972-ben a Csehszlovák Szocialista Köztársaság területén tartottak. A csehszlovák néphadsereg ebben az időszakban már teljesen megszabadult a korábbi válságos időszak problé-

máitól, a szocialista állam megbízható katonapolitikai erejévé vált, és napjainkban méltó helyet foglal el a Varsói Szerződés tagállamai hadseregeinek harcrendjében. A gyakorlat alatt új erővel nyilvánult meg a testvérhadseregek egysége, a fegyverbarátok összeforrottsága.

A Csehszlovák Kommunista Párt XIV. kongresszusa nagy figyelmet szentelt az ország védelmi képességének növelésével összefüggő kérdéseknek. A kongresszusi határozat megállapítja: „... az egész társadalom, a fegyveres erők, a tömegszervezetek és az intézmények állandó és fő feladata az ország megbízható védelmének és a nép szocialista vívmányainak biztosítása. Ezt csak a Varsói Szerződésben tömörült országok egyesített erőfeszítésével érhetjük el, a Varsói Szerződés összes országai érdekeivel teljes összhangban, a Szovjetunióval való megbonthatatlan barátságban és szövetségben”. A kongresszus rámutatott, hogy e feladatok végrehajtásának első feltétele a hadsereg személyi állományának magas fokú politikai és ideológiai felkészültsége.

A pártpolitikai munka további fejlődése a kongresszus határozatainak fényében azon az úton halad, amelyen tovább erősödik a Csehszlovák Kommunista Párt vezető szerepe a hadsereg életének minden területén. Fejlődik a parancsnokok, törzsek, politikai szervek és a hadseregben működő tömegszervezetek munkája, hatékonysága a személyi állomány politikai nevelésében.

A pártpolitikai munka tartalmának, formáinak és módszereinek tökéletesítése szempontjából nagy jelentősége van a csehszlovák néphadseregben működő politikai és pártszervezetek munkájára vonatkozó direktíváknak. Mindkét dokumentumot a Csehszlovák Kommunista Párt elnöksége hagyta jóvá.

A hadseregben folyó pártpolitikai munkát a CSKP Központi Bizottsága a politikai főcsoportfőnökségen keresztül irányítja. A katonai körzetekben politikai csoportfőnökségek, a légierőnél, az ország légvédelmi csapatainál, valamennyi fegyvernem hadműveleti magasabbegységeinél és magasabbegységeinél politikai osztályok, az egységeknél és az önálló alegységeknél pedig politikai csoportok működnek.

A Csehszlovák Kommunista Párt alapszervezetei a csapatok-

nál és az alegységeknél, a törzseknél és katonai parancsnokságoknál, a katonai iskolákon, a parancsnokságokon és a különböző intézményeknél alakulnak meg abban az esetben, ha legalább öt párttag van.

Az eszmei nevelőmunkában az első helyen áll annak megértése, hogy a Csehszlovák Szocialista Köztársaság védelmi erejének további fokozását elválaszthatatlanul össze kell kapcsolni a Varsói Szerződésben tömörült szocialista országok koalíciójának szükségleteivel és érdekeivel.

A csehszlovák néphadseregben folyó ideológiai munkában felhasználják a szovjet hadseregek gazdag tapasztalatait.

A tábornokok, tisztek és a zászlósok marxista—leninista képzése a parancsnoki továbbképzés keretei között történik. A lelkiismeretes tanulmányi munka az itt tanulók szolgálati kötelessége. Ennek formái: önálló tanulás, előadások, csoportos foglalkozások. A sorállomány és a tisztek politikai nevelésének fő formája — a politikai foglalkozás. A csehszlovák néphadseregben hetenként két alkalommal van kétórás politikai foglalkozás. Ezenkívül hetenként egyszer a televízió műsora alapján politikai témáról tartanak egyórás foglalkozást. A nemzetközi és a belpolitikai helyzet időszerű kérdéseiről politikai tájékoztatókat tartanak.

A csapatoknál és az alegységeknél végzett kulturális nevelőmunka bázisai a hadosztály- és ezredklubok, a század kultúrszobák. A csapatoknál változatos formájú és gazdag tartalmú kulturális nevelőmunkát folytat a Csehszlovák Néphadsereg Központi Háza, a Vita Nejedli nevét viselő központi tánc- és énekegyüttes és a Jan Nalepka kapitány nevét viselő katonai művészegyüttes. A csehszlovák néphadseregben többféle lapot és folyóiratot adnak ki. Ilyenek pl. az „Obrana Lidu” (Népi védelem) c. újság, a „Lidová Armáda” (Néphadsereg) c. folyóirat, a „Československý Voják” (Csehszlovák katona) c. irodalmi és művészeti magazin katonáknak és a „Zápisník” (Jegyzetfüzet) c. képes folyóirat.

A csehszlovák néphadsereg szervezési tapasztalatai meggyőzően bizonyítják, hogy a hadseregfejlesztés, a hadsereg felszerelése korszerű harceszközökkel és fegyverekkel, a harci technika állandó tökéletesítése és a csapatok harckiképzése a szocialista

közösség testvéri hadseregeivel való szoros együttműködés keretei között oldható meg legeredményesebben. Az együttműködésnek ezt az erősítését tűzte a párt alapvető feladatként a csehszlovák fegyveres erők elé.

Gustav Husák, a Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottságának főtitkára — a párt központi bizottságának, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság Nemzeti Frontja központi bizottságának, a szövetségi gyűlésnek és a kormánynak a felszabadulás 30. évfordulója alkalmával tartott közös ünnepi ülésén — a következőket mondta: „A szocialista közösség testvéri országaival szoros egységben a jövőben is erősíteni és tökéletesíteni fogjuk a szocialista gazdasági integrációt, a jövőben még jobban koordináljuk külpolitikánkat és erősítjük védelmi együttműködésünket a Varsói Szerződés keretei között.”¹¹³

*

A Szovjetunió Kommunista Pártja, valamint a testvéri szocialista országok kommunista és munkáspártjai a nemzetközi küzdőtéren végbemenő eseményeket sokoldalúan és mélyrehatóan értékelve egy pillanatra sem feledkeznek meg az imperializmus részéről fenyegető háborús veszélyről. Éberséget tanúsítanak, fáradhatatlanul gondoskodnak hadseregeik erősítéséről. A szocialista közösség békeszerető országai egységesen készek arra, hogy bármilyen agresszort visszaverjenek. Ez az eltökéltség a testvéri hadseregek fejlesztésének, kiképzésének elvi kiindulópontja.

A szocialista országok fegyveres erői, miközben öröködnék népeik békés alkotó munkája felett, egyidejűleg mindazoknak támogatást nyújtanak, akik harcolnak az imperialista agresszorok, az ellenforradalom exportja ellen. A szocialista országok fegyveres erői a béke és a biztonság megdönthetetlen támaszai. Helytállásukban a szocialista közösséghez tartozó országok hadseregeinek haladó jellege, magasztos történelmi rendeltetése jut kifejezésre.

A SZOCIALISTA ÁLLAMOK GAZDASÁGI ÉS TUDOMÁNYOS-MŰSZAKI EGYÜTTMŰKÖDÉSE

1. A Varsói Szerződés országai honvédelmének gazdasági alapja

A háború mint társadalmi történelmi jelenség a politika folytatása más, erőszakos eszközökkel. Ez az erőszak azonban feltételezi, hogy reális feltételek álljanak mögötte. Az erőszak gyakorlása, anyagi eszközöket, szilárd gazdasági bázist követel. A háború és a gazdaság között tehát szoros dialektikus összefüggés és kölcsönhatás van. Amikor az állam vagy államok koalíciója politikáját fegyveres erőszak útján valósítja meg, ennek fizikai lehetőségeit az anyagi eszközök határozzák meg, s ez utóbbiak az adott ország koalíció gazdasági erejétől függenek.

A marxizmus megalapítói elemezték először tudományosan a gazdaságnak a háborúra és a háborúnak a gazdaságra gyakorolt hatását. Engels a háború és a gazdaság közti összefüggést fejtegetve ezt írja az „Anti-Dühringben”: „Semmi sem függ annyira gazdasági előfeltételektől, mint éppen a hadsereg és a flotta. Fegyverzet, állomány, szervezet, taktika és stratégia mindenkélett a mindenkor termelési foktól és a közlekedési összeköttetésektől függ.”¹¹⁴

Azt, hogy korunkban a háború fokozott mértékben függ a gazdaságtól, mélyrehatóan tárta fel Lenin, aki megállapította, hogy a korszerű háborúban a gazdasági szervezetnek döntő jelentősége van.

A termelőerők fejlődésével növekszik a háborúnak a gazdaságtól való függősége, a haditechnika fokozott hatást gyakorol a

¹¹⁴ Marx—Engels Művei. 20. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1963. 164 old.

hadviselési módok változására. A fegyveres küzdelem eszközeinek fejlődésével egyre jobban érezhetővé válik a hadsereg harc-képessége és a gazdasági potenciál színvonala közti összefüggés. A jelenlegi tudományos és műszaki forradalom tovább növeli a gazdaságnak a hadügyre, a háború menetére és egész kimenete-
telére gyakorolt befolyását.

Az ország vagy egy államkoalíció hadigazdasági ereje a gaz-
dasági potenciáltól, a termelőerők fejlettségi színvonalától és a
termelési viszonyok jellegétől függ. Minél nagyobbak a gazda-
sági lehetőségek, egyébként azonos feltételek között, annál na-
gyobb az állam vagy a koalíció katonai ereje.

Egy adott országnak vagy koalíciónak társadalmi és állami
rendszerétől függő azon képességét, hogy a termelőerők maxi-
mális kihasználásával a társadalmi termékek maximumát állítsa
elő, gazdasági potenciálnak nevezzük. A gazdasági potenciál
alapelemei a nyersanyagforrások, az energetika, a termelési ap-
parátus, a közlekedési rendszer, a mezőgazdaság és a munkaerő.
A gazdasági potenciálnak azt a részét, amelyet közvetlenül a
fegyveres erők szükségleteinek a kielégítésére lehet felhasznál-
ni, hadigazdasági potenciálnak nevezzük.

Ahhoz, hogy helyesen állapíthassuk meg a gazdaságnak a ka-
tonai erőt befolyásoló tényezők összességében játszott szerepét,
figyelembe kell vennünk a szocialista és a kapitalista rendszer
közti gyökeres minőségi különbségeket. Ezzel kapcsolatban nem
szabad szem elől téveszteni azt, hogy a szocialista termelési
mód fölényben van a kapitalista termelési móddal szemben.

A szocialista országok fegyveres védelmének szükségessége,
továbbá az a körülmény, hogy a fegyveres erők megnövekedett
követelményeket támasztanak az anyagi-műszaki biztosítás te-
kintetében, arra készteti a Varsói Szerződés országait, hogy je-
lentős gazdasági erőforrásokat biztosítsanak a védelem szükség-
leteire.

A szocialista országok kommunista és munkáspártjai és kor-
mányai nagy erőfeszítésekkel teremtték meg a Varsói Szerző-
dés országai védelmének hatalmas gazdasági bázisát. Ez a gaz-
dasági bázis a szocialista országok nemzetgazdaságainak, nép-
gazdaságainak és kölcsönös gazdasági kapcsolatainak összessé-
ge. Egyaránt helytelen lenne, ha a védelmi szövetség gazdasági

bázisát egyszerűen az egyes népgazdaságok számtani összegének vagy pedig egy közös terv alapján központilag igazgatott egyetlen gazdasági komplexumnak tekintenénk. Tudni kell, hogy az egyes országok népgazdasága szuverén kormányok gazdaságirányítása alatt áll, a gazdaságok közti kapcsolatok pedig önkéntes egyezmények alapján alakulnak ki. Következésképpen a Varsói Szerződésben tömörült országok gazdasági bázisának növekedése két belső, egymással szorosan összefüggő tendenciától függ. Ez egyrészt, a különböző nemzetgazdaságok, népgazdaságok önfejlődésének és erősödésének tendenciája, másrészt pedig a szocialista védelmi szövetségben belüli nemzetközi gazdasági kapcsolatok fejlődésének tendenciája.

A Varsói Szerződés országai saját erőforrásaik maximális kihasználásával és a KGST keretein belüli együttműködésük szélesítésével óriási eredményeket értek el gazdasági bázisuk erősítésében. 1950-től 1973-ig ezeknek az országoknak az ipari termelése több mint nyolcszorosára növekedett, ugyanakkor, a fejlett tőkésországokban csak 3,4-szeresen növekedett a termelés.

A Varsói Szerződés tagállamainak gazdasági fejlődését, a fejlődés dinamikáját és méreteit legjobban a nemzeti jövedelem növekedése jellemzi, ami pedig az egész gazdasági fejlődést és természetesen a védelem szükségleteit is biztosítja. Az államok nemzeti jövedelme az a forrás, amelyből a lakosság állandóan növekvő szükségleteit kielégítik. Ezeknek az országoknak nemzeti jövedelme együttevén 1950-től 1973-ig terjedő időszakban 5,7-szeresére növekedett, a nemzeti jövedelem növekedésének átlagos évi üteme pedig kétszer olyan magas volt, mint Európa és Amerika gazdaságilag fejlett tőkésországaiban. A Varsói Szerződés országaiban az egy főre jutó nemzeti jövedelem ma mintegy két és félszeresen múlja felül a jelenlegi átlagos világ-színvonalat.

A Varsói Szerződésben tömörült országok nemzeti jövedelmének tartósan magas fejlődési üteme a szocialista gazdasági rendszer fölényét bizonyítja a kapitalista gazdasági rendszerrel szemben.

A Varsói Szerződéshez tartozó hét európai szocialista országra jut jelenleg a szocialista gazdasági vilárendszer gazdasági ere-

jének legnagyobb része. E hét ország ipari termelése a szocialista világrendszer ipari termelésének 80 százalékát állítja elő, s ezzel ipari potenciáljuk már majdnem kétszeresen múlja felül a „Közös Piac” tőkésországainak potenciálját, amely pedig az agresszív NATO tömb európai gazdasági bázisát képezi.

A Varsói Szerződésben egyesült országok a maguk mintegy 360 millió lakosával a világ legnagyobb ipari komplexumát alkotják, amely lehetővé teszi azt, hogy közösen megoldják a gazdaság fejlesztésének és a kollektív védelem erősítésének bonyolult kérdéseit. Ezen országokra esik a világ ipari termelésének körülbelül egyharmada és a világ nemzeti jövedelmének 25 százaléka. Mindez kellő előfeltétel ahhoz, hogy ezek az országok a közeli jövőben a világ gazdaságilag legfejlettebb területévé váljanak. Minden szocialista ország, úgy mint e komplexum egyik alkotóeleme, a maga lehetőségeihez képest járul hozzá a védelmi szövetség gazdasági bázisának növeléséhez.

A szocialista országok gazdaságának legnagyobb részét a Szovjetunió gazdasága jelenti a maga hatalmas anyagi és tudományos potenciáljával, gazdag nyersanyagbázisával. A Szovjetunió állítja elő a hét ország ipari termékeinek mintegy háromnegyed részét, a Szovjetunió adja a mezőgazdasági termelés mintegy 60 százalékát és a Varsói Szerződés tagállamai nemzeti jövedelmének 70 százalékát. Jelenleg a Szovjetunió a legnagyobb megrendelő, a legmegbízhatóbb kereskedelmi partner és a fő nyersanyag és fűtőanyag szállító a szocialista országok testvéri közösségében. A Szovjetunió viseli a kollektív védelemmel, a tudomány és a technika fejlesztésével, valamint olyan tökeigényes népgazdasági ágak, mint a fűtőanyagipar, a nyersanyagipar fejlesztésének fő terheit, a Varsói Szerződés többi országának gazdasági fejlődése nem lehetne ilyen ütemű a Szovjetunióval való gazdasági kapcsolatok nélkül.

A kollektív védelem gazdasági biztosításának fontos eleme a koalícióban részt vevő egyes országok gazdaságának fejlettségi színvonala. A Varsói Szerződés Szervezetének megnövekedett gazdasági ereje lehetővé tette a tagállamok gazdasági fejlődésében mutatkozó múltbeli különbségek nivellálását. Ezek az országok ma az ENSZ megállapítása szerint a gazdaságilag fejlett, illetve közepesen fejlett országok közé tartoznak, több mint há-

romszorosan múlják felül az egy főre jutó ipari termelés átlagos világszínvonalát. A szocialista országok gazdasági fejlődésének mértékében erősödnek védelmük gazdasági biztosításának a lehetőségei. Más szóval, a gazdasági fejlődés színvonalának kiegyenlítődése mind az egész katonai szövetség országainak, mind pedig az egyes tagországok gazdaságának életképességét növeli.

A szocialista koalíció gazdasági potenciáljának növekedését a társadalmi termelés szerkezetének minőségi változásai kísérik. Ezek a változások mindenekelőtt a nehéziparnak mint a védelmi képesség alapjának és a védelmi képesség alapiparágainak fejlődésével függnek össze. Ezek között különleges helyet foglal el a fűtőanyagipar, az energetika és a nyersanyagtermelés, amelyeknek fejlődése a szocialista koalíció hadigazdasági erejének elengedhetetlen feltétele. Egészben véve a Varsói Szerződés tagállamai ma majdnem valamennyi nyersanyagfajtából és fűtőanyagból az eddig felderített és még felderítésre váró legnagyobb készletekkel rendelkeznek. A hadászati fontosságú nyersanyagok, fűtőanyagok és egyéb anyagok megléte, az önellátás, továbbá a testvéri országok területének fokozódó geológiai tanulmányozása érezhetően növeli közös erejüket, és ez fontos előny az imperialista NATO-tömb országainak gazdasági lehetőségeihez viszonyítva.

A Varsói Szerződés gazdasági erejét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy ezekben az országokban a fűtőanyagipar és az energetika gyorsabb ütemben fejlődik, mint az iparilag fejlett tőkésországokban. Húsz év alatt az alapvető fűtőanyagfajták ki-termelése és a vízierőművek energiatermelése a szocialista országokban 3,6-szeresére emelkedett, míg ezzel szemben a „Közös Piac” országaiban a növekedés mindössze 10 százalékos volt. A Varsói Szerződés országai 1965-től 1973-ig a szénbányászatot nézve 100 millió tonnával, az olajtermelést pedig több mint 272 millió tonnával növelték, ezzel szemben a „Közös Piac” országaiban az említett termékek termelése 124 millió, illetőleg 3,9 millió tonnával csökkent. Különösen gyorsan növekszik a szocialista országokban a földgáztermelés, ami 1973-ban az 1950. évi termelésnek több mint 28-szorosa volt.

Az alapanyagipar termelésének jelentős növekedése ellené-

re is több szocialista ország bizonyos nehézségekkel küzd a nyersanyag és a fűtőanyag ellátásban, ami alapján véve azzal magyarázható, hogy a fűtőanyag- és a nyersanyagforrások területileg egyenlőtlenül oszlanak meg. Így az összes energiaforrások közül a Szovjetunióra 90 százalék, Lengyelországra 8,3 százalék, Csehszlovákiára 0,5 százalék, Romániára 0,25 százalék, Magyarországra 0,15 százalék és Bulgáriára alig 0,1 százalék jut. Az objektív feltételek következtében a Szovjetunió természeti kincsei döntő jelentőségre tettek szert a koalíciós partnerek ellátásában.

A Szovjetunió, internacionalista kötelességéhez híven, fűtő- és nyersanyagkészleteit az egész szocialista közösség szolgálatába állította. A Varsói Szerződés országai szovjet szállításokból fedezik például vasércszükségletük 85 százalékát, öntöttvas-szükségletük 84 százalékát, olajszükségletük 97 százalékát, a fűrészáruk és a színesfémek 60 százalékát és a gyapot 67 százalékát.

A szocialista koalíció országai viszont bizonyos fajta nyersanyagokat szállítanak a Szovjetuniónak. Lengyelország évente mintegy 7 millió tonna kőszén és kokszot. Mivel Lengyelország nagy cinkérckészletekkel is rendelkezik, a termelt cink 42—50 százalékát exportálja évenként a Szovjetunióba, Csehszlovákiába, Magyarországra és a Német Demokratikus Köztársaságra. Csehszlovákia az országban termelt koksznak mintegy 15 százalékát exportálja évenként a védelmi szövetség különböző országaiba. A Magyarországon kibányászott bauxitnak majdnem a felét és a timföldnek 60 százalékát az NDK-ba, Lengyelországba és Csehszlovákiába szállítják — ezeknek az országoknak az alumíniumipara a magyar nyersanyag alapján fejlődik. Bulgária, amely az európai szocialista országok között első helyen áll ólomkészletek tekintetében, a Varsói Szerződés országainak fő szállítója.

A Varsói Szerződés országai népgazdaságában történt szerkezeti változásokra jellemző, hogy egyes iparágak, így a gépgyártás, a vegyipar, az energetika fejlődési üteme és részarányuk növekedése megelőzi a többi iparágakat. Ezek együttes részaránya a védelmi szövetség bruttó termelésében jelenleg kétötöd, ami nagyjából megfelel az iparilag legfejlettebb tőkésál-

lamok színvonalának. A Varsói Szerződés országában ezeknek az iparágaknak — a technikai és a haditechnikai haladás hordozóinak — fejlesztésére fordítják az ipar fejlesztésére előírányzott összes beruházásoknak körülbelül a felét.

A Varsói Szerződés országai ipari rekonstrukciójában a gépgyártás játszik legnagyobb szerepet. Ismeretes, hogy a tudomány és a technika legújabb vívmányai elsősorban a gépiparban realizálódnak, és rajta keresztül hatolnak be az ipar védelmi célokat szolgáló ágaiba is, majd ezek a fegyveres küzdelem korszerű eszközeiben, bonyolult haditechnikai rendszerekben öltetnek testet.

A Varsói Szerződés országai ma fejlett gépiparral rendelkeznek. A gépiparnak természetesen sok ága van. Ezek állítják elő a világon gyártott gépeknek és felszereléseknek körülbelül egyharmadát. A szocialista koalíció országában a gépipar fejlődésének jellemző vonása a növekedés gyors üteme és az ipari és gyártmányszerkezet gyors tökéletesedése. Egyes értékelések szerint Bulgária, Magyarország, az NDK, Lengyelország, Románia és Csehszlovákia gépgyártásának összvolumene eléri a Szovjetunió gépipari termelésének 60—70 százalékát.

A gépgyártásnak az ipari termelésben való részesedése szempontjából az európai szocialista országok többsége már elérte az iparilag fejlett tőkésországokat, köztük olyanokat, mint az NSZK, Franciaország és Olaszország. Pedig a második világháború előtt olyan országoknak, mint Bulgária, Románia, Magyarország és Lengyelország, szinte nem volt fejlett gépgyártása. Magán a gépgyártáson belül a leggyorsabb ütemben az elektrotechnika, a rádiótechnika, az elektronika, az automatika és a műszergyártás fejlődik, amelyeknek termékeit egyre szélesebb körben alkalmazzák a szocialista országok népgazdaságában és fegyveres erőinél is. Jelenleg a Varsói Szerződés országában majdnem minden olyan gépet és felszerelést gyártanak, ami a világ gépgyártásának nomenklatúrájában előfordul. A Varsói Szerződés országai megkezdték olyan új és korszerű rádiótechnikai és elektronikai készülékek, berendezések és műszerek gyártását, amelyek műszaki paramétereik és minőségük tekintetében nem maradnak el a világ legjobb hasonló termékei mögött.

A Varsói Szerződés országaiban gyorsan fejlődik a vegyipar is. A vegyipar termelése ezen országokban 1950-től 1972-ig mintegy 14,5-szeresére növekedett, mialatt az ipari termelés összvolumene 8,4-szeresére nőtt. A vegyiparnak egészen új ágai jelentek meg, miközben kiszélesítettek olyan régi vegyipari ágakat, amelyek már sokéves hagyományokkal rendelkeznek. Tetemesen megnövekedett a műgyanták és a műanyagok termelési üteme. Fejlődik a műtrágyagyártás. A Varsói Szerződés országaiban egy személyre több műtrágya jut, mint olyan fejlett országokban, mint Anglia és Olaszország. Az egy főre jutó műtrágyagyártás tekintetében az NDK áll az első helyen a világon.

A Varsói Szerződés országai gazdasági bázisának fontos eleme az energetika. A gazdasági élet valamennyi szektorának ez a létalapja. A Varsói Szerződés országaiban a villamosenergia-termelés minden mást megelőző fejlődésének állandó tendenciája figyelhető meg. 1973-ban ezekben az országokban 1224 milliárd kW/ó villamosenergiát termeltek az 1955. évi 224 milliárd kW/ó-hoz viszonyítva.

Gyors ütemben fejlődik a szocialista közösség országainak kohászati bázisa. 1955-től 1973-ig az acélgyártás a Varsói Szerződés országaiban több mint háromszorosára növekedett (59,4 millió tonnáról 179 millió tonnára). A világ acéltermelése ezalatt csak kétszeresére nőtt. 1971-től kezdve az acélgyártás színvonalát a Szovjetunióban felülmúlta az Amerikai Egyesült Államok acélgyártásának színvonalát. A háború előtti időkhöz viszonyítva a Varsói Szerződés hat tagállamának acélgyártása (a Szovjetunió nélkül) 1973-ig majdnem tízszeresére nőtt.

Mint ismeretes, a kohászat fejlődése közvetlenül hat a fegyveres erők műszaki ellátottságának növekedésére. Így pl. egy 35 ezer tonna vízkiszorítású hajó építéséhez 30 000 tonna acélra, 1000 tonna rézre, 500 tonna cinkre és alumíniumra van szükség. A hadiipar ágainak gyors fejlődése megköveteli új, jobb minőségű anyagok előállítását. A Varsói Szerződés országaiban az utóbbi húsz év alatt jelentősen megnövekedett a hőálló, a ritka és a különleges tisztaságú fémek előállítása.

A Varsói Szerződés gazdasági bázisának erősítésében, országai védelmi képességének fejlesztésében az ipar mellett fontos szerepe van a mezőgazdaságnak is. A fejlett mezőgazdaságot, a

kellő nyersanyag- és élelmiszerkészleteket Lenin az ország védelme egyik tényezőjének tartotta. Állami élelmiszerkészletek nélkül, írta Lenin, „Nem lehet következetesen biztosítani semmilyen szocialista átalakítást, nem lehet biztosítani a sikeres védelmi háború viselésének lehetőségét sem”.¹¹⁵

A Varsói Szerződés országai 680 millió hektár megművelt területtel rendelkeznek. Ez a világ összes megművelt területének 15 százaléka. Ezeknek az országoknak részaránya a világ növénytermelésében és állattenyésztésében ettől jóval magasabb. Rozsból 77 százalék, búzából 42 százalék, cukorrépából és burgonyából 54 százalék, tejből 29 százalék.

Az egy személyre eső átlagos gabonatermelés kétszeresen felülmúlja a világszínvonalat. Ám a gabonaszükségletet mégsem sikerült teljesen kielégíteni. A gabonaprobléma megoldatlansága jórészt azzal függ össze, hogy a gyorsított iparosítás politikáját folytató szocialista országok nem tudták a szükséges eszközöket előirányozni a mezőgazdaság fejlesztésére, különösen ha a gépesítésre és a kemizálásra gondolunk. A mezőgazdaságban az évi termelés növekedésének jelentős ingadozása annak a következménye, hogy a mezőgazdasági termelés még mindig jelentős mértékben az időjárási viszonyoktól függ.

Az utóbbi években a helyzet észrevehetően javult. Növekedtek a mezőgazdasági beruházások, gyorsabb ütemben halad a mezőgazdasági és az állati termékek előállítás, a termelés intenzívebbé tétele. Az SZKP XXIV. kongresszusának és a testvérpártok kongresszusainak a mezőgazdaság anyagi-műszaki bázisának erősítésére vonatkozó határozatai lehetővé teszik, hogy a közeli években jelentősen meggyorsuljon e népgazdasági ág fejlődése is.

A szocialista koalíció hadigazdasági potenciáljának egyik legfontosabb eleme a közlekedés. A nemzetközi közlekedés ma a védelem gazdasági biztosításának egyik időszerű problémája. A védelmi közösségben részt vevő országok gazdasági együttműködésének eredményeképpen hatalmas, az esetek többségében folyamatos teherforgalom alakult ki köztük. A számítások azt

¹¹⁵ Lenin Összes Művei. 36. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1972. 368. old.

mutatják, hogy a Szovjetunióból a Varsói Szerződés országaiba kivitt áruk mennyisége az 1960. évi 50 millió tonnáról 1980-ra 250 millió tonnára, vagyis ötszörösére növekszik. Ilyen mennyiség szállításával a szállítási fővonalak kiszélesítése nélkül, nyilvánvalóan nem lehet megbirkózni. A KGST országok közti együttműködés további elmélyítésének, tökéletesítésének és a szocialista gazdasági integráció fejlesztésének komplex programja — amely közös intézkedéseket vesz tervbe egy nemzetközi jelentőségű integrált közlekedési hálózat megteremtése érdekében — mindezt figyelembe veszi.

A Varsói Szerződés egymással főként szárazföldön határos országai földrajzi helyzetének sajátosságai folytán a kölcsönös szállításokban a szárazföldi közlekedés eszközei (főleg a vasút), vannak túlsúlyban. Ugyanakkor az utóbbi időben megnyilvánul a vasúti szállítás csökkenésének aránya mint távlati tendencia. Így pl. a vasúti szállítás részaránya az összes közlekedési ágak összehasonlításában az 1955. évi kb. 85 százalékról 1973-ban 63 százalékra csökkent. Ezzel egyidőben a tengeri szállítás részaránya 8,9 százalékról 21,5 százalékra, a csővezetéken történő szállítás pedig 1,2 százalékról 9 százalékra nőtt. A többi szállítási ág részaránya továbbra is viszonylag alacsony, ugyanakkor a gépkocsiszállítás némi növekedést, a folyami szállítás pedig némi csökkenést mutat.

A tengeri szállítás forgalmának gyors növekedési ütemét e szállítási mód nagyfokú gazdaságossága magyarázza. Jellemzője a nagy befogadóképesség, ami minimálisra csökkenti a szállítás önköltségét. Különösen gyorsan fejlődik Bulgária, a Német Demokratikus Köztársaság, Lengyelország és Románia tengeri flottája. A Varsói Szerződés országai tengeri flottájának tonnateráuma ma már meghaladja a 17 millió bruttóregisztertonnát. A tengeri flotta fejlődésével együtt javul a flotta hajóállományának összetétele. A Varsói Szerződésben tömörült országok tengeri flottája hajóinak átlagos életkora jelenleg nem éri el a 10 évet, ugyanakkor ez az „életkor” a világ tengeri kereskedelmi flottájánál körülbelül 14 év. A hajók átlagos teherbírása és sebessége is tetemesen megnövekedett.

A Varsói Szerződés országai közös erővel fejlesztik a csővezetékes, a gépkocsi- és a légi szállítást. E téren kifejtett erőfeszí-

téseik eredményét tanúsítja a „Barátság” olajvezeték, amely az olajat a Szovjetunióból Magyarországra, az NDK-ba, Lengyelországba és Csehszlovákiába juttatja el. A szovjet olajszállítmányok lehetővé teszik, hogy a testvérországok előnyösen oldják meg a fűtőanyag-problémaikat és biztosítsák a vegyiparuk nyersanyagszükségletét.

A csővezetéken történő szállítás megnövekedett szerepét a nagy gazdasági hatékonysága indokolja. Megjegyezzük, hogy a „Barátság” kőolajvezeték építési költségei már 1966-ban megtérültek. Az olaj csővezetéken történő szállítása csupán ötödeannyiba kerül, mint a vasúton és feleannyiba, mint a vízi úton történő szállítás esetén.

A Varsói Szerződés öt országa közös erővel építi a „Barátság” kőolajvezeték második ágát. Gyakorlatilag egy új, nagyobb „olajér” építéséről van szó, amely az első vezeték mellett húzódik. Ha ez megkezdí működését, az olajvezeték áteresztőképessége 1975-ben eléri az évi 50 millió tonnát. Ennek megfelelően az ásványolaj-feldolgozó kombinátok is lényegesen növelik kapacitásukat.

A szocialista országok nagy erőfeszítéseket tesznek a nemzetközi autópályák fejlesztésére és rekonstrukciójára, a légi közlekedés gépparkjának új típusú repülőgépekkel és helikopterekkel való feltöltésére és a repülőterek fejlesztésére. 1956-ban a Szovjetunió légi útvonalain a világon első ízben kezdte meg szolgáltatát sugárhajtású utasszállító repülőgép, a Tu—104. Jelenleg a Varsói Szerződés országainak légi útvonalain már sugárhajtású és turbólégcsavaros repülőgépek (IL—62, Tu—154, Tu—124, Tu—134, Jak—40) közlekednek. Ezek a gépek a világ 75 országában, 260 nemzetközi légi útvonalon végeznek rendszeres repüléseket.

A gazdasági és a védelmi potenciál fontos eleme, hogy a lakosság száma miként oszlik meg a gazdaság szférájában, milyen a kulturális és műveltségi színvonal, a műszaki ismeretek színvonala stb. Az élőerő hadászati szerepe abban rejlik, hogy a gazdaság fejlesztésének és a fegyveres erők fejlesztésének legfontosabb tényezője maga az ember.

A Varsói Szerződés országai nagy emberi erőforrásokkal rendelkeznek. Ezeknek az országoknak lakossága 1955-től 1973-ig

több mint 72 millióval növekedett, és 1974 végére elérte a kb. 360 milliót. A világháborús tapasztalatok azt mutatják, hogy a hadviselő államokban a fegyveres erők létszáma az összlakosság 10—12 százaléka volt. Ha az imperialista államok háborút robbantanak ki a szocialista államok ellen, akkor a Varsói Szerződés országai sokmilliós hadsereget tudnak kiállítani.

A testvéri országokban a társadalmi termelés hatékonyságának fokozásában egyik legfontosabb feltétel a munkaerőforrások ésszerű felhasználása. A KGST-országokban a foglalkoztatott lakosság száma 1973 elején mintegy 170 millió fő volt. A népgazdaságban foglalkoztatottak (a produktív korú tanulókkal és a katonákkal együtt) a munkaképes lakosságnak mintegy 90 százalékat teszik ki. A munkaképes lakosság nagy többsége az anyagi termelés különböző ágaiban dolgozik. A Varsói Szerződés valamennyi országában mutatkozó tendencia, hogy az iparban dolgozók részaránya növekszik, a mezőgazdaságban dolgozók aránya csökken. Az utóbbi években észrevehetően megnőtt az olyan területeken dolgozók részaránya, mint a tudomány, a népművelés, az egészségvédelem, a kultúra és művészet, a lakásépítés, a kommunális és szolgáltató ágak.

A Varsói Szerződés országainak munkaerő-forrásaira nagy minőségi változások jellemzők. Jelentősen megnövekedett ugyanis a fő- és középiskolai végzettséggel, továbbá a szakiskolai végzettséggel rendelkezők aránya. Számuk az elmúlt évek alatt gyorsabban növekedett, mint a foglalkoztatottak száma. Ha, például, a KGST-országok népgazdaságában dolgozó munkások és alkalmazottak száma 1960-tól 1972-ig 12—13 százalékkal növekedett, a fő- és középiskolai végzettséggel rendelkező szakemberek száma 60—180 százalékkal nőtt. Ez jelentős változás és nagy eredmény, a szakemberek részarányának növekedése a foglalkoztatottak között kedvezően befolyásolja a munkaerő-probléma megoldását, olyan körülmények között, amikor a termelés tömeges igényt támaszt elsősorban a szakmunkások számának növelésével szemben.

Ily módon a szocialista katonai koalíció országai technikai szempontból erős, sokoldalúan fejlett gazdasági bázissal rendelkeznek, amely a termelés minden korszerű ágát magában foglalja, és biztosítani tudja a kollektív védelem anyagi szükségle-

teit. A múlt háborúk tapasztalatai azt mutatják, hogy a hadigazdasági potenciál nemcsak az anyagi erőforrásoktól és embertartalékoktól, hanem attól is függ, hogy az állam képes-e ezeket hatékonyan felhasználni a háborús szükségletek biztosítására, vagyis a meglevő lehetőségeket reális erővé tudja-e változtatni. Az erőforrások — köztük az úgynevezett rejtett tartalékok — hatékony felhasználása közvetlenül függ a társadalmi és államrendszer jellegétől, a gazdaság szervezetétől.

A Varsói Szerződés országai e tekintetben fölényben vannak az imperialista koalíciókkal szemben, megvan a lehetőségük a hadigazdaság tökéletesebb megszervezésére, ésszerűen össze tudják egyeztetni népgazdaságfejlesztési terveiket a szocialista államok védelmi képességének növelése érdekében. Ez a fölény objektíve a szocialista termelési viszonyokon alapszik. A nemzeti és nemzetközi méretekben győztes új, szocialista termelési viszonyok nélkülözhetetlen előfeltételei az összes termelési lehetőségek, a meglevő belső tartalékok, a tudományos és műszaki eredmények teljesebb felhasználásának.

A szocialista termelési viszonyok, amelyek a termelőeszközök társadalmi tulajdonán alapulnak, a szocialista országok számára lehetővé teszik, hogy a népgazdaság fejlesztésének gyors ütemét összeegyeztessék a védelemre való gazdasági felkészüléssel, háborús időben pedig biztosítják az anyagi tartalékok hatékony felhasználását a győzelem érdekében. A Szovjetunió a Nagy Honvédő Háború alatt feleannyi idő alatt állította át iparát a háborús termelésre és szervezte meg hadigazdaságát, mint a Hitler-ellenes koalíció tőkésországai. Az is köztudomású, hogy a fasiszta Németország az általa megszállt és függő országokkal együtt a Szovjetunió elleni háború előtt a legfontosabb iparcikkek termelése szempontjából másfél-kétszeresen múlta felül a Szovjetuniót. Ez a fölény azonban a szocialista termelési viszonyokban rejlő lehetőségek folytán megszűnt, a Szovjetunió a háborús évek alatt majdnem kétszer annyi harci technikát gyártott, mint Németország.

A termelőeszközök társadalmi tulajdona lehetővé teszi, hogy a szocialista országok minden erejüket osztársadalmi és internacionalista célok megvalósítására koncentrálják. A szocialista gazdaság tervszerű fejlődése és a Varsói Szerződésben tömörült

országok népgazdaságfejlesztési terveinek összehangolása biztosítja az összes nemzeti, anyagi és munkerőtartalékok legésszerűbb felhasználását, amelynek eredményeképpen a koalíciós stratégia összes számítása a szocialista országok pontosan ismert gazdasági lehetőségeire támaszkodhat.

Meg kell azonban jegyezni, hogy a szocialista gazdasági rendszer előnyei nem érvényesülnek automatikusan. A szocialista rendszer teremtette előnyök érvényesítése feltételezi azt, hogy a szocialista országok kommunista és munkáspártjai tudományosan megalapozott gazdaságpolitikát folytassanak. A szocialista világ most a fejlődésnek olyan szakaszában van, amikor megvan a lehetőség az új rendszerben rejlő hatalmas tartalékok jóval teljesebb felhasználására.

A szocialista közösség kommunista és munkáspártjai fejlődésük jelenlegi szakasza sajátosságait figyelembe véve, ennek megfelelően a gazdaságfejlesztés minőségi oldalára helyezik a hangsúlyt. Jelenleg az a feladat van előtérben, hogy tovább tökéletesítsük a szocialista gazdaságot, fokozzuk annak hatékonyságát. A termelés intenzív módjainak a bevezetéséről, a munkatermelékenység növekedési ütemének gyorsításáról, a népgazdaság valamennyi minőségi mutatójának javításáról van szó. A gazdasági fejlődésnek ez az oldala különleges jelentőségre tett szert a szocialista országok további fejlődési távlatainak szempontjából.

A testvéri országok az intézkedések széles körű programját vették tervbe. A tudományos és műszaki fejlődés lényeges meggyorsítása alapján fokozzák a társadalmi termelés hatékonyságát. A szocialista közösség kommunista és munkáspártjai helyesen állapították meg a szocialista termelési módban rejlő előnyök gyakorlati megvalósításának alapelveit, továbbá azt, hogy miként lehet ezeket összekapcsolni a tudományos és műszaki fejlődés eredményeivel a Varsói Szerződés országai gazdasági és védelmi potenciáljának erősítése céljából.

A szocialista koalíció védelmi képességének, a védelem gazdasági bázisának növekedése nemcsak az egyes szocialista országok előtt álló feladatok megoldásától függ. Ez a növekedés elválaszthatatlan a tudományos és műszaki együttműködés kiszéle-

sedésétől és elmélyülésétől, a Varsói Szerződés országai gazdaságában végbemenő integrációs folyamatok fejlődésétől.

A harci szövetség katonai ereje nemcsak a gazdasági potenciáltól és realizálásának előnyeitől, hanem a szocialista koalíció országai között — a társadalom politikai, gazdasági, katonai, kulturális szféráiban — fennálló kölcsönös viszonytól is függ.

Azzal, hogy a történelem színpadán megjelent egy sor szocialista ország, az államközi gazdasági kapcsolatok teljesen új típusa is létrejött, méghozzá teljesen új, korábban ismeretlen alapokon. A szocialista országok gazdasági és tudományos-műszaki együttműködése a proletár internacionalizmus, az egyenjogúság, a kölcsönös előnyök és a kölcsönös testvéri segítség elvein alapszik. A háború utáni első években a gazdasági együttműködést kétoldalú kormányközi megállapodások szabályozták, amelyeket a fiatal szocialista országok kötöttek egymással. Itt figyelembe kell venni azt, hogy az európai szocialista országok többsége, mindazok, amelyek ma a KGST-hez és a Varsói Szerződéshez tartoznak, óriási veszteségekkel kerültek ki a második világháborúból. Ezen országok népeinek hatalmas erőfeszítésekre volt szükségük ahhoz, hogy helyreállítsák a háború pusztításaitól károkat szenvedett gazdaságot, és a gazdasági elmaradottságukat is felszámolják. Ilyen körülmények között objektíve szükségessé vált, hogy szorosan együttműködjenek a Szovjetunióval és egymással nemcsak politikai, hanem gazdasági téren is.

A Szovjetunió internacionalista kötelességét teljesítve sokoldalú gazdasági segítséget nyújtott a baráti országoknak, hitelek nyújtása, gabona, élelmiszer, gépek, felszerelések és más áruk szállítása formájában, bár abban az időben a háború következményei miatt maga is roppant anyagi nehézségekkel küzdött. A szocialista országok közti együttműködés az 1945—1949. években főként, s kétoldalú egyezményekre épült. Az együttműködésnek ez a jellege összhangban volt a népgazdaságok helyreállításának feladataival, a termelőerők akkori fejlettségi színvonalával.

A gyakorlat azonban azt mutatta, hogy a gazdasági téren mutatkozó előnyök teljesebb kihasználása érdekében a szocialista országoknak nemcsak kétoldalú, hanem sokoldalú alapon kell

összehangolni a Szovjetunió és a többi szocialista ország gazdaságfejlesztési terveit. Az élet azt követelte, hogy közös erővel oldják meg a gazdasági problémákat. Ehhez a többoldalú együttműködéshez az 1949-ben megalakított Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa adott lehetőséget. A KGST-hez jelenleg Bulgária, Magyarország, az NDK, Kuba, Mongólia, Lengyelország, Románia, a Szovjetunió és Csehszlovákia tartozik.¹¹⁶

2. A gazdasági és a tudományos-műszaki együttműködés fejlődése

Az elmúlt negyedszázad alatt a KGST óriási szerepet játszott a szocialista országok gazdasági fejlődésének előmozdításában, gazdasági együttműködésük különböző formáinak kialakulásában. A szocialista országok gazdasági együttműködésük elmélyítését saját nemzeti gazdaságuk és az egész szocialista közösség gazdasági társadalmi fejlődése elengedhetetlen feltételének tekintik. A KGST-ben megvalósuló gazdasági együttműködés a Varsói Szerződés közös hadigazdasági potenciáljának, e potenciál további növekedésének hathatós tényezője, mint ilyen a szocialista közösség katonapolitikai erejének szilárd alapja.

A KGST fennállásának első éveiben a gazdasági együttműködés főként abban nyilvánult meg, hogy a rövid- és hosszútávú megállapodások alapján növekedtek a kölcsönös nyersanyag-, élelmiszer-, gép- és más felszerelés-szállítások, a KGST országok kicserélték tapasztalataikat, a tudományos-műszaki eredményeket. Később ezek az országok áttértek a sokoldalúbb gazdasági, tudományos és műszaki együttműködésre, az anyagi termelés szférájának stabilabb kapcsolataira. Elérkezett a KGST országok népgazdasági tervei egyeztetésének szakasza, és ennek alapján elkezdődött a szocialista gazdasági integráció folyamata.

A KGST-nek az a célja, hogy a tagállamok erőfeszítéseinek egyesítése és egyeztetése útján elősegítse népgazdaságuk terv-

¹¹⁶ Mongólia 1962-ben, Kuba 1973-ban lépett be a KGST-be; Albánia gyakorlatilag nem vesz részt a KGST tevékenységében.

szerű fejlődését, meggyorsítsa a gazdasági és a műszaki haladást, emelje az iparilag fejletlenebb országok iparosításának színvonalát, a tagállamokban elősegítse a munkatermelékenység állandó növekedését, a lakosság jólétének szakadatlan emelkedését.

A KGST tevékenységének legfontosabb elve az összes tagállamok szuverén egyenlősége. A gazdasági és tudományos-műszaki együttműködés a teljes egyenlőség, a szuverenitás és a nemzeti érdekek tiszteletben tartása, a kölcsönös előnyök és kölcsönös elvtársi segítség elveinek alapján történik.

A KGST fő funkciója és jogköre, hogy megszervezze a tagországok sokoldalú gazdasági és tudományos-műszaki együttműködését, természeti erőforrásaik legésszerűbb felhasználása, termelőerők fejlődésének meggyorsítása céljából. A KGST elősegíti a nemzetközi szocialista munkamegosztás tökéletesítését, a népgazdaságfejlesztési tervek egyeztetése, a termelés szakosítása és kooperációja útján, gondoskodik mindazon gazdasági és tudományos-műszaki problémák tanulmányozásáról, amelyek a tagállamokat érdeklik.

A KGST segíti a tagállamokat az ipar és a mezőgazdaság fejlesztését célzó közös intézkedések kidolgozásában és végrehajtásában, a közlekedés fejlesztésében elsősorban azért, hogy biztosítsa a tagállamok növekvő export-import és tranzitszállítmányainak továbbítását; azoknak a nagy beruházásoknak hatékony felhasználásában, amelyeket a tagországok a kitermelő és feldolgozó iparágak fejlesztésére, továbbá két vagy több országot érdeklő fontos objektumok építésére irányoztak elő; segíti a tagországok és más országok közti áruforgalom és szolgáltatás fejlesztését; a tudományos-műszaki ismeretek és az élenjáró termelési tapasztalatok cseréjét.

A KGST legfelsőbb szerve a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának ülésszaka. A legfőbb végrehajtó szerv a KGST Végrehajtó Bizottsága, amely a tagállamok kormányfőinek helyetteseiből áll. Az egyes gazdasági és tudományos-műszaki kérdéseket a KGST bizottságai és állandó bizottságai készítik elő vitára. A KGST bizottságaiba minden tagállam elküldi a maga képviselőit. A KGST összes szerveinek munkáját egy végrehajtó-adminisztratív szerv, a KGST titkársága koordinálja.

A KGST életképességét, a szocialista országok sokoldalú gazdasági együttműködésének hatékonyságát a KGST 25 éves tevékenysége igazolja. Amint az 1974 júniusában tartott XXVIII. ülészak megállapította, „a KGST országok kiterjedt együttműködése gazdaságuk felvirágzásának, népeik jóléte emelkedésének és gazdasági fejlettségi színvonaluk kiegyenlítődésének egyre fontosabb tényezőjévé válik”.¹¹⁷

A szocialista termelési mód alapján egyre jobban sikerül kiaknázni a szocialista nemzetközi munkamegosztásban rejlő lehetőségeket. A Szovjetunió például, teljes gyári felszereléseket szállít a közösség más országaiba iparvállalatok építéséhez. Ugyancsak teljes felszerelést szállítanak más országok is: így pl. Csehszlovákia erőművekhez, vegyi- és cementgyárakhoz; az NDK kohászati és vegyi üzemekhez, erőművekhez, vegyi- és cementgyárakhoz; Lengyelország kénsavgyárakhoz, cement- és cukorgyárakhoz.

Egyre jelentősebb méreteket ölt a Varsói Szerződés országainak tudományos-műszaki együttműködése a hadiipar ágaiban is. A kölcsönös segítség alapján új iparágak létesülnek, a nép-gazdaság legfontosabb ágait új felszereléssel látják el. A tagállamok hosszúlejáratú egyezményeket kötnek egymással tudományos és műszaki együttműködésre. A KGST keretein belül számos tudományos-műszaki vegyes bizottság alakult.

A tudományos-műszaki segítség úgy történik, hogy az országok műszaki dokumentációt, terveket, tudományos és műszaki irodalmat, az ipari termékek leírásait, gyártási technológiákat adnak át egymásnak.

Teljesen érthető, hogy a tudományos-műszaki együttműködésben a Szovjetuniónak, mint a KGST országok közti legnagyobb partnernak kiemelkedő szerepe van. Ám a nemzeti gazdaságok erősödésének mértékében valamennyi partner szerepe növekedett a kölcsönös tudományos-műszaki kapcsolatok keretein belül. Csehszlovákia például, segít Lengyelországnak az acél- és hengereltáru gyártásában, új vegyi termékek előállításában. A Német Demokratikus Köztársaság segítséget kap Csehszlovákiától egyes kohászati és vegyipari berendezések ter-

vezéséhez. Csehszlovákiának az NDK és Lengyelország nyújtott segítséget kohászati célokat szolgáló kokszt, műgumi előállításához, a bányáipar fejlesztéséhez.

A szocialista országok együttműködésében fontos esemény volt a szovjet kormánynak az az elhatározása, hogy tudományos-műszaki és termelési segítséget nyújt Bulgáriának, Magyarországnak, az NDK-nak, Lengyelországnak, Romániának és Csehszlovákiának kísérleti atomreaktorok, az atomkutatásokhoz szükséges részecskegyorsítók tervezéséhez és építéséhez, s ezekhez felszerelést is szállít. A Szovjetunió az egyes országoknak hasadóanyagokat is szállított kutatási célokra, ők viszont magfizikai, radiokémiai és egyéb nyersanyagokat szállítottak a Szovjetuniónak; a szocialista országok egyezményt írtak alá egy központi magkutató intézet felállításáról.

A szocialista országok gazdasági együttműködése erősítésének hathatós eszköze a közös tervezés. A népgazdasági terveket egyeztetik a tervező és a külkereskedelmi szervekkel, később pedig az ipari minisztériumokkal és sok más gazdasági fórummal.

A terv egyeztetése elősegíti a nagy gazdasági problémák legcélszerűbb megoldását. A Varsói Szerződés országai a gazdasági fejlődés koordinálása révén teljesebben és célszerűbben használhatják ki az egyes országok és az egyes koalíció gazdaságában rejlő lehetőségeket a kollektív védelem érdekében.

A KGST XV. ülésszaka a szocialista országok sokéves együttműködésének tapasztalataiból kiindulva elfogadta a szocialista nemzetközi munkamegosztás alapelvei c. dokumentumot. Ez a fontos dokumentum hangsúlyozza, hogy a tervszerű szocialista nemzetközi munkamegosztás elősegíti a szocialista világrendszer gazdaságában rejlő előnyök maximális kiaknázását, az optimális népgazdasági arányok kialakulását, a termelőerők ésszerű telepítését, a munka- és az anyagi erőforrások hatékony felhasználását, a testvérországok védelmi erejének növekedését.

A KGST dokumentumai egyöntetűen megállapítják, hogy a nemzetközi szakosodásnak és a kooperációnak nagy gazdasági jelentősége van valamennyi népgazdasági ág, különösen pedig a gépgyártás, a vegyipar, a vas- és színesfém-kohászat fejlődése szempontjából.

A szakosodás és a kooperáció további elmélyülésének fontos előfeltétele az, hogy mind az egyes országokban, mind pedig nemzetközi méretekben messzemenően megvalósítsák a szabványosítást, a tipizálást elsősorban azokra az anyagokra, alkatrészekre, szerkezeti egységekre és késztermékekre vonatkozóan, amelyeknek termelését több ország szükségleteinek kielégítésére célszerű a tömeggyártás és a nagy sorozatok alapján megszervezni.

A nyersanyag és fűtőanyag-energetikai iparágakban érvényesülő szocialista nemzetközi munkamegosztás fejlesztésének érdekében legfontosabb a saját nyersanyag- és energetikai bázis kiszélesítése. Ez elsősorban úgy valósítható meg, ha növelik a geológiai kutatások hatékonyságát. Ennek egyik eszköze lehet több ország erőfeszítéseinek összefogása, a kutatómunka koncentrálása az eredményekkel kecsegtető területeken. A szocialista nemzetközi munkamegosztás fontos követelménye a nyersanyagtermelés területén, hogy a tagországok kicseréljék élenjáró tapasztalataikat arra nézve, milyen módon fejleszthetik a legfontosabb nyersanyagok kitermelését, tekintettel a természeti adottságokra és a gazdasági feltételekre.

Különleges jelentősége van a nyersanyagtermelő iparágak kiszélesítésében a kölcsönös közreműködésnek, többek között oly módon, hogy az illető iparágak termékeinek felhasználásában érdekelt országok közösen finanszírozzák a feltárást, az épülő objektumokat, fejlesztik a termelés technikáját.

A nyersanyag- és energetikai készletek felhasználásának hatékonysága jelentős mértékben függ attól, mekkora ráfordításokra van szükség pl. ahhoz, hogy az egyes nyersanyagokat vagy energiát a felhasználás helyére szállítsák. Ezeket a ráfordításokat úgy lehet csökkenteni, ha a kitermelt nyersanyagot lehetőleg közvetlenül a kitermelés helyén dúsítják és olyan mértékben dolgozzák fel, amely a legkevesebb termelési és az utána következő szállítási ráfordításokat követeli meg. A gazdaságosság fontos követelménye, hogy fejlesszék a leghatékonyabb szállítási módokat, különösen a villamos távvezetéseken, a csővezetéseken történő szállítást és szakadatlanul emeljék a szállítás valamennyi módozatának műszaki színvonalát és termelékenységét.

A nemzetközi szocialista munkamegosztás elveinek kidolgozása és meghonosodása fokozta a szocialista országok gazdasági és tudományos-műszaki együttműködésének hatékonyságát. A KGST országok közötti áruforgalom gyors ütemben fejlődik.

A széles körű gazdasági együttműködés elősegíti a Varsói Szerződésben tömörült országok ipari potenciáljának gyors növekedését, ami viszont új lehetőségeket és feltételeket teremt a szocialista országok közti együttműködés elmélyüléséhez. Miután létrejöttek a legfontosabb feltételek ahhoz, hogy áttérjenek az együttműködésnek egy magasabb fázisára — a szocialista gazdasági integrációra, a KGST XXV. ülészaka 1971 júliusában elfogadta a KGST országok közti együttműködés elmélyítésének és tökéletesítésének, a szocialista gazdasági integráció fejlesztésének komplex programját. Ez a program meghatározza a KGST országok közti gazdasági együttműködés további céljait és feladatait. Az SZKP XXIV. kongresszusán a Központi Bizottság beszámolójában L. I. Brezsnyev, a Központi Bizottság főtitkára megállapította: „A gyakorlat alapján arra az általános következtetésre jutottunk, hogy fokozni kell a termelés szakosítását és a kooperációt, szorosabb kapcsolatokat kell teremteni a népgazdasági tervek között, egyszóval előre kell haladni a szocialista államok gazdasági integrációjának útján... A szocialista országok gazdasági integrációja új és bonyolult folyamat. Ez a folyamat azt is szükségessé teszi, hogy újszerűen, szélesebb látókörral közelítsünk meg számos gazdasági kérdést, meg tudjuk találni a legésszerűbb megoldásokat, amelyek nemcsak az illető országnak, hanem az együttműködés valamennyi résztvevőjének érdekeit is szolgálják. Ez a folyamat megköveteli, hogy szorosan igazodjunk a tudomány és a technika legújabb vívmányaihoz, elsősorban a termelés legjövödelmezőbb és technikailag élenjáró válfajaihoz.”¹¹⁸

A szocialista gazdasági integráció fontosságát az SZKP Központi Bizottságának 1973 áprilisi plénuma is hangsúlyozta, megállapítva, hogy még jobban tömöríteni kell a szocialista államokat, erősíteni és szélesíteni kell a köztük levő sokoldalú együttműködést.

118 Az SZKP XXIV. kongresszusa. 11—12. old.

Már a gazdasági integráció komplex programjának elfogadását követő első évek azt mutatták, hogy növekedett a szocialista országok közti együttműködés hatékonysága. A KGST országok a szakosodás és a kooperáció alapján közös erővel új iparágakat létesítenek, atomerőművekhez gyártanak berendezéseket, elektronikus számítógépeket és programvezérlésű szerszámgepeket állítanak elő. A gazdasági integráció komplex programjának gyakorlati megvalósulása kedvező hatással volt a KGST országok nemzeti gazdaságának fejlődésére és az egész szocialista közösség védelmét szolgáló gazdasági bázis erősödésére. A programban szereplő intézkedések többségének megvalósítása szilárd alapot teremt a Varsói Szerződés országai közti hatékonyabb és kölcsönösen előnyös gazdasági kapcsolatok számára.

Ez tükröződik az egymás közti kereskedelem ütemének meggyorsulásában, az együttműködésnek nagyméretű népgazdasági feladatok megoldására irányuló orientációjában. A nagy közös tervek kivitelezési tapasztalatai a sokoldalú együttműködés megélénkülését, és nagyszabású integrációs terv kidolgozását eredményezik az 1976—1980. évekre. A kétoldalú együttműködésben is minőségi változások történtek. Több száz új egyezményt kötöttek a termelés és a tudományos-műszaki kutatás szakosítására és kooperációjára vonatkozóan. A Varsói Szerződés több országa kidolgozott hosszú időre szóló távlati programot a kétoldalú együttműködésekre vonatkozóan is.

A komplex program végrehajtása során az együttműködés új szervei létesültek, például a tervezési együttműködési bizottság, a tudományos-műszaki együttműködési bizottság. Bővül a nemzetközi gazdasági együttműködési bank és a nemzetközi beruházási bank tevékenysége. Új nemzetközi szervezetek alakultak. A KGST 1973. évi XXVII. ülészakán elhatározták pl. az „Intertextilmas”, az „Interatomenergo” és az „InterELEKTRO” nemzetközi gazdasági szervezetek megalakítását.

1973 végéig 37 tudományos-műszaki együttműködési koordinációs központ létesült egyes tudományos-műszaki problémák kidolgozására. Közülük kettő Bulgáriában, kettő Magyarországon, négy az NDK-ban, öt Lengyelországban, tizennyolc a Szov-

jetunióban, hat Csehszlovákiában. Ezek több mint 500 tudományos szervezet tevékenységét egyesítik és koordinálják.

A komplex program elfogadása után a KGST országok mintegy 50 többoldalú egyezményt írtak alá a legkülönbözőbb szférákban történő tudományos-műszaki együttműködésre vonatkozóan, a fizikai alapkutatástól, a fémek korrózióvédelméig, a természetvédelmi intézkedésekig stb.

A tudományos kutatóintézetek közti közvetlen sokoldalú és kétoldalú kapcsolatok is fejlődnek. 1973-ban, például körülbelül 1600 tudományos kutatóintézet és más szervezet vett részt több mint 2000 tudományos és műszaki feladat közös kidolgozásában. Az 1971—1973. években 17 szerződést kötöttek a szerszámgépek és felszerelés gyártásának szakosítására és kooperációjára vonatkozóan, amelyek több mint 1700 cikkre terjednek ki.

Sikeresen működik a Barátság kőolajvezeték és a Testvériség gázvezeték. Közben új gázvezetékek épülnek. A Béke egyesített energiarendszer lehetővé teszi a szocialista közösség országai villamos energiájának ésszerűbb felhasználását és egymás segítségét energiaszükségleteik kielégítésében.

A Varsói Szerződés országai nagy eredményeket értek el egész iparágak szoros együttműködésének megszervezésében. A villamosenergia-termelésben például, a szocialista országok együttműködése lehetővé tette az egyesített energiarendszerek termelési kapacitásának több mint kétszeresére való növelését. Az államok közti évi villamosenergia-csere meghaladja a 20 milliárd kW/órát.

Kibővült a szocialista országok együttműködése az energetikai objektumok építése terén. A Szovjetunió erőművek építéséhez az NDK-nak, Bulgáriának, Lengyelországnak, Romániának, Magyarországnak és Csehszlovákiának nyújtott lényeges segítséget. A segítség folytán a szocialista országokban mintegy 130 erőmű épült 18 millió kW/ó összteljesítménnyel. A 70-es évek első felében a Szovjetunió segítségével épült atomerőmű az NDK-ban, Bulgáriában, Csehszlovákiában és Romániában.

A komplex program végrehajtása során kibővült az együttműködés a vegyiparban, amelynek szerepe a tudományos és technikai forradalom körülményei között lényegesen megnö-

vekedett. Közös intézkedéseket dolgoztak ki az egyes országok vegyiparának nyersanyagellátása, a termelési technológia és a szervezési formák kicserélésére. A KGST országok egyezményt írtak alá arra, hogy a Szovjetunióban, Uszty-Ilimszk körzetében egy nagy cellulóz kombinátot építenek, amelynek évi termelése 500 000 tonna cellulóz lesz. Megvalósulnak a komplex program célkitűzései a szakosodás irányaira és a kooperációra vonatkozóan a műanyag-, a műszálgyártás, a poliizoprén és a különleges rendeltetésű gumi, a növényvédőszer stb. gyártása területén.

A KGST keretein belül sikeresen fejlődnek a gépgyártás új szakosodott ágai, komplex módon oldják meg a kooperációt a tudományos kutatómunkában, a tervezésben, a nagy hatékonyságú géprendszerek és műszerek gyártásában. A KGST gépipari állandó bizottsága javaslatokat dolgozott ki a gépek, a gyári berendezések és műszerek 70 csoportjának gyártási szakosítására és kooperációjára. Ezek mintegy 3000 cikkre és típusméretre terjednek ki. A jóváhagyott javaslatok előírják például azt, hogy olajkitermelő- és feldolgozó berendezéseket a Szovjetunióban, Romániában és Csehszlovákiában, kis választékú hengerműveket főként az NDK-ban és Lengyelországban, nagy választékúakat pedig a Szovjetunióban és Csehszlovákiában kell gyártani. Az ilyen szakosítás nagy eredményekkel jár, elősegíti, hogy az országok a gépgyártás legfontosabb fejlesztési irányaira összpontosítsák erőfeszítéseiket.

Megvalósul egy fontos egyezmény, amelyet 1971 őszén — több KGST ország kötött egymással néhány nagy teherbírású gépkocsicsalád gyártásának szakosítására és kooperációjára vonatkozóan. 1973 őszén már jóváhagyták a szerelés és más műszaki szolgáltatások általános feltételeit arra nézve, hogy a részt vevő KGST tagállamok milyen gépeket és felszereléseket szállítanak egymásnak.

A szocialista országok együttműködésük során nagy eredményeket értek el a vaskohászat fejlesztésében. A KGST országok részesedése a világ acéltermeléséből 27 százalékra növekedett. A termelésnek a szakosodás és a kooperáció alapján történő jelentős bővülése lehetővé tette azt, hogy a KGST országok lényegesen növeljék a lemez, más hengereltáru, csövek és külön-

bőző félkész gyártmányok kölcsönös szállítását. Nagy kohászati üzemek közös építését is tervezik.

A szocialista gazdasági integráció fejlődéséről tanúskodik a KGST tagállamok külkereskedelmi forgalmának gyors fejlődési üteme, amely felülmúlja az ipari termelés és a nemzeti jövedelem növekedését. A külkereskedelem az export vonatkozásában 1973-ban Bulgáriában 12,7 százalékkal, Magyarországon 18 százalékkal, az NDK-ban 11 százalékkal, Lengyelországban 25,9 százalékkal, Romániában 24,8 százalékkal, a Szovjetunióban 16,4 százalékkal, a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban 8,8 százalékkal nőtt.

A gazdasági és a tudományos-műszaki együttműködés a szocialista közösség összeforrottsága erősítésének egyik legfontosabb iránya. A Varsói Szerződés tevékenységének húszéves tapasztalatai meggyőzően mutatták, milyen nagy jelentősége van, ha a szocialista országok védelmi képességük növekedése érdekében koordinálják gazdasági tevékenységüket. Amint az SZKP Központi Bizottság 1973. áprilisi plénümának határozata megállapította, a KGST országok gazdasági együttműködésének fejlődése különleges jelentőségre tesz szert, elősegíti a szocialista közösség gazdasági és védelmi erejének további fokozódását.

A népgazdaságfejlesztési tervek egyeztetése lehetővé teszi, hogy figyelembe vegyük a gazdasági komplexum ama elemeinek fejlődési perspektíváit, amelyek közvetlenül összefüggnek a védelmi célokat szolgáló termeléssel. A szocialista katonai koalíció valamennyi tagja kiveszi részét az egész szocialista közösség védelmi képességének erősítéséből. A Szovjetunió, amely döntő szerepet játszik a Varsói Szerződésben tömörült országok fegyveres erői anyagi-műszaki bázisának erősítésében, részt vesz a szövetséges hadseregek harci technikával és korszerű fegyverrel való felszerelésében. A Szovjetunió nyersanyag- és energiaforrásai biztosítják a védelmi célokat szolgáló termelés fejlődését a Varsói Szerződés többi országában is. A testvéri országok pedig ugyanilyen célra szállítanak nyersanyagokat és egyéb anyagokat a Szovjetuniónak.

A Varsói Szerződés tagjai nagy figyelmet fordítanak a vasúti, folyami, tengeri és légi közlekedés fejlesztésére, mert ez fontos szerepet játszik a szövetségesek védelmi képességének biztosítá-

sában. A szocialista gazdasági integráció komplex programja nemcsak gazdasági szempontból irányozza elő a közlekedési kapcsolatok hatékonyságának növelését.

A Varsói Szerződéshez tartozó országok védelmi képességét biztosító gazdaság megteremtésében nagy szerepe van a szocialista gazdasági integráció keretében megoldásra kerülő haditechnikai együttműködésnek. A Varsói Szerződés országainak kommunista és munkáspártjai, kormányai attól a lenini tételtől vezéreltetve, amely szerint „a háborúban az kerekedik felül, akinek jobb a technikája, a szervezettsége, a fegyvere és jobbak a gépei,”¹¹⁹ állandóan nagy gondot fordítanak arra, hogy fegyveres erőiket a korszerű követelmények színvonalán tartsák. A Varsói Szerződés Szervezetének húszéves tevékenysége meggyőzően tanúsítja azt, hogy a szövetséges hadseregek technikai felszerelése érdekében történő gazdasági együttműködés kellőképpen hatékony.

A mai fegyverek és harceszközök bonyolult haditechnikai komplexumok. Ezek előállításához nemcsak roppant anyagi és emberi erőforrások, meglehetősen hosszú idő, hanem magas tudományos és műszaki fejlettségi színvonal is szükséges. A szocialista országokban a tudományos és műszaki haladás a társadalmi termelés fejlődésének és a dolgozók életszínvonala emelkedésének fontos forrása. „Ugyanakkor az imperializmus részéről mutatkozó állandó agressziós veszély körülményei között — állapította meg A. A. Grecsko marsall a Szovjetunió honvédelmi minisztere —, kénytelenek vagyunk a tudományos-technikai haladás eredményeit védelmi képességünk erősítése érdekében is felhasználni.”¹²⁰

Figyelembe kell venni azt, hogy a gyors ütemű tudományos-műszaki haladás miként gyorsítja meg a fegyverzet és a harci technika erkölcsi avulását és mennyire megrövidíti az újrafelfegyverzés egyes ciklusait. A haditechnikai és fegyverrendszereket egyre gyakrabban kell korszerűsíteni és ezek egyre többbe kerülnek.

119 *Lenin* Összes Művei. 36. köt. 110. old.

120 *Grecsko, A. A.*: A béke és a kommunizmus építésének őrhelyén. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1973. 32. old.

A haditermelésnek, ha feladatát el akarja látni, olyan óriási tőkebefektetésekre van szüksége, amelyek gyakran meghaladják az egyes országok teherbíróképességét. Minden új fegyver sokkal többbe kerül, mint az, amelynek helyét elfoglalja. Így, pl. a nyugati sajtó adatai szerint, a közepes bombázógépek ára a második világháború időszakához viszonyítva 30—100-szorosára, a vadászpilótágépeké több mint 100-szorosára, a közepes harckocsiké több mint háromszorosára, a géppuskáké majdnem 8-szorosára, a puskáké pedig ötszörösére emelkedett.

A mai feltételek között csak a gazdaság sokoldalú fejlesztése tudja megteremteni mindazt, ami a fegyveres erők szükségleteinek kielégítésére szükséges. A védelmi célokra történő termelésben gyakorlatilag a népgazdaság valamennyi ága részt vesz. Manapság szinte nem is lehet találni olyan fontosabb gazdasági ágat, amely valamiképpen ne lenne kapcsolatban az ország és az egész szocialista közösség védelmi képességének erősítésével. Ha pedig még azt is figyelembe vesszük, hogy a mai feltételek között a fegyveres erők felszerelése csak a fegyveres küzdelem összes legújabb eszközeinek a tömeggyártása útján lehetséges, akkor nyilvánvaló, hogy a szocialista közösség védelmi erejét a legésszerűbben úgy tarthatjuk a korszerű követelmények színvonalán, ha a honvédelmi célokat szolgáló termelésben is fejlesztjük az integrációt.

A szocialista gazdasági integráció keretein belül a Varsói Szerződés országai számára megvan a lehetőség arra, hogy kisebb anyagi és pénzügyi ráfordításokkal tökéletesítsék az egész katonai potenciált.

A Varsói Szerződés országai messzemenően fejlesztik a nemzetközi szakosítást és a kooperációt a hadiiparban is. Ez az egyes testvérországok számára lehetővé teszi azt, hogy a hadipari termékek szűk körének gyártására koncentráljanak, egyéb katonai felszerelési tárgyakat és haditechnikát pedig más országoktól szerezzék meg. A koalíció tagjai a közös védelmi célokat szolgáló termelés szervezésénél figyelembe veszik az egyes országok nyersanyag és ipari bázisának jelenlegi fejlettségi színvonalát, a várható fejlődést, a munkaerőforrásokat, a termelési tapasztalatokat és más tényezőket.

Itt hangsúlyoznunk kell, hogy a Szovjetunió internacionalista

kötelezettségét teljesítve döntő szerepet játszik a Varsói Szerződéshez tartozó országok hadseregeinek technikai felszerelésében. Hatalmas gazdasági potenciállal, sokoldalúan fejlett hadiparral és szakképzett mérnök-technikus káderekkel rendelkezik, s ő viseli a szocialista közösség kollektív védelmével kapcsolatos anyagi ráfordítások fő terheit.

A Szovjetunió segít szövetségeseinek megszervezni a korszerű hadiipart, szakembereket képez és rendelkezésre bocsátja a szükséges műszaki dokumentációt. A szovjet védelmi ipar a fegyveres küzdelem minden korszerű eszközét gyártja. A tudomány és a technika legújabb eredményei alapján sok újfajta korszerű fegyvert fejlesztett ki és gyárt. A Szovjetunió Fegyveres Erői a legkiválóbb és legújabb harci technikával rendelkeznek.

A baráti hadseregeknek történő fegyverszállításokban a Szovjetunió után Csehszlovákia és Lengyelország játssza a legnagyobb szerepet. Lengyelország védelmi célokat szolgáló ipara sugárhajtású repülőgépeket, helikoptereket, hajókat, harckocsikat és önjáró lövegeket, gépkocsikat, terepjárókat, rádiólokációs berendezéseket és híradó eszközöket gyárt. A fejlett kohászati bázissal és gépiparral rendelkező Csehszlovákia különféle korszerű harceszközöket állít elő. Növekszik pl. a repülőgépek gyártása. Csehszlovákia a könnyű repülőgépek exportja tekintetében a második helyen áll a világon. Az NDK gyárai főként megfigyelő- és mérőeszközöket, robbanóanyagokat, üzemanyagot, aknákat, lőszert, lövészfegyvereket, gépkocsikat, rádió- és távírókészülékeket, rádiólokációs berendezéseket termelnek. A testvéri hadseregekben magyar gyárakban készült fegyverek és műszaki eszközök is rendszeresítve vannak. Bulgáriában és Romániában szintén megszervezték a hadiipart.

A szocialista koalíció egyes országainak a tudomány és a technika fejlesztésében, a fegyverzet tökéletesítésében és a kádereképzésben elért eredményei az összes szövetséges hadsereg közkincsévé váltak. A testvérországok közös erőfeszítéseinek eredményeképpen állandóan növekszik a szövetséges hadseregek haditechnikai ellátottsága.

A Varsói Szerződés Szervezetében és a KGST-ben egyesült szocialista országok sokéves gazdasági, valamint tudományos és

műszaki együttműködése igazolta Lenin előrelátását, aki azt mondta, hogy a szocializmus útjára lépett népek között szoros gazdasági és katonai szövetségre van szükség. Lenin gondolata sikeresen valósul meg az életben, a szocialista országok gyakorlatában. A szocializmus gazdasági téren is megmutatja a világnak az új társadalmi rend előnyeit. A szocialista gazdasági integráció komplex programjának megvalósítása új lökést ad a szocialista közösséghez tartozó országok népgazdaságának a még gyorsabb fejlődéshez, amely nem ismer válságokat, visszaeséseket. A Szovjetuniónak és a többi testvéri szocialista országnak a gazdaság fejlesztésében elért sikerei biztos alapot teremtenek ahhoz, hogy a nemzetközi küzdőtéren konstruktív, aktív és kezdeményező külpolitikát folytassanak.

A KOMMUNISTA ÉS MUNKÁSPÁRTOK A SZOCIALISTA ÁLLAMOK EGYÜTTMŰKÖDÉSÉNEK ERŐSÍTÉSÉÉRT ÉS FEJLESZTÉSÉÉRT A JELEN SZAKASZBAN

1. Egység és összefogás — a szocialista közösséghez tartozó államok erejének és legyőzhetetlenségének fő forrása

A szocialista világrendszer jelenlegi fejlődési szakaszában, amikor a testvéri szocialista országok a szocializmus és a kommunizmus építésének bonyolult problémáit oldják meg, amikor tovább fejlődik a világ forradalmi folyamata, erősödik a béke és a népek biztonsága, különös erővel nyilvánul meg a szocialista államok egységének, marxista—leninista pártjaik összeforrottságának jelentősége. „Az egységre, az együttműködésre és az együttes tevékenységre — mondta L. I. Brezsnyev —, most elsősorban azért van szükségünk, hogy gyorsabban és hatékonyabban oldhassuk meg a szocialista társadalom fejlesztésének és a kommunizmus építésének feladatait. Az egységre, az összefogásra és az együttműködésre azért is szükségünk van, hogy minél sikeresebben védelmezhessük és szilárdíthassuk a nemzetközi helyzet enyhülésének folyamatát, hogy hatékonyan visszautasíthassuk az imperializmus minden agresszív támadását, a szocializmus érdekeinek csorbítására irányuló bármilyen kísérletet.”¹²¹

A szocialista társadalomban megvannak a szocialista országok egységének, kommunista és munkáspártjaik összeforrottságának objektív feltételei. Ilyen mindenekelőtt a szocialista országok egytípusú gazdasági alapja, amely nemcsak nemzeti keretek között egyesíti az embereket, hanem a szocialista országok közeledését, kapcsolataik sokoldalú elmélyülését is segíti; ilyen az

¹²¹ Брежнев, Л. И.: О пятидесятилетии Союза Советских Социалистических Республик, стр. 30.

azonos típusú államrendszer, a dolgozók hatalma, élén a munkásosztállyal; ilyen a dolgozók létérdekeinek egysége mind az új társadalom építésében, mind a szocializmus vívmányainak védelmében; ilyen az egységes marxista—leninista ideológia, amely megteremti a dolgozók eszmei egységét, erősíti a szocialista államok népeinek erkölcsi-politikai egységét, barátságát és testvériségét.

A szocialista országok közti egység és összefogás azonban nem fejlődik automatikusan. Ezt állandóan céltudatosan erősítik a kommunista és munkáspártok. A testvérországok marxista—leninista pártjainak internacionalista politikája az a legfontosabb szubjektív tényező, amely döntő módon járul hozzá a szocialista világrendszer egységének, összefogásának sokoldalú kiteljesedéséhez.

Amint az SZKP XXIV. kongresszusán L. I. Brezsnyev elvtárs, a Központi Bizottság beszámolójában hangsúlyozta, az SZKP-nak a testvérországok kommunista pártjaival való együttműködése „lehetővé tette számunkra, hogy — egymás tapasztalataival gazdagodva — együttesen dolgozzuk ki a szocializmus és a kommunizmus építésének alapvető elvi kérdéseit, megtaláljuk a gazdasági kapcsolatok legésszerűbb formáit, kollektívan határozzuk meg a közös külpolitikai irányvonalat, kicseréljük véleményünket az ideológiai és a kulturális munka kérdéseiről”.¹²²

A szocialista országok testvérpártjai tovább erősítik az egységüket, elsősorban a gazdasági együttműködés kiszélesítésének és elmélyítésének, a gazdasági integráció fejlesztésének útján. „A gazdasági integráció a tudományos és műszaki haladás eredményeinek aktív felhasználása mellett — hangsúlyozta L. I. Brezsnyev —, ez a mi általános irányvonalunk, és mi meg vagyunk győződve róla, hogy ez a szocialista országokat újabb győzelemre vezeti, még jobban megszilárdítja a világszocializmus pozícióit a világ gazdaságban.”¹²³

A Szovjetunió és a testvéri szocialista országok a gazdasági integráció 15—20 évre szóló programjának végrehajtásán munkál-

122 Az SZKP XXIV. kongresszusa. 9. old.

123 Брежнев, Л. И.: Ленинским курсом. Т. 3, М., Политиздат, 1972, стр. 161.

kodnak. A gazdaságfejlesztés grandiózus terveit a szocialista közösség keretei között a testvérországok kommunista és munkáspártjai és népei nemcsak belső erőforrásaik mozgósításával hajtják végre, hanem oly módon is, hogy tovább mélyítik és tökéletesítik a nemzetközi szocialista munkamegosztást, a termelés szakosítását és a kooperációt, komplex intézkedéseket fogantatósítanak az együttműködés fejlesztésére a gazdaságban, a tudományban és a technikában.

A Varsói Szerződés országainak kommunista és munkáspártjai az akcióegység további elmélyítésére törekszenek a nemzetközi politikai élet különböző szféráiban. Ma egyetlen fontos nemzetközi kérdést sem lehet megoldani a szocialista országok aktív részvétele nélkül. A szocialista közösség szolidaritása és egysége a béke és a nemzetközi biztonság megszilárdításának, a testvérországok kommunista és munkáspártjai programjaiban kitűzött célok elérésének fontos tényezője.

Hangsúlyozva a kommunista építés megvalósuló terveinek és annak a politikának az elválaszthatatlan kapcsolatát, amelyet a Szovjetunió és a szocialista közösség többi országa folytat a béke megőrzése és megszilárdítása érdekében, az SZKP Központi Bizottsága a párthoz és a szovjet néphez intézett 1975 januári felhívásában azt írta, hogy „a testvéri szocialista országokkal közösen egy sor új intézkedést fogantatosítottunk, ezek célja a nemzetközi enyhülés elmélyítése, a különböző társadalmi rendszerű államok közti egyenjogú, kölcsönösen előnyös együttműködés kiterjesztése, az összes haladó, békeszerető erők tömörítése az imperialista agresszió és reakció ellen, a tartós békéért és az összes népek biztonságáért vívott harcban”.¹²⁴

Ezzel kapcsolatban nyilvánvaló azoknak a konkrét, gyakorlati lépéseknek elvi jelentősége, amelyek az utóbbi időben a nemzetközi kapcsolatokban beállt pozitív fordulat visszafordíthatatlansága, a feszültség enyhülésének elmélyítése és kiterjesztése érdekében történtek.

A nemzetközi kommunista mozgalom programdokumentumai magasztos célt tűznek ki. Eszerint mindent el kell követni annak érdekében, hogy az emberiséget megmentsük az atomka-

124 «Коммунист», 1975, № 1, стр. 4.

tasztrófától. A nukleáris háború megakadályozására vonatkozó szovjet—amerikai egyezmény révén fontos lépés történt ennek a kérdésnek a megoldása érdekében. Az egyezmény még nem jelenti az atomfegyver eltiltását, ámde a felek világosan kötelezettséget vállaltak: úgy tevékenykednek, hogy megakadályozák egy esetleges atomháború kirobbantását.

A békeharcban újabb fontos kezdeményezés volt a népekhez, a parlamentekhez és a kormányokhoz intézett azon felhívás, amelyet az SZKP Központi Bizottsága, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége és a Szovjetunió kormánya adott ki a faszizmus felett aratott győzelem 30. évfordulója alkalmából. Ez a felhívás, amelyből hatalmas erővel csendül ki a bolygónk békés jövőjéért való aggódás, széles visszhangra és támogatásra talált mindenkinél, akinek kedves a béke és az emberi haladás ügye.

A Varsói Szerződés országai által folytatott békés egymás mellett élés politikája kedvező feltételeket teremt a nemzeti felszabadító mozgalom továbbfejlődéséhez is. Megakadályozza a nemzeti és társadalmi felszabadulásukért harcoló népek elleni imperialista agressziót, ezért e politika a szabadságukért és függetlenségükért harcoló népek támogatásának fontos tényezője.

A feszültség általános enyhülése kedvezőbb feltételeket teremt a háborús tűzfeszkek felszámolásához, elősegíti a válságjelenségek elmélyülését az imperialisták katonapolitikai tömbjeiben; a népek harcának kiszélesedését az imperialista hatalmak afrikai, ázsiai, latin-amerikai katonai jelenléte ellen, politikai és gazdasági szankciók megtételére mozgósítja a közvéleményt a fajgyűlölő rendszerek ellen.

A fejlődő országok segítése a kolonializmus és a neokolonializmus elleni harcukban, a fiatal államok támogatása gazdaságuk fejlesztésében, minden olyan ország támogatása, ahol a dolgozó tömegek érdekében társadalmi átalakításokat hajtanak végre, elválaszthatatlan része a szocialista közösséghez tartozó országok általános osztálypolitikájának, a világ forradalmi átalakításáért vívott harcuknak. Itt óriási szerepe van a testvéri országok példájának, a társadalmi, politikai és a gazdasági szempontból egyaránt valóságosan létező szocializmus sikereinek. A szocialista országok példája segít a gyarmati elnyomás alól felszabadult népeknek eldönteni milyen útra lépjenek, meggyőzi

őket arról, hogy csakis a szocializmus keretei között lesznek képesek megoldani az előttük álló létfontosságú problémákat.

A szocialista országok eddigi erőfeszítéseikkel is sokat tettek már a béke ügyéért, a világszocializmus pozícióinak a megszilárdulásáért. Azonban újabb feladatok állnak előttük. A Varsói Szerződés országai arra törekszenek, hogy mindent megtegyenek a nemzetközi helyzetben mutatkozó pozitív irányzatok erősítése és fejlesztése érdekében. Amint a Politikai Tanácskozó Testület 1974 áprilisi nyilatkozata megállapítja, „Továbbra is sikraszállnak az enyhülési folyamat elmélyítéséért, a béke, a biztonság, a népek gazdasági és társadalmi haladása eszméinek diadalra juttatásáért”.¹²⁵

A Varsói Szerződés országai és pártjai együttműködésében, egységük további erősítésében egyre fontosabb helyet foglalnak el az ideológiai munka kérdései. Eszmei egység a marxizmus—leninizmus elvei alapján, ez az a bázis, amelyre az általános stratégia épül mind a kommunizmus és a szocializmus építésében, mind az imperializmus elleni harcban. A testvérországok pártjai az eszmei egység alapján gyakorlati sikereket érnek el a világ forradalmi átalakításában.

Az ideológiai téren való együttműködés elmélyítésére a szocialista országok kommunista és munkáspártjait az a tény serkenti, hogy maga a marxizmus—leninizmus tanítása lényegénél fogva nemzetközi, és ez szükségessé teszi, hogy közösen, kollektívan törekedjenek alkotó továbbfejlesztésére, a tudományos kommunizmus elmélete időszerű problémáinak kidolgozására, közösen elemezzék mindazt, ami új, amit a kommunizmus és a szocializmus építésének konkrét gyakorlata felvet.

A testvérországok közti ideológiai együttműködés elmélyítését és tökéletesítését, az eszmei-politikai munka állandó tapasztalatcseréjét az is szükségessé teszi, hogy ezeknek az országoknak a kommunista pártjai előtt bonyolult és sokrétű feladatok állnak. E feladatok lényege abban van, hogy a pártok az új társadalom építésében elérjék a nemzetközi és a nemzeti érdekek optimális, harmonikus összeegyeztetését, hozzáértéssel és a legnagyobb teljességgel alkalmazzák a szocializmus és a kommu-

125 A Varsói Szerződés Szervezete. 230. old.

nizmus építésének törvényszerűségeit minden szocialista ország konkrét történelmi feltételei közepette.

Az ideológiai téren történő együttműködés továbbfejlesztését, elmélyítését az is szükségessé teszi, hogy a pártoknak azonos feladataik vannak az új ember megformálásában, az olyan ember megteremtésében, aki a szocializmus és a kommunizmus aktív építője, hazafi és internacionalista. E feladatok megoldása lehetetlen anélkül, hogy ne folytassunk elvi, és semmi kompromisszumot nem ismerő harcot a múltnak az emberek tudatában élő maradványai, a kispolgári beállítottság és erkölcs, a nacionalizmus, a jobb- és „baloldali” oportunizmus mindenféle megnyilvánulása ellen.

Végül az együttműködés elmélyítését, az erőfeszítések egyeztetését ideológiai téren még az is szükségessé teszi, hogy a nemzetközi feszültség enyhülése és a különböző társadalmi rendszerrű államok békés egymás mellett élése elvének érvényesülése korántsem jelenti, hogy a szocializmus és a kapitalizmus között megszűnik az ideológiai harc. Éppen ellenkezőleg, olyan körülmények között, amikor szélesednek a nyugati és a szocialista országok közti kapcsolatok, fokozódik az imperializmus politikai és ideológiai diverziója a szocialista közösség ellen. A nyugati országokból jövő rádióadásokat, filmeket, könyveket, újságokat és folyóiratokat, a turizmus fejlődését az imperialista körök arra igyekeznek felhasználni, hogy befolyásolják a szocialista országok dolgozóit, különösen a fiatalokat, megbontsák a szocialista országok egységét, felélesszék a szocializmustól idegen nézeteiket és beállítottságokat — az apolitikusságot, a „fogyasztói pszichológiát”, a kispolgári önzést stb.

Az imperialisták propagandaeszközeinek arzenáljában, amelyekkel a testvéri egység alapjait akarják aláaknázni, különleges helyet foglalnak el a burzsoá nacionalizmus és a sovinizmus eszméi. A burzsoá ideológusok a szocialista országokban még meglevő nacionalista elemekre számítva igyekeznek megmérgezni a népek tudatát, elhinteni köztük a bizalmatlanság és az ellenségeskedés megvait.

A jelenlegi nacionalizmus veszélye abban rejlik, hogy gyakran a szocializmus lobogójával álcázzák. A szocializmus különféle „nemzeti modelljeinek” propagálása, az az állítás, hogy

minden ország külön úton, a „saját” útján juthat el a szocializmushoz, valójában nem más, mint az általános törvényszerűségek tagadása, lemondás a marxizmus—leninizmusról, a proletár internacionalizmusról. A kommunista és munkáspártok képviselőinek 1969. évi értekezlete külön hangsúlyozta, hogy le kell leppezni az efféle álszocialista mázzal álcázott nacionalista nézeteket, fel kell tárni osztálylényegüket, azt a tényt, hogy szemben állnak a proletár internacionalizmus marxista—leninista értelmezésével.

„Valójában csak egyetlenegy nemzetköziség van: az önfeláldozó munka a forradalmi mozgalom és a forradalmi harc fejlesztése érdekében saját országunkban, s ugyanennek a harcnak, ugyanennek az irányvonalnak és csakis ennek a támogatása (propagandával, együttérzéssel, anyagi eszközökkel) kivétel nélkül minden országban.”¹²⁶

A nacionalizmus volt az a tápláló közeg, amelyből 1968-ban a csehszlovákiai ellenforradalmi erők szocialistaellenes, reakciós tevékenysége kisarjadt. A „demokratikus szocializmus” ellenforradalmi programját, amelynek az volt a célja, hogy Csehszlovákiát elszakítsa a szocialista közösségtől és helyreállítsa a kapitalizmust az országban, féktelen nacionalista propaganda kísérte, amely hangoztatta, hogy „meg kell védeni” a nemzeti szuverenitást.

A szocializmus ellenségei a proletár internacionalizmust megpróbálják szembeállítani az államok és a népek szuverenitásával. Úgy tüntetik fel a dolgot, hogy a szocialista országok osztályszolidaritása összeférhetetlen az állami és a nemzeti függetlenséggel.

A proletár internacionalizmus és a szocialista szuverenitás elválaszthatatlanul összefügg egymással, a forradalmi fejlődés objektív törvényei érvényesülésének eredménye, ezek a fogalmak feltételezik és kiegészítik egymást. „A szuverenitás viszont minden pártot és szocialista országot arra kötelez — mondotta G. Husák, a Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottságának főtitkára —, hogy védje a munkásosztály és általában a dol-

¹²⁶ *Lenin* Összes Művei. 31. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1972. 168—169. old.

gozók hatalmát, illetve a szocialista társadalmi rendszer valamennyi forradalmi vívmányát. Ebben az értelemben forrott össze a szocialista állam függetlenségének osztálytartalma a szocialista táborral és a nemzetközi kommunista mozgalommal szembeni internacionalista felelősségével.

Saját tapasztalataink bizonyítják, hogy a szuverenitás jelszava, osztályjellegétől megfosztva, a jobboldali opportunisták, revizionisták erőik rafinált és hatásos fegyvere.”¹²⁷

A proletár internacionalizmus ideológiája, amellyel a szocialista közösség országainak népei felvértezték magukat, összeférhetetlen a burzsoá nacionalizmus, a faji gyűlölet és a kozmopolitizmus ideológiájával. „Burzsoá nacionalizmus és proletár internacionalizmus — ez két kibékíthetetlenül ellenséges jelszó, amelyek megfelelnek az egész tőkés világ két nagy osztályának és két politikát (mi több: két világszemléletet) fejeznek ki a nemzeti kérdésben.”¹²⁸

Az egyes szocialista országokban mutatkozó nacionalista tendenciák mindenekelőtt onnan erednek, hogy az emberek tudatában még élnek a kapitalizmus csökevényei, továbbá bár kevesen, de vannak még kispolgári rétegek, és a tudat elmarad a társadalom anyagi életfeltételei mögött. Ha a szocializmus építésének egyes szakaszaiban valamilyen belső vagy külső nehézségek keletkeznek, ez kiélezheti az osztályharcot, a lakosság egy részében nacionalista hangulatot idézhet elő vagy a meglevőt táplálja. A megdöntött kizsákmányoló osztályok maradványai, a kispolgári elemek minden alkalmat igyekeznek kihasználni arra, hogy egyesüljenek a külső ellenforradalommal, hogy harcoljanak a szocializmus ellen, hogy visszaállítsák a kapitalizmust.

A nacionalista beállítottság fennmaradását előidéző okok közé tartoznak még a nemzeti önzés, a nemzeti korlátoltság előítéletei és a vallási előítéletek is. Lenin felhívta a figyelmet az ilyesfajta előítéletek különleges szívósságára és életképességére. „A harc ez ellen a rákfene ellen, a leginkább meggyökeresedett

127 A kommunista és munkáspártok tanácskozása. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1969. 351—352. old.

128 *Lenin* Összes Művei. 24. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1970. 122. old.

nyárspolgári nacionalista előítéletek ellen, annál inkább előtérbe nyomul, minél idősebbé válik az a feladat, hogy a proletariátus diktatúráját nemzeti diktatúrából (azaz olyan diktatúrából, amely egy országban áll fenn és képtelen meghatározni a világpolitikát) nemzetközi diktatúrává változtassuk (azaz legalábbis néhány fejlett országban fennálló proletárdiktatúrává), amely képes döntő befolyást gyakorolni az egész világpolitikára.”¹²⁹

A nacionalista csökevények nem szűnnek meg önmaguktól, spontánul a szocializmus építésének eredményeképpen. „Éppen a nacionalista előítéletek, valamint az egykori nemzeti viszálykodás maradványai táplálhatják a leghuzamosabb ideig, a legszívósabban, a legelkeseredettebben és a legfondorlatosabban a társadalmi haladással szembeni ellenállást.”¹³⁰

Mindezek a körülmények arra készítetik a testvéri szocialista országok kommunista és munkáspártjait, hogy aktív eszmei nevelőmunkát folytassanak a tömegek között, állandóan fejlesszék és mélyítsék az egymással való együttműködést az ideológiai munka területén. Ebben az együttműködésben a pártok jelentős tapasztalatokat szereztek. Az együttműködés formái és módszerei különbözők: ide sorolhatjuk a testvérpártok vezetőinek találkozásait, tudományos konferenciák, szimpoziumok, szemináriumok rendezését, a pártküldöttségek utazását a testvérországokba az eszmei nevelőmunka szervezésének tanulmányozására, az újságok, a rádió- és a televízióműsorok, a filmek, előadók cseréjét, alkotó kollektívák szereplését stb.

Az utóbbi években az ideológiai együttműködés új formái alakultak ki. A Lengyel Egyesült Munkáspárt és az SZKP 1972-ben fontos megállapodást írt alá az ideológiai téren való együttműködésre vonatkozóan. A megállapodás új lehetőségeket nyitott a két testvérpárt közti sokoldalú ideológiai együttműködés fejlesztése előtt.

1973 januárjában a lengyel párt- és kormányküldöttség csehszlovákiai látogatása idején a CSKP és a LEMP Központi Bi-

¹²⁹ *Lenin Összes Művei*. 41. köt. 161. old.

¹³⁰ Az SZKP XXII. kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó, Budapest. 1962. 729. old.

zottsága írt alá egyezményt az ideológiai téren történő együttműködésről. Az egyezmény az eszmei nevelőmunkára, a társadalomtudományok fejlesztésére és a tömegkommunikációs eszközök tevékenységére vonatkozóan egész sor egyeztetett intézkedést tartalmaz.

1973 decemberében Moszkvában a testvéri szocialista országok kommunista és munkáspártjainak központi bizottsági titkárai értekezleten tárgyalták meg a testvérpártok közti ideológiai együttműködés további elmélyítését a jelen feltételek között. Az értekezlet résztvevői kicserélték pártjaik ideológiai téren folytatott tevékenységének tapasztalatait, hangsúlyozták, hogy minden ideológiai eszközzel elő kell segíteni a nemzetközi feszültség enyhülése elmélyítésének és kiszélesítésének folyamatát, továbbá azt, hogy a nemzetközi életben meggyökerezzenek a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élésének elvei, valamint, hogy a dolgozókat a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus szellemében kell nevelni. Az ideológiai harc időszerű problémái között feladatként tűzték ki azt, hogy védelmezni és propagálni kell a szocializmus és a béke eszméit, le kell leplezni a kommunistaellenességet, az imperiaлизmus reakciós ideológiáját.

Ma általánosan elterjedt a gyakorlatban a küldöttségek csejéje, amelyek a tömegek körében folytatott ideológiai munka szervezését tanulmányozzák. 1974-ben a Szovjetunióban járt a Román Kommunista Párt pártmunkás küldöttsége. A román elvtársak tanulmányozták az SZKP tapasztalatait a pártoktatás és az előadásos propaganda terén. Megismerkedtek a politikai felvilágosítás házainak, és más ideológiai és kulturális intézmények munkatapasztalataival.

Az ideológiai téren történő együttműködés kiszélesítése szempontjából nagy jelentősége volt a szocialista országok kommunista és munkáspártjai központi bizottsági titkárainak 1975 márciusában Prágában tartott értekezletének is. Az értekezleten jelenlevők kicserélték pártjaik tevékenységének tapasztalatait, és megvitatták az ideológiai együttműködés irányait a jelen nemzetközi feltételek között.

Az eszmei egység megvalósítása, a szocialista és a kommunista építés marxista—leninista elméletének és gyakorlatának to-

vábbfejlesztése nem nélkülözheti az elméleti kérdések kidolgozására szolgáló alkotó vitákat. „A pártokról és az általános taktikáról folytatott polémiák (beszélgetések, tárgyalások, viták) szükségesek; nélkülük a tömeg széthullik, lehetetlen közös döntés, s ennél fogva lehetetlen a cselekvés egysége is.”¹³¹ Az utóbbi években a Varsói Szerződés tagállamainak kommunista és munkáspártjai általánosan alkalmazzák az ilyen viták különböző formáit. Köztük fontos helyet foglalnak el a tudományos konferenciák és szimpóziumok. Így, pl. 1973 májusában Varsóban rendezték meg „A munkásosztály és pártja a mai szocialista társadalomban” témájú konferenciát. Még abban az évben októberben Moszkvában tartottak konferenciát „A szocialista nemzetek közösségének fejlődése és nemzetközi együttműködése” témáról, amelyen a Varsói Szerződés valamennyi országának képviselői részt vettek. A konferencián ilyen időszerű kérdéseket tárgyaltak meg: „A szocialista országok egységének erősítése mint a világszocializmus fejlődési törvényszerűsége”, „A szocialista internacionalizmus és a világ fejlődése”, „A nemzeti-ségi kérdés marxista—leninista elmélete és a jelenlegi ideológiai harc” stb.

Nagy gyakorlati jelentőségre tettek szert a testvéri szocialista országok tömegkommunikációs rendszerének felelős munkatársai részvételével szervezett tanácskozások a propagandáról, a propaganda művészetéről, szakmai kérdéseiről stb. Az ideológiai munkának ezen a területén szélesedik és mélyül az együttműködés. Így, az NDK rádiójának egyre több adása foglalkozik a Szovjetunióval, barátságunkkal, együttműködésünkkel. Az olyan hagyományos adásokon kívül, mint amilyenek pl. „Itt Moszkva beszél”, a „Kerek asztal”, (e műsorban az NDK, a Szovjetunió, Lengyelország és Csehszlovákia újságírói szerepelnek) az NDK rádiója riportokat közöl a szovjet főváros Moszkva, Leningrád és Kijev hangversenytermeiből. A lakosság körében népszerűek a szovjet rádió hetei, a „Beszélgetések a szamovár mellett” sorozat adásai. Az NDK Újságíró Szövetsége ezeknek az adásoknak a munkatársait a szovjet valóság sikeres népsze-

¹³¹ Lenin Összes Művei. 23. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1969. 415. old.

rúsításéért magas elismerésben részesítette. A testvérországok forgatókönyvírói, rendezői és operatőrjei közti erősödő kapcsolatok és gyümölcsöző tapasztalatcsere lehetővé teszi azt, hogy az alkotók egyre gyakrabban készítsenek közös tévéfilmeket.

A KGST komplex programjának megvalósítása feltételezi az együttműködés formáinak és módszereinek bemutatását, annak világos ábrázolását, mi történik a partnerek üzemeiben, tudományos kutatóintézeiteiben, a folyamatban levő közös építkezéseken. A testvérországok újságírói, például közösen végigjárták a „Barátság” kőolajvezeték nyomvonalát, s utána érdekes közös adások következtek. A sajtó, a rádió és a televízió becsülettel teljesíti a párttól kapott feladatot, valóban a tömegek nevelője és szervezője.

Marxista—leninista pártjaink az ideológiai munka különösen fontos feladatának tekintik azt, hogy a népet az internacionalizmus szellemében neveljék. „A feladat az — mondja az SZKP Központi Bizottságának a Szovjetunió fennállása 50. évfordulójára való felkészülésről szóló határozata —, hogy állandóan népszerűsítsük a proletár internacionalizmusnak, a népek barátságának és testvériségének eszméjét, időben adjunk politikai értékelést azokról az ellenséges törekvésekről, amelyek megkísérlik a nacionalista beállítottság és nézetek feltámasztását. Erélyesen le kell leplezni az antikommunizmus, a jobboldali és a »baloldali« revizionizmus, a nacionalizmus és a sovinizmus ideológiáit.”¹³²

Az internacionalizmus eszméi kifejezésre jutottak a testvérpártok programjaiban, vezetőik megnyilatkozásaiban, a marxista kutatók műveiben, az iskolák tanterveiben, irodalmi és művészeti alkotásokban, az egész ideológiai munkában.

A Lengyel Egyesült Munkáspárt például, e célból messzemenően igénybe veszi a politikai oktatás hálózatát, különösen pedig a párttagok pártoktatását. A pártoktatás során emelkedik a párttagok és tagjelöltek politikai ismereteinek színvonala, kialakul helyes eszmei, politikai és világnézeti álláspontjuk. A jelen-

132 О подготовке к 50-летию образования Союза Советских Социалистических Республик. Постановление ЦК КПСС от 21 февраля 1972 года. М., Политиздат, 1972, стр. 26.

leg érvényes pártoktatási rendszer valamennyi kommunista számára lehetővé teszi, hogy az alapfokon elsajátítsa a legszükségesebb marxista—leninista ismereteket, a közép- és felsőfokon pedig kiszélesítse és elmélyítse politikai tudását.

A Német Szocialista Egységpárt a dolgozók proletár internacionalista nevelésében figyelembe veszi azt a tényt, hogy a fasiszmus sok éven keresztül szívósan beleplántálta a dolgozók tudatába a fajgyűlölő eszméket, a sovinizmust és azt a gondolatot, hogy a német nép minden más nép felett áll. Ezért különleges figyelmet fordít a szocialista társadalom polgára szellemi arculatának kialakítására, a magasztos erkölcsi tulajdonságok, a haza, a szocialista közösség országai iránti szeretet érzésének elmélyítésére. Az üzemek, a tudományos intézetek és mezőgazdasági termelőszövetkezetek pártszervezeteiben és az NDK-ban mindenütt állandóan hangsúlyozzák azt, hogy a szocializmus építésének sikerei a párt ideológiai munkájának színvonalától függnék. A Német Szocialista Egységpárt arra törekszik, hogy az egész pártot és a párt segítségével az egész munkásosztályt, a dolgozók széles tömegeit felvértezze a történelmi fejlődés törvényszerűségeinek ismeretével, hogy alkalmazni tudják a marxizmus—leninizmus megbízható iránytűjét. Nagy figyelmet fordítanak arra, hogy a kommunisták állandóan szélesítsék politikai látókörüket, hogy elsajátítsák a tudományos szocializmus eszméit. A pártoktatás hálózatának tanulókörreiben és szemináriumain körülbelül egymillió ember tanul. Igen hatékonyan működik az ideológiai munkával foglalkozó káderek elméleti képzésének rendszere. Ennek a rendszernek egyik láncszeme a nagyüzemekben működő marxizmus—leninizmus iskola. Ide tartozik sok tucatnyi kerületi pártiskola. És végül nagy szerepük van a körzeti pártiskoláknak is, ahol alaposan felvértezik a marxizmus—leninizmus eszméjével az ott tanuló pártaktivistákat.

A végzett munka eredményeképpen — amint azt az NSZEP programja megállapítja — a revizionizmusnak, sovinizmusnak és a faji gyűlöletnek nincs többé helye a Német Demokratikus Köztársaságban, annak ellenére sincs, hogy az NSZK (a Német Szövetségi Köztársaság) állandó ideológiai ráhatásának van kitéve. Ellenben mindinkább uralkodik az új társadalmi tudat,

ennek számos jellemvonása a népek barátsága, a szocialista internacionalizmus és a hazafiság érzése.

Valamennyi szocialista testvérországban az eszmei-politikai tömegmunka központjában a haza és a párt, az internacionalizmus és a szocializmus ügye iránti határtalan odaadásra való nevelés kérdései állnak.

Tekintettel arra, hogy a Varsói Szerződés országainak szétválasztására irányuló burzsoá propaganda mindenekelőtt az ifjúságot veszi célba, a kommunista és munkáspártok következetes munkát folytatnak a fiatal nemzedék internacionalista nevelése érdekében. Állandóan szélesedik az ifjúság politikai felvilágosításának rendszere, növekszik hatékonysága. Bulgáriában például tanulókörökben, iskolákban, állandóan működő szemináriumokon évente több mint 200 ezer, Csehszlovákiában pedig több mint 900 ezer fiatal tanulmányozza a marxizmus eszméit, a párt politikáját. A Német Demokratikus Köztársaságban az FDJ 1 400 000 tagja tanulmányozza „az ifjú szocialisták tanulókörében” a marxizmus—leninizmus alapjait. Az elméleti ismereteket összekapcsolják az időszerű politikai eseményekkel és azokkal a feladatokkal, amelyeket a Német Szocialista Egyégszűpárt tűz a nép elé. Bulgáriában, Magyarországon, Csehszlovákiában és az NDK-ban központi iskolák működnek az ifjúsági szervezetek kádereinek képzésére és továbbképzésére.

A fiatal nemzedék marxista—leninista világnézetének, erkölcsi-politikai tulajdonságainak kialakítására a pártok és az ifjúsági szövetségek nagy gondot fordítanak és igyekeznek eleven, hatékony munkamódszereket alkalmazni. Az NDK-ban például, a 8. osztályos tanulók több mint 94 százaléka készül fel évente a szocialista ifjúvá avatás ünnepélyes aktusára az élet értelmével és világunk jövőjével foglalkozó különórákon. „Ez a nagyszerű hagyomány — mondta P. Werner elvtárs, az NSZEP Központi Bizottságának titkára —, amelyet a német forradalmi munkásosztálytól örököltünk, egyre nagyobb népszerűségnek örvend széles körben, a kicsik, a nagyok közt egyaránt.”

Arról, hogy a testvérországokban milyen nagy jelentőséget tulajdonítanak az ifjúság nevelésének, többek között a Magyar Népköztársaság országgyűlése által 1971-ben elfogadott ifjúsági törvény is tanúskodik. A törvény pontosan megfogalmazza

azt is, hogy a magyar néphadseregnek milyen feladatai vannak az ifjú nemzedék nevelésében. A törvény nagy szerepet szán a fegyveres erőknél a fiatalok hazafias és internacionalista nevelésében, általános műveltségi színvonalának emelésében, a fiatalok politikai, erkölcsi és általános emberi tulajdonságainak kialakításában.

A fiatal nemzedék internacionalista szellemű nevelésében elsőrendű jelentősége van a szocialista országok és a Szovjetunió ifjúsága közti együttműködés kiszélesítésének, az SZKP gazdag tapasztalatai tanulmányozásának.

1973-ban, például Csehszlovákiából több mint 13 000 ifjú és lány látogatott el a Szovjetunióba, és a Szovjetunióból több mint 13 000 fiatal járt Csehszlovákiában. A Szocialista Ifjúsági Szövetség I. kongresszusának küldöttei a szovjet ifjúságnak küldött üdvözlésükben ezt írták a Szovjetek országának ifjú nemzedékéhez fűződő barátságukról: „Szövetségünket a baráti kapcsolatok ezernyi szálával kívánjuk erősíteni, s e kapcsolatokat konkrét tettekkel akarjuk megtölteni.” És ilyen konkrét feladatokat tartalmaz az az egyezmény, amelyet a Komszomol és a Szocialista Ifjúsági Szövetség kötött egymással az 1972—1975. évekre.

A sokéves gyakorlat folyamán a különféle nemzeti ifjúsági szervezetek közti kapcsolatok hatékony formái alakultak ki. Általánosan elterjedtek a kapcsolatok olyan formái, mint a nemzetközi diáktáborok, szakmai versenyek, ifjúsági fesztiválok, barátság-táborok, küldöttségek cseréje, olyan szimpóziumok ahol az ifjúság nevelésének időszerű problémáit tárgyalják meg.

A testvérpártok, amikor a fiatal nemzedéket marxista—leninista világnézetre nevelik, s erősítik tudatában a szocialista internacionalizmust, akkor ezzel harcolnak a kommunista- és szovjetellenesség mindennemű megnyilvánulása ellen.

„Az ifjú nemzedéknek — mondta L. I. Brezsnyev, az SZKP Központi Bizottsága főtitkára — méltónak kell lennie apái és anyái hőstetteihez, becsülettel kell előrevinnie a neki átadott stafétabotot.”¹³³

Az internacionalizmusnak, az internacionalista kötelesség következetes teljesítésének egyik legfontosabb ismérve a Szov-

jetunióhoz való viszony. A történelem nem ismer olyan esetet, amikor a Szovjetunió ne használta volna fel lehetőségeit arra, hogy segítse a testvérországokat az agresszió elleni harcukban. A szovjet emberek teljes joggal ismételhetik meg ma Lenin szavait: „Semmit és senkit nem árultunk el... nem tagadtuk meg segítségünket egyetlen barátunktól vagy bajtársunktól sem, segítettük őket mindennel, ami csak rendelkezésünkre állt.”¹³⁴

A testvérpártok képviselői, amikor arról beszéltek, hogy milyen nagy jelentőségűek számukra az SZKP tapasztalatai és a szovjet állam által nyújtott segítség, többször rámutattak arra, hogy ma is a szovjet emberek milyen jelentősen hozzájárulnak a kommunizmus építéséhez és a béke megvédéséhez. „Gyakran hangoztatjuk, hogy a kommunista világmozgalom valamennyi pártja, a szocialista világrendszer minden országa egyenjogú. Ez valóban így van; és jól van így. Mostanában azonban kevésszer szólunk arról, hogy egyenjogúak vagyunk ugyan, de nem egyforma a helyzetünk a felelősségben és a teherviselésben! Ha őszinték akarunk lenni, akkor meg kell mondani, hogy — mindent viszonylagosan számítva is — a Szovjetunió Kommunista Pártja és a szovjet nép, amely a jogokból csak az egyenlő törvényes részt igényli magának, mérhetetlenül több felelősséget hordoz vállain bármelyikünkénél. Internacionalista és önzetlen módon, mindenki másnál többet áldozott és áldoz a kommunizmus ügyéért, a nemzetek szabadságáért, a világháború megakadályozásáért, az emberiség szebb jövőjéért”¹³⁵ — hangsúlyozta Kádár elvtárs a kommunista és munkáspártok 1969-es tanácskozásán.

Az imperialisták agresszív tervei megvalósításának útjában a Szovjetunió a fő akadály. A Szovjetunió katonai ereje, politikai és erkölcsi tekintélye az a legfontosabb tényező, amely megakadályozza azt, hogy a nemzetközi reakció új világháborút robbantson ki.

A Varsói Szerződésben egyesült országok kommunista és munkáspártjainak vezetői állandóan hangsúlyozzák azt a gondo-

134 Lenin Összes Művei. 36. köt. 76. old.

135 A kommunista és munkáspártok nemzetközi tanácskozása. Kosuth Könyvkiadó, Budapest, 1969. 282—283. old.

latot, hogy nem lehet becsületesen szolgálni a népet, képviselni érdekeit, a Szovjetunióval való testvéri barátság és együttműködés fenntartása és fejlesztése nélkül. A testvérpártoknak a Szovjetunióval való egység és barátság elmélyítésére és megszilárdítására irányuló tevékenysége hatalmas eredménnyel jár.

Évről évre erősödik a baráti és testvéri viszony a Szovjetunió és Bulgária népe között. Ennek a barátságnak ragyogó megnyilvánulása L. I. Brezsnyev elvtársnak, az SZKP Központi Bizottsága főtitkárának a Bolgár Népköztársaságban 1973 szeptemberében, és Todor Zsivkov elvtársnak, a BKP első titkárának, az Államtanács elnökének a Szovjetunióban 1974 októberében tett látogatása. A szovjet—bolgár tárgyalások során megvitatták, mit lehetne tenni annak érdekében, hogy a Szovjetunió és Bulgária még közelebb kerüljön egymáshoz politikai, gazdasági, tudományos-műszaki és kulturális téren.

Nagy jelentőségű esemény volt a Bolgár Kommunista Párt Központi Bizottságának 1973. évi júliusi plénuma. E plénum határozata, amit a Szovjetunióhoz való sokoldalú közeledésről hozott a bulgáriai fejlett szocialista társadalom felépítésének időszakára még jobban megerősíti a testvérországok közti sok évszázados barátságot a jelen feltételei között.

A Szovjetunió és Bulgária között minden kérdésben teljes a kölcsönös megértés. „Célunk egy és ugyanaz — mondta L. I. Brezsnyev. — Örökre egybekapcsoltuk sorsunkat Lenin ügyével, a szocializmus ügyével. A Szovjetunió és a szocialista Bulgária barátsága kristálytisztá, és semmi sem tudja elhomályosítani.”¹³⁶

A barátság és az együttműködés tartós szálai fűzik a Szovjetuniót a Magyar Népköztársasághoz. A szovjet—magyar barátság erősítésének újabb aktusa volt L. I. Brezsnyev részvétele az MSZMP XI. kongresszusának munkájában 1975 márciusában, és Kádár János elvtársnak, az MSZMP Központi Bizottsága titkárának 1974 szeptemberében a Szovjetunióban tett látogatása. A Szovjetunió és a Magyar Népköztársaság vezetőinek tárgyalásai, találkozói és megbeszélései hozzájárultak a szovjet—magyar barátság további fejlődéséhez.

„A Magyarországhoz, szomszédunkhoz és szövetségesünkhöz fűződő testvéri kapcsolatok — ez számunkra, szovjet kommunis-
ták számára elvi kérdés, meggyőződés és érzelem dolga... pár-
tunk és egész népünk minden erejével azon van, hogy barátsá-
gunk szüntelenül erősödjék és mélyüljön”¹³⁷ — mondta Brezs-
nyev elvtárs az MSZMP XI. kongresszusán.

Az európai szocialista testvérországok egyeztetett politikájá-
nak nagy sikere volt a Német Demokratikus Köztársaság teljes
nemzetközi elismerése. A tőkés világ országai több mint két év-
tizeden át igyekeztek tudomást sem venni a NDK létezéséről.
Az NSZK militarista és revansista körői annak idején nyíltan
követelték az NDK bekebelezését. Ámde az első német szocialis-
ta állam megsemmisítésére vonatkozó tervek megghiúsultak. Az
NDK nemzetközi tekintélye szüntelenül növekszik. 1972-ben
az NDK a szocialista országokon kívül csak 16 állammal tartott
diplomáciai kapcsolatot, 1974-re pedig a világ 90 állama ismerte
el. A Német Demokratikus Köztársaság ma már több mint 100
országgal van diplomáciai kapcsolatban, több mint 500 nemzet-
közi szervezetben rendelkezik képvisellel és tagja az ENSZ-
nek.

A Szovjetunió és az NDK közti sokoldalú együttműködés erő-
sítésének fontos mozzanata volt L. I. Brezsnyevnek a Német De-
mokratikus Köztársaságban 1974 októberében tett látogatása. A
felek a látogatás idején kifejezték azt az eltökéltségüket, hogy
tovább mélyítik a politikai és a gazdasági együttműködést, nem-
zetközi téren közös, egyeztetett irányvonalat követnek. L. I.
Brezsnyev az NDK fennállásának 25. évfordulója alkalmából
tartott ünnepi gyűlésen elhangzott felszólalásában ezt mondta:
„Mi, szovjet emberek nagyra értékeljük azt, hogy a Szovjetek
országával való barátság az NSZEP és a Német Demokratikus
Köztársaság internacionalista politikájának elválaszthatatlan ré-
szévé lett, hogy ez a barátság az önök országának sok millió
polgára számára kedves. Legyenek meggyőződve arról, kedves
elvtársak, hogy a szovjet nép ugyanilyen jó érzelmeket táplál
önök iránt.”¹³⁸

137 «Правда», 19 марта 1975 г.

138 «Правда», 7 октября 1974 г.

A Varsói Szerződésben egyesült országoknak a nemzetközi küzdőtéren történő közös fellépése elősegítette a Lengyel Népköztársaság nemzetközi helyzetének jelentős erősödését is. Az NSZK és Lengyelország közti szerződés életbe lépése nemzetközi jogi érvennyel szentesítette Lengyelország nyugati határainak sérthetetlenségét, lehetővé tette azt, hogy diplomáciai kapcsolat létesüljön a két ország között, és szabadabbá tette az utat kölcsönösen előnyös együttműködésük fejlődése előtt. Állandóan mélyülnek és gazdagodnak a baráti kapcsolatok és az együttműködés a Szovjetunió és a Lengyel Népköztársaság között. A további fejlődés irányában tett újabb lépés volt L. I. Brezsnyev 1974 júliusában Lengyelországban tett látogatása. A felek a megbeszélések során hangsúlyozták, hogy Lengyelország és a Szovjetunió népei közeledésének állandó fejlődésében meghatározó szerepe van az SZKP és a LEMP közti testvéri együttműködésnek. Ez teszi lehetővé, hogy egymás érdekében egyre teljesebben felhasználják a szocializmus és a kommunizmus építésének tapasztalatait, egyeztessék a két ország erőfeszítéseit nemzetközi téren, magasabb színvonalra emeljék a megbonthatatlan lengyel—szovjet barátságot. E. Gierek elvtárs, a LEMP Központi Bizottságának első titkára a Szovjetunió és Lengyelország közti viszonyt jellemezve ezt mondta: „Az alapvető előfeltétel, amely országunk helyét a világban meghatározza — a Szovjetunióval való osztály- és össznépi szövetség. Ez tartós és megbízható garanciája Lengyelország összes létfontosságú érdekének, amely lehetővé teszi számára, hogy fontos szerepet játsszék a nemzetközi biztonság és a béke szavatolásában, emeli tekintélyét... Mi sokoldalúan erősítjük ezeket a közeli és kölcsönös, baráti és partneri kapcsolatokat, pártunk és az SZKP eszmei azonosulása, államainknak a külpolitikában való szolidáris együttműködése, a gazdasági együttműködés és az integráció, népeink kölcsönös közeledése útján.”¹³⁹

Sikeresen fejlődnek a kapcsolatok a Szovjetunió és a Román Szocialista Köztársaság között is. A Szovjetunió az első helyet foglalja el a román külkereskedelemben. Országunk műszaki segítséget nyújt Romániának több mint 100 fontos ipari objektum

építéséhez. Románia viszont más szocialista országokkal együtt részt vesz több nagy vállalat építésében a Szovjetunió területén. Erősödnek a baráti kapcsolatok az SZKP és a Román Kommunista Párt között. További fejlődésük szempontjából nagy jelentőségük van a Szovjetunió és a Román Szocialista Köztársaság párt- és állami vezetői rendszeres találkozásainak, a párt-, az állami, a társadalmi, a gazdasági és kulturális munka tapasztalat-cseréjének. N. Ceausescu elvtárs, a Román Kommunista Párt főtitkára a Román Kommunista Párt XI. kongresszusán kijelentette, hogy „a Román Kommunista Pártnak, a szocialista Romániának eltkéltsege, hogy a jövőben is teljes erővel előmozdítsa az SZKP-val, a Szovjetunióval való kapcsolatok fejlődését...”¹⁴⁰

Tovább fejlődtek a szovjet—csehszlovák barátság régi hagyományai is. Ennek a barátságnak ragyogó megnyilvánulásai voltak azok az ünnepségek, amelyeket a csehszlovák dolgozóknak a reakció erői felett 1948 februárjában aratott győzelme 25. évfordulója alkalmából rendeztek. Ezek az ünnepségek a CSKP gottwaldi hagyományainak jegyében folytak és jelszavuk az volt: „Mindörökre a Szovjetunióval.” „Az elmúlt években — mondta L. I. Brezsnyev a februári győzelem 25. évfordulójának tiszteletére rendezett gyűlésen — barátságunk megszilárdult és megizmosodott. Minden, ami a szovjet és csehszlovák nép életének és munkájának értelmet ad, összekapcsol és egyesít bennünket.”¹⁴¹

A Varsói Szerződés országainak aktív támogatásával a Csehszlovák Szocialista Köztársaság megszilárdította nemzetközi pozícióit, normalizálta a nyugati országok többségéhez fűződő kapcsolatokat. Ebből a szempontból fontos esemény volt az a szerződés, amelyet Csehszlovákia a Német Szövetségi Köztársasággal kötött. A szerződés deklarálta, hogy az 1938. évi szégyenletes müncheni egyezmény összeegyeztethetetlen a nemzetközi jog szabályaival.

A CSKP józanul értékeli az elért sikereket, tudja, hogy növelnie kell erőfeszítéseit a szocialista rendszer további erősítése

140 «Правда», 26 ноября 1974 г.

141 «Правда», 24 февраля 1973 г.

érdekében. Amint G. Husák, a CSKP Központi Bizottságának főtitkára megállapította, a cseh kommunistáknak „mindenük megvan, ami a további sikeres előrehaladáshoz szükséges. Eleget tapasztalatot és ismeretet, bátorságot és energiát gyűjtöttünk. Hatalmas, fejlett gazdasági potenciállal rendelkezünk. Nagy és megbízható szövetségeseinkre támaszkodunk. Ezért hittel és derűlátással nézünk a jövőbe, amely további felvirágzást hoz szocialista hazánkra.”¹⁴²

Következésképpen az egyes országok előtt álló legfontosabb társadalmi-gazdasági feladatok megoldásában elért sikerek közvetlenül függnék attól, mennyire tartósak a barátság és az együttműködés egymást összekötő szálai. Ez a testvérnépek családjára jellemző objektív törvényszerűség.

Ha valamelyik ország eltávolodik a szocialista közösségtől, ez nemzeti érdekeit csorbítja. Ez teljes mértékben vonatkozik mind a gazdasági, mind a politikai és ideológiai, mind pedig a szocialista haza védelmére irányuló kapcsolatokra.

A szocializmus világméretű fejlődésének tapasztalatai bebizonyították, mennyire helytelen, hibás a szocializmus elszigetelt építésének antileninista irányzata. Az SZKP Programja megállapítja, hogy „Elméletileg tarthatatlan az az irányvonal, hogy a szocialista országok nemzetközi közösségétől elszigetelve, elkülönítve is fel lehet építeni a szocializmust, mivel ez ellenkezik a szocialista társadalom fejlődésének objektív törvényeivel. Gazdaságilag káros, mivel a társadalmi munka pazarlására, a termelés növekedési ütemének lassulására és az illető országnak a kapitalista világtól való függésére vezet. Politikailag reakciós és veszedelemes, mivel az imperialista erők egyesült frontjával szemben nem tömöríti, hanem megosztja a népeket, táplálja a burzsoá nacionalista tendenciákat és végső fokon a szocialista vívmányok elvesztésére vezethet”.¹⁴³

A testvéri szocialista országok kommunista és munkáspártjainak programdokumentumai, kongresszusaik és plénumaik határozatai hangsúlyozzák a szocialista világrendszer közös, fegyveres védelmére irányuló meggingathatatlan készséget. A marxis-

142 «Правда», 24 февраля 1973 г.

143 Az SZKP XXII. kongresszusa. 727. old.

ta—leninista pártok abból indulnak ki, hogy amíg fennáll az imperialista fegyveres támadás veszélye, a szocializmus közös fegyveres védelme minden szocialista ország legfontosabb internacionalista kötelessége. Az MSZMP XI. kongresszusának határozata a kollektív védelemmel kapcsolatos szövetségesi kötelezettséget hangsúlyozva megállapítja: „Úgy véljük, hogy a Varsói Szerződésre mindaddig szükség lesz, amíg a NATO és más agresszív katonai szövetségek fenyegetik a népek békéjét.”¹⁴⁴

A Varsói Szerződés államainak tartós egysége és összetartása tehát a jelenlegi politikai élet egyik fontos tényezője. A békéért és az emberiség társadalmi haladásáért vívott harc első vonalában haladó testvéri szocialista országok — harcban az imperializmussal — meghatározó módon járulnak hozzá a világ forradalmi folyamatának fejlődéséhez, egyre nagyobb befolyást gyakorolnak a világ osztály-erőviszonyaira. A világméretű forradalmi fejlődés összes megnyilvánulásai, a munkásosztály harcának eredményei a tőkésországokban, a népek nemzeti felszabadító mozgalmának sikerei, az imperializmus ellen elválaszthatatlanul összefüggnék a szocialista közösséghez tartozó országok növekvő befolyásával, a bel- és külpolitika valamennyi területén megnyilvánuló egyre erősödő egységével.

2. A Varsói Szerződésben tömörült országok hadseregei harcosainak nevelése a proletár internacionalizmus és a népek barátsága szellemében

A szocialista közösség kommunista és munkáspártjai, amikor meghatározzák a hadseregben és a flottánál folyó pártpolitikai munka feladatait, különös figyelmet fordítanak a harcosok internacionalista nevelésére. A harcosok internacionalistává nevelése nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy a katonákat a marxizmus—leninizmus eszméi alapján az egység, a szolidaritás és a kölcsönös segítség, az internacionalista kötelesség önzetlen teljesítésére való rendíthetetlen készség szellemében, a

¹⁴⁴ Az MSZMP XI. kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1975. 459. old.

szocialista országok teljes egyenjogúságának, szuverenitásuk és függetlenségük tiszteletben tartására, a nemzeti érdekek és a szocialista közösség közös érdekei helyes összeegyeztetésének szellemében neveljük. A testvéri hadseregek politikai szervei és pártszervezetei, e kérdésben pártjuk irányvonalát követik. A fő célt abban látják, hogy aktívan formálják és fejlesszék a személyi állomány kommunista világnézetét, minden módon fokozzák eszmei felvértezettiségüket.

Az internacionalista nevelés a marxizmus—leninizmus szilárd alapjára épül. A testvéri hadseregek politikai szervei, pártszervezetei következetesen népszerűsítik Lenin eszmei-elméleti örökségét, a pártkongresszusok határozatait, a kommunista és munkáspártok értekezleteinek azon dokumentumait, amelyek kifejezik a proletár internacionalizmus lenini elvének továbbfejlesztését.

A Varsói Szerződés testvéri hadseregeiben a személyi állomány sokoldalú politikai oktatásban vesz részt. A tisztek és a tábormokok az új politikai ismereteket a marxizmus—leninizmus oktatásának sajátosan kialakult rendszerében, a sorállomány és az alparancsnokok a politikai foglalkozásokon sajátítják el. A tisztek marxista—leninista képzésének fő módszere általában az önálló tanulás. A marxista—leninista elmélet időszzerű kérdéseiről, a kommunista és munkáspártok kongresszusi anyagairól szemináriumokon, konferenciákon folytatnak sokrétű eszmecserét. A politikai foglalkozások tanterve minden testvéri hadseregben nagy figyelmet fordít a kommunista és munkáspártok vezető szerepének a megértetésére, a szocialista haza, a szocialista vívmányok megvédésére vonatkozó lenini tanítások oktatására.

A Szovjetunió Fegyveres Erőinél az utóbbi években általánosan elterjedt a politikai oktatás olyan formája, mint az elméleti konferenciák. Ezeket gyakran a Varsói Szerződés országainak harcosaival közösen tartják. Különleges jelentőségük van az olyan témák megvitatásának, mint pl. „Lenin tanítása az internacionalizmusról és ennek továbbfejlesztése a testvérpártok által”, „Lenin a szocializmus védelméről mint a legelső internacionalista kötelességről” stb.

A harcosoknak a szocialista internacionalizmus és a harci ba-

rátság szellemében való nevelésében jelentős helyet foglal el annak megértetése, hogy a közös ideológia, a társadalmi-gazdasági rendszer közössége, ezek szakadatlan erősítése a szocializmus megbízható védelmének a közös céljai és feladatai fűznek egy-ségbe minket. A parancsnokok és a politikai munkások fontos feladatuknak tekintik, hogy a katonákat megismertessék a szocializmus építésének általános közös törvényszerűségeivel és ezek érvényesülésének nemzeti sajátosságaival, a szocialista országok által elért sikerekkel, a testvéri népek életével és munkájával, a szövetséges hadseregek és flották harcosainak életével és harc kiképzésével, a testvérnépek kulturális fejlődésével. A csapatoknál és az alegységeknél előadásokat, felolvasásokat, barátsági estéket, fényképkiállításokat és filmvetítéseket szerveznek a testvéri hadseregek életéről és kiképzéséről, a szocialista országok kulturális és művészeti eredményeiről. Egyre több kapcsolat létesül a katonai művészek és filmesek, a hadsereg- és flottaegyüttesek között.

A gazdag tartalom, a formák változatossága jellemzi a bolgár néphadsereg csapatainál folyó nevelőmunkát. Rendszeresen tartanak estéket a harci dicsőség ápolására, találkozókat szerveznek a múlt háború és a forradalmi mozgalom veteránjaival. Felvonulásokat és stafétákat rendeznek a bolgár nép dicső múltjának emlékműveihez, azokra a helyekre, amelyekhez a munkásosztály forradalmi megmozdulásai fűződnek, vagy ahol a harcokban elesett orosz és bolgár katonák nyugszanak, végigjárják a bolgár néphadsereg harci útját, a partizánösvényeket.

Rendkívül nagyméretű és gazdag tartalmú munka folyik a testvéri hadseregek közti barátság és együttműködés fejlesztése érdekében azokban az országokban, amelyeknek területén ideiglenesen szovjet csapatok állomásoznak.

A testvérországok forradalmi és nemzeti ünnepei különösen gazdagok a közös rendezvényekben. Így a Szovjetunió 50 éves fennállásának ünneplése idején a szovjet és a csehszlovák harcosok felkeresték a második világháború harcainak színhelyét, megkoszorúzták az elesett hősök sírját.

Az NDK, Lengyelország, Magyarország és Csehszlovákia véráztatta földjén a szovjet harcosok fiatal nemzedéke méltóképpen

őrzi apái örökét, ápolja a dicső hagyományokat, folytatja a népek testvériségének hősi történetét.

Itt van például a Szuvorov, Kutuzov és Alekszandr Nyevszkij-Renddel kitüntetett orsai gárda-harcokosziedred. Ez a csapat a háború alatt részt vett a Bialistokért, Łomzáért, Łodzért és más lengyel városokért vívott harcokban. Az ezred ma is harci posztion áll, ott állomásozik a szocializmus védelmének peremvonalán. Ennek az egységnek katonáit a barátság erős kötelékei fűzik a lengyel néphadsereg személyi állományához, a Lengyel Népköztársaság dolgozóihoz. E barátságot az egység minden katonája híven ápolja. A harcokosziedők nagyon büszkék arra a megtisztelő arany jelvényre és oklevélre, amellyel a Lengyel—Szovjet Baráti Társaság vezetősége tüntette ki a gárdaezred személyi állományát a fegyverbarátság erősítésében szerzett érdemeiért. Az ezrednél külön terem van a harci együttműködés ápolására. Ezt közösen rendezték be a lengyel harcosokkal. A teremben sok olyan anyagot gyűjtöttek össze, amely segíti a harcosok internacionalista nevelését. A kiállított anyag megismerteti a látogatókat a Lengyel Népköztársaság és a lengyel néphadsereg történetével, a lengyel nép kultúrájával, hagyományaival és szokásaival.

A Déli Hadseregcsoporthál szintén van egy rendjelekkel kétszeresen kitüntetett gárdaezred. Ez a Nagy Honvédő Háború alatt dicső utat tett meg, részt vett Budapest és sok magyar város és falu felszabadításában. Az ezred személyi állománya és a magyar főváros gyárainak kollektívái között szoros kapcsolatok alakultak ki. A magyar dolgozók rendszeresen felkeresik az ezred katonáit, megismerkednek a szovjet harcosok életével és harcokkiképzésével. A kapcsolatokat elmélyítendő, magyar barátaink segítettek elkészíteni a fegyverbarátság vitrinjeit, a csapat harcosai a Szovjetunió 50 éves fennállása tiszteletére a magyar fiatalokkal közösen építették meg a Barátság Parkját.

A szovjet katonák szintén gyakran járnak vendégségbe a magyar dolgozókhoz és a magyar néphadsereg harcosaihoz. E találkozókon a szovjet harcosok elmondják, hogy milyen sikereket ért el a szovjet nép a kommunizmus építésében. A parancsnokok és a politikai munkások rendszeresen kicserélik egymással tapasztalataikat, a személyi állomány oktatásával, nevelésével.

vel, a pártpolitikai munka végzésével, a harci technika kiszolgálásával és alkalmazásával kapcsolatban.

Mindez elősegíti a Szovjetunió és a Varsói Szerződés országai és hadseregei közti barátság erősödését.

A Varsói Szerződésben tömörült országok hadseregeinek katonái számára konkrét és közvetlen formában nyilvánul meg a fegyverbarátság a gyakorlótereken végzett közös együttműködés során. Különösen sokrétű kapcsolat alakult ki a hadseregcsoportok, a testvéri hadseregek magasabbegységei és katonái között. A parancsnokok és a politikai munkások keresik a folyamatos és tervszerű együttműködés hatékony módszereit, mindenekelőtt a harci és a politikai kiképzés feladatainak végrehajtásában. Ezen erőfeszítések nyomán tartósan meghonosodtak a gyakorlatban az internacionalista nevelés olyan hatékony formái, mint a harcosok közös felkészülése az egyes foglalkozásokra, a kiképzési bázisok kölcsönös felhasználása, a vegyes kezelőszemélyzetek gyakorlatai, a közös hadgyakorlatok stb. Mindez segíti a személyi állományt abban, hogy gyorsabban elsajátíthassa a fegyverzet és a harci technika kezelését, magabiztosan teljesítse a kiképzési normákat, fokozza harcképességét. A tapasztalatcsere szinte mindenütt elterjedt. Ezt számos intézkedés segíti éppen azért, hogy a kapcsolatok során a fegyverbarátok közelebbről megismerkedjenek egymással, és minél többet tanuljanak egymástól.

A különböző közös gyakorlatok rendkívül kedvező feltételeket teremtenek a harcosok internacionalista, a fegyverbarátság szellemében történő nevelésére. E gyakorlatok mindig hatékonyan segítik a szocialista országok népeinek és hadseregeinek összefogását, testvériségük további erősítését. A közös gyakorlatok során, a feladatok közös végrehajtásában a harcosok közelebbről és jobban megismerik egymást, megtanulják együtt leküzdeni a harc nehézségeit, és ezáltal még jobban áthatja őket a kölcsönös bizalom, a fegyverbarátok iránti őszinte tisztelet.

A gyakorlatok előkészítése és tartama alatt a pártpolitikai munka arra irányul, hogy még jobban összeforrassza a testvéri hadseregek személyi állományát, hogy elmélyítse és kiszélesítse baráti kapcsolataikat. Ebben az időszakban a csapatoknál és a hajókon beszélgetéseket és előadásokat rendeznek, közös baráti

esteket szerveznek. A tapasztalatcsere során a különböző szakmájú harcosok elmondják, hogyan sajátították el a harci technika és a fegyverek kezelését, hogyan használják ki a technikában rejlő harci lehetőségeket a legkülönbözőbb körülmények között, megvitatják milyen akadályok, üzemzavarok fordulhatnak elő a harcitechnika működésében és hogyan lehet ezeket a feladatok végrehajtása közben elhárítani, kiküszöbölni.

A gyakorlatok különböző szakaszaiban szintén találkoznak egymással a parancsnokok és a politikai munkások, a politikai szervek és a pártszervezetek vezetői, s kicserélik egymással a politikai munka tapasztalatait. Amennyiben a helyzet megengedi, tapasztalataikról közös szemináriumi foglalkozásokat, értekezleteket tartanak. Az efféle módszerek elősegítik azt, hogy mindazok, akik a gyakorlaton részt vesznek azonosan értelmezzék a gyakorlat feladatait, végrehajtásuk módjait és mindnyájan gyarapítsák a harcosok tömegei között végzett nevelőmunkával kapcsolatos tapasztalataikat.

A közös gyakorlat alatt a testvéri hadseregek olyan napilapot adnak ki, amelynek szerkesztősége a gyakorlaton részt vevő baráti hadseregek katonai sajtójának képviselőiből szerveződik. A lap a csapatok internacionalista nevelésének, az élenjáró tapasztalatok népszerűsítésének, általánosításának fontos eszköze. Vannak már tapasztalatok közös rádióhíradó, közös forgatócsoportok stb. munkájával kapcsolatban is.

A közös gyakorlatok során a testvéri hadseregek politikai szervei között szoros együttműködés alakul ki. Ez úgy történik, hogy egyesített operatív csoportot alakítanak a szövetséges hadseregek politikai munkásaiból. Ez a csoport a gyakorlat vezető törzse mellé, valamint egyes képviselőik a hadseregek politikai osztályaihoz kerülnek beosztásra. Az operatív csoportok alakítása elősegíti a közös és fennakadás nélküli munkát, a harci feladatok jobb és tárgyyszerűbb végrehajtását, a fegyverbarátság és az internacionalista nevelés erősítését. Az egyesített operatív csoportok és képviselőik munkájának szervezésénél szigorúan megtartják azt a szabályt, hogy a pártpolitikai munka konkrét irányítását a saját csapatoknál és magasabbegységeknél közvetlenül a gyakorlaton részt vevő nemzeti hadseregek politikai szervei végzik.

A közös gyakorlatok után a testvéri hadseregek általában közös katonai díszszemléket, barátsági gyűléseket rendeznek a testvérországok kommunista és munkáspártjainak és kormánya-
inak, azok vezetőinek részvételével. A gyakorlatok eredményeit barátsági esteken ismertetik, itt beszélik meg az eredményeket, számba veszik a sikerek elérésének okait, népszerűsítik a ki-
válókat, üdvözlleteket nyújtanak át, ezenkívül megszervezik a gyakorlatokon részt vevő katonák és tisztek találkozását a lakos-
sággal, művészegyüttesek lépnek fel, kirándulásokat rendeznek az emlékművekhez és a történelmi nevezetességű helyekre. Így, például, a Lengyel Népköztársaság területén tartott gyakorlatok alkalmával a szovjet csapatok felkeresték azokat a helyeket, ahol szovjet csapatok harcoltak a német fasiszta megszállók el-
len, meglátogatták a szovjet és lengyel fegyverbarátok közös harcának csataterzeit. Nagy nevelő jelentőségük volt a fasiszta koncentrációs táborokba, Auschwitzba, Majdanekbe, Treblinká-
ba rendezett kirándulásoknak. Ezeken a helyeken ma a fasizmus áldozatainak múzeumai, emlékművei állnak.

A proletár szolidaritás és a népek közötti barátság érzésének elmélyítését szolgálja a forradalmi mozgalom veteránjaival és a fasizmus elleni harc résztvevőivel való találkozás, a veterán harcosok megnyilatkozásai. A „Fegyverbarátság” elnevezésű gyakorlat résztvevőire például, nagy érzelmi hatást gyakorolt a buchenwaldi koncentrációs tábor volt foglyaival való találkozás. Ezek az emberek az üldözöttek szavának hitelével beszéltek a fasiszta diktatúra sötét éveiről, arról, hogy a német nép legjobb fiainak tízezrei miként harcoltak a barna pestis ellen, hogyan pusztultak el német kommunisták a Gestapo börtöneiben és a koncentrációs táborokban, és ma pedig a gyökeres társadalmi átalakulások után az NDK dolgozói a többi szocialista országgal közösen, hogyan valósítják meg Marx, Engels és Lenin nagy eszméit.

Az ilyen rendezvények révén a harcosok jobban megértik a testvéri népek történelmét, érzik a velük való lelki közösséget, azt, hogy a szocializmus és a kommunizmus felépítéséért, a forradalmi vívmányok és a világbéke védelméért vívott küzdelemben közösek nemes céljaik.

Az imperialista agresszorok elleni gyűlölet fokozása a katonák

internacionalista nevelésének elválaszthatatlan része. A Varsói Szerződésben tömörült országok hadseregeinek parancsnokai, politikai munkásai és pártszervezetei tervszerű ideológiai munkát folytatnak, hogy leleplezzék az imperializmus népellenességét, agresszív, reakciós politikáját és ideológiáját, hogy rámutassanak milyen fegyverkezési hajszát folytatnak a tőkésországok, milyen provokációkat követnek el a Szovjetunió és a többi szocialista testvérország ellen.

A szocialista országok az imperializmus ideológiai diverziója elleni küzdelemben eredményesen használják ki a korszerű technikában rejlő lehetőségeket eszméink offenzivitásának fokozására. Szüntelenül tökéletesedik a társadalmi-politikai információ rendszere. A proletár internacionalizmus eszméinek, a Varsói Szerződéshez tartozó országok népeinek és harcosainak barátságát népszerűsíti a „Volga” rádió-adóállomás. Ez naponta több mint 200 adást sugároz nemzetközi témákról, többek között a szocialista közösség országainak szoros együttműködéséről, közös külpolitikai tevékenységükről, a gazdaság, a tudomány és a kultúra terén elért sikereikről, a Varsói Szerződés és a KGST keretén belüli együttműködésükről.

Az adóállomás műsoraiban jelentős helyet foglalnak el azok az adások, amelyek a testvérhadseregek harci közösségével, hétköznapijaival, a szovjet katonák, tisztesek, zászlósok és tisztek, valamint a testvérországok népei közti barátsággal foglalkoznak. „Emlékszel elvtárs?!” címszó alatt a szerkesztőség olyan adásokat sugároz, amelyek a világot a fasiszmustól megszabadító szovjet katonák történelmi küldetéséről, az internacionalista harcosoknak a Nagy Honvédő Háború éveit alatti hősiességéről beszélnek.

A Varsói Szerződésben tömörült országok minden hadseregében adnak ki központi újságot, katonai folyóiratokat; az alegységeknél faliújságokat, harci röplapokat szerkesztenek. A katonai lapok egyik központi témája a testvéri hadseregek harci közössége, e hadseregek erősödő egysége, a népek internacionalista hagyományai. Az újságok különösen nagy figyelmet fordítanak az élenjáró csapatok és alegységek harci tapasztalatainak, valamint a szovjet harcosok hősi és nemes cselekedeteinek nép-

szerűsítésére. Ezekben az írásokban feltárul a szovjet katonának a testvérországok dolgozói iránti baráti érzése.

A szocialista országok népeinek nyelvén sok szovjet könyv, köztük számos katona témájú mű jelenik meg. Ez megkönnyíti a szovjet hadtudomány, pártunknak a szocializmus építésében és a fegyveres erők építésében szerzett gazdag tapasztalatai tanulmányozását. A katonai alakulatok könyvtáraiban megtalálhatók a nagy orosz és szovjet írók művei és fordítva, a Szovjetunióban szintén megtalálhatók a katonai alakulatok könyvtárában a testvéri szocialista országok íróinak könyvei is.

A testvérországok hadseregeiben számos intézkedés serkenti a katonákat olvasásra. Így pl. a csehszlovák néphadseregben Julius Fučík jelvénnel tüntetik ki az olvasómozgalom résztvevőit. Ahhoz, hogy a csehszlovák harcos megkapja ezt a jelvényt, olyan műveket kell elolvasnia, mint pl. Lenin beszéde a Kom-szomol III. kongresszusán, Klement Gottwald beszéde a Csehszlovák Ifjúsági Szövetség I. kongresszusán, Julius Fučík: Üzenet az élőknek, Nyikolaj Osztrovszkij: Az acélt megedzik és egyéb, értékes műveket.

Ily módon a harcosok internacionalista nevelését minden baráti hadseregben az ideológiai munka szerfölött fontos feladatának tekintik. Ez szorosan összefügg a csapatok és az alegységek előtti feladatokkal, elősegíti a Varsói Szerződésben tömörült országok Egyesített Fegyveres Erői harci erejének szakadatlan növelését.

Az internacionalizmus és a hazafiság a testvéri hadseregek katonái erkölcsi-harci tulajdonságainak eszmei alapja. Ezek az elvek határozzák meg belső világuk tartalmát: az eszmeiséget, a meggyőződést, a kommunista ideálokba vetett mélységes hitet és az irántuk való maradéktalan odaadást, a megingathatatlan kitartást, bátorságot, vitézséget, önfeláldozást és a katonai, valamint az internacionalista kötelesség maradéktalan teljesítésére való képességet és készséget, a legbonyolultabb körülmények között is.

A katonák internacionalista nevelésében, akárcsak a szocialista országok közti katonai együttműködés minden irányú fejlesztésében a kommunista és munkáspártoké a vezető szerep. A hadseregépítés és nevelés egész ügyének marxista—leninista

pártirányítása a szocialista hadseregek fejlődésének objektív törvényszerűsége. A pártvezetés a testvérhadseregek leggyőzhetetlenségének fő forrása, harci közösségük legfontosabb feltétele.

3. A forradalmi éberség mint a béke megszilárdításának fontos feltétele

A világ jelenlegi politikai helyzete lényegesen különbözik attól, amelynek körülményei húsz évvel ezelőtt szükségessé tették a Varsói Szerződés Szervezetének létrehozását. Napjainkban a nemzetközi helyzet uralkodó tendenciája a feszültség enyhülése, a béke ügyének és a népek biztonságának erősödése. A „hidegháború” imperialista politikája vereséget szenvedett. A nemzetközi kapcsolatok realiztikus megítéléséért folytatott harcban döntő érdeme van a szocialista országoknak. „Mindenki tudja — mondta L. I. Brezsnyev, az SZKP Központi Bizottságának főtitkára 1974. július 21-én a Lengyel Népköztársaság országgyűlésének ünnepi ülésén —, milyen sokat tettünk az utóbbi években annak érdekében, hogy fordulatot érjünk el a nemzetközi kapcsolatokban, hogy a „hidegháború” a kölcsönös ellenségeskedéstől és bizalmatlanságtól mérgezett légkörét az államközi kapcsolatok normális, ésszerű formái váltsák fel a békés egymás mellett élés elvei alapján. Ez az állandó politikai harcot követelő folyamat már lényeges és bátran mondhatjuk — történelmi jelentőségű eredményekre vezetett”.¹⁴⁵

Az agresszív katonai tömbök stratégiája, mint egy, a történelem által már pusztulásra ítélt társadalmi-gazdasági alakulat stratégiája mélységes válságban van. A NATO katonai szervezetéből kilépett Franciaország (1966) és Görögország (1974). 1959-ben a CENTO-ból kilépett Irak, a SEATO-ból 1972-ben Pakisztán. 1974-ben kis híján véres háborúba bocsátkozott egymással két NATO ország — Törökország és Görögország. Portugáliában új politikai helyzet alakult ki. Az imperialista katonapolitikai tömbök partnerei közti növekvő ellentétek újból igazolják Le-

nin előrelátását, aki rámutatott arra, hogy az imperialisták szövetségei nem tartósak, hogy ezek a szövetségek mindig magukban rejtik „... a marakodást, a konfliktusokat és a harcot annak minden lehetséges formájában”.¹⁴⁶

Az imperializmus tömb-stratégiájának válságában visszatükröződik az imperialista országok belpolitikájának válsága, a kapitalizmusra jellemző belső ellentétek, a kibékíthetetlen társadalmi ellentmondások. A tőkésországokban erősödik a háborúellenes mozgalom, amely egyre inkább egybeolvad a proletariátusnak a monopóliumok uralma elleni osztályharcával. Ennek a folyamatnak növekedését illusztrálják a következő számok: a 60-as években a tőkésországokban évente átlagosan 42 millió ember sztrájkolt, ma viszont ez a szám meghaladja a 60 milliót.

Az imperialista katonai tömbökön belüli állapotot közvetlenül befolyásoló tényező a szocialista országok növekvő ereje, a gazdaság fejlesztésében, a dolgozók anyagi jólétének emelésében, a kultúra, a tudomány és a művészet fejlesztésében elért sikereik, egybehangolt külpolitikájuk, fegyveres erők növelésére irányuló erőfeszítéseik.

A szocialista ország — mindenekelőtt a Varsói Szerződésben tömörült országok — igen sokat tettek azoknak a konfliktusoknak rendezésében, amelyeket az imperializmus idézett elő, és amelyek nemrég még azzal fenyegettek, hogy világháborúba mennek át.

A Varsói Szerződés országai kollektív erőfeszítéseinek vitathatatlan sikere az európai biztonsági értekezlet összehívása — ami példa arra, hogy a mai feltételek között vitás problémák megoldását nem a csatatéren, hanem a tárgyalóasztal mellett kell keresni. Ebben korunknak egy teljesen új vonása nyilvánul meg: a változó politikai légkörben nemcsak arra van lehetőség, hogy együttes tevékenységgel elvágjuk az agresszió útját, hanem arra is, hogy megelőzzük keletkezését.

A Varsói Szerződésben egyesült szocialista országok közös akcióit, a nemzetközi helyzet normalizálására irányuló erőfeszítéseit rendszeresen gátolják az imperialista reakció erői. Sajnos

¹⁴⁶ *Lenin Összes Művei*. 27. köt. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1971. 394. old.

ezekkel ma egy követ fúj a Kínai Népköztársaság maoista vezetősége. A pekingi vezetőknek a szocialista országokkal szembeni mind ellenségesebb magatartása, továbbá az, hogy támogatják a nyugati hatalmak reakciós politikáját azt mutatják, hogy a Kínai Népköztársaság vezetői immár nyíltan a NATO és más imperialista katonai tömbök erősítése mellett szállnak síkra. Kína, mint ismeretes, sohasem volt a Varsói Szerződés tagja. Ámde a Kínai Népköztársaság képviselője 1955-ben részt vett a varsói értekezlet munkájában és megfigyelőként jelen volt utána is a Politikai Tanácskozó Testület több ülésén. 1965 januárjában a Politikai Tanácskozó Testület támogatta a Kínai Népköztársaságnak azt a javaslatát, hogy hívják össze a világ államfőinek értekezletét az atomfegyver teljes eltiltása és teljes megsemmisítése ügyében. Most viszont a pekingi vezetők politikája egyre jobban felzárkózik az ellenforradalom és az imperializmus erői mellé.

Az imperialista reakció heves ellenállása a feszültség enyhülésével szemben legvilágosabban a szűnni nem akaró fegyverkezési hajszában, a „háború anyagi feltételének” folyamatos előkészítésében, ennek felélénkülésében nyilvánul meg. A NATO országok katonai költségvetése szüntelenül növekszik. 1973-ban ezeknek az országoknak a katonai költségvetése felülmúlta a 120 milliárd dollárt, vagyis 15 százalékkal több volt, mint 1970-ben. Ez alatt az idő alatt Törökország hivatalos katonai költségvetését kétszeresére, Anglia, az NSZK és Hollandia több mint 40 százalékkal, Olaszország, Belgium és Dánia pedig 30 százalékkal növelte. 1974-ben tovább növekedtek a katonai kiadások és a következő évekre szintén előirányozták növelésüket. 1973-ben a Pentagon költségvetése hivatalosan 78 milliárd dollár volt, amelyet 1975-ben 82,6 milliárdra növeltek, 1976-ra pedig már 94 milliárdot kérnek. Az Egyesült Államokban termelt anyagi értékeknek több mint 7 százalékát a Pentagon katonai gépezete használja fel.

Az európai politikai feszültség enyhülésével nyilvánvalóan nincsenek összhangban azok a nagy kiadások, amelyeket a nyugati hatalmak katonai célokra fordítanak. Miközben végbemegy egy politikai enyhülés, Nyugaton minden hadseregben reformokat hajtanak végre, folyamatban van a műszaki újrafelszerelés

és átfegyverzés, automatizálják a vezetés eszközeit, minőségileg fokozzák a harci csapásmérő erőket.

Azok a fontos politikai kötelezettségek, amelyeket több imperialista állam vállalt arra nézve, hogy lemond az erőszak alkalmazásáról, hogy megakadályozza az atomháborút stb. egyelőre még nem tükröződnek katonai vezetőik nézeteiben, a fegyveres erők alkalmazására vonatkozóan nem jut kifejezésre az illető államok katonai doktrínájában és stratégiájukban. A NATO csapatainál és törzseinél tovább folyik a felkészülés az agresszív hadviselésre, többek között az olyan háborúra, amelyben nyilvánvalóan az összes tömegpusztító eszközök bevetésére kerülnek.

A NATO hivatalos stratégiája, mint ahogy ez a tömb vezető szerveinek dokumentumaiból és határozataiból is kiderül, mindmáig az úgynevezett „rugalmas reagálás” atomstratégiája. Ez a koncepció 1967-ben a „tömeges megtorlás” stratégiáját váltotta fel, miután az minden realitását elvesztette, hiszen az imperialista államok monopóliuma az atomfegyver és a célba juttatását szolgáló eszközök birtoklásában megszűnt.

A „rugalmas reagálás” stratégiája viszont korántsem jelenti azt, hogy az imperializmus teljesen lemondott egy általános atomháború kirobbantása szándékáról. A jelen helyzetben abból indul ki, hogy a rugalmas reagálás jegyében bizonyos manőverezési szabadságra van szükség egy ilyen háború vagy az átmeneti formák megkezdése pillanatának megválasztásában. Az imperialisták abban reménykednek, hogy politikai céljaik elérésére a már ismert atomzsarolást használhatják fel, de most már rugalmasabb módszerekkel, a katonapolitikai nyomás egyéb eszközeivel kombinálva.

1971 óta a „rugalmas reagálás” stratégiájára igen erős befolyással van az Egyesült Államok nemzeti doktrínája, amelyet „reális elrettentés” néven reklámoznak. Ez utóbbit az Egyesült Államokban elvileg új koncepcióként hirdették meg. E doktrína politikai lényege viszont ugyanaz mint a régi, vagyis a katonapolitikai problémákat „az erő helyzetéből” próbálja megoldani, a fegyveres küzdelem összes eszközeinek erőltetett fejlesztésére vesz irányt, minden módon növelve a hadászati nukleáris potenciált mint nemzetközi politikájának fő eszközét.

1974 januárjában a „reális elrettentés” doktrínáját Schlesinger amerikai hadügyminiszternek a hadászati rakéták „átírányítására” vonatkozó javaslata egészítette ki. Schlesinger, miközben a kongresszusnak e javaslatok lényegét 1974 márciusában magyarázta, kijelentette: „Mi egyszerűen gondoskodunk róla, hogy doktrínánk, terveink, parancsnoki és ellenőrző apparátusunk — mindenki számára kellő meggyőző erővel — biztosítsa számunkra a célok megválasztásának szükséges lehetőségét és a szükséges rugalmasságot... Mi az elnöknek nem tömeges csapásokra vonatkozó korlátolt lehetőségeket akarunk javasolni, hanem a jóval gondosabban kiválasztott célok hosszabb felsorolását.”

A „New York Herald Tribune” című amerikai lap azt írta, hogy a rakéták „átírányítása” körül csapott lármából a preventív háború eszméje, válságos helyzetekben az „első atomcsapás” alkalmazásának eszméje következik.

A NATO stratégiák ma sem tétlenkednek, sőt újabb doktrínákat dolgoznak ki a szocialista országok elleni háború céljára. Tevékenységük azonban homlokegyenest ellenkezik a nemzetközi feszültség enyhülésének tendenciájával, terveik a jelen legreakciósabb erőinek érdekeit tükrözik.

A. A. Gromiko, a Szovjetunió külügyminisztere a nemzetközi feszültség enyhülését ellenzők mesterkedéseiről szólva, az ENSZ közgyűlésének XXIX. ülészakán, 1974 szeptemberében hangsúlyozta: „... a béke irányában való haladás nem mindig egyenes vonalú. Korántsem kötelező az, hogy a nehézségek ezen az úton évről évre kisebbek legyenek. Bizonyos értelemben azok a problémák, amelyekkel ma szembe kell néznünk, nem egyszerűbbek, hanem lehet, hogy még bonyolultabbak, mint tegnap voltak”.¹⁴⁷

A NATO körök 1974-ben újabb feszültségi gócot hoztak létre a Földközi-tenger keleti térségében, ahol fegyveres erővel durván megsértették a Ciprusi Köztársaság függetlenségét és területi épségét. Továbbra is bonyolult és veszélyes következményeket rejt magában a közel-keleti helyzet, ahol az imperializmus az izraeli militaristák révén továbbra is akadályozza a politikai rendezést és újabb konfliktusokat provokál. Nem véletlen az,

147 «Правда», 25 сентября 1974 г.

hogy a tel-avivi szélsőségesek Izraelt a „NATO déli horgonyának”, az izraeli fegyveres erőket pedig a földközi-tengeri „NATO erők szerves részének” nevezik.

A NATO országok bőséges pénzügyi támogatása és egyéb segítsége tette lehetővé azt is, hogy Chilében fasiszta junta kerüljön hatalomra és ellenforradalmi fordulatot hajtson végre. A meggyilkolt chileiek tízezrei, árván maradt gyermekek, a munkanélküliek százezrei, infláció, áremelkedés, íme ezek az országban garázdálkodó véres diktatúra „eredményei”.

A külső imperialista beavatkozás hosszú éveken át nehezítette az indokínai helyzetet, amelynek népei fegyveres harcban nyilvánították ki a szabadságuk és függetlenségük megvédelmezésére vonatkozó hajthatatlan akaratukat, győzelmes harcuk megíúsította a gyarmatosítók és a belső reakció minden számítását.

Afrika független népei és a világbéke számára egyaránt nagy veszélyt jelentenek a NATO dél-atlanti „leányszervezetének” felállítására vonatkozó tervek, elképzelések. E szervezetben „diszhelyet” szánnak a Dél-afrikai Köztársaság fajüldöző rendszerének. Az imperialisták ismét kinyújtják csápjaikat az Indiai-óceán felé is, ahol a NATO országok állandó haditengerészeti erőit szándékoznak állomásoztatni. Kétoldalú szerződések segítségével erősen a NATO-hoz kötik Spanyolországot.

A NATO az északi Sarkvidék irányában is terjeszkedni akar. „A Sarki-tenger hadászati jelentősége — írja a NATO's Fifteen Nations című folyóirat, amely a hadiipari komplexum vezető stratégiáinak és teoretikusainak nézeteit fejezi ki —, semmivel sem hasonlítható össze. A 70-es években az észak-atlanti tömbnek valószínűleg új tengerészeti parancsnokságot kell létrehozni, a Távoli-Északi Parancsnokságot, és jóval nagyobb figyelmet kell fordítani mindazon erők növelésére, amelyek céljaink szerint tengeri háborút folytatnak majd a Sarkvidéken és annak megközelítési útjain.”

Az imperializmus rendkívül nagy gondot fordít a NATO országok katonáinak és lakosságának ideológiai megdolgozására, arra, hogy lélekben felkészítse őket rablőháborúk viselésére. Gyűlöletet akar szítani a szocializmus és a kommunizmus iránt, igyekszik elhinteni a szocialista országok iránti bizalmatlanság magvait, miközben álcázza politikájának valódi célját. Az im-

perializmus minden eszközzel akadályozza, hogy a haladó eszmék eljussanak a tömegekhez, különösen a katonákhoz. Propagandistáik ellenséges érzelmeket keltenek a szocialista rendszerrel, a Szovjetunió és a testvéri szocialista országok népeivel és fegyveres erőivel szemben. Miközben az „atlanti egységet” népszerűsítik, nem szűnnek magyarázni, hogy ezért az egységért „le kell mondani” a nemzeti érdekekről.

Sajnos ma még emberek milliói, köztük az imperialista hadseregek katonái élnek a burzsoázia szellemi rabságában. Szabadulni ebből a rabságból csak a két ideológia, a szocialista és a burzsoázia ideológia történelmi harcának eredményeként a nemzetközi burzsoázia és a nemzetközi munkásosztály világméretű osztályharcának eredményeként lehet.

Az imperializmus abbeli törekvésében, hogy megghiúsítsa a nemzetközi helyzet enyhülését és a világot a „hidegháború” lövészárkaivá változtassa, a szocialista országok ellen ideológiai diverziót, a „lélektani hadviselés” kifinomult módszereit alkalmazza. Ahogy a békés egymás mellett élés elvei egyre inkább a különböző társadalmi rendszerű államok közti viszony általánosan elismert elvévé válnak, az antikommunizmus ideológusai úgy gondolják át taktikájukat, azt tűzve ki célul, hogy belülről fogják felbomlasztani a szocialista országokat. A burzsoáziának érdeke a dolgozók osztályöntudatának eltompítása és ezért igyekszik terjeszteni az egoizmus és az individualizmus, a politikai közömbösség, a közönséges üzleti szellem és a kispolgári közöny eszméit.

A szocializmus és a kapitalizmus közti ideológiai harc még sohasem dült olyan elkeseredetten, mint napjainkban. Ideológiai ellenfeleink még sohasem vetettek be ebbe az ütközetbe ilyen hatalmas erőket és eszközöket. Példa erre, hogy a három vezető NATO ország — az Egyesült Államok, Anglia és a Német Szövetségi Köztársaság — évente több mint 750 millió dollárt irányoz elő ideológiai tevékenységre.

A nyugati ideológia diverzánsai a nemzetközi együttműködés kibővülését arra próbálják felhasználni, hogy burzsoá ideológiát csempésszenek be a szocialista országokba. Ideológiai leszerelést követelnek a szocialista országoktól, olyan feltételeket akarnak biztosítani maguknak, hogy akadálytalanul rákényszeríthessék

az emberekre a burzsoá ideológiát, hogy szabadon folytathassák a szocialistaellenes propagandát. „Az emberi jogok védelmének” képmutató jelszavával kezdeményeznek kampányt az „eszmék szabad áramlásáért”, a kulturális, gazdasági és tudományos cserét megpróbálják a szocialista rendszer gyengítésére felhasználni. A szabadságról és a demokráciáról szónokolnak, a valóságban azonban megpróbálnak beavatkozni a szocialista államok belügyeibe. A „liberalizmusról” beszélnek, miközben az a céljuk, hogy megsemmisítsék a szocializmus reális eredményeit, megfosszák a szocialista országok népeit társadalmi-politikai vívmányaiktól.

Az imperialista reakció a szocializmus elleni harcában támaszkodik az opportunizmusra, a jobboldali és a „baloldali” revizionizmusra, szítja a nacionalista érzelmeket, mesterségesen szembeállítja a nemzeti érdekeket az osztályharc általános feladataival. A propagandában nap mint nap azokra a nehézségekre spekulál, amelyeket a szocialista országoknak még le kell küzdeniük.

Ámde teljes biztonsággal állíthatjuk azt, hogy a burzsoá világnak, e világ roppant propaganda gépezetének és a „lélektani hadviselés” szakértőinek mindazon erőfeszítései, hogy a szocialista országok embereinek eszére és szívére hassanak, végső fokon kudarcra vannak ítélve. A szocialista társadalom objektív fejlődési törvényszerűségei megcáfolják a burzsoá propaganda hazug állításait. Hiba lenne azonban, ha ezzel megelégednénk. Nekünk is következetes harcot kell folytatni, mert a proletár ideológiára való nevelés iránti figyelem mindenfajta gyengülése a burzsoá ideológia behatolásához teremt feltételeket.

Az imperialista reakció tevékenységének anyagi alapját a vezető kapitalista országok hatalmas hadiipari komplexuma biztosítja, amely a jövedelmező katonai szállításokból és a rablőháborúból profitál. Amint az SZKP Központi Bizottságának 1975. évi áprilisi plénuma megállapította, a háború, a reakció és az agresszió erői nem hagynak fel a mai világban végbemenő pozitív folyamatok aláaknázásának kísérleteivel. Ösztönzik a fegyverkezési hajszát, más országok belügyeibe való durva beavatkozással akarják megghiúsítani a szabadságért és a demokráciáért folytatott harcot, le akarják járatni a békés egymás mellett

élés politikáját, elkecseredett rágalmazó és gyűlölet kampányt folytatnak a Szovjetunió és a szocialista testvérországok, a jelenkor valamennyi forradalmi felszabadító mozgalma ellen.

Éppen ezért, az emberiség haladó erőinek és mindenekelőtt a szocialista országoknak megfeszített harcot kell folytatniuk a békéért, és forradalmi éberséget kell tanúsítaniuk annak érdekében, hogy a nemzetközi feszültség enyhülési tendenciáját visszafordíthatatlanná tegyék. A népek magas fokú ébersége, a Varsói Szerződésben tömörült országok fegyveres erőinek az imperialista mesterkedések visszaverésére való készsége, a béke megszilárdításának a szocialista országok biztonságának legfontosabb feltétele.

A Varsói Szerződés Szervezetének több mint húszesztendő fennállása elég idő ahhoz, hogy értékelni tudjuk, milyen szerepet játszott a szocialista országok fejlődésében, az imperialista agresszió fenyegetéseinek ellensúlyozásában. Az elmúlt évek teljesen igazolták a kommunista és munkáspártoknak, a Szovjetunió és más európai szocialista országok kormányai politikájának helyességét és előrelátását. Az általuk, a proletár internacionalizmus elvei alapján létrehozott katonai szövetség megmutatta a szocialista országok népeinek szilárd eltökéltségét, hogy bármilyen támadással szemben megvédelmezik vívmányaikat, és ez mindvégig kilátástalanná tette az imperialisták „erőpolitikáját”.

A Varsói Szerződés résztvevőinek egyeztetett tevékenysége máris olyan eredményekre vezetett, amelyek világszerte érezhetők. Az SZKP és más kommunista és munkáspártok bölcs politikájának köszönhetően megkezdődött a nemzetközi helyzet javulása és a feszültség enyhülése. Eredményesen folyik a harc azért, hogy ezt a folyamatot ne lehessen visszafordítani.

Örvendetes tény, hogy Európa népei már 30 éve élvezik a békés élet áldásait, s ez a szocialista országok politikájának, aktív békeharcuknak, gazdasági és katonai erejüknek köszönhető. Az elmúlt évek alatt a Szovjetunió és a többi szocialista ország még jobban megerősödött és a társadalmi fejlődés új, magasabb fokára emelkedett. Az egész emberiség előrehaladt az új világháború megakadályozásának útján.

A szocializmus és a haladás erői tovább erősödtek. Sajnos, ma

Kína kívül áll e folyamaton. Ebben a Kínai Népköztársaság ma-
oista vezetői a bűnösök, akik a népek, köztük a kínai nép érde-
kei ellenére olyan irányvonalat követnek, amely a nemzetközi
szocialista közösség egységének megbontására, a háborús fe-
szültség fokozására irányul.

Az európai szocialista országok katonapolitikai szövetségének
megalakítása, e szövetség állandó erősítése és tökéletesítése le-
hetővé tette egy olyan pajzs kikovácsolását, amely megbízha-
tóan oltalmazza a szocialista vívmányokat, előmozdította a szo-
cialista országok külpolitikai erőfeszítéseinek szoros összehango-
lását, kibővítette lehetőségeiket mind a nemzeti, mind pedig a
nemzetközi feladatok megoldásában. Amint ezt az SZKP XXIV
kongresszusának határozatai hangsúlyozzák, a Varsói Szerződés
Szervezete a szocialista testvérországok külpolitikai tevékenység-
ének fő koordinációs központja volt és ma is az.

A Szovjetunió és más európai szocialista országok katonai erő-
feszítéseinek egyesítése, a szocialista országok hatalmas fegy-
veres erőinek megteremtése, a két egymással szemben álló tár-
sadalmi rendszer létezésének feltételei között, a kapitalizmus-
ból a szocializmusba és a kommunizmusba való átmenet idősza-
kának egyik legfontosabb törvényszerűsége. E törvényszerűség
abban rejlik, hogy „Amíg ez a korszak be nem fejeződik, a ki-
zsákmányolók okvetlenül megőrzik reménységüket a restaurá-
cióra és ebből a reményből restaurációs kísérletek lesznek”.¹⁴⁸

A Varsói Szerződés a szocialista országok első sokoldalú
katonapolitikai szövetsége. E szövetségben az internacionaliz-
mus lenini elvei és a szocialista államok nemzetközi feladatai-
nak és tevékenységének egysége ölt testet, amikor arról van szó,
hogy a forradalmi vívmányokat meg kell védeni a nemzetközi
reakció támadásaival szemben. Ez a szövetség gyökeresen kü-
lönbözik az imperialisták katonapolitikai szövetségeitől, ame-
lyekben az erősek uralmának farkastörvényei uralkodnak a
gyengébbekkel szemben. A különböző államok kizsákmányoló
osztályai minden időktől fogva összefogtak a közös agresszióra,
hogy harcoljanak a dolgozók felszabadító mozgalma ellen, hogy
gyarmatokat foglaljanak és felosszák a világot. Óriási tapaszt-

talatokat szereztek arra vonatkozóan, hogyan kell mindenféle „szent szövetségeket” és „entente cordiale”-okat alakítani, amelyek elnevezése inkább a szövetség tagjai közti ellentétek álcázására szolgált, semmint a lényeg kifejezésére.

A Varsói Szerződés legfontosabb sajátossága abban rejlik, hogy a szocialista országok nemzeti érdekeit, a szocializmus vívmányainak fegyveres védelmét, a haladás és a béke ügyét egyaránt szolgálja. Mindenki előtt nyitva áll, akinek kedves a béke. Ebből a szempontból a Varsói Szerződés megkötése folytatja és továbbfejleszti a kollektív biztonság politikáját, azt a politikát, amelyet a Szovjetunió Kommunista Pártja már jóval a második világháború előtt folytatott. Ismeretes, hogy a szovjet kormány a harmincas években több ízben is javasolta a burzsoá hatalmaknak, hogy létesítsenek egységfrontot a fasiszta államok ellen és így akadályozzák meg a háború kitörését. Ámde Anglia és Franciaország, e két állam, amely egyrészt az agresszor megbékéltetésének, másrészt pedig a hitleri Németország agresszív törekvései Kelet felé irányításának politikáját folytatta, erre nem volt hajlandó.

Anglia és Franciaország kormányának politikájára mi sem jellemzőbb, hogy a Szovjetunióval folytatott politikai és katonai tárgyalásokat megghiúsította, miközben először Csehszlovákiát dobta oda martalékul a hitleri Németországnak, majd sorsára hagyta Lengyelországot, amely a fasiszta agresszorok könnyű zsákmánya lett. A második világháború jelentős mértékben a nyugati hatalmak burzsoá kormányainak bűnös, szűk látókörű politikája folytán következett be. A fasizmus felett a második világháborúban aratott győzelem és az a tény, hogy a Szovjetunió mellett más munkás-paraszt államok keletkeztek, gyökeresen megváltoztatta az európai helyzetet. Az új talajba átültetett kollektív biztonság eszméje megtestesült azoknak az államoknak szövetségében, amelyeknek alapvető érdekei mind az új társadalom építésében, mind a béke védelmezésében azonosak.

A szocialista országok kollektív védelmi szövetségének létrejöttével új szakasz kezdődött barátságuk és együttműködésük fejlődésében és erősödésében, s így katonai téren is.

A hadseregek sok évszázadon át a kizsákmányolók eszközei voltak, elfojtották a dolgozók forradalmi megmozdulásait. Az

elnyomott tömegeknek saját hadsereg megteremtésére vonatkozó néhány kísérlete (Spartacus, Bolotnyikov, Pugacsov, Razin, Žiska, a párizsi kommun stb.) sikertelenül végződött: ezek a hadseregek egytől egyig vereséget szenvedtek a kizsákmányoló osztályok hadseregeitől.

Csak a Vörös Hadsereg, ez az igazi népi, munkás-paraszt hadsereg, a történelem első proletárállamának édes gyermeke és védelmezője volt az, amely az egész világ dolgozóinak segítségével és támogatásával helytállt a belső ellenforradalom hordáival szemben, és képes volt a legnagyobb imperialista hatalmak intervenciós erőinek Szovjet—Oroszország elleni támadását is visszaverni. A második világháború éveiben a Szovjetunió Fegyveres Erői tönkrezúzták a tőkés világ leghatalmasabb hadigépezetét, a fasiszta Németország hadseregét és ezzel az imperialisták országunk elleni második katonai betörését is visszaverték.

A fasiszta Németország és a militarista Japán szétzúzása után az angol—amerikai tömb országai uralkodó helyzetet foglaltak el az imperialista táborban. Ők voltak azok, akik megnövekedett erejükre támaszkodva a Szovjetunió és a szocialista fejlődés útjára lépett országok elleni tömbpolitikát irányították. Arra számítottak, hogy a szocialista országok katonapolitikai szövetségének hiánya fölényt biztosít számukra és lehetővé teszi azt, hogy ránk kényszerítsék akarataikat.

Ámde rosszul számítottak. A nyugati hatalmak agresszív törekvéseire válaszként 1955-ben megalakult a Varsói Szerződés Szervezete. E szövetség a politikai kalandorság és az agresszió politikájának új, hatalmas akadályává vált. A szocialista országok testvéri szövetségét történelmi szükségszerűség szülte a szocializmus vívmányainak védelmére, a béke fenntartására és megszilárdítására. Megszületésével az imperialista tömbök uralmának ideje végképp lejárt.

Vlagyimir Iljics Lenin az imperialista koalíciók és a győztes proletariátus egyesülései közti különbséget vizsgálva megállapította, hogy ez utóbbiak teljesen más alapon fognak létrejönni. „A mostani háború az erőszak és a pénzügyi függőség révén egyesíti és »olvasztja« koalícióba a népeket. Mi a burzsoázia elleni polgárháborúnkban nem a bankó és nem a bunkó erejével, nem erőszakkal, hanem a dolgozók önkéntes beleegyezése, a ki-

zsákmányolók elleni szolidaritásuk útján fogjuk egyesíteni és egybeolvasztani a népeket.”¹⁴⁹

Lenin előrelátása teljesen igazolódott. A Varsói Szerződés éppen ilyen önkéntes és egyenjogú testvéri szövetség, amelynek feladata nem agresszív tevékenység, hanem az ellene való védekezés, azoknak a bajoknak az elhárítása, amelyeket az imperialista háborúk hoznak az emberiségre.

A szocialista országok védelmi közösségének jellegét és céljait a burzsoá ideológusok, a minden rendű és rangú antikommunisták, az agresszió védelmezői igyekeznek elferdíteni és meghamisítani. Az Egyesült Államokban és az európai NATO országokban több száz könyv, újság- és folyóiratcikk, sok ezer rádió- és tv-adás szórja gonosz rágalmait a Varsói Szerződés Szervezetére, az Egyesített Fegyveres Erőkre és a szövetséges hadseregekre. Jellemző viszont, hogy miközben a burzsoá bértollnokok igyekeznek elferdíteni a Varsói Szerződéshez tartozó országok politikájának céljait és jellegét és eltúlozni hadseregeik erejét, hogy megrémítsék a nyugat-európai és az amerikai nyárspolgárt, igazolják a kapitalista hatalmak fegyverkezési hajszáját, a katonai költségvetések növekedését; ugyanakkor azt bizonygatják, hogy a Varsói Szerződés országai nem önként, hanem „Moszkva nyomására” egyesültek. Ezek a propagandisták a valóságban nem létező „ellentéteket” és „gyengeségeket” keresnek, s ezek alapján a nyugati agresszív tömbök abban az illúzióban ringatják magukat, hogy háborús konfliktus esetén sikert érhetnek el.

Akárhogy is van, még az imperializmus legnekivadultabb ideológusai is kénytelenek elismerni azt, hogy a Varsói Szerződés reális erő, amellyel számolni kell.

A világ népei jól tudják, mit ér a Varsói Szerződés és mit ér az imperialista NATO tömb.

Nem véletlen az, hogy az „atlanti családban” gyakran robban ki nézeteltérések, olyanok, amelyek a kapitalizmus gazdasági és politikai ellentmondásain alapszanak.

Az amerikai parancsolgatás, a nyugatnémet tábornoki kar-nak az a törekvése, hogy kezébe vegye a NATO katonai vezetését, Anglia meggyengülése (amely egyébként megszokta, hogy

más kaparja ki számára a tűzből a gesztenyét), több állam kilépése a NATO katonai szervezetéből, ezek és más tényezők alámossák az agresszív NATO tömb alapjait. Ezzel kapcsolatban a „*Franfurter Allgemeine Zeitung*” című nyugatnémet lap 1974 márciusában ezt írta: „Nincs többé egyenes atlanti út. Az atlanti szakadék egyre mélyül. A NATO a politikai fiasco homályában köszönti fennállásának 25. évfordulóját.”

Az imperialista vezetők, természetesen, még nem merítettek ki minden tartalékot, amelyek ideig-óráig biztosítják agresszív tömbjeik fenntartását. Kétségtelen, hogy a nemzetközi helyzet minden törésvonalát megpróbálják felhasználni a NATO további erősítésére. Ennek ellenére senkivel sem tudják elhitetni azt, hogy a NATO a béke fenntartásának eszköze volt az elmúlt negyed században, hanem éppen ellenkezőleg. A világ népei egyre inkább meggyőződnek róla, hogy az agresszorokat a szocialista államok együttes erőfeszítései tartották féken, és az utóbbi húsz évben az imperializmus agresszív törekvéseinek megfékezésében a Varsói Szerződés egyeztetett politikájának volt döntő szerepe.

„... Ha az emberiség ma közelebb van a tartós békéhez, mint a múltban bármikor — mondta L. I. Brezsnyev 1974 elején a kubai—szovjet barátsági gyűlésen —, ez elsősorban a szocialista országok határozott és következetes erőfeszítéseinek az eredménye... Gazdasági és védelmi erőnkre, a szocialista tervgazdaság előnyeire, a testvéreinkkel és barátainkkal való együttműködésre és békeszerető külpolitikánkban elért sikereinkre támaszkodva magabiztosan nézünk a jövőbe, nyugodtan folytatjuk dolgunkat.”¹⁵⁰ Az SZKP Központi Bizottsága főtitkárának ezen szavai a kommunizmust építő szovjet embereknek, a többi szocialista ország polgárainak, az egész világ dolgozóinak közös álláspontját fejezik ki.

A Varsói Szerződés Szervezetének húszéves fennállása nemcsak az elért eredmények értékelését, hanem azt is lehetővé teszi, hogy szemügyre vegyünk védelmi szervezetünk tevékenységének további elmélyítését és tökéletesítését, a Szerződés kere-

¹⁵⁰ *Брежнев Л. И.: Ленинским курсом. М. 4. М., Политиздат, 1974, стр. 413, 415.*

tében történő politikai és katonai együttműködés mechanizmusának további tökéletesítésére irányuló kérdéseket, a szervezet fejlődésének távlatait. Erre azért van szükség, mert az imperiaalista hatalmak, a nemzetközi feszültség enyhülése ellenére is tovább növelik fegyverzetüket, fenntartják az agresszív katonai tömböket, és nagy csapatkontingenseket, legkorszerűbb támadó eszközöket tartanak harci készenlétben.

A Varsói Szerződés jövőjét a szocialista közösséghez tartozó országok békéjének és biztonságának megőrzése és az imperializmus agresszív törekvései elleni harc feladatai határozzák meg. A Szovjetunió és vele együtt a szocialista közösség valamennyi országa következetesen síkraszáll a vitás és megoldatlan nemzetközi problémák békés rendezése, a fegyverkezési verseny megszüntetése és a fegyveres erők általános létszámcsökkentése érdekében. A Szovjetunió és a Varsói Szerződés többi tagállama a különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élésének olyan állapotáért harcol, amelyben nincs helye a katonai tömböknek és szövetségeknek. Nem a szocialista országok bűne, hogy eddig nem teremtdtek meg ennek feltételei.

Amíg a NATO tömb fennáll, alapítja meg a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete 1974. április 17—18-i értekezletének kommunikéje, a Varsói Szerződés országai szükségesnek tartják, hogy erősítsék védelmi képességüket és szoros együttműködést fejtsenek ki egymás között ebben az irányban.

A Varsói Szerződés Szervezete, amely ma a béke szerfözlött fontos tényezője, továbbra is megbízhatóan szolgálja nemcsak az európai szocialista országokat, hanem az egész haladó emberiséget is.

„A szocialista szolidaritás hatalmas ereje — hangsúlyozta L. I. Brezsnyev a szovjet népnek a Nagy Honvédő Háborúban aratott győzelme tiszteletére rendezett ünnepi gyűlésen — a Varsói Szerződésben és a KGST-ben egyesült államok közösségét a nemzetközi élet egyik leghatalmasabb szervezetévé tette. Politikája a népek békéje és biztonsága védelmének döntő tényezőjévé vált.”¹⁵¹

A VARSÓI SZERZŐDÉS SZERVEZETÉNEK LEGFONTOSABB ESEMÉNYEI

1955

Május 11—14. — megtartották az európai államok varsói értekezletét.

Május 14. — Varsóban aláírta a Barátsági, Együttműködési és Kölcsönös Segítségnyújtási szerződést — a Varsói Szerződést — az Albán Népköztársaság¹⁵², a Bolgár Népköztársaság, a Magyar Népköztársaság, a Német Demokratikus Köztársaság, a Lengyel Népköztársaság, a Román Népköztársaság¹⁵³, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége és a Csehszlovák Köztársaság¹⁵⁴.

Május 15.¹⁵⁵ — az európai államok varsói értekezletén résztvevő szocialista országok elhatározták a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erőinek (EFE) megalakítását. Ennek főparancsnokává I. Sz. Konyevet, a Szovjetunió marsallját nevezték ki. A főparancsnok mellett megalakult az Egyesített Fegyveres Erők Törzse, amely a szerződésben részt vevő államok vezérkariainak képviselőiből áll. A törzs székhelye — Moszkva. Törzsfőnökké A. I. Antonov hadseregtábornokot nevezték ki.

Június 4. — a Varsói Szerződés — miután a ratifikációs okmányokat átadták a lengyel kormánynak — hatályba lépett.

152 Albánia 1962 óta nem vesz részt a Varsói Szerződés Szervezetének munkájában.

153 1965. augusztus 21. óta — Román Szocialista Köztársaság.

154 1960. július 11. óta — Csehszlovák Szocialista Köztársaság.

155 A szovjet sajtóban való közzététel időpontja.

Január 27—28. — a Politikai Tanácskozó Testület prágai ülése. Az ülés megtárgyalta és jóváhagyta az Egyesített Parancsnokságra vonatkozó intézkedést és az Egyesített Fegyveres Erők tevékenységével kapcsolatos szervezési kérdéseket. Elfogadta az NDK küldöttségének azt a javaslatát, hogy az NDK Nemzeti Néphadseregének megalakulása után annak fegyveres kontingensei az Egyesített Fegyveres Erők tagjai legyenek. A Politikai Tanácskozó Testület megtárgyalta a nemzetközi helyzetet. Megállapításait és javaslatait a Varsói Szerződés tagállamainak képviselői által aláírt nyilatkozat tartalmazza. Az ülés megtárgyalta még a Politikai Tanácskozó Testület munkájával kapcsolatos szervezési kérdéseket, az ülésszakok időrendjét és a képviseleti rendet. Az ülés elhatározza, hogy a Politikai Tanácskozó Testület mellett két szervet létesít, amelyek Moszkvában székelnek. Ezek: egy állandó bizottság, amelynek az a feladata, hogy külpolitikai kérdésekben javaslatokat dolgozzon ki; az egyesített titkárság, amelyben a Varsói Szerződés valamennyi tagállama képviselettel rendelkezik.

1958

Május 24. — a Politikai Tanácskozó Testület moszkvai értekezlete. Az értekező résztvevői véleménycserét folytattak a nemzetközi kérdésekről és nyilatkozatot fogadtak el. A Politikai Tanácskozó Testület elhatározta, hogy javasolja az Észak-atlanti Szövetség (NATO) országainak, kössenek egymással meg nem támadási szerződést a Varsói Szerződés és a NATO tagállamai.

A Politikai Tanácskozó Testület meghallgatta a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erői főparancsnokának a Varsói Szerződéshez tartozó országok fegyveres erői létszámcsökkentéséről és a szovjet csapatoknak a Román Népköztársaság területéről való kivonásáról szóló jelentését. A Varsói Szerződés tagállamai a korábbi jelentős létszámcsökkentés (300 000 fő) kiegészítéseként elhatározták, hogy 1958-ban további 119 000 fővel csökkentik fegyveres erőik létszámát.

Július 18—augusztus 8. — a bolgár néphadsereg szárazföldi csapatainak, légierejének és haditengerészeti erőinek és a szovjet hadsereg légierejének közös hadgyakorlatai.

1959

Április 27—28. — a Varsói Szerződés országai külügyminisztereinek és a Kínai Népköztársaság külügyminiszterének varsói értekezlete, amelyen a megjelentek kicserélték véleményüket a keleti és nyugati államok küszöbönálló genfi értekezletével kapcsolatban a Németországot érintő kérdésekben, beleértve a német békeszerződést és a berlini kérdést is.

1960

Február 4. — a Politikai Tanácskozó Testület moszkvai értekezlete. Az értekezlet megtárgyalta a nemzetközi helyzet legfontosabb problémáit, így az általános és teljes leszerelést és a Németországgal kötendő békeszerződést. Az értekezlet nyilatkozatot fogadott el, amely intézkedéseket javasolt a legfontosabb vitás nemzetközi problémák szabályozására, a tartós béke megteremtése céljából. A kiadott kommuniké megállapította, hogy az értekezlet résztvevői egyeztették a nemzetközi helyzet látható enyhülésének tartósítására és fejlesztésére irányuló további tevékenységüket.

A szovjet küldöttség bejelenti a Szovjetuniónak azt az elhatározását, hogy egyoldalúan 1 millió 200 ezer fővel csökkenti fegyveres erőinek létszámát.

Július 25.¹⁵⁶ — a Varsói Szerződés államai Egyesített Fegyveres Erőinek főparancsnokává A. A. Grecskót, a Szovjetunió marsallját nevezték ki.

156 A szovjet sajtóban való közzététel időpontja.

Március 28—29. — A Politikai Tanácskozó Testület moszkvai ülése. Az ülés résztvevői széles körű eszmecserét folytattak a nemzetközi helyzet eseményeinek fejlődéséről. Megtárgyalták, hogy a Varsói Szerződés országai milyen további intézkedéseket tesznek az európai és a világbéke biztosítása érdekében. Felhívták a figyelmet a NATO országokban folytatandó fegyverkezési versenyre és az agresszív nyugatnémet hadsereg fejlesztésének veszélyére. Egyeztették a Varsói Szerződés tagállamai védelmi képességének fokozását és a világbéke megszilárdítását szolgáló intézkedéseket. Az ülés résztvevői hangsúlyozzák, hogy a béke biztosítása végett rendkívül nagy szükség van a békeszerződés megkötésére a két német állammal, Nyugat-Berlint demilitarizált szabad várossá kell nyilvánítani.

Augusztus 3—5. — a Varsói Szerződésben egyesült országok kommunista és munkáspártjai Központi Bizottságainak első titkárai Moszkvában értekezletet tartottak a német békeszerződés előkészítésével kapcsolatban.

Augusztus 13. — a Varsói Szerződés országainak kormánynyilatkozata, megállapítja, hogy a NATO országok Nyugat-Berlint továbbra is a Német Demokratikus Köztársaság és a szocialista közösség többi állama elleni fokozott felforgató tevékenység céljára használják fel. A Varsói Szerződésben egyesült államok kormányai azt javasolták az NDK népi kamarájának és kormányának, hogy erősítse meg az őrséget és az ellenőrzést Nyugat-Berlin határán.

Szeptember 8—9. — a Varsói Szerződéshez tartozó országok honvédelmi minisztereinek varsói értekezlete a vezérkari főnökök részvételével. Az értekezlet megállapította a NATO államok háborús készülődésének erős fokozódását. Konkrét kérdéseket tárgyalt az Egyesített Fegyveres Erők harckészültségének fokozásával kapcsolatban.

Október — a Varsói Szerződés országai Egyesített Fegyveres Erőinek állományába beosztott törzsek és csapatok az NDK, a Lengyel Népköztársaság, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság területén és a Szovjetunió nyugati területein „Vihar” fedőnév

alatt hadgyakorlatot tartottak. E gyakorlatokon szárazföldi és légideszantcsapatok, a légierő és haditengerészeti erők vettek részt.

1962

Január 30—február 1. — a Varsói Szerződés országai honvédelmi minisztereinek prágai értekezlete. Az értekezlet az Egyesített Fegyveres Erők erősítésével kapcsolatos kérdésekkel foglalkozott.

Június 7. — a Politikai Tanácskozó Testület moszkvai ülése, amely meghallgatta A. A. Gromikónak, a Szovjetunió külügyminiszterének tájékoztatóját a Szovjetunió és az Egyesült Államok között a német kérdés békés rendezéséről szóló tárgyalásokról. Az értekezlet résztvevői jóváhagyják a Szovjetuniónak a tárgyalásokon elfoglalt álláspontját.

Október 1—9. — a Lengyel Népköztársaság területén és a Német Demokratikus Köztársaság északi részén hadgyakorlatot tartottak, ezen az NDK Nemzeti Néphadserege, a lengyel néphadsereg és a szovjet hadsereg alakulatai vettek részt.

Október 19. — a Román Szocialista Köztársaság területén csapatgyakorlatokat tartottak, melyen a Bolgár Népköztársaság a Román Szocialista Köztársaság és a Szovjetunió hadseregeinek különböző fegyvernemeihez tartozó alegységei vettek részt.

Október 23. — a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erőinek főparancsnoka az Egyesült Államok kormányának provokációs tevékenységével kapcsolatban utasítást ad a Egyesített Fegyveres Erők állományába tartozó csapatok és flották harci készenlétének fokozására.

Október 30.¹⁵⁷ — az Egyesített Fegyveres Erők törzsfőnökévé P. I. Batov hadseregtábornokot nevezték ki.

November 21. — visszavonták az Egyesített Fegyveres Erők állományába tartozó csapatok és flották harci készenlétének (harckészültségnek) fokozására vonatkozóan október 23-án kiadott utasítást, mivel a Karib-tenger körzetében és Európában csökkent a feszültség.

157 A szovjet sajtóban való közzététel időpontja.

Február 20. — a Szovjetunió, a Varsói Szerződés országai teljes egyetértésével a 18 állam képviselőiből álló (genfi) leszerelési bizottság elé javaslatot terjeszt arra vonatkozóan, hogy tilták meg az atomfegyverek célbajuttatását szolgáló eszközök elhelyezését idegen államok területén, és a Varsói Szerződés államai, valamint a NATO államok kössenek egymással meg nem támadási szerződést.

Február 28. — a Varsói Szerződés országainak honvédelmi miniszterei Varsóban tanácskoznak. Az értekezlet a fegyveres erők helyzetének időszerű kérdéseivel és az 1963. évi harckiképzés egyeztetésére vonatkozó intézkedések terveivel foglalkozott.

Július 25. — Moszkvában a Varsói Szerződéshez tartozó országok kommunista és munkáspártjai központi bizottságainak első titkárai és kormányfői értekezletükön jóváhagyták a Szovjetunió kormányának az Egyesült Államok és Anglia kormányával folytatott tárgyalásait, a tárgyalások eredményeként szerződés jött létre, amely megtiltotta a világűrben, a légkörben és a víz alatt végrehajtott atomrobbantásokat.

Július 26. — a Politikai Tanácskozó Testület moszkvai értekezlete. Az értekezlet a Varsói Szerződés tagállamainak fegyveres erői helyzetével kapcsolatos kérdéseket tárgyalta.

Szeptember 9—14. — az NDK területén megtartották a „Quartett” fedőnevű gyakorlatot, ezen az NDK Nemzeti Néphadserege, a lengyel néphadsereg, a szovjet hadsereg és a csehszlovák néphadsereg csapatai vettek részt.

1964

Július 7—15. — a Csehszlovák Szocialista Köztársaság területén a szovjet hadsereg és a csehszlovák néphadsereg részvételével közös parancsnoki-törzs gyakorlatokat tartottak.

Szeptember 15—20. — a Bolgár Népköztársaság területén a bolgár néphadsereg, a Román Szocialista Köztársaság néphadsere-

rege és a szovjet hadsereg magasabbegységei és csapatai közös csapatgyakorlatot tartottak.

1965

Január 19—20. — a Politikai Tanácskozó Testület varsói értekezlete megvitatta az egyes NATO államok azon terveit, mely szerint sokoldalú (multi-laterális) nukleáris erőket állítanak fel a NATO keretében és így az NSZK is hozzájuthat az atomfegyverhez.

A Varsói Szerződésben egyesült országok teljes határozottsággal léptek fel az ellen, hogy a Német Szövetségi Köztársaság bármilyen formában — közvetlenül vagy közvetve, államcsoportok útján — atomfegyverhez jusson. A Politikai Tanácskozó Testület a Lengyel Népköztársaság kezdeményezését támogatva azt javasolta, hogy hívják össze az európai államok értekezletét azoknak az intézkedéseknek megtárgyalására, amelyek az európai kollektív biztonság megteremtésére hivatottak. Az értekezlet több más olyan javaslatot is elfogadott, amelyek célja a feszültség enyhítése és a béke biztosítása.

Április 5—11. — az NDK területén közös gyakorlatokat tartottak az NDK Nemzeti Néphadsereg és az NDK-ban ideiglenesen állomásozó szovjet Északi Hadseregcsoport csapatai.

Május 10—18. — a Varsói Szerződéshez tartozó országok hadseregei legfelsőbb vezetőinek összevont foglalkozása a kárpát-aljai katonai körzetben a honvédelmi miniszterek, a vezérkari főnökök, a politikai főcsoportfőnökök és a fegyveres erők más vezetői részvételével. A foglalkozás keretében harcászati gyakorlatot tartottak, itt bemutatták az új harci technikát és fegyvereket.

Október 16—22. — az NDK területén közös gyakorlatot tartottak az NDK Nemzeti Néphadserege, a lengyel néphadsereg, a szovjet hadsereg és a csehszlovák néphadsereg csapatai „Októberi vihar” fedőnév alatt (Október-Sturm).

November 24.¹⁵⁸ — az Egyesített Fegyveres Erők törzsfőnökévé M. I. Kazakov hadseregtábornokot nevezik ki.

158 A szovjet sajtóban való közzététel időpontja.

November 24—25. — a Varsói Szerződéshez tartozó országok katonai vezetői Varsóban értekezletet tartottak, amelyen a honvédelmi miniszterhelyettesek, fegyvernemi főnökök és más katonai szakértők vettek részt, és megtárgyalták az Egyesített Fegyveres Erők állományába tartozó csapatok harckiképzésével és harckészültségével kapcsolatos kérdéseket.

1966

Június 17. — a Varsói Szerződés tagállamainak külügyminiszterei Moszkvában tanácskozást tartottak, megtárgyalták az európai biztonság problémáit és a Politikai Tanácskozó Testület küszöbönálló július eleji értekezletével kapcsolatos kérdéseket.

Július 4—6. — a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete Bukarestben ülésezett. Ezen széles körű véleménycsere alakult ki az európai béke és biztonság kérdéseiről, megtárgyalták az Egyesült Államok vietnami agressziója nyomán kialakult helyzetet. A tanácskozásról „Közleményt” adtak ki és „Nyilatkozatot” az Egyesült Államok vietnami agressziójáról, valamint az európai béke és biztonság megszilárdításáról.

Július 20—27. — az NDK, a Lengyel Népköztársaság és a Szovjetunió haditengerészeti erőinek és légierijének közös gyakorlatai a Balti-tengeren a baltikumi szövetséges fegyveres erők harckészültségének ellenőrzésére és kiképzésének tökéletesítésére.

Szeptember 20—25. — a Csehszlovák Szocialista Köztársaság területén „Vltava” fedőnév alatt közös hadgyakorlatot tartottak, amelyen a magyar néphadsereg, az NDK Nemzeti Néphadserege, a szovjet hadsereg és a csehszlovák néphadsereg csapatai vettek részt.

Október 6—11. — a Varsói Szerződés országai hadseregeinek hadbiztosi értekezlete Prágában.

November 14—17. — a Varsói Szerződés tagállamai fegyveres erőinek képviselői Budapesten értekezletet tartottak, amelyen megtárgyalták az Egyesített Fegyveres Erők állományába

tartozó csapatok hadműveleti tevékenységével, harckiképzésével és harckészültségével kapcsolatos kérdéseket.

1967

Február 8—10. — a Varsói Szerződés tagállamainak külügyminiszterei Varsóban tanácskozást tartottak a nemzetközi feszültség enyhítéséről és az európai béke és biztonság megszilárdításáról, miután 1966 júliusában Bukarestben elfogadták az európai béke és biztonság megszilárdításáról szóló nyilatkozatot.

Május 27—június 5. — a Lengyel Népköztársaság és az NDK területén közös, több fokozatú törzs- és parancsnoki gyakorlatot tartottak az NDK Nemzeti Néphadserege, a lengyel néphadsereg és a szovjet hadsereg részvételével.

Június 14—19. — törzsvezetési gyakorlat Csehszlovákia és Magyarország területén, szovjet, magyar és csehszlovák törzsek részvételével, „Manőver” fedőnév alatt.

Július 8.¹⁵⁹ — az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnokává I. I. Jakubovszkijt, a Szovjetunió marsallját nevezték ki.

Augusztus 20—27. — szárazföldi és haditengerészeti gyakorlat „Rhodope” fedőnév alatt a Bolgár Népköztársaság területén és a Fekete-tengeren, szovjet, román és bolgár alakulatok és hajóegységek részvételével.

November 13—17. — a Varsói Szerződéshez tartozó államok hadseregei vezető állományának drezdai tanácskozása, amelyen megvitatták az Egyesített Fegyveres Erők állományába tartozó csapatok harckésztsége fokozásával, hadműveleti és harckiképzésük színvonalának emelésével összefüggő kérdéseket és meghatározták az 1968. év feladatait.

159 A szovjet sajtóban való közzététel időpontja.

Március 6—7. — a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete Szófiában értekezletet tartott. A tanácskozásról „Közlemény” jelent meg, a résztvevők nyilatkoztak az Egyesült Államok vietnami agressziójáról, és állást foglaltak az atomsorompó egyezmény tervezetéről.

Június 20—30. — törzsvezetési gyakorlat az NDK, a Lengyel Népköztársaság, a Szovjetunió és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság területén „Sumava” fedőnév alatt, ezen a magyar néphadsereg, az NDK Nemzeti Néphadserege, a lengyel néphadsereg, a szovjet hadsereg és a csehszlovák néphadsereg törzsei, híradó, jelző és biztosító csapatai vettek részt.

Július — a „Nyeman” hadgyakorlat a NDK Nemzeti Néphadserege, a lengyel néphadsereg és a szovjet hadsereg csapatai, valamint hadtáp intézményei részvételével.

Július 5—19. — az NDK, a Lengyel Népköztársaság és a Szovjetunió hadiflottája „Észak” fedőnév alatt közös törzsvezetési gyakorlatot tartott az Atlanti-óceán északi részén, a Norvég-, Barents- és a Balti-tengeren.

Augusztus 5.¹⁶⁰ — az Egyesített Fegyveres Erők törzsfőnökévé Sz. M. Styemenko hadseregtábornokot nevezték ki.

Augusztus 11—20. — az NDK és a Lengyel Népköztársaság területén, valamint Ukrajna nyugati területein, a híradó csapatok gyakorlatot tartottak, az NDK Nemzeti Néphadserege, a lengyel néphadsereg, a szovjet hadsereg hadművelési és csapat-törzsei részvételével.

Szeptember 19—28. — I. I. Jakubovszkij marsall, az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnoka látogatást tett a Lengyel Népköztársaságban és más államokban, hogy megtárgyalja a Varsói Szerződés tagállamai védelmi képességének erősítését érintő kérdéseket.

Október 29—30. — a Varsói Szerződés tagállamai külügyminisztereinek moszkvai tanácskozása, amely a Varsói Szerződés Szervezetének erősítésével kapcsolatos kérdéseket tárgyal.

November 26—29. — a Varsói Szerződéshez tartozó országok

160 A szovjet sajtóban való közzététel időpontja.

hadseregei vezetőinek bukaresti tanácskozása, amely a csapatok harckiképzésével és a szövetséges országok védelmi képessége további fokozásával összefüggő kérdéseket tárgyal.

1969

Február 13. — a Varsói Szerződés tagállamai fegyveres erőinek képviselői az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnokának vezetésével az NDK területén találkoztak.

Március 1—7. — az NDK Nemzeti Néphadserege és az NDK-ban ideiglenesen tartózkodó szovjet Északi Hadseregcsoport csapatai közös gyakorlatot tartottak az NDK területén.

Március 17. — Budapesten ülést tartott a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete. Az ülés jóváhagyta a Honvédelmi Miniszterek Bizottságára vonatkozó intézkedést, az Egyesített Fegyveres Erőkre és az Egyesített Parancsnokságra vonatkozó új intézkedést és egyéb okmányokat. Ezek célja, hogy tovább tökéletesítsék a Varsói Szerződés védelmi szervezetének felépítését és vezetési szerveit. A tanácskozásról „Közleményt” adtak ki és felhívással fordultak Európa országaihoz az összeurópai értekezlet összehívására, amely megtárgyalná az európai biztonsági és együttműködés kérdéseit.

Március 25—április 1. — hadgyakorlat Bulgária területén szovjet, bolgár és román szárazföldi, légvédelmi és haditengerészeti erők részvételével.

Március 30—április 4. — hadgyakorlat „Tavaszi-69” fedőnév alatt a Szovjetunió, Lengyelország és az NDK területén, amelyen szovjet, csehszlovák, lengyel és NDK-beli alakulatok és törzsek vettek részt.

Április 14—16. — hadgyakorlat a Magyar Népköztársaság, a Lengyel Népköztársaság, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság területén és a Szovjetunió nyugati körzeteiben, amelyen repülő, légvédelmi és rádiótechnikai, továbbá híradócsapatok és egyéb szakszolgálatok vettek részt.

Május 12—16. — a vezérkari főnökök varsói tanácskozása, amelyen megvitatták a baráti országok hadseregei harckészültségének további tökéletesítésével kapcsolatos kérdéseket.

Május 14—19. — hadgyakorlat a Szovjetunió területén a bolgár néphadsereg, a magyar néphadsereg, a Román Szocialista Köztársaság Fegyveres Erői és a szovjet hadsereg szárazföldi csapatainak részvételével.

Június 2—7. — hadgyakorlat a Magyar Népköztársaság területén a magyar néphadsereg és a szovjet hadsereg Déli Hadseregcsoportja törzseinek és csapatainak részvételével.

Július 4—11. — törzsek és hadtápszervek gyakorlata Lengyelország területén az NDK Nemzeti Néphadsereg, a lengyel néphadsereg és a szovjet hadsereg részvételével.

Július 23—augusztus 2. — a légierők közös gyakorlata az NDK, a Lengyel Népköztársaság, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság és a Szovjetunió részvételével.

Augusztus 10—15. — törzsvezetési gyakorlat a Csehszlovák Szocialista Köztársaság területén a központi szovjet hadsereg-csoport és a csehszlovák néphadsereg parancsnokainak és törzseinek részvételével.

Szeptember 21—28. — az „Odera—Neisse” közös hadgyakorlat a Lengyel Népköztársaság területén. A gyakorlaton az NDK Nemzeti Néphadserege, a lengyel néphadsereg, a szovjet hadsereg és a csehszlovák néphadsereg csapatai és flottái vettek részt.

Október 10—16. — az NDK Nemzeti Néphadserege, a lengyel néphadsereg, a szovjet hadsereg és a csehszlovák néphadsereg törzsvezetési gyakorlata az NDK, a Lengyel Népköztársaság és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság területén, valamint a Szovjetunió nyugati területein.

Október 30—31. — a Varsói Szerződés országai külügyminisztereinek prágai tanácskozása, amelyen „Nyilatkozatot” fogadtak el az európai biztonsági értekezlet előkészítéséről.

Október 30—november 3. — a Varsói Szerződés államai katonai vezetőinek prágai tanácskozása, amelyen értékelték az Egyesített Fegyveres Erők harckészültségét, 1969. évi hadműveleti és harci kiképzését, és megvitatták az 1970. év feladatait.

December 9—11. — az Egyesített Fegyveres Erők Katonai Tanácsának első ülése Moszkvában, amelyen a csapatok és törzsek kiképzésének tökéletesítését és az Egyesített Fegyveres Erők vezető szerveinek erősítését tárgyalták meg.

December 22—23. — Moszkvában megtartotta első ülését a Honvédelmi Miniszterek Bizottsága. Az ülés a Varsói Szerződés tagállamai védelmi képességének növelésével összefüggő kérdéseket tárgyalta meg.

1970

Január 26—27. — a Varsói Szerződés országai külügyminiszter-helyetteseinek szófiai találkozása, amelyen az európai biztonsági értekezlet előkészítésével összefüggő kérdéseket tárgyalták meg.

Március 11—14. — hadgyakorlat Belorusszia területén „Dvina” fedőnév alatt a szovjet hadsereg valamennyi fegyvernemének részvételével. A gyakorlaton jelen voltak az Egyesített Fegyveres Erők törzsének képviselői és a Varsói Szerződés országainak katonai attaséi.

Április 27—28. — az Egyesített Fegyveres Erők Katonai Tanácsának budapesti ülése, megtárgyalta a csapat- és törzsképzés helyzetének és további tökéletesítésének kérdéseit, továbbá azokat az intézkedéseket, amelyekkel fokozni lehet a Varsói Szerződés tagállamai hadseregeinek védelmi képességét az európai biztonság és béke szavatolása érdekében.

Május 21—22. — a Honvédelmi Miniszterek Bizottsága szófiai tanácskozása, a szövetséges hadseregek csapatai és flottái harc-készültségének napirenden levő kérdéseit tárgyalta.

Június 21—22. — a Varsói Szerződés országai külügyminisztereinek budapesti tanácskozása, az európai helyzet fejlődésének egyes időszerű kérdéseit tárgyalta és jóváhagyta az össze-európai értekezlet összehívásával kapcsolatos memorandumot.

Július 1—9. — törzsvezetési gyakorlat a Magyar Népköztársaság területén a magyar néphadseregnek és a szovjet hadsereg Déli Hadseregcsoportjának részvételével.

Július 13—17. — légvédelmi gyakorlat az összes szövetséges országok területén, bolgár, magyar, NDK-beli, lengyel, szovjet és csehszlovák légvédelmi magasabbegységek és csapatok részvételével.

Augusztus 17—19. — a csehszlovák néphadsereg és a szovjet

hadsereg Központi Hadseregcsoportjának közös hadgyakorlata a Csehszlovák Szocialista Köztársaság területén.

Augusztus 20. — a Politikai Tanácskozó Testület moszkvai tanácskozása megvitatta az időszerű nemzetközi problémákat. A figyelem középpontjában az európai helyzet állt.

Augusztus 31—szeptember 2. — a Varsói Szerződés hadseregei politikai főcsoportfőnökségeinek drezdai tanácskozása, a szövetséges hadseregekben folyó pártpolitikai munka időszerű kérdéseit tárgyalta.

Október 12—18. — az Egyesített Fegyveres Erők hadgyakorlata a NDK területén „Fegyverbarátság” („Waffenbruderschaft”) fedőnév alatt a Varsói Szerződés valamennyi tagállama törzseinek, szárazföldi csapatainak, légierőinek és flottáinak a részvételével.

Október 27—30. — a Katonai Tanács és a szövetséges hadseregek vezetői együttes várnai tanácskozása. A jelenlevők értékelték az Egyesített Fegyveres Erők harckészültségének, hadműveleti- és harckiképzésének 1970. évi állapotát és megvitaták az 1971. év feladatait.

November 17—20. — a szövetséges hadseregek hadtápjá vezető munkatársainak prágai hadtudományi konferenciája.

December 2. — a Politikai Tanácskozó Testület berlini tanácskozása, a európai biztonság megszilárdításával és a békés együttműködés fejlődésével, az indokínai helyzet kiéleződésével, a közel-keleti helyzettel és a gyarmatosítóknak a Guineai Köztársaság elleni agressziójával foglalkozott. Valamennyi kérdésben nyilatkozatot fogadtak el.

1971

Február 18—19. — a külügyminiszterek bukaresti tanácskozása, amely megtárgyalta az összeurópai értekezlet összehívásának előkészítését.

Március 2—3. — a Honvédelmi Miniszterek Bizottságának budapesti ülése, amely a szövetséges hadseregek infrastruktúrájának tökéletesítésével foglalkozott. A résztvevők szükségesnek

látták a hírközlő rendszerek és a vezetési eszközök további fejlesztését.

Március 15—19. — a szövetséges hadseregek vezérkari főnökeinek budapesti tanácskozása megtárgyalta az Egyesített Fegyveres Erők harckészültségének további fokozásával kapcsolatos kérdéseket.

Május 12—15. — Az Egyesített Fegyveres Erők Katonai Tanácsának és a szövetséges hadseregek vezetőinek berlini tanácskozása, a hadművelati és harckiképzés állapotának időszerű kérdéseiről és az Egyesített Fegyveres Erők harckészültségének további fokozásával kapcsolatos egyes kérdésekről tárgyalt.

Május 19—21. — a szárazföldi erők légvédelmi csapatainak hadgyakorlata a Szovjetunió területén. Jelen voltak a Varsói Szerződés tagállamainak vezérkari főnökei és más vezető személyiségek.

Június 24—július 2. — hadgyakorlat az NDK és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság területén a szövetséges hadseregek szárazföldi csapatai, légierői és légvédelmi csapatai hadművelati törzsének részvételével. A gyakorlaton részt vettek az Egyesített Fegyveres Erők Törzse és az NDK Nemzeti Néphadserege, a szovjet hadsereg és a csehszlovák néphadsereg hadművelati törzsei.

Július 5—12. — hadgyakorlat a Csehszlovák Szocialista Köztársaság és a Lengyel Népköztársaság területén a lengyel néphadsereg, a szovjet hadsereg és a csehszlovák néphadsereg légi-erőinek és csapatainak részvételével.

Július 12—21. — törzs- és hadtápgyakorlat az NDK és a Lengyel Népköztársaság területén „Visztula — Elba—71” fedőnév alatt, az Egyesített Fegyveres Erők Törzsének, továbbá az NDK Nemzeti Néphadserege, a lengyel néphadsereg és a szovjet hadsereg törzsének és hadtápszerveinek részvételével.

Augusztus 2—5. — hadgyakorlat a Magyar Népköztársaság és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság területén „Opál—71” fedőnév alatt, magyar, szovjet és csehszlovák törzsek, csapatok és alegységek részvételével.

Szeptember 14—19. — hadgyakorlat az NDK területén az NDK Nemzeti Néphadserege, a lengyel néphadsereg és a szovjet hadsereg törzsének és magasabbegységeinek részvételével.

Október 26—29. — az Egyesített Fegyveres Erők Katonai Tanácsának és a szövetséges államok katonai vezetőinek tanácskozása a Lengyel Népköztársaságban. A Tanács értékelte az Egyesített Fegyveres Erők 1971. évi hadműveleti és harckiképzésének eredményeit, egyeztetette a 1972. évre szóló közös intézkedéseket és egyéb kérdéseket tárgyalt az Egyesített Fegyveres Erők állományába vezényelt csapatok és flották harckészültségének további tökéletesítésével kapcsolatban.

November 30—december 1. — a Varsói Szerződés országai külügyminisztereinek varsói tanácskozása, megtárgyalta az összeurópai biztonsági és együttműködési értekezlet összehívásának előkészítését.

1972

Január 25—26. — a Politikai Tanácskozó Testület prágai tanácskozása, megtárgyalta az európai béke, biztonság és együttműködés időszerű problémáit és az összeurópai értekezlet előkészítésének kérdéseit. A tanácskozásról közleményt adtak ki és nyilatkozatot az európai békéről, biztonságról és együttműködésről, valamint az Egyesült Államok indokínai agressziójáról.

Február 9—10. — a Varsói Szerződés tagállamai Honvédelmi Minisztereinek Bizottsága Berlinben tanácskozott. A jelenlevők megtárgyalták az európai katonapolitikai helyzetet, a közlekedési útvonalak és a szállítóeszközök további tökéletesítésének problémáit és az Egyesített Fegyveres Erők tevékenységének egyéb problémáit.

Február 25—március 4. — hadgyakorlat a Lengyel Népköztársaság területén a Varsói Szerződés tagállamai szárazföldi csapatai, légvédelmi csapatai, légierejének hadműveleti törzsei, valamint a flottatörzsek részvételével. A gyakorlaton részt vett az Egyesített Fegyveres Erők Törzse, az NDK Nemzeti Néphadserege, a lengyel néphadsereg és a szovjet hadsereg hadműveleti törzsei.

Március 21—28. — törzsvezetési gyakorlat a Bolgár Népköztársaság területén a bolgár néphadsereg, a román néphadsereg és a szovjet hadsereg törzsei részvételével.

Április 8—11. — harcászati gyakorlat Lengyelország észak-

nyugati körzeteiben a lengyel néphadsereg és a szovjet hadsereg gépesített lövészegeinek, harckocsizóinak, tüzérségeinek és rakétacsapataiknak részvételével.

Április 11—12. — a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erőinek Katonai Tanácsa Bukarestben tanácskozott. A tanácskozáson a Varsói Szerződés tagállamainak hadseregei közti együttműködés kérdéseit tárgyalták.

Április 18—23. — a Varsói Szerződés tagállamai hadiflottáinak hadgyakorlata a Fekete-tengeren, az Egyesített Fegyveres Erők Törzse, valamint a Bolgár Népköztársaság, a Román Szocialista Köztársaság, valamint a Szovjetunió Fekete-tengeri Flottája törzsei és flottaegységei részvételével.

Szeptember 4—16. — közös hadgyakorlat „Pajzs—72” fedőnév alatt Csehszlovákia területén szovjet, lengyel, magyar, csehszlovák és NDK-beli alakulatok részvételével.

Október 17—20. — a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erőinek Katonai Tanácsa Minszkben ülésezett. Az ülésen a testvéri hadseregek vezetői is részt vettek. Értékelték az 1972. év hadművelati és harckiképzési eredményeit és megvitatták az 1973. évi feladatokat.

1973

Február 6—8. — a Honvédelmi Miniszterek Bizottságának varsói tanácskozása a Varsói Szerződés Szervezete katonai szerveinek tevékenységével foglalkozott.

Február 12—21. — a Varsói Szerződéshez tartozó hadseregek törzsei térképen végrehajtott törzskari gyakorlatot tartottak Romániában. Ezen részt vettek az Egyesített Fegyveres Erők Törzse, valamint a szárazföldi csapatok, a légvédelmi csapatok, a légierő hadművelati törzsei, továbbá a bolgár, román és szovjet flottatörzsek.

Április 24. — a Varsói Szerződés tagállamainak külügyminiszter-helyettesei Moszkvában aláírták az Egyesített Fegyveres Erők Törzsének és más vezető szerveinek jogállásáról, kiváltságairól és mentességéről szóló konvenciót.

Május 16—17. — az Egyesített Fegyveres Erők Katonai Ta-

nácsának szófiai ülése, az Egyesített Fegyveres Erők tevékenységének kérdéseit tárgyalta.

Június 26—július 5. — az NDK Nemzeti Néphadserege, a lengyel néphadsereg és a szovjet hadseregnek hadműveleti törzsvezetési és hadtápgyakorlata az NDK és a Lengyel Népköztársaság területén.

Szeptember 19—24. — a magyar néphadsereg és a szovjet Déli Hadseregcsoport csapatainak harcászati gyakorlata a Magyar Népköztársaság területén.

Október 18—19. — értekezlet Drezdában a Varsói Szerződéshez tartozó hadseregek politikai szervei vezetőinek részvételével. Megvitatták az ideológiai munka és a testvérországok fegyveres erői harcképessége fokozásának kérdéseit, és az imperiaлизм ideológiai diverziója elleni harc időszerű problémáit.

Október 30—november 1. — Prágában ülést tartott a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erőinek Katonai Tanácsa a szövetséges hadseregek vezetőinek részvételével. Az ülés értékelte az Egyesített Fegyveres Erők 1973. évi hadműveleti és harckiképzésének eredményeit s meghatározta az 1974. évi feladatokat.

1974

Február 6—7. — Bukarestben tanácskozott a Varsói Szerződés tagállamai Honvédelmi Minisztereinek Bizottsága a Varsói Szerződés Szervezete katonai szerveinek folyó tevékenységéről.

Február 17—22. — Románia területén a szovjet és a román hadsereg hadműveleti törzsei térképen végrehajtott törzsvezetési gyakorlatot tartottak.

Március 26—28. — Budapesten ülésezett a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erőinek Katonai Tanácsa. Az ülés az Egyesített Fegyveres Erők folyó tevékenységének kérdéseit tárgyalta.

Április 17—18. — a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testülete Varsóban ülésezett. A tanácskozásról közleményt és nyilatkozatot adtak ki. A nyilatkozatok A Közel-keleti tartós és igazságos békéért, a tartós vietnami békéért, a vietnami nép igazságos nemzeti érdekeinek biztosításaért; Vessenek véget az

önkénynek és a demokraták üldözésének Chilében — címmel jelentek meg.

Május 14—24. — hadműveleti törzsvezetési gyakorlat Magyarország és Csehszlovákia területén. A gyakorlaton a magyar néphadsereg, a szovjet hadsereg és a csehszlovák néphadsereg törzsei és csapatai vettek részt.

Június 4—14. — Bulgária és Románia területén hadműveleti törzsvezetési hadtápgyakorlatot tartottak a bolgár néphadsereg, a román néphadsereg és a szovjet hadsereg hadtápvezető szervei.

Június 17—24. — törzsvezetési gyakorlat „Nyár—74” fedőnév alatt Lengyelország nyugati körzeteiben. A gyakorlaton a lengyel néphadsereg és a szovjet Északi Hadseregcsoport különböző fegyvernemeinek törzsei vettek részt.

Szeptember 4—13. — a Német Demokratikus Köztársaság, a Lengyel Népköztársaság és a Szovjetunió flottái közös törzsvezetési gyakorlatot tartottak a Balti-tengeren.

November 19—21. — az Egyesített Fegyveres Erők Katonai Tanácsának berlini ülése, amelyen a szövetséges hadseregek vezetői is részt vettek. Az ülésen értékelték a csapatok, flották és a törzsek kiképzési eredményeit és meghatározták az 1975. év feladatait.

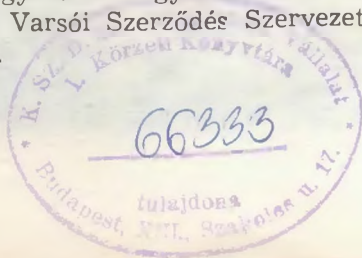
1975

Január 7—8. — a Honvédelmi Miniszterek Bizottságának soron következő ülése Moszkvában. Az ülés az Egyesített Fegyveres Erők vezető szervei folyó tevékenységének kérdéseit tárgyalta.

Április 22—24. — az Egyesített Fegyveres Erők hadtudományi konferenciája Moszkvában, a Varsói Szerződés Szervezetének 20 éves fennállása alkalmából.

Május 14. — a Varsói Szerződés Szervezete fennállásának 20. évfordulója, amelyet a szocialista közösség valamennyi országában megünnepeltek.

Május 19—21. — az Egyesített Fegyveres Erők Katonai Tanácsának varsói ülése a Varsói Szerződés Szervezete 20 éves fennállásának alkalmából.

TARTALOM

BEVEZETŐ — — — — —	7
Első fejezet. A MARXIZMUS—LENINIZMUS A SZOCIALISTA ORSZÁGOK KATONAPOLITIKAI EGYSÉGÉRŐL — — — —	21
1. Lenin tanítása a szocializmus védelméről és a jelenkor — —	21
2. A szocialista országok egységének és együttműködésének gazdasági, társadalmi, politikai és ideológiai alapjai — — — —	36
Második fejezet. A HARCÍ KÖZÖSSÉG MEGSZÜLETÉSE ÉS FEJLŐDÉSE — — — — —	45
1. A forradalmárok harci internacionáléja — — — — —	45
2. Közös harcok a fasizmus és az imperialista agresszió ellen — —	58
3. Az európai szocialista országok harci közössége a háború utáni időszakban (1945—1955) — — — — —	77
Harmadik fejezet. A NATO MEGALAKULÁSA ÉS A SZOCIALISTA ORSZÁGOK INTÉZKEDÉSEI BIZTONSÁGUK ÉRDEKÉBEN	
1. Az agresszív észak-atlanti tömb megalakítása — — — — —	86
2. A Szovjetunió és az európai szocialista országok intézkedései saját biztonságuk érdekében — — — — —	104
Negyedik fejezet. A VARSÓI SZERZŐDÉS — A BÉKE ÉS A SZOCIALIZMUS BIZTOS TÁMASZA — — — — —	113
1. A Varsói Szerződés céljai és jellege. Szervezeti felépítése — —	113
2. A szerződés általános elvei és alapjai — — — — —	129
3. A Varsói Szerződés — a szocialista országok közötti együttműködés új szakasza — — — — —	137

Ötödik fejezet. A VARSÓI SZERZŐDÉS TAGÁLLAMAINAK KÜLPOLITIKAI EGYÜTTMŰKÖDÉSE	— — — — —	143
1. A politikai együttműködés fejlődése	— — — — —	143
2. Harc a békéért és a népek biztonságaért	— — — — —	153
Hatodik fejezet. A VARSÓI SZERZŐDÉS TAGÁLLAMAINAK KATONAI EGYÜTTMŰKÖDÉSE	— — — — —	172
1. A katonai együttműködés alapelveiről	— — — — —	172
2. A Varsói Szerződés Szervezetének katonai szervei és a szövetséges hadseregek harci közösségének erősítését szolgáló tevékenységük	— — — — —	179
3. A Varsói Szerződésbe tömörült országok és hadseregeik katonai együttműködésének fő irányai, formái és módszerei	— — —	186
Hetedik fejezet. A VARSÓI SZERZŐDÉS TAGÁLLAMAINAK HADSEREGEI NAPJAINKBAN	— — — — —	216
1. A hadseregépítés általános vonásai a szocialista országokban	—	216
2. A Varsói Szerződés tagállamainak Egyesített Fegyveres Erői	—	219
3. A Varsói Szerződés országainak hadseregei	— — — — —	221
Nyolcadik fejezet. A SZOCIALISTA ÁLLAMOK GAZDASÁGI ÉS TUDOMÁNYOS-MŰSZAKI EGYÜTTMŰKÖDÉSE	— — — — —	279
1. A Varsói Szerződés országai honvédelmének gazdasági alapja	—	279
2. A gazdasági és a tudományos-műszaki együttműködés fejlődése	—	294
Kilencedik fejezet. A KOMMUNISTA ÉS MUNKÁSPÁRTOK A SZOCIALISTA ÁLLAMOK EGYÜTTMŰKÖDÉSÉNEK ERŐSÍTÉSÉRT ÉS FEJLESZTÉSÉÉRT A JELEN SZAKASZBAN	— —	308
1. Egység és összefogás — a szocialista közösséghez tartozó államok erejének és legyőzhetetlenségének fő forrása	— — — — —	308
2. A Varsói Szerződésben tömörült országok hadseregei harcosainak nevelése a proletár internacionalizmus és a népek barátsága szellemében	— — — — —	329
3. A forradalmi éberség mint a béke megszilárdításának fontos feltétele	— — — — —	338
ZÁRSZÓ	— — — — —	347
A VARSÓI SZERZŐDÉS SZERVEZETÉNEK LEGFONTOSABB ESEMÉNYEI	— — — — —	354

A könyv fényképei a Bolgár Népköztársaság, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság, a Lengyel Népköztársaság, a Magyar Népköztársaság, a Német Demokratikus Köztársaság, a Román Szocialista Köztársaság és a Szovjetunió levéltáraiból és sajtóügynökségeitől származnak, illetve N. Grigorjev, N. Jorzsza, K. Kulicsenko, V. Kunyajev, E. Ubovicsenko, V. Csibikin, G. Sutov, L. Jakutyin és más szovjet fotósok munkái.

ISBN 963 326 036 1

Felelős kiadó a Zrínyi Katonai Kiadó igazgatója. Felelős szerkesztő: Király Jenő alezredes. Szerkesztő: Szécsi András alezredes. Műszaki vezető: Darvas István. Műszaki szerkesztő: Dvorák Ede. Képszerkesztő: Verseci Miklós. Kötésterv: Kiss Mihály. Készült az MSZ 502—67 szabvány szerint. Példányszám 3000. Terjedelem: 23,5 (A/5) ív + 3 ív képmelléklet. 102(006) Zi-500-f-7778. 76.1354/1/2511 — Zrínyi Nyomda, Budapest. — Felelős vezető: Bolgár Imre vezérigazgató

Kedves Olvasó!

Ezúton is szeretnénk felhívni a figyelmét néhány olyan kiadványra, amelyek az elmúlt években jelentek meg a Varsói Szerződésről.

1. *Nagy—Dr. Pataki—Sterl: Húsz év a szocializmus és a béke védelmében*
Zrínyi Katonai Kiadó, 1975.
2. *A Varsói Szerződés Szervezete 1955—1975 (dokumentumok)*
Kossuth Könyvkiadó—Zrínyi Katonai Kiadó, 1976.
3. *Együtt (fotóalbum)*
Zrínyi Katonai Kiadó, 1975.
4. *A Varsói Szerződés hadseregei (képsorozat)*
Zrínyi Katonai Kiadó, 1976.
5. *Serfőző: A Varsói Szerződés 20 éve*
Kossuth Könyvkiadó, 1975.
6. *Az Egyesített Fegyveres Erők (20 éves a Varsói Szerződés)*
Magyar Néphadsereg Módszertani Központ, 1975.

40,- Ft